UNIWERSYTET WARMIŃSKO-MAZURSKI W OLSZTYNIE
WYDZIAŁ PRAWA I ADMINISTRACJI

mgr STELLA SKORUPSKA

Rozprawa doktorska

„WIZJA LOKALNA”
jako czynność procesowo-kryminalistyczna

Rozprawa doktorska przygotowana pod kierunkiem
dr hab. Justyny Karaźniewicz, prof. UKW
Wydział Prawa i Ekonomii
Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
dr hab. Ireneusza Sołtyszewskiego
Katedra i Zakład Medycyny Sądowej
Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Olsztyn 2023

UNIVERSITY OF WARMIA AND MAZURY IN OLSZTYN
FACULTY OF LAW AND ADMINISTRATION

STELLA SKORUPSKA, MA

Doctoral dissertation

"Visit to the scene of a crime" as a procedural-forensic activity

Doctoral dissertation prepared under the supervision of
Justyna Karaźniewicz Ph.D, professor UKW
Faculty of Law and Economics
Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz
Ireneusz Sołtyszewski Ph.D Chair and Department of
Forensic Medicine Medical University of Warsaw

Olsztyn 2023

Spis treści

Wprowadzenie **7**

Rozdział I **12**

Pojęcie wizji lokalnej i regulacje tej czynności w przepisach prawa **12**

1.1. Wizja lokalna – problemy definicyjne 13

1.1.1. Słownikowe znaczenie „wizji lokalnej” 13

1.1.2. Wizja lokalna w świetle poglądów doktryny procesu karnego i kryminalistyki 16

1.1.3. Pojęcie wizji lokalnej w orzecznictwie sądowym 29

1.2. Regulacje prawne dotyczące wizji lokalnej 32

1.2.1. Wizja lokalna w zarządzeniach Komendanta Głównego Policji 32

1.3. Wizja lokalna w materiałach archiwalnych IPN 36

1.4. Wnioski 41

Rozdział II **42**

Wizja lokalna jako czynność procesowa **42**

2.1. Koncepcja wizji lokalnej jako samodzielnej czynności dowodowej 43

2.2. Cele i funkcje wizji lokalnej w postępowaniu karnym 47

2.3. Przesłanki przeprowadzenia wizji lokalnej 56

2.4. Etap postępowania karnego, na którym przeprowadzana jest wizja lokalna 58

2.5. Organy uprawnione do przeprowadzenia wizji lokalnej 60

2.6. Uczestnicy wizji lokalnej 65

2.7. Ocena i dowodowe znaczenie wizji lokalnej 75

2.8. Dokumentowanie wizji lokalnej 79

2.8.1. Protokół wizji lokalnej 81

2.8.2. Stenogram 82

2.8.3. Dokumentacja graficzna 84

2.8.4. Dokumentacja fotograficzna 85

2.8.5. Zapis obrazu i dźwięku 86

Rozdział III **88**

Wizja lokalna jako czynność kryminalistyczna **88**

3.1. Podstawowe zasady przeprowadzenia wizji lokalnej 89

3.2. Ustalenie przesłanek pozytywnych i negatywnych wizji lokalnej 93
3.3. Przygotowanie wizji lokalnej 95
3.4. Taktyka przeprowadzenia wizji lokalnej 99
3.5. Kryminalistyczne aspekty dokumentowania wizji lokalnej 107
3.5.1. Protokołowanie wizji lokalnej 108
3.5.2. Dokumentacja fotograficzna 111
3.5.3. Dokumentacja graficzna 113
3.5.4. Zapis obrazu i dźwięku 114
3.6. Wnioski 116
Rozdział IV 117
Wizja lokalna a oględziny 117
4.1. Pojęcie oględzin 118
4.2. Podstawa prawna oględzin 126
4.3. Organy uprawnione do przeprowadzenia oględzin 128
4.4. Przedmiot i cele oględzin 128
4.5. Zasady przeprowadzania oględzin 131
4.6. Ujawnianie i zabezpieczanie śladów na miejscu zdarzenia 137
4.6.1. Zasady ujawniania śladów na miejscu zdarzenia 138
4.6.2. Zasady zabezpieczania śladów na miejscu zdarzenia 139
4.6.3. Wyposażenie techniczne 140
4.7. Różnice pomiędzy oględzinami a wizją lokalną 141
Rozdział V 150
Wizja lokalna a eksperyment procesowy 150
5.1. Pojęcie eksperymentu procesowego 151
5.2. Eksperyment procesowy a eksperyment rzeczoznawczy 154
5.3. Podstawa prawna eksperymentu procesowego i jego rodzaje 155
5.4. Organy uprawnione do prowadzenia eksperymentu procesowego oraz jego uczestnicy 158
5.5. Przedmiot i cel eksperymentu procesowego 163
5.6. Przesłanki eksperymentu procesowego 165
5.7. Zasady przeprowadzenia eksperymentu procesowego 167
5.8. Taktyka przeprowadzenia eksperymentu procesowego 169
5.9. Wartość dowodowa eksperymentu procesowego 172

5.10. Różnice pomiędzy eksperymentem procesowym a wizją lokalną 173

Rozdział VI 178

Wizja lokalna w świetle badań aktowych i ankietowych 178

6.1. Wizja lokalna na tle badań akt spraw karnych 179

6.2. Wizja lokalna na tle badań ankietowych funkcjonariuszy Policji 223

Wnioski końcowe 244

Streszczenie 256

Summary 258

Bibliografia 260

Literatura 261

Orzecznictwo 275

Akty prawne 277

Wykaz źródeł z badań własnych 279

Strony internetowe 281

Inne źródła informacji 282

Wykaz badanych akt spraw karnych w SO 283

Spis wykresów 287

Spis zdjęć 289

Aneks 290

Kwestionariusz ankietowy 290

Kwestionariusz ankiety diagnostycznej 297

Protokół wizji lokalnej 302

Materiał poglądowy z wizji lokalnej 304

Koperta zawierająca nagranie wykonanych fotografii na płycie CD-R z wizji lokalnej 305

Protokół odtworzenia kaset video z wizji lokalnej 306

Oświadczenia o wyrażeniu zgody/odmowie udziału w wizji lokalnej podejrzanego/oskarżonego 307

Podziękowanie

Powstanie prezentowanej rozprawy doktorskiej pt. „Wizja lokalna" jako czynność procesowo-kryminalistyczna nie byłoby możliwe, gdyby nie pomoc wielu osób i instytucji.

W tym miejscu chciałabym złożyć serdeczne podziękowania osobom, które przyczyniły się do powstania niniejszej dysertacji.

W sposób szczególny, za objęcie opieką naukową prowadzących przeze mnie badań – dziękuję moim promotorom: dr hab. Justynie Karaźniewicz, profesorowi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy na Wydziale Prawa i Ekonomii oraz dr hab. n. med. Ireneuszowi Sołtyszewskiemu z Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, do 30 czerwca 2022 r. zatrudnionego na stanowisku profesora w Katedrze Kryminologii i Kryminalistyki Uniwersytet Warmińsko -Mazurskiego w Olsztynie.

Panu dr hab. Denisowi Solodov, profesorowi z Katedry Kryminologii i Kryminalistyki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, dziękuję za wielką życzliwość i pomoc w ukierunkowaniu moich zainteresowań naukowych.

Panu Dariuszowi Szydłowskiemu szczególne wyrazy podziękowania za pomoc w przeprowadzeniu badań ankietowych skierowanych do funkcjonariuszy Policji.

Szczególne podziękowania chciałabym również złożyć za wyrozumiałość, zrozumienie i cierpliwość oraz serdeczną pomoc ze strony pracowników Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku, Olsztynie, Gdańsku, Krakowie, Warszawie, Łodzi, a także Wydziałów Karnych, Archiwów i Czytelni Sądów Okręgowych w Białymstoku, Olsztynie i Gdańsku, dzięki nim udało się przeprowadzić zaplanowane badania.

Kończąc, pragnę skierować najserdeczniejsze podziękowania do mojej rodziny, a w szczególności mojemu mężowi Rafałowi za wsparcie oraz wyrozumiałość podczas gromadzenia materiałów obejmujących zagadnienie wizji lokalnej i w konsekwencji sporządzania owej dysertacji.

Bez wątpienia należą im się szczególne podziękowania oraz wyrazy najwyższego szacunku.

Olsztyn, 1 marca 2023 roku

Stella Skorupska

Wprowadzenie

W toku postepowania karnego jest wiele czynności procesowo-kryminalistycznych, które wykorzystywane są w celu wykrycia prawdy materialnej i sprawiedliwego rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej za przestępstwo. Wśród nich wskazać można wizję lokalną. Czynność ta nie została jednak zdefiniowana w żadnym z dotychczas obowiązujących polskich kodeksów postępowania karnego. Pojęcie to występuje natomiast w publikacjach naukowych z obszaru nauk penalnych, w podręcznikach do kryminalistyki, jest także używane przez praktyków, zwłaszcza funkcjonariuszy organów ścigania. Trzeba jednak zauważyć, że o wizji lokalnej najczęściej wspomina się przy okazji omawiania innych czynności procesowo-kryminalistycznych, tj. eksperymentu procesowego, oględzin miejsca zdarzenia, niekiedy nawet przesłuchania.

Pomimo wykorzystywania czynności nazywanej „wizją lokalną" w postępowaniach karnych, brak jest jej kompleksowego, procesowego i kryminalistycznego naukowego opracowania. Dostępne są jedynie nieliczne artykuły skrótowo i powierzchownie charakteryzujące omawianą instytucję, co nie jest wystarczające do tego, aby czynność ta była wykonywana w jednolity sposób. Wybrane aspekty instytucji wizji lokalnej znalazły się w pracach B. I. Skiby, K. Juszki i E. Żywuckiej-Kozłowskiej, B. Dawidowicza, T. Sawickiego, A. Łyżwy, D. Jagiełły. Stwarza to problemy nie tylko natury teoretycznej, ale również praktycznej. Czynność ta nie ma bowiem jasno sprecyzowanego charakteru procesowego oraz normatywnego usytuowania.

Należy zauważyć, że w literaturze przedmiotu oraz praktyce można zaobserwować trzy podejścia do określenia charakteru wizji lokalnej. W pierwszym wizja lokalna jest traktowana jako oględziny wtórne, drugie sytuuje tę czynność jako formę eksperymentu procesowo-kryminalistycznego, natomiast trzecie podejście stanowi, że jest to odrębna czynność procesowo-kryminalistyczna. W konsekwencji wskazuje się również na różne podstawy prawne przeprowadzenia tej czynności. Brak zdefiniowania i dokładnego opisania wizji lokalnej jako czynności procesowo-kryminalistycznej powoduje kolejne niejasności dotyczące przesłanek przeprowadzenia tej czynności, jej uczestników, czy sposobu dokumentowania, a także dowodowego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Brak normatywnego określenia wizji lokalnej powoduje także problemy praktyczne. Należy podkreślić, że w wielu przypadkach przedstawiciele organów procesowych mają problem z prawidłowym zdefiniowaniem wizji lokalnej i w dowolny sposób z niej korzystają, nie zawsze adekwatnie do potrzeb wynikających z toczącego się postępowania. Dodatkową trudnością wynikającą z fragmentarycznego opisu wizji lokalnej jest brak jednolitych standardów przeprowadzania tej czynności.

Podjęcie kompleksowego opracowania czynności wizji lokalnej wydaje się być zatem uzasadnione nie tylko ze względu na brak monografii i badań naukowych, ale również z uwagi na praktyczne zastosowanie tej czynności. Należy podkreślić, że potrzeba opracowania problematyki wizji lokalnej jest zauważana zarówno przez teoretyków jak i praktyków[1]. Rozmowy z teoretykami prawa jak i praktykami, poprzedzające sformułowanie przedmiotu badań w ramach pracy doktorskiej, potwierdziły szereg problemów, zarówno prawnych jak i metodologicznych, związanych z realizacją tej czynności. W związku z powyższym, zarówno przeprowadzona kwerenda dostępnej literatury przedmiotu, jak i wnioski wyciągnięte z rozmów z teoretykami i praktykami skłoniły autorkę do zajęcia się problematyką wizji lokalnej.

Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, problem badawczy można skonkretyzować w formie pytania: Co to jest wizja lokalna? Czy jest formą eksperymentu procesowego, oględzinami wtórnymi czy samodzielną czynnością procesową?

Celem uszczegółowienia głównego problemu badawczego, sformułowano także problemy szczegółowe w postaci pytań:

1. W jaki sposób definiuje się wizję lokalną?
2. Jaka jest istota oraz charakter prawny wizji lokalnej?
3. W jakich sytuacjach organ procesowy, w obszarze procesu karnego, przeprowadza wizję lokalną?
4. W jaki sposób organ procesowy przeprowadza wizję lokalną i jak ją dokumentuje?
5. Czym różni się wizja lokalna od oględzin?
6. Czym różni się wizja lokalna od eksperymentu procesowego?
7. Jakie znaczenie dowodowe ma wizja lokalna?

[1] Zob. przykładowe publikacje, w których autorzy dostrzegli problem związany z instytucją wizji lokalnej: M. Żołna, *Eksperyment procesowo-kryminalistyczny. Istota i dowodowa rola*, Warszawa 2011; K. Juszka, E. Żywucka-Kozłowska, *Wizja wizji lokalnej* [w:] E. Gruza, T. Tomaszewski, M. Goc (red.), *Problemy Współczesnej Kryminalistyki*, Warszawa 2006, t. X.

Sformułowanie powyższych problemów badawczych zobowiązywało do hipotetycznego ich rozstrzygnięcia. W związku z tym, hipoteza ogólna, która wymagała weryfikacji w toku prac, zakładała następujące założenie: wizja lokalna jest czynnością samodzielną, o odmiennym charakterze od oględzin i eksperymentu procesowego.

Sformułowano także następujące hipotezy szczegółowe:

1. Czynność wizji lokalnej jest stosowana przez organy procesowe pomimo braku regulacji w obszarze procesu karnego.
2. Wizja lokalna jest wykorzystywana głównie dla weryfikacji oświadczeń procesowych podejrzanych i świadków.
3. Kryminalistyka nie wypracowała standardów postępowania w trakcie realizacji tej czynności.
4. Brak jest jednolitych wzorców dokumentowania czynności wizji lokalnej.
5. Konieczne jest wprowadzenie odrębnej regulacji prawnej, która stanowiłaby podstawę przeprowadzania wizji lokalnej i podkreślałaby odrębny charakter tej czynności.

Dla weryfikacji postawionych hipotez posłużono się różnymi metodami badawczymi. Do osiągnięcia celów wyznaczonych tematem niniejszej pracy, niezbędne było zastosowanie następujących metod:

1. **badanie literatury** - obejmowało przestudiowanie opracowań z zakresu procesu karnego i kryminalistyki. Badania literatury umożliwiły uporządkowanie określonej terminologii oraz teoretyczną analizę zagadnień zawartych w rozprawie;
2. **badanie źródeł prawa** - polegało na analizie historycznych jak i aktualnych źródeł prawa dotyczących zarówno eksperymentu procesowego, oględzin jak również wizji lokalnej. Badania te skupiały się na przeanalizowaniu obecnych oraz już nie obowiązujących przepisów regulujących proces karny;
3. **badania aktowe** – w związku z tym, że praca skupia się na aspektach procesowych i kryminalistycznych, metodą przewodnią były badania aktowe. Na podstawie danych literaturowych oraz wniosków z rozmów z praktykami stwierdzono, że optymalnym źródłem informacji o wykorzystaniu wizji lokalnej w czynnościach procesowych będą akta spraw karnych zakończonych prawomocnym wyrokiem, prowadzone wobec sprawców czynów stypizowanych w art. 148 kodeksu karnego. Po analizie statystyk policyjnych wytypowano

trzy sądy okręgowe: w Białymstoku, Olsztynie i Gdańsku. Uzyskano dostęp do 114 spraw z lat 2000-2015, w których w 70 przypadkach znajdowała się dokumentacja z czynności wizji lokalnej. Badania przeprowadzane były od czerwca 2019 roku do kwietnia 2021 roku. Dodatkowo zostały przeprowadzone badania materiałów archiwalnych znajdujących się w zasobach Instytutu Pamięci Narodowej, które zawierały materiały szkoleniowe oraz protokoły z przeprowadzanych wizji lokalnych z lat 1945-1990;

4. **badania ankietowe** - kwestionariusz ankietowy adresowany był do funkcjonariuszy Policji aktualnie będących w służbie z terenu województwa warmińsko-mazurskiego, mazowieckiego oraz śląskiego. Ogółem na ankiety odpowiedziało 116 funkcjonariuszy Policji. Skoncentrowanie badań ankietowych na tej grupie respondentów wynikało z faktu ich największego praktycznego doświadczenia w realizacji wizji lokalnej. W związku z powyższym ankieta zawierała również pytania odnoszące się do praktycznych aspektów realizacji tej czynności.

Rozprawa została podzielona na sześć rozdziałów.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym „*Pojęcie wizji lokalnej i regulacje tej czynności w przepisach prawa”* przedstawiono pojęcie wizji lokalnej i problemy związane z ustaleniem definicji tej czynności. Przeprowadzono analizę tego pojęcia zarówno z punktu widzenia słownikowego, jak i poglądów doktryny procesu karnego i kryminalistyki. Uwzględniono również pojęcie wizji lokalnej prezentowane w orzecznictwie sądowym. Problematyka regulacji prawnych została przeprowadzona w odniesieniu do aktualnie obowiązującego stanu prawnego, ale także uchylonych przepisów, w tym zarządzeń Komendanta Głównego Policji oraz materiałów archiwalnych znajdujących się w zasobach Instytutu Pamięci Narodowej.

W rozdziale drugim zatytułowanym „*Wizja lokalna jako czynność procesowa*” punktem wyjścia uczyniono zaprezentowanie koncepcji wizji lokalnej jako samodzielnej czynności dowodowej. Przedstawiono w nim cele i funkcje wizji lokalnej, dopuszczalność jej realizacji w różnych stadiach procesu oraz przesłanki przeprowadzenia tej czynności. Scharakteryzowano organy uprawnione do dokonania tej czynności, jak również wskazano zakres udziału innych uczestników wizji lokalnej, w tym stron procesowych. Ważnym elementem tego rozdziału jest przedstawienie dowodowego znaczenia wizji lokalnej. Omówiono także zagadnienia związane

z utrwaleniem wizji lokalnej, wskazując na poszczególne formy dokumentowania tej czynności.

Rozdział trzeci zatytułowany *„Wizja lokalna jako czynność kryminalistyczna*" podejmuje problematykę taktycznych aspektów przeprowadzenia czynności, które dotyczą zarówno etapu wstępnego, jak i zasadniczej części wizji lokalnej. Skatalogowano także kryminalistyczne zasady przeprowadzenia tej czynności. Odniesiono się w nim do metod realizacji czynności, a także omówiono aspekty kryminalistyczne dokumentowania wizji lokalnej.

W rozdziale czwartym zatytułowanym „*Wizja lokalna a oględziny"* przedstawiono dotychczasowy stan naukowego opracowania oględzin śledczych. W kolejnych podrozdziałach zdefiniowano pojęcie oględzin, wskazano podstawę prawną oraz organy uprawnione do realizacji tej czynności na poszczególnych etapach procesu. Sprecyzowano przedmiot i cele oględzin, zasady ich przeprowadzenia. Istotną częścią tego rozdziału jest wskazanie podobieństw i różnic pomiędzy oględzinami a wizją lokalną.

Rozdział piąty zatytułowany „*Wizja lokalna a eksperyment procesowy"* przedstawia pojęcie, przedmiot, cele, przesłanki oraz podstawę prawną realizacji eksperymentu procesowego. Dokonano analizy zasad przeprowadzenia tej czynności z punktu widzenia taktyki kryminalistycznej. W najważniejszym z punktu widzenia celu pracy, ostatnim podrozdziale, dokonano porównania eksperymentu procesowego i wizji lokalnej.

Rozdział szósty zatytułowany „*Wizja lokalna w świetle badań aktowych i ankietowych"* zawiera analizę wyników badań aktowych, których celem było ustalenie, czy wizja lokalna jest wykorzystywana w praktyce organów procesowych, jakie są przesłanki jej realizacji, jak przebiega ta czynność i jakie ma znaczenie dowodowe. Z kolei przeprowadzenie badań ankietowych wśród funkcjonariuszy Policji pozwoliło ustalić aktualny stan wiedzy na temat wizji lokalnej w jej praktycznych aspektach.

Rozprawę kończy podsumowanie oraz wnioski z postulatami *de lege ferenda*.

W pracy świadomie pominięto problematykę wizji lokalnej w innych gałęziach prawa. Uznano, że zagadnienie wykorzystania wizji lokalnej w postępowaniu cywilnym, administracyjnym, kanonicznym, jak również w prawie zamówień publicznych w sposób istotny odbiega od tematu pracy doktorskiej.

Rozprawa doktorska uwzględnia stan prawny na 31 grudnia 2022 r.

Rozdział I
Pojęcie wizji lokalnej i regulacje tej czynności w przepisach prawa

1.1. Wizja lokalna – problemy definicyjne

Literatura przedmiotu stanowi, że definicja jest jednym z głównych środków, które zapobiegają wadliwości wyrażeń i z tego powodu przypisuje się jej szczególne miejsce w porządku prawnym[2]. Celem definicji jest zatem dookreślenie nieostrego bądź wieloznacznego terminu języka ogólnego lub wprowadzenie nowego znaczenia wyrazu już istniejącego oraz terminu o nowym brzmieniu czy znaczeniu[3]. Pojęcie wizji lokalnej nie zostało zdefiniowane przez ustawodawcę, co bez wątpienia ma wpływ na jej obecny, niejasny status w przepisach postępowania karnego, jak i w praktyce organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Obecna sytuacja powoduje problemy natury teoretycznej i praktycznej oraz nie pozwala, aby czynność ta była w sposób skuteczny wykorzystywana. Brak legalnej definicji tej czynności uniemożliwia wyjaśnienie jej za pomocą metod wykładni mających ścisły związek z tekstem ustawy. Co więcej, przepisy Kodeksu postępowania karnego[4] nie używają tego terminu. W związku z tym, iż pojęcie to stanowi wytwór nauk penalnych oraz praktyki organów procesowych, słusznym rozwiązaniem wydaje się odwołanie do słowników, literatury, doktryny prawniczej i opinii praktyków, którzy podjęli próbę zdefiniowania pojęcia „wizji lokalnej". Zaprezentowane definicje zawierają istotne różnice.

1.1.1. Słownikowe znaczenie „wizji lokalnej"

Wpisując się w obowiązujące zasady interpretacji przepisów prawnych należy rozpocząć od dokonania analizy słownej pojęcia wizji lokalnej. Rozumienie tego terminu jest różne. Zależne jest od tego, czy występuje w ujęciu słownikowym, w języku potocznym, prawniczym, czy obejmującym zwroty z teoretycznoprawnej oraz praktycznej refleksji związanej z opracowaniem, a także stosowaniem prawa

[2] Z. Hajduk, *Ogólna metodologia nauk*, Lublin 2012, s. 39; T. Bąkowski, *Kilka krytycznych uwag i spostrzeżeń dotyczących formułowania definicji legalnych we współczesnym prawodawstwie*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2016, Tom XXXVI, s. 57.
[3] M. Bartoszewicz, *Definicje legalne w świetle zasady określoności prawa* [w:] R. Balicki, M. Jabłoński (red.), *Księga pamiątkowa poświęcona Doktorowi Arturowi Wojciechowi Preisnerowi*, Wrocław 2018, s. 356; A. Bielska-Brodziak, *Kłopoty z definicjami legalnymi* [w:] O. Bogucki, S. Czepity (red.), *System prawny a porządek prawny*, Szczecin 2008, s. 159.
[4] Ustawa z 6 czerwca 1997 r., tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375; dalej jako k.p.k.

obowiązującego. Zatem ustalenie znaczenia „wizji lokalnej" wymaga w pierwszej kolejności wykładni językowej. Ze względu na procesowo-kryminalistyczny charakter pracy, pod uwagę wzięte zostały jedynie znaczenia istotne dla omawianej problematyki.

Przechodząc do analizy słowników języka polskiego, wskazane jest rozpoczęcie od najbardziej popularnego słownika pod redakcją W. Doroszewskiego. Według tego Autora definicja „wizji lokalnej" brzmi następująco: „urzędowe oględziny terenu, lokalu itp. dla zbadania okoliczności przestępstwa lub stwierdzenia czegoś"[5]. Wielki słownik języka polskiego PWN definiuje wizję jako „ogół sygnałów tworzących obraz, przesyłanych od nadajnika do odbiornika". Z kolei słowo „lokalny" zgodnie z owym słownikiem to „istniejący lub działający na tym samym obszarze, charakterystyczny dla danego obszaru". Z kolei słownik ten definiuje wizję lokalną jako „oględziny terenu lub lokalu przeprowadzane przez uprawniony organ w celu zbadania okoliczności jakiegoś zdarzenia lub stwierdzenia stanu faktycznego czegoś i jego oceny"[6]. W kolejnym słowniku języka polskiego, którego autorem jest A. Artur, zaprezentowane są trzy odmienne stanowiska opisujące słowo „wizja". Po pierwsze, wizja jest to widzenie. Po drugie - „śmiały, twórczy pomysł". Po trzecie, jest to „oficjalna wizyta na miejscu zdarzenia". Słowo „lokalny" zdefiniowane jest jako „miejscowy, właściwy dla danej społeczności, dla danego terenu"[7]. Słownik ten wyrażenie „wizja lokalna" opisuje jako „oględziny przeprowadzone na miejscu jakiegoś wydarzenia np. przestępstwa (zazwyczaj przez specjalnie powołaną do tego grupę ludzi, komisję)". Zaś według Wielkiej Encyklopedii Prawa wizję lokalną „przeprowadza się dla uzyskania właściwego obrazu na miejscu zdarzenia lub w celu uściślenia uzyskanych już informacji o zdarzeniu stanowiącym przedmiot postępowania karnego. W czasie wizji można przeprowadzać eksperyment kryminalistyczno-dowodowy"[8].

Z przytoczonych definicji wynika, że w wielu z nich pojęcie „wizji lokalnej" nawiązuje do pojęcia „oględzin". W związku z tym należy zdefiniować także i tę nazwę. Zgodnie ze słownikiem pod redakcją W. Doroszewskiego słowo „oględziny" znaczy „szczegółowe obejrzenie przez specjalistów z danej dziedziny osób, rzeczy lub miejsc

[5] W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego* [https://sjp.pwn.pl/szukaj/wizja%20lokalna.html] data dostępu 27 września 2020 r.
[6] Wielki słownik języka polskiego PWN [https://sjp.pwn.pl/sjp/wizja;2579941.html] data dostępu 27 września 2020 r.
[7] A. Artur*, Słownik języka polskiego*, Warszawa-Bielsko-Biała 2013, s. 315.
[8] B. Hołyst (red.), *Wielka encyklopedia prawa*, Warszawa 2005, s. 1151.

związanych z jakimś zdarzeniem”[9]. W Wielkim Słowniku Języka Polskiego zapoznać można się z identyczną definicją oględzin[10].

Podsumowując przytoczone wyżej definicje pochodzące ze słowników języka polskiego zauważyć można, że uwidacznia się duże podobieństwo następujących wyrażeń: „wizja lokalna” i „oględziny”. Jednocześnie można stwierdzić, że „wizja lokalna” ma odmienny charakter od „eksperymentu”. Według słownika pod redakcją W. Doroszewskiego słowo „eksperyment” to „doświadczenie naukowe przeprowadzone w celu zbadania czegoś”[11]. Tak samo określa eksperyment Wielki słownik języka polskiego[12]. Zgodnie z poddanymi analizie słownikami, wyrażeniu „wizja lokalna” przepisane jest natomiast znaczenie, które w swoim zakresie słów nie zawiera doświadczenia naukowego, którego celem jest zbadanie czegoś.

Termin „wizja” jest słowem wieloznacznym, które występuje w wielu dziedzinach życia. Dlatego też w potocznym jego znaczeniu często dookreślane jest wieloma przymiotnikami, takimi jak: miejsca, prorocza, obsesyjna, kusząca, senna, apokaliptyczna, przyszłości[13]. W Wielkim słowniku wyrazów bliskoznacznych PWN „wizja” to: „obraz”, zaś „lokalny” określany jest jako „miejscowy”. Słownik ten podaje jedynie jedno słowo bliskoznaczne „wizji lokalnej”, tzn. przegląd. Słownik wyrazów bliskoznacznych autorstwa A. Kubisa-Ślipko wskazuje inne słowa bliskoznaczne do wizji: odrzucenie, oględziny, natomiast słowo „lokalny” określa mianem wewnętrznego[14]. W słowniku brak jest słów bliskoznacznych do pełnego wyrażenia „wizji lokalnej”.

W Wielkim słowniku wyrazów bliskoznacznych PWN słowami bliskoznacznymi do „oględzin” są wyrażenia obdukcja i przegląd. Z kolei do słowa eksperyment – doświadczenie, próba. Słownik wyrazów bliskoznacznych autorstwa A. Kubisa-Ślipko wskazuje inne słowa bliskoznaczne do słowa „oględziny”. Słowo „oględziny” Autorka wskazała obok kontroli, lustracji, a za właściwe słowo bliskoznaczne do „eksperymentu” uznała „test”[15].

W świetle zaprezentowanych powyżej słowników wyrazów bliskoznacznych można stwierdzić, że słowniki te w podobny sposób ujmują pojęcia: wizja lokalna

[9] W. Doroszewski (red.) Słownik języka polskiego, *op. cit,* data dostępu 27 września 2022 r.
[10] Zob. Wielki słownik języka polskiego PWN, *op cit.,* data dostępu 27 września 2022 r.
[11] W. Doroszewski (red.) Słownik języka polskiego, *op. cit*., data dostępu 27 września 2022 r.
[12] Zob. Wielki słownik języka polskiego PWN, *op cit.,* data dostępu 27 września 2022 r.
[13] J. Wojtasik, *Wizja lokalna* [http://zielona-gora.po.gov.pl] data dostępu 10 lipca 2022 r.
[14] A. Kubisa-Ślipko, *Słownik wyrazów bliskoznacznych*, Wałbrzych 2001, s. 626, 345, 427, 273.
[15] Ibidem, s. 273, 345, 427 i 626.

i oględziny, nadając im podobny charakter. Zaś w stosunku do eksperymentu, który jest testem, próbą bądź doświadczeniem, zauważyć można całkowicie odmienne słowa nacechowane inną treścią.

1.1.2. Wizja lokalna w świetle poglądów doktryny procesu karnego i kryminalistyki

Zgodnie z wypracowaną już metodyką, właściwe jest podjęcie analizy zagadnienia wizji lokalnej w oparciu o stanowiska zaprezentowane w literaturze z zakresu postępowania karnego i kryminalistyki. Nie jest łatwe wskazanie istniejących ram tego pojęcia, ponieważ w literaturze przedmiotu wizja lokalna charakteryzowana jest niejednoznacznie. W literaturze zauważyć można wiele definicji, które pozwalają jednak na wyodrębnienie cech charakterystycznych wizji lokalnej.

Jak już wspominano, wizja lokalna obecnie traktowana jest jako oględziny wtórne, forma eksperymentu procesowego bądź samodzielna czynność procesowa. Z tego też powodu, stanowiska autorów dotyczące wizji lokalnej zostały podzielone na trzy grupy, w których przyporządkowano określone ich twierdzenia:

1. wizja lokalna jako oględziny wtórne,
2. wizja lokalna jako forma eksperymentu procesowego,
3. wizja lokalna jako samodzielna (odrębna) czynność procesowa.

W literaturze przedmiotu można znaleźć dowody wskazujące na **traktowanie wizji lokalnej jako „oględzin wtórnych”.**

Według P. Horoszowskiego, wizja lokalna inaczej zwana wizją miejsca, polega na przybyciu na miejsce, w którym doszło do zdarzenia, a następnie obejrzeniu go w celu zorientowania się w topografii terenu w miejscu, gdzie doszło do zdarzenia. Warunki, w jakich czynność ta powinna być przeprowadzona, powinny być jak najbardziej zbliżone do naturalnych, które istniały w chwili czynu. W tym kontekście celem tej czynności jest stwierdzenie, czy dane zdarzenie mogło

nastąpić i jaki był jego przebieg. Co do zasady celem nie jest poszukiwanie nowych przedmiotów związanych z przestępstwem[16].

Zdaniem J. Widackiego wizja lokalna to „pewien szczególny rodzaj oględzin miejsca zdarzenia". W dalszej części opisu Autor wskazuje jednak, że wizja lokalna jest czynnością w pewnym sensie pośrednią między oględzinami miejsca a eksperymentem. Jest to jedna z najstarszych czynności śledczych oraz sądowych określanych dawniej naocznią sądową. Od oględzin różni ją to, że w jej trakcie nie dokonuje się z zasady ujawniania i zabezpieczania śladów. Od eksperymentu różni ją statyczny charakter. Wizję lokalną można przeprowadzić z udziałem podejrzanego lub świadków, albo bez ich udziału. Polega ona na tym, że organ procesowy osobiście udaje się na miejsce przestępstwa, aby zapoznać się z jego realiami znanymi dotąd tylko z opisów świadków lub podejrzanego (oskarżonego) lub z opisu zawartego w protokole. Jeżeli zdarzy się, że w czasie wizji odkryte zostaną jakieś nowe, nieznane dotąd ślady lub dowody, przerywa się wizję, a zaczyna kolejne oględziny miejsca, połączone z ujawnieniem i zabezpieczeniem śladów. Przebieg wizji lokalnej należy udokumentować protokołem, można też protokół uzupełnić dokumentacją graficzną lub filmową, szkicami itp.[17].

W. Daszkiewicz pisząc o wizji lokalnej zwraca uwagę, że w „kryminalistyce łączy się ją ze specyficznym rodzajem oględzin, których celem nie jest ujawnienie przedmiotów lub śladów, a które przeprowadza się po to, by zorientować się w warunkach miejscowych, przestrzennych w celu unaocznienia sobie pewnych sytuacji, czy wyglądu rzeczy i stwierdzenia przebiegu zdarzeń stanowiących przedmiot dowodzenia. Nazwa ta jest nazwą zanikającą, przynajmniej w tym specjalnym, technicznym znaczeniu"[18].

Z kolei T. Grzegorczyk i J. Tylman wizję lokalną wprost określają jako oględziny wtórne. Podkreślają, że jej celem jest uzyskanie właściwego obrazu na miejscu zdarzenia oraz uściślenie uzyskanych już informacji w owym miejscu, w którym zdarzenie nastąpiło. Według nich wizja lokalna ma wyłącznie funkcję weryfikacyjną, a nie wykrywczą[19].

[16] P. Horoszowski, *Kryminalistyka*, Warszawa 1958, s. 243.
[17] J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, Warszawa 2018, s. 169.
[18] W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1995, s. 290.
[19] T. Grzegorczyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 524.

Według T. Sawickiego wizja lokalna jest szczególną formą oględzin miejsca zdarzenia, w których udział biorą: podejrzani, świadkowie, biegli lub specjaliści. Jego zdaniem ,,wizja lokalna to zorientowanie się na miejscu zdarzenia w sytuacji terenowej i uściślenie posiadanych informacji, łączące relacje osób uczestniczących w procesie bezpośrednio z miejscem lub przedmiotem". Jego zdaniem umożliwia to unaocznienie prokuratorowi albo sędziom między innymi kolejności zachodzenia wybranych elementów czynu zabronionego, przedstawienie sposobu działania sprawcy, czy też zachowań świadków i pokrzywdzonych oraz skutków przestępstwa. W tym kontekście wizję lokalną wykonuje się najczęściej z udziałem podejrzanego składającego relacje na miejscu zdarzenia, który opowiada o przebiegu czynu, dokonanych działaniach, zachowaniu swoim oraz innych uczestników rozpatrywanego czynu. Czynność tę przeprowadza się najczęściej na etapie postępowania sądowego, w momencie, gdy organ dysponuje materiałem dowodowym, który daje w miarę spójny, a także pełny obraz zdarzenia[20]. Autor ten zauważył, że w praktyce w trakcie postępowania przygotowawczego jest możliwość połączenia wizji lokalnej z eksperymentem procesowym. Zaznaczył on, iż konsekwencją tego połączenia jest sporządzenie jednego protokołu eksperymentu[21].

Z. Młynarczyk prezentuje pogląd, iż wizja lokalna nie jest samodzielną instytucją procesową, lecz jedynie szczególnym rodzajem oględzin[22]. Wypadki traktowania wizji lokalnej jako samodzielnej czynności procesowej nie znajdują merytorycznego uzasadnienia. Takie też stanowisko przyjął M. Błoński wskazując, iż od oględzin sensu stricto trzeba odróżnić oględziny wtórne, tzn. wizję lokalną pełniącą funkcję weryfikacyjną. Jego zdaniem rolą wizji lokalnej jest ,,uzyskanie w miejscu zdarzenia właściwego obrazu przebiegu zdarzenia albo uściślenie uzyskanych już wiadomości"[23]. Z. Młynarczyk i M. Błoński nie podają jednak szerszej argumentacji dla zaprezentowanego stanowiska.

Według K. Sławika wizja lokalna nie jest czynnością procesową. Zauważa jednak, że jest to stosowana w praktyce czynność będąca rodzajem oględzin, w której nie ujawnia się i nie zabezpiecza śladów kryminalistycznych. Celem tej czynności jest zatem sprawdzenie, uzupełnienie oraz sprecyzowanie posiadanych informacji.

[20] T. Sawicki, *Wizja lokalna w sprawach o pożary*, ,,W akcji" 2014, nr 2, s. 32.
[21] T. Sawicki, *Pożary. Przyczyny, metodyka, przykłady. Wybrane zagadnienia,* Lublin 2021, s. 233.
[22] Z. Młynarczyk, *Oględziny czy eksperyment procesowy*, ,,Prokuratura i Prawo" 1996, nr 1, s. 120.
[23] D. Świecki (red.), *Meritum postępowania karnego*, Warszawa 2019, s. 620; M. Błoński, *Wzory pism procesowych w sprawach karnych z komentarzem*, Warszawa 2020, s. 317.

Organ procesowy na miejscu przestępstwa sprawdza fakty zawarte w dokumentach procesowych lub operacyjnych, co może mieć też znaczenie na kolejnych etapach postępowania. W przypadku ujawnienia nowych śladów wizja lokalna zostaje przerwana i rozpoczyna się oględziny[24].

Zdaniem J. K. Pawelca ,,od eksperymentu procesowego należy odróżnić wizję lokalną. Jest ona odmianą oględzin miejsca zdarzenia. Polega na poznaniu przez organ procesowy miejsca zdarzenia, często przy udziale uczestników, świadków oraz biegłych. Wizja lokalna charakteryzuje się pewną statycznością. Może być niezwykle przydatna do sprawdzenia uzyskanych dowodów. Sposób dokumentowania wizji lokalnej następuje w analogiczny sposób do eksperymentu procesowego"[25].

M. Bartnik określa wizję lokalną jako ,,szczególny rodzaj oględzin miejsca, a od tej czynności różni ją to, że w jej trakcie nie dokonuje się ujawnienia i zabezpieczenia śladów i dowodów, celem wizji lokalnej jest pogłębienie wiedzy o miejscu popełnienia przestępstwa, uściślenie posiadanych informacji i skonfrontowanie obrazu miejsca przestępstwa z jego rzeczywistym wyglądem". W związku z powyższym oględziny są ,,czynnością dowodową obejmującą zmysłowe zapoznanie się organu procesowego z miejscem, osobą, rzeczą lub ciałem. Oględziny miejsca mogą obejmować pomieszczenia i otwartą przestrzeń. Ze względu na zmienność przedmiotu tego rodzaju oględzin jest to czynność niepowtarzalna w rozumieniu art. 316 § 1 k.p.k. Oględziny miejsca mają charakter wykrywczy służący zmysłowemu poszukiwaniu śladów i dowodów przestępstwa" [26].

V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz stwierdziła, że ,,brak unormowania wizji lokalnej w kodeksie postępowania karnego otwiera szerokie pole dla dowodowo szkodliwych czynności balansujących na granicy oględzin, eksperymentu czy innych „twórczych aranżacji" organów procesowych. Jej istnienie jako czynności procesowo-kryminalistycznej w kodeksie postępowania karnego stwarzałoby podstawy do zapoznania się z warunkami miejsca zdarzenia w celu np. weryfikacji informacji dotyczących zdarzenia czy uzyskania oraz pogłębienia wiedzy o nim, bez konieczności nazywania tych czynności ,,szczególnym rodzajem oględzin miejsca zdarzenia", czy też ,,wtórnymi oględzinami", a tym samym nie oddającymi sensu przedsiębranej

[24] K. Sławik, *Kryminalistyka. Przegląd zagadnień*, Warszawa 2002, s. 156-157.
[25] K. J. Pawelec, *Zarys metodyki pracy adwokata w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2012, s. 317; K. J. Pawelec, *Sprowadzenie niebezpieczeństwa w ruchu drogowym. Przestępstwa i wykroczenia*, Warszawa 2017, s. 200.
[26] M. Bartnik (red.), *Leksykon polskiej procedury karnej*, Warszawa 2013, s. 126 – 127.

czynności[27]. Autorka zwraca też uwagę, że wizja lokalna może umożliwić sądowi ogląd tego, co nie zawsze jest w stanie oddać dokumentacja oględzin. Warto też pamiętać o tym, że w aktualnym stanie prawnym wizja lokalna nie jest zaliczana do czynności procesowych i może zdarzyć się taka sytuacja, że sąd nie uwzględni wyników tej czynności[28].

Z kolei D. Gruszecka zgadza się z poglądem, że wizja lokalna stanowi pewien szczególny rodzaj oględzin miejsca zdarzenia. Celem tej czynności jest z jednej strony upewnienie się, czy obraz miejsca, opis zdarzenia, jego przebiegu podany przez świadka lub podejrzanego jest zgodny z rzeczywistością. Z drugiej strony przeprowadzenie wizji lokalnej umożliwia pogłębienie wiedzy o miejscu popełnienia przestępstwa. Pozyskana dzięki wizji lokalnej wiedza może zostać wykorzystana w projektowaniu dalszych czynności procesowych. Autorka zwraca też uwagę, że gdy w trakcie wizji lokalnej jest odtwarzany przebieg zdarzenia, w którym występuje dynamiczna rekonstrukcja jego przebiegu, to ten fragment przybiera postać jednej z form eksperymentu procesowego[29].

Według innych badaczy wizję lokalną należy traktować jako **formę eksperymentu procesowego** zgodnie z art. 211 k.p.k.

Jak zauważają K. Dudka i H. Paluszkiewicz „nie należy mylić oględzin z tzw. wizją lokalną, która nie jest przewidzianą w kodeksie postępowania karnego czynnością dowodową. Wizja lokalna nie polega na zabezpieczeniu śladów, a jedynie na wtórnych oględzinach miejsca zdarzenia, często połączonych z odtworzeniem przebiegu zdarzenia (rekonstrukcją) będącą jedną z form eksperymentu procesowego". Autorki zwracają też uwagę, że oględziny w większości przypadków obejmują teren szerszy niż tylko miejsce popełnienia przestępstwa. Taka taktyka działania stwarza możliwość odnalezienia innych dowodów przydatnych w sprawie np. przedmiotów służących do popełnienia przestępstwa lub pochodzących z przestępstwa[30].

Także D. Świecki podkreśla, że wizja lokalna nie powinna być przeprowadzana na podstawie art. 207 k.p.k., ponieważ jej cel różni się od celu oględzin.

[27] V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2006 r., IV KK 209/06*, „Prokuratura i Prawo" 2009, nr 2, s.148-155.
[28] V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, *Oględziny miejsca. Teoria i praktyka*, Toruń 2011, s. 330.
[29] D. Gruszecka, *Oględziny. Otwarcie zwłok. Eksperyment procesowy* [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego*, Warszawa 2021, s. 529.
[30] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne,* Warszawa 2021, s. 318-319.

Podkreśla, że celem wizji lokalnej jest sprawdzenie wcześniej ustalonych danych, wyjaśnień czy sprzeczności. Wskazuje również, że w zależności od tego, czy wizja lokalna jest przeprowadzana z udziałem podejrzanego czy nie, to powinna być odpowiednio przeprowadzona zgodnie z regułami dotyczącymi przesłuchania podejrzanego. Jednakże, gdy zmierza do sprawdzenia określonych okoliczności czy faktów, to powinna przybrać formę eksperymentu procesowego[31].

W trzeciej grupie poglądów dotyczących miejsca wizji lokalnej wśród czynności procesowych można wskazać tych Autorów, którzy uważają wizję lokalną za **samodzielną czynność procesową.**

Już Z. Ponarski zauważył, że teoria procesu karnego nie zajmuje się problematyką wizji lokalnej, uważając, że nie należy wprowadzać podobnej czynności śledczej, jaka się już mieści w ramach innych czynności. Niemniej pokazuje, że takie czynności są w praktyce realizowane i noszą różne nazwy takie jak: sprawdzanie zeznań na miejscu, wizja lokalna, wyjazd (wyjście) z podejrzanym (pokrzywdzonym, świadkiem) na miejsce. W opinii Autora przeprowadzenie dowodów w sprawie musi nastąpić z zachowaniem wszelkich wymagań formalnych przewidzianych przez ustawodawcę i tylko wówczas wyniki uzyskane z przeprowadzenia tych dowodów sąd może włączyć do materiału procesowego. W związku z powyższym należy postulować włączenie do k.p.k. instytucji kontroli zeznań na miejscu (wizji lokalnej). Rozszerzenie katalogu środków dowodowych zwiększy możliwość należytego dotarcia do prawdy w procesie[32].

Według A. Sucheckiego wizja lokalna jest to czynność, która jest często wykorzystywana w postępowaniach przygotowawczych. Na podstawie analizy 6 spraw z lat 1971-1974 (zabójstwa, podpalenie) wykazał, że zakres tych czynności zależał od charakteru przestępstwa, sposobu działania sprawców oraz skutków ich działalności. Z doświadczeń Autora jak i przywołanych spraw wynikało, że najczęściej wizja lokalna miała na celu sprawdzenie wiarygodności wyjaśnień podejrzanych przez „konfrontację przebiegu wizji z wynikami śledczego badania miejsca zdarzenia i innych ustaleń dochodzeniowych". Warunkiem uzyskania pozytywnych wyników przeprowadzanych wizji lokalnych było ich właściwe przygotowanie

[31] M. Kurowski, *Art. 207* [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I, art. 1-424*, Warszawa 2020, s. 848.
[32] S. Ponarski, *Procesowy charakter czynności śledczej. Kontrola zeznań na miejscu zdarzenia*, „Palestra" 1969, nr 13, s. 46-54.

zarówno pod względem formalnoprocesowym, jak i techniczno-kryminalistyczny. Zdaniem Autora celowym jest przeprowadzanie wizji lokalnych, bo w wielu przypadkach stały się one źródłem nowych dowodów, a wyniki tych czynności wywierają wpływ na dalszy tok postępowania przygotowawczego, w konsekwencji również na postępowanie przed sądem[33].

Z kolei B. Hołyst twierdzi, że ,,istota wizji lokalnej sprowadza się do uzyskania właściwego obrazu na miejscu zdarzenia lub uściślenia uzyskanych uprzednio informacji o zdarzeniu, stanowiących przedmiot postępowania karnego". B. Hołyst podkreśla istotę przybycia na miejsca zdarzenia. Jednakże Autor ten wskazał precyzyjniej, że celem wizyty na miejscu zdarzenia jest uzyskanie właściwego obrazu o tym miejscu albo uściślenie wcześniej pozyskanych informacji o zdarzeniu. Elementy te stanowią cele wizji lokalnej[34].

D. Wilk o wizji lokalnej pisze, że jest to ,,czynność polegająca na bezpośrednim poznaniu zmysłowym miejsca zdarzenia lub jego fragmentu w celach weryfikacyjnych. W postępowaniu sądowym wizja lokalna polega na osobistym zapoznaniu się organu procesowego z realiami miejsca zdarzenia znanymi dotychczas wyłącznie z opisów świadków, podejrzanego lub oskarżonego lub zapisów zawartych w protokole (tzw. naocznia sądowa)". Bezpośrednie poznanie zmysłowe daje możliwość lepszego, pełniejszego i wiarygodniejszego poznania miejsca zdarzenia lub jego fragmentu. Uwagę zwraca także fakt, iż D. Wilk definiując wizję lokalną, podkreślił również jej funkcję, jaką jest weryfikacja. Weryfikacja wcześniej uzyskanych informacji jest jedną z głównych i najczęściej wskazywanych funkcji tej czynności. Autorzy literatury przedmiotu często podkreślają ten ważny aspekt. W trakcie przeprowadzania wizji lokalnej poddaje się weryfikacji np. informacje, które przedstawił świadek czy podejrzany/oskarżony. W zaprezentowanym stanowisku pojawiło się wyrażenie ,,naocznia sądowa". Jednakże autor wskazuje, że wyrażenie to przypisane jest wizji lokalnej wykonywanej w postępowaniu sądowym[35].

Według B. I. Skiby wizja lokalna ,,należy do czynności o charakterze dowodowym i pomimo takiego charakteru procesowego wydaje się, że nie można jej utożsamiać z oględzinami, eksperymentem, okazaniem itp.". Na podstawie analizy

[33] A. Suchecki, *Procesowe i taktyczno-dochodzeniowe aspekty wizji lokalnych w postepowaniu przygotowawczym (na podstawie praktyki KW MO w Kielcach),* „Problemy Kryminalistyki" 1979, nr 139-140, s. 452-454.
[34] B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2010, s. 1149.
[35] D. Wilk (red.), *Kryminalistyka. Przewodnik*, Toruń 2013, s. 126.

945 akt spraw karnych z lat 1970-1982 (dotyczących zabójstw, kradzieży z włamaniem, podpaleń i wypadków komunikacyjnych) stwierdził, że w 65% spraw przeprowadzono wizję lokalną. Autor zwrócił uwagę, że sposób realizacji tej czynności był uzależniony od rodzaju przestępstwa, miejsca, sposobu jego popełnienia oraz rodzaju śladów kryminalistycznych ujawnionych w trakcie oględzin. Co istotne, wizje lokalne były w większości przypadków realizowane na etapie postępowania przygotowawczego. W postępowaniu sądowym wizja lokalna była przeprowadzana w przypadku występowania sprzeczności w wyjaśnieniach lub zeznaniach, a czynność ta odbywała się z każdym podejrzanym i świadkiem osobno. W opinii B. I. Skiby pomimo pewnych wspólnych stycznych z oględzinami (takimi jak np. „podobna metoda badawcza, obserwacja, postrzeganie, pomiary, opis, porównanie"), można wskazać podstawowe różnice w tych czynnościach. Celem oględzin jest ujawnienie, utrwalenie i zabezpieczenie rzeczy, przedmiotów, śladów oraz wszechstronne wyjaśnienie wszystkich okoliczności na miejscu zdarzenia. Z kolei wizja lokalna przeprowadzana jest w celu weryfikacji i oceny posiadanych już dowodów bezpośrednio postrzeganych przez prowadzącego tę czynność, w zakresie warunków istniejących na miejscu zdarzenia. W tym kontekście wizja lokalna sprowadza się do zorientowania się w sytuacji terenowej miejsca zdarzenia oraz uściślenia zebranych w trakcie postępowania przygotowawczego środków dowodowych (osobowych i rzeczowych)[36].

J. Gurgul określa, że „wizja lokalna, względnie zwana „naocznią", jest rekonstrukcją przestępstwa będącą śledczą metodą sprawdzenia wyjaśnień podejrzanego, zeznań świadka i pokrzywdzonego". Autor ten podkreśla fakt naocznego odbioru wcześniej już uzyskanych wyjaśnień bądź zeznań poprzez zrekonstruowanie przestępstwa na miejscu zdarzenia. Organ procesowy poprzez przybycie na miejsce zdarzenia i możliwość zobaczenia terenu oraz wysłuchania sytuacji przedstawionych przez świadków, podejrzanych/oskarżonych, może zrozumieć występujące w nich nieścisłości[37].

Według T. Hanauska wizja lokalna jest to „czynność kryminalistyczna polegająca na bezpośrednim poznaniu zmysłowym miejsca zdarzenia lub jego fragmentu w celu sprawdzenia, czy uprzednio uzyskane informacje o tym miejscu lub jego fragmencie są zgodne z rzeczywistością albo w celu sprecyzowania lub uzupełnienia tych informacji,

[36] B. I. Skiba, *Aspekty kryminalistyczno-procesowe wizji lokalnej*, „Problemy Kryminalistyki" 1985, nr 167, s. 9.
[37] J. Gurgul, *Oględziny – kwestie wybrane*, „Prokuratura i Prawo" 2000, nr 5, s. 46.

względnie w celu usunięcia, bądź tylko wyjaśnienia tkwiących w nich sprzeczności". Autor ten twierdzi, że dzięki swojej formie, tzn. bezpośredniemu poznaniu zmysłowemu, omawiana czynność przypomina oględziny miejsca. Dostrzega jednak różnicę polegającą na odmiennych celach owych czynności. Według niego wizja nastawiona jest na sprawdzenie, uzupełnienie lub sprecyzowanie posiadanych informacji, zaś oględziny miejsca skupione są na wykryciu, wstępnym zbadaniu i zabezpieczeniu informacji oraz ich źródeł – więc na pozyskaniu informacji nowych, które nie były dotąd znane. Dzięki natomiast funkcji weryfikacyjnej (tj. sprawdzającej) wizja lokalna przypominać może eksperyment kryminalistyczny. Wizja lokalna ma charakter bardziej statyczny,
a eksperyment odtwarzający zdarzenie jest dynamiczny i w konsekwencji prowadzi do poznania owego zdarzenia za pomocą jego dynamicznej rekonstrukcji[38].

M. Nawacki i P. Starzyński reprezentują podobne stanowisko. Proponują jednak, aby nie utożsamiać wizji lokalnej z oględzinami miejsca zdarzenia. Sygnalizują, iż jest to czynność, która polega na bezpośrednim poznaniu za pomocą zmysłów miejsca zdarzenia albo jego fragmentu. Ma to na celu sprawdzenie, czy wcześniej uzyskane informacje na temat miejsca albo jego fragmentu są zgodne z rzeczywistością, lub sprecyzowanie bądź uzupełnienie tych informacji albo usunięcie i wyjaśnienie tkwiących w nich sprzeczności. Zatem wizja lokalna według tych Autorów nastawiona jest na sprawdzenie, uzupełnienie, czy też sprecyzowanie już posiadanych informacji. Autorzy potwierdzają tym samym weryfikacyjny charakter tej czynności. M. Nawacki i P. Starzyński zgadzają się z T. Grzegorczykiem i J. Tylmanem co do charakteru weryfikacyjnego[39].

Zgodnie ze stanowiskiem A. Łyżwy posługiwanie się określeniem „oględziny wtórne" zaprzecza niepowtarzalnemu charakterowi oględzin miejsca zdarzenia. Należy odrzucić stanowiska, które traktują oględziny jako czynność powtarzalną. Zadaniem A. Łyżwy tak zwane ponowne oględziny należy traktować jako wizję lokalną. Podczas niej organ procesowy dokonuje weryfikacji uprzednio pozyskanych dowodów, które odnoszą się do miejsca ich ujawnienia oraz zabezpieczenia. Oczywiście nie wyłącza to możliwości zabezpieczenia nowych dowodów, np. śladów DNA, nieujawnionych podczas oględzin. Do przeprowadzenia wizji lokalnej

[38] T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 92.
[39] M. Nawacki, P. Starzyński, *Postępowanie karne z perspektywy nauki o bezpieczeństwie*, Warszawa 2015, s. 129.

jest uprawniony wyłącznie organ procesowy, pomimo iż czynność ta nie posiada podstaw w Kodeksie postępowania karnego. Klasyfikowana jest jako czynność kryminalistyczna. Organ procesowy niekiedy stosuje jako podstawę prawną przepisy, które odnoszą się do oględzin. Celem wizji lokalnej jest weryfikacja informacji obejmujących miejsce zdarzenia, którymi dysponuje organ procesowy. Jednym ze źródeł informacji może być protokół oględzin miejsca zdarzenia. Gdy w trakcie przeprowadzania czynności pojawią się wątpliwości dotyczące okoliczności zdarzenia, to wtedy organ procesowy może zdecydować się na przeprowadzenie wizji lokalnej niemającej charakteru ,,wtórnych" czy nawet ,,dodatkowych" oględzin, gdyż oględziny stanowią niepowtarzalną czynność procesową. A. Łyżwa wskazuje, że wizja lokalna może służyć wyjaśnieniu rozbieżności pojawiających się w treści protokołu oraz załączonej do niego dokumentacji fotograficznej, odnoszącej się do przedmiotu oględzin. Autorka podkreśla, że w opisanej sytuacji należy przeprowadzić wizję lokalną jak najszybciej. Czas odgrywa tu istotną rolę, ponieważ ewentualna zwłoka w usuwaniu niespójności w zgromadzonym materiale może być powodem utraty możliwości wykrycia sprawcy przestępstwa bądź niewyjaśnienia okoliczności istotnych dla sprawy. Przeprowadzenie omawianej czynności może też być przydatne dla ustalenia, czy ujawnione ślady kryminalistyczne na miejscu zdarzenia mógł pozostawić sprawca[40].

K. Woźniewski podkreśla natomiast, że nie należy mylić wizji lokalnej z oględzinami. Wizja lokalna według niego to ,,czynność kryminalistyczna polegająca na bezpośrednim poznaniu zmysłowym miejsca zdarzenia lub jego fragmentu w celu sprawdzenia, uzupełnienia bądź sprecyzowania pozyskanych wcześniej informacji". Z kolei oględziny są czynnościami składającymi się z planowych i systematycznych spostrzeżeń, które powinny być wykonane natychmiast po uzyskaniu informacji o przestępstwie, co uniemożliwi zatarcie śladów tego czynu.[41].

Zdaniem K. Juszki i E. Żywuckiej-Kozłowskiej jest to czynność samodzielna, która ma istotny walor z punktu widzenia taktyki oskarżenia. W przeciwieństwie do eksperymentu ma charakter statyczny. Wizja lokalna może zostać wykorzystana jako środek dowodowy, jak również w działaniach profilaktycznych. Z kolei analiza przypadków wykorzystania wizji lokalnej w praktyce organów procesowych może zostać

[40] A. Łyżwa, *Postępowanie ze śladami kryminalistycznymi w procesie dowodowym – głos judykatury,* ,,Civitas et Lex" 2019, nr 2, s. 67-77.
[41] K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji*, Gdańsk 2013, s. 125.

wykorzystana w badaniach naukowych, np. do definiowania zachowań sprawców przestępstw[42].

W tym kontekście ciekawy pogląd na kwestie wizji lokalnej jako pewnej odmiany oględzin prezentuje K. Juszka. Według niej przypisanie wizji lokalnej do oględzin śledczych stwarzałoby problemy interpretacyjne co do sposobu realizacji tych czynności, biorąc pod uwagę, że oględziny śledcze mają wypracowaną przez kryminalistykę odrębną taktykę jej przeprowadzania[43].

Zdaniem E. Gruzy, która odwołuje się także do stanowiska S. Rybarczyka[44], ,,najprościej wizję lokalną można określić jako czynności organu procesowego polegające na wyjeździe na miejsce zdarzenia w celu zorientowania się w sytuacji. W praktyce czynność ta jest traktowana w różnoraki sposób, czasami jako powtórne kontrolne oględziny miejsca zdarzenia, niekiedy jako swoisty rodzaj rekonstrukcji zdarzenia, zbliżający się do eksperymentu lub też jako przesłuchanie prowadzone na miejscu zdarzenia. Biorąc pod uwagę niesprecyzowany procesowo charakter tej czynności, można przyjąć, że każdy z tych poglądów znajduje swoje uzasadnienie, a elementy każdej z tych czynności towarzyszą działaniu na miejscu zdarzenia"[45].

Zdaniem M. Żołny, wyodrębnienie poszczególnych czynności procesowo-kryminalistycznych, w tym szczególnie wizji lokalnej i eksperymentu procesowego, powinno się odbywać przy uwzględnieniu ,,zasady szybkości postępowania i koncentracji czynności procesowych, aby czynnik czasu stał się sprzymierzeńcem prowadzącego postępowanie". W opinii Autorki brak tego rozróżnienia powoduje, że wartość dowodowa eksperymentu bywa spłycana poprzez utożsamianie go z wizją lokalną. W jej ocenie można się posiłkować wizją lokalną, jednak nie można traktować tych czynności zamiennie[46].

W leksykonie autorstwa A. Gaberle można znaleźć następującą definicję wizji lokalnej: ,,jest to czynność dokonywana na miejscu zdarzenia, nastawiona na ustalenie cech tego miejsca i związanych z nim stosunków przestrzennych lub odtworzenie

[42] K. Juszka, E. Żywucka-Kozłowska, *Wizja wizji lokalnej* [w:] E. Gruza, T. Tomaszewski, M. Goc (red.), *Problemy współczesnej kryminalistyki*, Warszawa 2006, s. 93.
[43] K. Juszka, *Jakość czynności kryminalistycznych*, Lublin 2007, s. 193.
[44] S. Rybarczyk, *Eksperyment jako dowód w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 42.
[45] E. Gruza, *Inne czynności procesowo-kryminalistyczne* [w:] E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Warszawa, 2020, s. 249.
[46] M. Żołna, *Eksperyment procesowo-kryminalistyczny. Istota i dowodowa rola*, op. cit., s. 216.

przebiegu wydarzeń, które miały rozegrać się w tym miejscu, a stanowią przedmiot dowodzenia”[47].

Interesujący pogląd na temat wizji lokalnej prezentuje D. Jagiełło, który definiuje wizję lokalną jako „teatralne odtworzenie przebiegu zdarzenia”, u podstaw którego leży inscenizacja przebiegu zdarzenia, potwierdzona uzupełniającymi wypowiedziami zarówno podejrzanego/oskarżonego jak i świadka. Autor wskazuje również na udział pozorantów w tej czynności. Czynność ta polega na wyjeździe na miejsce zdarzenia w celu pełniejszego zorientowania się w sytuacji i uściślenia na miejscu zebranych w sprawie informacji. Jest to odtworzenie statyczne, czym różni się od eksperymentu. Celem wizji lokalnej jest unaocznienie organowi prowadzącemu czynność sekwencji przebiegu zdarzenia, w tym sposobu działania sprawcy, miejsca wystąpienia skutków przestępstwa. W tym ujęciu jest to pewna forma oględzin kontrolnych. W opinii D. Jagiełły wizja lokalna, podobnie jak oględziny i eksperyment, stanowi czynność dowodową[48].

Na zakończenie rozważań na temat wizji lokalnej jako samodzielnej czynności procesowej należy przywołać stanowisko B. Dawidowicza, który definiuje wizję lokalną jako „czynność procesowo-kryminalistyczną, polegającą na analizie danego wycinka przestrzeni za pomocą narządów zmysłów, niepołączoną z ingerencją i doświadczalnym wywoływaniem zjawisk w sferze tej przestrzeni, która to czynność ma na celu weryfikację poczynionych uprzednio w sprawie ustaleń faktycznych”[49].

Analizując poglądy dotyczące miejsca wizji lokalnej w katalogu czynności procesowych należy też przywołać poglądy S. Pikulskiego, który stał na stanowisku, że wizja lokalna może być traktowana zarówno jako „forma eksperymentu kryminalistycznego, kontrolnych wtórnych oględzin miejsca, jako specyficzna forma przesłuchania oraz jako rodzaj rekonstrukcji zdarzenia. W zależności od metodyki jej realizacji może ona zawierać w różnym zakresie elementy wymienionych środków dowodowych”. W związku z powyższym wizję lokalną można przeprowadzić w celu ujawnienia ukrytych zwłok, przedmiotów pochodzących z przestępstwa czy narzędzi służących do popełnienia przestępstwa. Wizja lokalna może służyć również do upewnienia się, czy miejsce, w którym popełniono przestępstwo jest tym, które opisał

[47] A. Gaberle, *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004, s. 3-24.
[48] D. Jagiełło, *Taktyka kryminalistycznych czynności dowodowych,* Warszawa 2019, s. 197.
[49] B. Dawidowicz, *Procesowokarne i kryminalistyczne aspekty wizji lokalnej,* „Przegląd Prawa i Administracji” 2009, t. LXXXI, s. 75.

podejrzany/oskarżony w trakcie składania wyjaśnień. Czynność ta będzie również przydatna do potwierdzenia sposobu popełnienia przestępstwa w określonym miejscu. W tym ujęciu wizja lokalna może spełniać funkcję weryfikacyjną, kontrolną i rekonstrukcji zdarzenia[50].

Podobnie, na niejednolity charakter wizji lokalnej zwracają uwagę Z. Czeczot i T. Tomaszewski, którzy wskazują, że wizja lokalna jest niekiedy określana jako „forma kontrolnych, wtórnych oględzin miejsca". Uważają również, że czasem wizja lokalna może być też rodzajem rekonstrukcji zdarzenia oraz specyficzną formą przesłuchania. Autorzy ci podkreślają, że ich poglądy są uzasadnione zarówno od strony celów, jak i taktyki prowadzenia czynności. Według nich wizja lokalna zawiera elementy wszystkich wskazanych przez nich czynności, bowiem pozwala organowi procesowemu na zapoznanie się z topografią oraz warunkami znajdującymi się na miejscu zdarzenia i na weryfikację, a także uściślenie zebranych uprzednio informacji. Według tych Autorów wizja lokalna umożliwia też czasem ujawnienie narzędzi albo przedmiotów pochodzących z przestępstwa oraz ukrytych zwłok. Jest ona przeprowadzana w późniejszym etapie postępowania, nierzadko też w postępowaniu dowodowym przed sądem, gdy zostaną zebrane materiały dające pełen obraz zdarzenia. Zauważają także, że wizja może zawierać pierwiastek kontrolny już wcześniej odebranych zeznań bądź wyjaśnień, włącznie z wykorzystaniem metody rekonstrukcji części albo całości zdarzenia, często przy udziale świadków i oskarżonego. Jest to odtworzenie statyczne, u którego podstaw znajduje się inscenizacja przebiegu zdarzenia, potwierdzenie wypowiedzi świadka i oskarżonego. Mając to na względzie, wskazują, że celem przeprowadzenia wizji lokalnej jest unaocznienie sądowi lub prokuratorowi kolejności zachodzenia poszczególnych elementów analizowanego czynu, sposobu działania sprawców, miejsca przebiegu zdarzenia oraz następstw przestępstwa. Zauważyli też, że czynność ta jest istotna także z punktu widzenia taktyki oskarżenia, albowiem odtworzenie zdarzenia i odpowiednie udokumentowanie przedstawionych przez podejrzanego dokonanych czynności może spowodować utrudnienie polegające na późniejszym cofnięciu złożonych uprzednio przez niego wyjaśnień[51].

[50] S. Pikulski, *Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Białystok 1997, s. 186-188.
[51] Z. Czeczot, T. Tomaszewski, *Podstawy Kryminalistyki Ogólnej*, Warszawa 1989, s. 114-115.

Zaprezentowane rozważania wykazały różnorodność poglądów i stanowisk na temat wizji lokalnej. W doktrynie zarysowały się trzy główne stanowiska, w których autorzy przedstawili wizję lokalną jako formę eksperymentu procesowego, oględzin wtórnych, ale również jako samodzielną czynność procesową. W tym kontekście poglądy S. Pikulskiego stanowią kompromisową propozycję scharakteryzowania wizji lokalnej jako czynności będącej swoistym konglomeratem kilku czynności procesowych wykorzystywanych w postępowaniu procesowym.

1.1.3. Pojęcie wizji lokalnej w orzecznictwie sądowym

Brak ustawowej definicji wizji lokalnej oraz podobieństwo pomiędzy czynnościami wizji lokalnej, oględzin, eksperymentu procesowo-kryminalistycznego, a niekiedy nawet specyficznej formy przesłuchania (w praktyce zwanej również przesłuchaniem odtwórczym) powodują, że w orzecznictwie znaleźć można wiele wypowiedzi Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, które zmierzają do bardziej precyzyjnego ujęcia tej czynności, wskazując jednocześnie podobieństwa między tymi czynnościami, jak również istotne elementy różnicujące[52].

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 kwietnia 1981 roku o sygnaturze IV KR 60/81 wskazał, że wizja lokalna to ,,unaocznienie przebiegu zdarzenia w celu pełniejszego zorientowania się w sytuacji lub uściślenia na miejscu zebranych dotychczas informacji. Jej przeprowadzenie ułatwia prawidłową ocenę materiału dowodowego, a zwłaszcza pozwala na skontrolowanie prawidłowości zapisów zamieszczonych w protokołach oględzin oraz zapewnia bezpośrednią orientację co do przebiegu zdarzenia i co do możliwości czynienia spostrzeżeń przez osoby obecne na miejscu zdarzenia”[53]. Jak można zauważyć, Sąd Najwyższy zdefiniował wizję lokalną wskazując, iż jest to unaocznienie przebiegu zdarzenia w celu pełniejszego zorientowania się w sytuacji lub uściślenia na miejscu zdarzenia zebranych informacji. Podkreślił jednocześnie weryfikacyjny charakter wizji lokalnej. Wskazał również na ważny aspekt tej czynności, polegający na ułatwieniu prawidłowej oceny materiału dowodowego. Istotnym elementem jest także możliwość czynienia spostrzeżeń podczas jej realizacji.

[52] S. Kamińska, J. Karaźniewicz, I. Sołtyszewski, *Visit to the crime scene and other evidentiary proceedings at the scene* [w:] XV International Congress Criminalistics and Forensic Expertology: Science, Studies, Practice, Kaunas 2019, tom I, s. 440.
[53] Wyrok SN z dnia 14 kwietnia 1981 r., sygn. akt IV KR 60/81, OSNPG 1981, nr 11, poz.120.

Uwidocznił także funkcję kontrolną, polegającą na zweryfikowaniu informacji pozyskanych wcześniej drogą oględzin.

Z kolei w wyroku z dnia 3 października 2006 roku o sygnaturze IV KK 209/06 Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, że wizja lokalna jest formą oględzin miejsca, a jej przeprowadzenie należy wyłącznie do kompetencji organu procesowego, a w postępowaniu rozpoznawczym do sądu. W uzasadnieniu podkreślono, że błędem jest nałożenie na biegłego do spraw z zakresu ruchu drogowego obowiązku wykonania wizji lokalnej. Zgodnie ze stanowiskiem SN biegły nie jest uprawniony do przeprowadzenia tej czynności, bowiem w art. 193 § 1 k.p.k. nie znajduje się upoważnienie sądu do przeniesienia swych uprawnień na biegłego. Sąd Najwyższy wskazał jednocześnie, że art. 396 § 1 k.p.k. stanowi, iż przeprowadzenie oględzin miejsca oraz wizji lokalnej należy do pełnego składu sądu lub sędziego wyznaczonego bądź sądu wezwanego[54]. Poruszana kwestia dotyczy wskazania organu, który jest uprawniony do przeprowadzenia wizji lokalnej. Bez wątpienia jest nim organ procesowy, a nie biegły. Sąd nie może przenieść swych uprawnień na biegłego.

Sąd Apelacyjny w Krakowie stwierdził natomiast, że „Kodeks postępowania karnego nie posługuje się terminem „wizji lokalnej" jako odrębnej czynności procesowej. W praktyce wizja taka stanowi szczególny rodzaj oględzin miejsca zdarzenia i jest czynnością pośrednią między oględzinami miejsca a eksperymentem. Nomenklatura ma drugorzędne znaczenie, a zwraca się na nią uwagę tylko dla przejrzystości argumentacji sądu odwoławczego"[55].

Sąd Apelacyjny w Lublinie wskazał z kolei, iż „od oględzin miejsca zdarzenia, przeprowadzanych zazwyczaj w postępowaniu przygotowawczym, z których sporządza się stosowny protokół i które mogą być utrwalone także poprzez fotografie oraz nagrania obrazu i dźwięku, należy odróżnić wizję lokalną, tj. czynność polegającą na bezpośrednim poznaniu zmysłowym miejsca zdarzenia lub jego fragmentu w celu sprawdzenia, czy uprzednio uzyskane informacje o tym miejscu lub jego fragmencie są zgodne z rzeczywistością, albo w celu sprecyzowania lub uzupełnienia tych informacji, względnie w celu usunięcia bądź tylko wyjaśnienia tkwiących w nich sprzeczności. Wizja lokalna jest nastawiona na sprawdzenie, uzupełnienie bądź sprecyzowanie

[54] Wyrok SN z dnia 3 października 2006 r., sygn. akt IV KK 209/06, LEX nr 203997.
[55] Wyrok SA w Krakowie z dnia 6 września 2015 r., sygn. akt II AKa 116/16, LEX nr 2287987; J. Wójcikiewicz, *Temida nad mikroskopem. Judykatura wobec dowodu naukowego 1993-2008*, Toruń 2009, s. 29.

już posiadanych informacji i ma charakter raczej weryfikacyjny, aniżeli wykrywczy”[56]. Sąd potraktował więc wizję lokalną jako czynność odmienną od oględzin wtórnych, ponieważ czynności te znacznie się od siebie różnią pomimo faktu, że posiadają cechy wspólne, np. miejsce ich realizacji. Definicja zaprezentowana przez Sąd Apelacyjny w Lublinie oddaje główne cechy wizji lokalnej.

Sąd Okręgowy w Koninie zaprezentował podobne stanowisko twierdząc, że wizję lokalną ,,przeprowadza się w celu sprawdzenia, czy uprzednio uzyskane informacje o miejscu przestępstwa lub jego fragmencie są zgodne z rzeczywistością, albo w celu sprecyzowania lub uzupełnienia tych informacji, względnie w celu usunięcia bądź tylko wyjaśnienia tkwiących w nich sprzeczności”[57]. Sąd potwierdził tym samym charakter weryfikacyjny (kontrolny) wizji lokalnej, który jest jedną z cech charakterystycznych tej czynności. Kolejny sąd zwrócił więc uwagę na cel wizji lokalnej, jakim jest sprawdzenie, sprecyzowanie, uzupełnienie czy uzyskanie informacji o miejscu zdarzenia.

Rozważania na temat określenia wizji lokalnej w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych mają bez wątpienia wpływ na kształtowanie się tej czynności. Przytoczone stanowiska Sądu Najwyższego i sądów powszechnych pozwalają stwierdzić, że wizja lokalna nadal jest wykorzystywana przez organy procesowe, pomimo braku jej uregulowania w Kodeksie postępowania karnego. Następnie, jak można wywnioskować z zaprezentowanych stanowisk, dowód z wizji lokalnej podlega ocenie przez sąd. W związku z powyższym, wskazać należy, iż judykatura zna pojęcie wizji lokalnej pomimo braku jej legalnej definicji.

Zauważyć należy także, iż przegląd orzecznictwa wskazuje na kilka ważnych aspektów wizji lokalnej. Obejmują one formę, a także zakres omawianej czynności dowodowej, w trakcie której organ procesowy wyjaśnia i weryfikuje zebrany uprzednio materiał dowodowy. W orzecznictwie neguje się postrzeganie wizji lokalnej jako formy eksperymentu czy rodzaju oględzin. Podkreślić należy, że w orzecznictwie wizja lokalna jest bardziej zbliżona do oględzin wtórnych, aniżeli do eksperymentu procesowego. Jednakże opis wizji lokalnej zaprezentowany przez poszczególne sądy wskazuje na to, że wizja lokalna powinna być samodzielną czynnością procesową. Pomimo faktu utożsamiania jej z oględzinami miejsca zdarzenia i wskazania jej podobieństw

[56] Wyrok SA w Lublinie z dnia 28 lipca 2015 r., sygn. akt II AKa 139/15, LEX nr 1820500.
[57] Wyrok SO w Koninie z dnia 18 września 2015 r., sygn. akt II Ka 225/15, LEX nr 1833597.

do tej czynności oraz eksperymentu procesowego, czynność ta posiada cechy stanowiące o jej odrębności od wymienionych czynności procesowych. Wizji lokalnej przypisano cel w postaci zweryfikowania, sprawdzenia i uzupełnienia informacji na temat zdarzenia bądź fragmentu. W związku z powyższym, należy stwierdzić, iż wizja lokalna weryfikuje (kontroluje) wcześniej pozyskane informacje na temat przestępstwa. Istotnym elementem wizji lokalnej jest umożliwienie naocznego zapoznania się organu z okolicznościami zdarzenia. Niewątpliwie jest to atrybut omawianej czynności.

1.2. Regulacje prawne dotyczące wizji lokalnej

Na podstawie przeprowadzonej analizy aktów prawnych rangi ustawowej należy stwierdzić, że w żadnym z kodeksów postępowania karnego, zarówno tych obowiązujących w przeszłości, jak aktualnie obowiązującego z 6 czerwca 1997 r., nie ma regulacji dotyczącej wizji lokalnej. Czynność ta była jednak przywoływana w zarządzeniach Komendanta Głównego Policji, w których wyodrębniono wizję lokalną wśród innych czynności procesowych. Dowody na wykorzystywanie wizji lokalnej znajdują się również w materiałach archiwalnych Instytutu Pamięci Narodowej.

1.2.1. Wizja lokalna w zarządzeniach Komendanta Głównego Policji

Wizja lokalna jest czynnością dowodową, którą od wielu lat była wykorzystywana przez funkcjonariuszy Policji, a do 1990 roku Milicji Obywatelskiej pomimo faktu, iż czynność ta nie posiadała i nie posiada samodzielnej podstawy prawnej.

W instrukcji dochodzeniowo-śledczej z 1976 roku, w § 17, znajdowała się definicja wizji lokalnej jako „czynności dochodzeniowo-śledczej będącej szczególnym rodzajem oględzin, którą przeprowadza się z udziałem podejrzanego lub świadka przy wykorzystaniu złożonych przez nich wyjaśnień i zeznań. Celem wizji lokalnej było:

- odszukanie ukrytych zwłok, narzędzi przestępstwa oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa,
- upewnienie się, czy opis miejsca przedstawiony przez składającego wyjaśnienia (zeznania) jest zgodny z rzeczywistością,
- potwierdzenie popełnienia przestępstwa w określonym miejscu lub w określony sposób”[58].

Instrukcja ta obowiązywała w Policji do dnia 31 grudnia 1995 r.

Kolejnym dokumentem, w którym wymieniona jest wizja lokalna, są Wytyczne Dyrektora Biura Dochodzeniowo-Śledczego Komendy Głównej Policji z dnia 12 grudnia 1996[59]. W pkt. 1 dotyczącym planowania przebiegu postępowania przygotowawczego zostało wskazane, że „…w przypadku uzasadnionych potrzeb postępowania można opracować plany cząstkowe (problemowe) lub plany realizacji węzłowych czynności np. przesłuchania, przeszukania, konfrontacji, wizji itp.” Z kolei w pkt 6 dotyczącym akt postępowania przygotowawczego stwierdza się między innymi, że „w aktach kontrolnych grupuje się plany śledztwa lub dochodzenia, plany prowadzenia poszczególnych czynności procesowych (np. wizji lokalnych, realizacji) analizy.”

Wyżej wymienione wytyczne utraciły moc z chwilą wydania przez Komendanta Głównego Policji Wytycznych nr 4 z dnia 15 grudnia 2000 r.[60]. W pkt. 29.1 Wytycznych znajduje się zapis dotyczący akt kontrolnych, w którym w pkt. 4 wymieniono „plany śledztwa, dochodzenia, plany poszczególnych czynności procesowych (np. eksperymentu procesowego, realizacji), analizy”. W tym akcie prawnym nie wprowadzono już jednak wizji lokalnej, a jedynie eksperyment procesowy. Zapis wymieniający tylko eksperyment procesowy w katalogu czynności procesowych był konsekwentnie kontynuowany w kolejnym zarządzeniu Komendanta Głównego Policji.

W instrukcji dochodzeniowo-śledczej z dnia 23 grudnia 2004 roku[61]

[58] Zarządzenie nr 55 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 19 lipca 1976 roku w sprawie prowadzenia przez Milicję Obywatelską postępowania przygotowawczego, Instrukcja Dochodzeniowo-Śledcza Milicji Obywatelskiej.
[59] Wytyczne nr DK 116/96 Dyrektora Biura Dochodzeniowo-Śledczego KGP w zakresie techniczno-organizacyjnych aspektów prowadzenia postępowań przygotowawczych przez policjantów.
[60] Wytyczne Komendanta Głównego Policji z dnia 15 grudnia 2000 r. w sprawie organizacyjnych zasad prowadzenia postępowania przygotowawczego przez Policję (Dz.Urz. KGP z 2001 r., Nr 2 poz. 24).
[61] Zarządzenie nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 roku w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo - śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców. Dz.Urz. KGP z 2005 r., Nr 1, poz.1.

Rozdział 5 został zatytułowany „Eksperyment procesowy” i tam znajduje się szczegółowy opis tej czynności, wykonywanej na podstawie art. 211 k.p.k. Policjant może przeprowadzić eksperyment procesowy jednorazowo lub kilkakrotnie, w każdym stadium postępowania, również w toku dokonywania innych czynności, w celu:

- sprawdzenia, czy przestępstwo mogło być popełnione w określonych warunkach;
- sprawdzenia, czy określona osoba mogła w danych warunkach popełnić przestępstwo;
- ustalenia, czy przestępstwo mogło być popełnione w określony sposób;
- ustalenia możliwości wystąpienia określonych skutków przestępstwa w rezultacie działania sprawcy;
- ujawnienia dowodów przestępstwa, w tym śladów kryminalistycznych;
- sprawdzenia prawdziwości zeznań lub wyjaśnień;
- wyjaśnienia sprzeczności w zeznaniach lub wyjaśnieniach.

Policjant może przeprowadzić eksperyment procesowy w formie doświadczenia na miejscu zdarzenia lub w innym miejscu w celu sprawdzenia, czy dany typ czynności, zachowania albo zjawiska jest w ogóle możliwy. Instrukcja uwzględnia również sytuacje, w których tej czynności nie powinno się przeprowadzać, np. w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia, uwłaczania godności osobistej uczestników lub gdy łączyć się będzie z przybraniem zwłok do czynności.

W § 92 opisano zawartość planu tej czynności, w którym Policjant prowadzący czynność powinien uwzględnić między innymi: cel, czas i miejsce eksperymentu, liczbę i rodzaj zamierzonych doświadczeń oraz szczegółowy scenariusz opracowany w ścisłym związku z hipotetycznym przebiegiem zdarzenia, ustalonym na podstawie wyników oględzin, zeznań i wyjaśnień. Ważny jest również przydział ról dla poszczególnych uczestników czynności. Niemniej ważne jest zabezpieczenie środków technicznych, środków transportu oraz materiałów koniecznych do przeprowadzenia eksperymentu. Z punktu widzenia organizacyjnego ważne jest też dokonanie podziału czynności między policjantami biorącymi udział w eksperymencie jak również określenie sposobu zabezpieczenia przebiegu eksperymentu, zwłaszcza zapewnienia bezpieczeństwa jego uczestnikom i uniemożliwienia ucieczki podejrzanemu.

W kolejnym § 93 wskazano, że Policjant może przeprowadzić eksperyment procesowy w formie odtworzenia, które powinno być ściśle powiązane z hipotetycznym

przebiegiem zdarzenia lub z jego częścią, a więc winno być dokonane w tym samym miejscu, o tej samej porze, a jeśli miało miejsce na terenie otwartym - w takich samych, w miarę możliwości, warunkach zewnętrznych: atmosferycznych, przy podobnej widoczności, źródłach i natężeniu hałasu. Policjant przeprowadza wizję lokalną z udziałem podejrzanego lub świadka, wykorzystując złożone przez nich wyjaśnienia lub zeznania, w celu:

- potwierdzenia popełnienia przestępstwa w określonym miejscu lub w określony sposób, upewnienia się, czy opis miejsca, przedstawiony przez składającego wyjaśnienia lub zeznania, jest zgodny z rzeczywistością,
- odszukania zwłok,
- odszukania narzędzi oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa,
- ujawnienia i utrwalenia dowodów rzeczowych, w tym śladów kryminalistycznych.

W kolejnych punktach, opisując w dalszym ciągu eksperyment procesowy, Instrukcja posługiwała się pojęciem „wizji lokalnej" i wskazywała, że podczas wizji lokalnej można odczytywać fragmenty protokołów przesłuchań. Ponadto, przepis wskazywał również elementy taktyki tej czynności. Przewidywał bowiem, że wizję lokalną rozpoczyna się od stałego punktu terenowego znajdującego się w pobliżu miejsca objętego czynnością. Aktywność w zakresie przebiegu wizji lokalnej należy pozostawić osobie, której wyjaśnienia lub zeznania spowodowały przeprowadzenie tej czynności.

W § 94 podkreślono że jeżeli eksperyment procesowy jest samodzielną czynnością procesową, z jego przeprowadzenia sporządza się protokół i w miarę potrzeby dokumentację techniczną. W przypadku, jeżeli eksperyment procesowy jest częścią innej czynności, jego przebieg i wyniki protokołuje się w protokole czynności, w ramach której jest przeprowadzany. Wskazane jest, aby przebieg eksperymentu był utrwalony za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk.

Zarządzenie z dnia 23 grudnia 2004 r. obowiązywało do 2012 r. We wrześniu 2008 r. Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji opublikowało projekt instrukcji dochodzeniowo-śledczej Policji. W rozdziale 5 zatytułowanym „Eksperyment procesowy" zostały wymienione następujące cele tej czynności:

- sprawdzenie, czy przestępstwo mogło być popełnione w określonych warunkach,
- sprawdzenie, czy określona osoba mogła w danych warunkach popełnić przestępstwo,

- ustalenie, czy przestępstwo mogło być popełnione w określony sposób,
- ustalenie możliwości wystąpienia określonych skutków przestępstwa w rezultacie działania sprawcy,
- ujawnienie dowodów przestępstwa, w tym śladów kryminalistycznych,
- sprawdzenie prawdziwości zeznań lub wyjaśnień,
- wyjaśnienie sprzeczności w zeznaniach lub wyjaśnieniach.

Zgodnie z treścią tego dokumentu policjant, na podstawie art. 211 k.p.k., mógł przeprowadzić eksperyment procesowy jednorazowo lub kilkakrotnie, w każdym stadium postępowania, również w toku dokonywania innych czynności.

Główną przesłanką nieuwzględniania w zarządzeniach Komendanta Głównego Policji wizji lokalnej jako samodzielnej czynności procesowej było stwierdzenie (na podstawie analizy dostępnej literatury przedmiotu, komentarzy i orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów powszechnych), że wizja lokalna jest odmianą oględzin, z elementami przeszukania i eksperymentu procesowego. Wcześniejsze uregulowania tzw. wizji lokalnej w policyjnych przepisach były przedmiotem dysertacji naukowych i krytyki, w związku z powyższym w zarządzeniu Nr 109 z dnia 15 lutego 2012 r. [62], jak również w następnych: Nr 25 z dnia 23 lipca 2015 r.[63] oraz Nr 4 z dnia 9 lutego 2017 r.[64] nie umieszczono wizji lokalnej w katalogu czynności procesowych[65].

1.3. Wizja lokalna w materiałach archiwalnych IPN

W ramach niniejszej dysertacji dokonano analizy materiałów archiwalnych zgromadzonych w Instytucie Pamięci Narodowej, w którym ewidencjonuje się, gromadzi, przechowuje, opracowuje, zabezpiecza, udostępnia i publikuje dokumenty organów bezpieczeństwa państwa, które były wytworzone i gromadzone od 22 lipca 1944

[62] Zarządzenie Nr 109 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym, Dz.Urz. KGP. z 2012 r., poz. 6.
[63]Zarządzenie Nr 25 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 lipca 2015 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym, Dz.Urz. KGP z 2015 r., poz. 59.
[64] Zarządzenie Nr 4 Komendanta Głównego Policji z dnia 9 lutego 2017 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym, Dz.Urz. KGP z 2017 r., poz. 9.
[65] Z rozmowy z insp. w stanie spoczynku R. Wojtaszkiem, Biuro Kryminalne KGP, 26 stycznia 2023 r.

roku do 31 lipca 1990 roku[66]. Biorąc pod uwagę, że problematyka wizji lokalnej w materiałach archiwalnych IPN mogła stanowić interesujący przyczynek do poszerzenia wiedzy na temat tej czynności procesowej, zwrócono się do 6 oddziałów Instytutu z prośbą o udostępnienie materiałów znajdujących się w zasobach IPN. Materiały pochodziły z następujących oddziałów:

- Instytut Pamięci Narodowej w Olsztynie, woj. warmińsko-mazurskie,
- Instytut Pamięci Narodowej w Gdańsku, woj. pomorskie,
- Instytut Pamięci Narodowej w Białymstoku, woj. podlaskie,
- Instytut Pamięci Narodowej w Krakowie, woj. małopolskie,
- Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie, woj. mazowieckie,
- Instytut Pamięci Narodowej w Łodzi, woj. łódzkie.

Wśród pozyskanych materiałów znalazły się niepublikowane materiały szkoleniowe, nagrania z przeprowadzonych wizji lokalnych oraz praca dyplomowa poświęcona tej problematyce.

Na podstawie analizy dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej można stwierdzić, że wizja lokalna była powszechnie używana w praktyce organów ścigania. Przykładem materiałów zawierających cenne informacje dotyczące wykorzystania wizji lokalnej w czynnościach procesowych są dokumenty Komendanta Miejskiego Milicji Obywatelskiej w Łodzi[67]. Zawierały one opracowanie koncepcji przeprowadzania wizji lokalnej (eksperymentu śledczego). Materiały te uwzględniały zarówno aspekty procesowe, jak i kryminalistyczne tej czynności. Zgodnie z nimi wizja lokalna to ,,sprawdzenie poprzez odtworzenie pewnego zdarzenia, o którym mówi dany dowód, czy miało miejsce oraz czy mogło odbyć się w danych warunkach i okolicznościach". Podkreślono, że czynność ta jest metodą śledczą, która opiera się na naukowych zasadach. Pomimo to, nie jest samodzielną, oddzielną czynnością śledczą jak przesłuchanie, rewizja bądź konfrontacja. Natomiast biorąc pod uwagę jej charakter prawny stwierdzono, że wizja lokalna stanowi specjalny rodzaj oględzin, które przeprowadza się w drugim ich stadium tj. w stadium dynamicznym, nie zaś jak oględziny w stadium statycznym. Ponadto wskazano, że wizja lokalna zawsze jest oględzinami, ponieważ podczas nich poddaje się zawsze oględzinom miejsce lub przedmioty.

[66] Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2021 r., poz. 177), art. 1 pkt. 1.

[67] Komitet do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego Departamentu Kadr i Szkoleń, Wizja lokalna/eksperyment śledczy, Egzemplarz Nr 020/142/5, Warszawa 1955.

Katalog przestępstw, w których można było wykorzystać wizję lokalną obejmował m. in.: sprawy mające charakter dywersyjny, szpiegowski, sabotaż, kradzież, rabunki, napady, defraudacje, podpalenia, zgwałcenia, morderstwa, łapownictwo itp. Na możliwość zastosowania wizji lokalnej wskazuje nie charakter sprawy, ale okoliczności zdarzenia wymagające, a także pozwalające wykorzystać tę czynność. W związku z tym, omawianą czynność stosować można w sprawach z zakresu przestępczości kontrrewolucyjnej oraz przestępstw pospolitych. Wskazano także, że różnorodny jest krąg okoliczności, dla wyjaśnienia których trzeba przeprowadzić wizję lokalną. Głównie wizję lokalną wykonuje się w celu wykrycia czy też sprawdzenia:

- możliwości słyszenia głosu lub dźwięku,
- możliwości zobaczenia przedmiotów,
- możliwości przedostania się do mieszkania,
- możliwości dokonania ściśle określonych czynów, jak również wystąpienia skonkretyzowanego zjawiska, w określonych warunkach,
- mechanizmu zjawiska, które wystąpiło na miejscu zdarzenia (wypadku), a w szczególności poznania mechanizmu wystąpienia prawdopodobnej kolejności czynów albo zdarzeń.

Wyżej wskazany katalog był otwarty. W dokumencie tym podkreślono, że wizja lokalna jest niezastąpioną metodą, gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia czynności śledczych w celu:

- sprawdzenia, czy wyjaśnienia podejrzanego są prawdziwe,
- sprawdzenia, czy zeznania świadka są prawdziwe,
- ustalenia sprzeczności występujących w wyjaśnieniach podejrzanych,
- ujawnienia porozumienia, którego celem było złożenie fałszywych zeznań, oskarżających osobę niewinną.

Podkreślono także, że wizja lokalna stanowi metodę uzyskania: nowych dowodów, ustalenia możliwości popełnienia przestępstwa w określony sposób, wykrycia możliwych sposobów jego dokonania, ustalenia przedsięwzięć koniecznych podczas dokonania określonych czynów przestępczych. Z dokumentów wynikało również, że wizję lokalną stosowano także podczas okazania dla rozpoznania.

W materiale szkoleniowym opisano również przygotowanie do przeprowadzenia wizji lokalnej. Zauważono, że w wielu przypadkach skuteczność wizji lokalnej zależy od jej przygotowania. Właściwe zaplanowanie wizji lokalnej było pochodną wiedzy

i doświadczenia prowadzącego tę czynność. Plan czynności zawierał następujące elementy:

- czynność przeprowadza się w miejscu, w którym miało miejsce odtwarzane zdarzenie,
- wskazane jest, żeby realizować wizję lokalną o tej samej porze, tj. w dzień lub w nocy, w której zdarzył się odtwarzany wypadek,
- w przypadku, gdy w sprawdzanym zdarzeniu wystąpiły narzędzia lub przedmioty, to wskazane jest, aby w trakcie tej czynności użyć ich oryginałów,
- do udziału w realizacji wizji lokalnej, w miarę możliwości, należy zapraszać prokuratora, który nadzoruje sprawę, a w zależności od potrzeby wezwać naocznych świadków badanego zdarzenia,
- w przypadkach koniecznych w wizji lokalnej powinien brać udział odpowiedni specjalista tj. biegły,
- w wizji lokalnej powinno brać udział co najmniej dwóch świadków, którzy są przybrani do czynności, zaś w sytuacji, gdy odtworzenie zdarzenia jest skomplikowane, wskazane jest wezwanie większej ilości świadków,
- odtworzenie zdarzenia należy zrealizować z maksymalną dokładnością,
- niekiedy eksperymentowanie powinno być powtórzone kilkukrotnie, mając na uwadze zmiany, które mogą wystąpić w różnych wariantach,
- w trakcie przeprowadzania wizji lokalnej nie można dopuścić, żeby wykonane czynności obrażały godność obywateli bądź moralność publiczną, a nadto aby były wykonane czynności zagrażające życiu czy zdrowiu uczestników eksperymentów albo osób postronnych oraz majątkowi państwowemu lub społecznemu,
- wizję lokalną należy wykonywać w obecności jedynie niezbędnych osób, które specjalnie są w tym celu wezwane, przy czym trzeba zabezpieczyć konspirację wizji tzn. pobierać zobowiązania dotyczące zachowania tajemnicy,
- wizję lokalną winno się odpowiednio udokumentować tj. sporządzić protokół, zdjęcia fotograficzne bądź szkice itp.

Interesujące materiały poglądowe dotyczące praktycznych aspektów wizji lokalnej zawierała praca dyplomowa słuchacza Wyższej Szkoły Oficerskiej im F. Dzierżyńskiego w Legionowie. Praca dyplomowa została przygotowana na bazie sprawy o sygnaturze akt IV K 26/74 dotyczącej komendanta posterunku ukraińskiej

policji pomocniczej, podejrzanego o to, że w latach 1942-1944 dopuszczał się szeregu zabójstw ludności żydowskiej i polskiej na terenie powiatu biłgorajskiego (woj. lubelskie)[68]. W omawianej sprawie przeprowadzono szereg wizji lokalnych, zarówno w budynku byłego posterunku policji ukraińskiej, w domach podejrzanego, innych policjantów, jak i na terenach otwartych, Wizje lokalne poprzedzone były szeregiem czynności przygotowawczych. Przed właściwą wizją lokalną Naczelnik Wydziału Śledczego (odpowiedzialny za jej wykonanie) z Naczelnikiem Wydziału Kryminalistyki i uczestniczącymi inspektorami prowadzącymi sprawę oraz ekipą filmową z Zakładu Kryminalistyki Komendy Głównej Milicji Obywatelskiej, dokonali lustracji terenu, miejsca przeprowadzenia przyszłej wizji lokalnej. W grudniu 1973 r. po przybyciu na miejsce wizji lokalnej podejrzany opisał położenie budynków użyteczności publicznej (tzn. gminy, posterunku milicji, kościoła, poczty), istniejących w czasie okupacji dróg oraz miejsce swojego zamieszkania, po czym przeszedł do odtworzenia okoliczności dokonanych przez siebie zabójstw, jak również wskazał miejsca egzekucji ludności cywilnej. Przeprowadzone czynności utrwalono za pomocą protokołów wizji lokalnej, dokumentacji fotograficznej, szkiców z miejsc wystąpienia zbrodni, udźwiękowionego filmu 16 mm i zapisu na taśmie magnetofonowej. Teren przeprowadzonej czynności był zabezpieczony przez funkcjonariuszy z Komendy Powiatowej Milicji Obywatelskiej w Biłgoraju. Zapewniono także łączność radiowo – telefoniczną. Zabezpieczenie terenu pozwalało na swobodne wykonywanie wizji lokalnej przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa uczestnikom czynności oraz ewentualne uniemożliwienie próby ucieczki podejrzanego.

W trakcie wizji wykorzystano środek transportu (w postaci samochodu, który umożliwiał przewóz podejrzanego i funkcjonariuszy ZOMO) i środki techniczne (aparat fotograficzny, środki oświetleniowe, filmy, dwa magnetofony reporterskie).

[68] M. Ungert, *Rola i znaczenie wizji lokalnej w sprawach zbrodni faszystowskich na terenie województwa lubelskiego w oparciu o sprawę przeciwko Michałowi Żurowi*, Praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. F. Dzierżyńskiego w Legionowie, 1976 r.

1.4. Wnioski

W aktualnym stanie prawnym wizja lokalna jest czynnością prawnie nieuregulowaną, która pomimo tego jest, od wielu lat, wykonywana zarówno na etapie postępowania przygotowawczego jak sądowego. Organami prowadzącymi tę czynność są zarówno prokuratorzy, policjanci jak i sędziowie.

Biorąc pod uwagę wypowiedzi doktryny, można wskazać trzy główne nurty poglądów na temat miejsca wizji lokalnej w katalogu czynności procesowych. Wydaje się, że stanowiska w tej sprawie są rozłożone w miarę równomiernie między zwolenników wizji lokalnej jako formy oględzin, drugiej grupy optującej za formą eksperymentu procesowego i trzeciej niemniej licznej uważającej, że jest to samodzielna czynność procesowa.

Co intersujące, w tych poglądach można znaleźć wspólny mianownik, a mianowicie wszyscy podkreślają znaczenie planowania czynności, jej statyczny przebieg oraz potrzebę jej dokumentowania w postaci protokołu i rejestracji dźwięku i obrazu.

Z praktyki wiadomo, że wartość dowodowa tej czynności nie budzi wątpliwości zarówno na etapie postępowania przygotowawczego jak sądowego, niemniej warto zasygnalizować, że może zdarzyć się taka sytuacja, że z powodu braku umocowania w kodeksie postępowania karnego wartość dowodowa tej czynności może zostać zakwestionowana.

Rozdział II
Wizja lokalna jako czynność procesowa

2.1. Koncepcja wizji lokalnej jako samodzielnej czynności dowodowej

W Rozdziale I scharakteryzowano różnice w postrzeganiu wizji lokalnej jako czynności procesowej. W doktrynie wyróżnia się wizję lokalną jako rodzaj oględzin, eksperymentu procesowego lub jako odrębną czynność procesową. Niejednolitość poglądów w tej kwestii wynika z braku prawnych regulacji tej czynności. Także w praktyce czynność ta jest wykonywana, ale pod różnymi nazwami. Taki stan rzeczy niejako wymusza zajęcie własnego stanowiska wobec istoty i charakteru wizji lokalnej. Przeprowadzona analiza dorobku doktryny, orzecznictwa, praktyki organów procesowych, badania aktowe spraw oraz wyniki ankiet funkcjonariuszy Policji skłoniły autorkę niniejszej dysertacji do wyrażenia poglądu, że wizja lokalna jest samodzielną czynnością procesowo-kryminalistyczną. Mimo podobieństw do oględzin oraz eksperymentu procesowego cechują ją bowiem istotne różnice, które dają podstawę do przyjęcia tezy, że jest to odrębna czynność procesowa. Z perspektywy tego stanowiska będą podejmowane dalsze analizy, prezentowane w kolejnych rozdziałach rozprawy. Celem rozważań w niniejszym rozdziale jest natomiast próba scharakteryzowania wizji lokalnej jako samodzielnej czynności procesowej.

Przyjąć więc należy, że wizja lokalna jest to czynność procesowa o charakterze dowodowym, przeprowadzana przez uprawniony organ procesowy na miejscu zdarzenia, polegająca na bezpośrednim zapoznaniu się, obejrzeniu i zbadaniu, za pomocą zmysłów, miejsca zdarzenia lub jego fragmentu. Wizja lokalna nie ma charakteru dowodowej czynności poszukiwawczej, a jej celem jest weryfikacja posiadanych przez organ informacji uzyskanych z innych źródeł dowodowych, ich uszczegółowienie i uzupełnienie. Wizję lokalną wyróżnia statyczny charakter.

Uznanie wizji lokalnej za samodzielną czynność prowadzoną w postępowaniu karnym powoduje konieczność jej bliższego sprecyzowania z punktu widzenia prawnego charakteru. Zwrócić trzeba uwagę na możliwość zakwalifikowania wizji lokalnej przy uwzględnieniu różnych rodzajów czynności procesowych. Przyjąć przy tym należy wybrane kryteria, które mają najistotniejsze znaczenie dla scharakteryzowania wizji lokalnej.

Pierwszym z nich jest kryterium podmiotu wykonującego czynność procesową. Z tego punktu widzenia wyróżnia się czynności organów procesowych, czynności stron procesowych i ich przedstawicieli oraz czynności innych uczestników postępowania[69]. Nie ulega wątpliwości, że wizja lokalna jest czynnością organu procesowego, przy czym w zależności od stadium postępowania, różne organy mają kompetencje do przeprowadzenia tej czynności (szerzej o tym w dalszej części rozdziału).

Z kolei według kryterium charakteru oraz treści, czynności procesowe dzieli się na oświadczenia procesowe, czynności realne (faktyczne) i spostrzeżenia procesowe. Oświadczenia procesowe to oświadczenia wiedzy (np. zawiadomienie o przestępstwie, złożenie zeznań) i oświadczenia woli, które mogą przybierać postać oświadczeń postulujących (np. wniosek dowodowy) lub imperatywnych (np. decyzje procesowe)[70]. Czynności realne to natomiast działania, które wywołują zmiany w świecie zewnętrznym. Nie są to procesy mające miejsce jedynie w psychice człowieka[71]. Do katalogu czynności realnych w doktrynie zalicza się np. przeszukanie, zatrzymanie osoby lub rzeczy, pobieranie odcisków palców, wymazu ze śluzówki policzków, doręczenie wezwania do stawiennictwa. Z kolei spostrzeżenia procesowe polegają na przyjęciu do świadomości odpowiednich faktów i zdarzeń procesowych[72]. Są to więc procesy myślowe opierające się na przyjęciu do wiadomości żądań i informacji procesowych[73]. Obejmują one percepcję wrażeń zmysłowych. Najbardziej doniosłymi dla konkretnego przebiegu procesowego spostrzeżeniami procesowymi są przede wszystkim czynności mające charakter dowodowy[74]. Jak można zauważyć, w odniesieniu do spostrzeżeń procesowych podkreśla się więc element zmysłowego zapoznania się z faktami i zdarzeniami procesowymi. Zwraca się przy tym uwagę, że spostrzeżenia procesowe z reguły są powiązane z poszczególnymi środkami dowodowymi (np. wyjaśnieniami oskarżonego, zeznaniami świadka, dowodami rzeczowymi), co powoduje, że formy przeprowadzenia tych dowodów (przesłuchanie, oględziny) są z nimi związane i zachodzi między nimi relacja komplementarności[75].

[69] K. Woźniewski, *Prawidłowość czynności procesowych w polskim procesie karnym*, Gdańsk 2010, s. 20.
[70] Ibidem.
[71] C. Kulesza, *Czynności procesowe* [w:] P. Kruszyński (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 1998, s. 203.
[72] M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 51.
[73] C. Kulesza, *Czynności procesowe*, op. cit., s. 203.
[74] K. Woźniewski, *Prawidłowość czynności procesowych*, op.cit., s. 139.
[75] Ibidem., s. 139.

W oparciu o przytoczone wyjaśnienia dotyczące rodzajów czynności procesowych trzeba stwierdzić, że wizję lokalną należy zaklasyfikować jako spostrzeżenie procesowe. Wizja lokalna jako czynność dowodowa, której celem jest przede wszystkim weryfikacja posiadanych przez organ informacji, uzyskanych z innych źródeł, polega na zmysłowym zapoznaniu się z odpowiednimi faktami czy zdarzeniami procesowymi. Na miejscu zdarzenia organ zapoznaje się z topografią terenu, usytuowaniem poszczególnych obiektów, a w części przypadków także odbiera oświadczenia od innych uczestników wizji, w szczególności podejrzanego/oskarżonego, pokrzywdzonego i innych świadków.

Charakteryzując wizję lokalną jako czynność procesową stwierdzić trzeba, że niewątpliwie ma ona charakter dowodowy. Określenie, że wizja lokalna jest dowodem, wymaga doprecyzowania poprzez wskazanie także źródła i środka dowodowego. Sama wizja lokalna jest natomiast czynnością dowodową. Tym pojęciem określa się każdą czynność procesową (a więc zachowanie się uczestnika postępowania, przewidziane w prawie procesowym), która w świetle prawa dowodowego zmierza do poznania (ustalenia) przedmiotu dowodu[76]. Jest to zatem czynność, która służy sformułowaniu wniosków wskazujących istnienie bądź nieistnienie okoliczności mających istotne znaczenie dla postępowania karnego[77], zaś na podstawie rezultatów uzyskanych na skutek przeprowadzenia czynności dowodowych organy procesowe decydują i rozstrzygają o prawnokarnych konsekwencjach dokonanego czynu zabronionego[78]. Wśród czynności dowodowych wyróżnia się czynności poszukiwawcze, ujawniające dowody oraz kontrolujące dowody[79]. Pierwsze z nich zmierzają do wykrycia i pozyskania dla celów dowodowych odpowiednich środków lub faktów dowodowych. Ich celem jest zatem znalezienie dowodu w postaci osoby lub rzeczy, w których zawarta jest informacja o istotnym znaczeniu dla postępowania karnego. Do takich czynności należą np. przeszukanie, sekcja zwłok, oględziny miejsca zdarzenia[80]. Czynności ujawniające dowody to z kolei czynności polegające na wydobywaniu ze źródeł dowodu środków dowodowych i ich zabezpieczaniu w formie przewidzianej

[76] R. Kmiecik, *Prawo dowodowe. Zagadnienia ogólne* [w:] R. Kmiecik (red.), *Prawo dowodowe*, Kraków 2005, s. 23.
[77] Ł. Jagiełłowicz, *Dowody* [w:] A. Grochowska-Wasilewska, Ł. Jagiełłowicz, Ł. Wiśniewski (red.), *Postępowanie karne*, Warszawa 2020, s. 75.
[78] Ł. Cora, *Charakter prawny czynności kontrolujących dowody*, „Przegląd Sądowy" 2018, nr 11-12, s. 71.
[79] D. Jagiełło. *Taktyka kryminalistycznych czynności dowodowych*, op. cit., s. 48
[80] M. Cieślak, *Polska procedura karna*, op.cit., s. 414; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 386-387.

przez prawo procesowe[81]. Określane są one także jako czynności polegające na przeprowadzaniu dowodów[82]. Należą do nich np.: przesłuchanie, oględziny, eksperyment procesowy, czy badanie ciała pokrzywdzonego lub oskarżonego. Istotną grupą czynności dowodowych są także czynności kontrolujące dowody, które polegają na sprawdzeniu ich wiarygodności. Należą do nich przede wszystkim: konfrontacja osób, porównanie oryginalnych dowodów rzeczowych z kopiami (np. dokumentów), a także ponowienie tej samej czynności dowodowej przez ten sam lub inny organ procesowy[83].

Biorąc pod uwagę przede wszystkim weryfikacyjny cel wizji lokalnej stwierdzić można, że powinna być ona zaliczona do czynności kontrolujących dowody. Służy ona bowiem kontroli posiadanych informacji dowodowych, które zostały uzyskane w wyniku innych czynności dowodowych, przede wszystkim przesłuchań świadków, podejrzanych/oskarżonych, a także oględzin miejsca zdarzenia. Warto także zauważyć, że jej celem jest w pewnym zakresie także uzupełnienie materiału dowodowego poprzez pozyskanie nowych informacji w wyniku dokonywania spostrzeżeń i zmysłowego odbioru zastanych faktów na miejscu wizji lokalnej. W tym sensie można więc mówić także o wizji lokalnej jako o czynności ujawniającej dowody, zwłaszcza, gdy w toku jej przeprowadzania organ dokonuje również uzupełniającego przesłuchania osób co do okoliczności weryfikowanych na miejscu zdarzenia. Z pewnością natomiast należy stwierdzić, że wizja lokalna nie ma charakteru dowodowej czynności poszukiwawczej. Nie zmierza ona bowiem do znalezienia nowych śladów i dowodów, zaś w razie ich ujawnienia w toku wizji lokalnej należy ją przerwać i przystąpić do oględzin. W świetle prezentowanej w niniejszej rozprawie koncepcji, traktującej wizję lokalną jako samodzielną czynność dowodową, brak celu poszukiwawczego stanowi najistotniejszą różnicę pomiędzy wizją lokalną a oględzinami.

Czynności dowodowe podejmowane są w stosunku do określonego źródła dowodowego, a więc do źródła informacji wskazujących określony fakt, który trzeba udowodnić. Wyróżnia się osobowe i rzeczowe źródła dowodowe. Niekiedy wskazuje się także tzw. mieszane źródła dowodowe[84]. Biorąc pod uwagę istotę wizji lokalnej należy stwierdzić, że zasadniczo jest to czynność odnosząca się do rzeczowego źródła dowodowego. Za rzeczowe źródło dowodowe uznaje się bowiem rzecz (w znaczeniu

[81] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu,* op.cit., s. 401.
[82] M. Cieślak, *Polska procedura karna,* op.cit., s. 413.
[83] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu,* op.cit., s. 401, 424.
[84] H. Paluszkiewicz, *Dowody* [w:] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne,* Warszawa 2022, s. 313.

materialnym) noszącą cechy fizykalne. Rzeczą jest wszystko, co posłuży do dostarczenia informacji na temat faktu dowodowego, oczywiście przy uwzględnieniu jej właściwości. Chodzi tu o możliwość poznania tych cech i właściwości za pomocą zmysłów tj. dotykiem, słuchem, wzrokiem bądź węchem[85]. Źródłem, z którego organ przeprowadzający wizję lokalną uzyskuje informacje istotne dla postępowania karnego, jest miejsce zdarzenia jako całość albo poszczególne jego fragmenty (elementy topografii, usytuowanie obiektów, miejsce położenia zwłok lub przedmiotów przestępstwa). Trzeba także zwrócić uwagę na fakt, że w zależności od konkretnego celu wizji lokalnej, może być ona także czynnością złożoną, w ramach której dokonuje się również czynności dowodowych o charakterze dodatkowym. Są nimi w szczególności przesłuchania podejrzanego/oskarżonego oraz świadków. W tym przypadku można więc wskazać, że wizja lokalna nosi w sobie także elementy czynności odnoszącej się do osobowych źródeł dowodowych (świadków, podejrzanych).

Informacje uzyskiwane ze źródła dowodowego dzięki czynności ujawniającej dowody określa się jako środek dowodowy[86]. Odnosząc się do wizji lokalnej trzeba więc stwierdzić, że środkiem dowodowym są w pierwszej kolejności cechy charakterystyczne miejsca zdarzenia lub jego fragmentu, z których wynikają informacje, których uzyskanie jest celem organu procesowego. Jeśli elementem wizji lokalnej są także czynności przesłuchania osób, wówczas środkiem dowodowym uzyskiwanym w ten sposób są wyjaśnienia (podejrzanego, oskarżonego) lub zeznania (pokrzywdzonego i innych świadków).

2.2. Cele i funkcje wizji lokalnej w postępowaniu karnym

Cele poznawcze postępowania karnego realizowane są poprzez wykorzystanie różnorodnych czynności procesowych, które są przewidziane w Kodeksie postępowania karnego. Czynnościom tym przypisuje się określone cele, które mają one realizować. W doktrynie prawa wyróżnia się pojęcie celu i funkcji, jako pojęcia odrębne, choć mocno

[85] H. Paluszkiewicz, *Dowody, op. cit*. s. 313.
[86] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, op.cit., s. 364.

ze sobą powiązane. W literaturze z zakresu procesu karnego i kryminalistyki nie sprecyzowano katalogu celów i funkcji wizji lokalnej. Jest to konsekwencją braku uregulowania wizji lokalnej w Kodeksie postępowania karnego. Brak kompleksowych opracowań na temat wizji lokalnej także nie sprzyjało ich skonkretyzowaniu. Należy więc podjąć próbę ich określenia, ponieważ są one istotnym elementem charakteryzującym wizję lokalną i świadczącym o jej samodzielnym charakterze.

D. Wilk wyróżnia zarówno cele ogólne, jak i szczegółowe wizji lokalnej. Jego zdaniem celami głównymi wizji lokalnej są:

- weryfikacja,
- poznanie,
- taktyka[87].

Co prawda Autor nie precyzuje, co kryje się pod pojęciem „taktyki", to można jednak przypuszczać, że jest to takie przygotowanie i przeprowadzenie wizji lokalnej, aby uzyskać informacje, które pozwolą na wybór dalszego celowego i efektywnego działania (czynności), zmierzającego do osiągnięcia celu postępowania karnego. Cel ten musi być uwzględniany także w toku czynności poprzedzających jej przeprowadzenie, w tym opracowania planu jej przeprowadzenia. Potwierdzeniem tej tezy jest stwierdzenie Autora, że czynność wizji lokalnej przeprowadza się według określonej metodyki, która obejmuje analizę materiałów procesowych i/lub operacyjnych, ustalenie przesłanek faktycznych oraz wykluczenie przesłanek negatywnych oraz proces przygotowania wizji lokalnej. Przygotowanie wizji obejmuje określenie zakresu wizji, sposobu jej przeprowadzenia i dokumentowania, określenie kręgu uczestników, przygotowanie sprzętu oraz określenie planu wizji. Plan wizji lokalnej powinien zawierać wykaz celów szczegółowych, który w zależności od charakteru zdarzenia, może obejmować:

- sprawdzenie, czy uprzednio pozyskane informacje o miejscu zdarzenia albo jego fragmencie pokrywają się z rzeczywistością,
- potwierdzenie popełnienia przestępstwa w określony sposób,
- potwierdzenie popełnienia przestępstwa w określonym miejscu,
- sprecyzowanie lub uzupełnienie uprzednio zebranych informacji o miejscu zdarzenia,
- usunięcie albo wyjaśnienie sprzeczności w zebranych wcześniej informacjach,

[87] D. Wilk (red.), *Kryminalistyka. Przewodnik*, op. cit., s. 127- 128.

- zgłębienie wiedzy o miejscu zdarzenia,
- skonfrontowanie wyobrażeń organu procesowego na temat miejsca zdarzenia, które były wytworzone pod wpływem przeprowadzonych czynności[88].

Warto zauważyć, że w wyżej wymienionym katalogu celów Autor je detalizuje. Wskazuje bowiem, że celem jest sprawdzenie, czy uprzednio pozyskane informacje o miejscu zdarzenia albo o jego fragmencie pokrywają się z rzeczywistością, a w kolejnych punktach wymienia potrzebę sprecyzowania lub uzupełnienia uprzednio zebranych informacji o miejscu zdarzenia, a następnie widzi potrzebę usunięcia albo wyjaśnienia sprzeczności w zebranych wcześniej informacjach. Podobnie jest z potwierdzeniem popełnienia przestępstwa w określonym miejscu, gdy w kolejnym punkcie wymienia potrzebę zgłębienia miejsca zdarzenia.

Analizując powyższe cele szczegółowe należy zwrócić też uwagę, że cele te koncentrują się na miejscu zdarzenia, nie uwzględniając w nich okoliczności zdarzenia i osób w nim uczestniczących. Należy też zauważyć, że Autor podkreśla, że celem wizji lokalnej nie jest ujawnienie i zabezpieczenie śladów kryminalistycznych[89]. Należy zgodzić się z tym stanowiskiem. Ujawnienie i zabezpieczenie śladów (np. narzędzi, rzeczy czy zwłok) jest celem charakterystycznym dla oględzin. W przypadku wizji lokalnej czynności te wystąpić mogą niejako ,,przy okazji". Samo odnalezienie i ujawnienie śladów w trakcie czynności nie pozbawia jej charakteru wizji lokalnej, gdyż tak jak już wcześniej wspominano, występują sytuacje, w których bez pomocy sprawcy czynu bądź świadków odnalezienie narzędzi, przedmiotów, czy ukrytych zwłok byłoby niemożliwe. Podczas wizji lokalnej (gdy np. sprawca opisuje okoliczności zdarzenia bądź jego fragment w miejscu, w którym to zdarzenie nastąpiło), można odszukać narzędzia, przedmioty, ślady (np. ślady biologiczne w postaci krwi) oraz zwłoki, a następnie zakończyć wizję lokalną i przejść do przeprowadzenia oględzin. Taka konstrukcja postępowania pozwoli nie naruszać charakteru oględzin, a także podkreśla odrębność tych czynności. Zatem uwzględnienie w ramach celów wizji lokalnej takich celów szczegółowych jak: odszukanie zwłok, odszukanie narzędzi oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa, czy ujawnienie i utrwalenie dowodów rzeczowych, w tym śladów kryminalistycznych nieodnalezionych podczas oględzin miejsca zdarzenia, stwarzałoby problem z rozróżnieniem wizji lokalnej i oględzin.

[88] Ibidem.
[89] Ibidem.

Właściwym wydaje się, aby wyżej wymienione skutki, powstałe w trakcie wizji lokalnej, nie były traktowane jako jej cele, dlatego że stanowią cele innej czynności procesowej, dokładnie opisanej w literaturze i znanej organom ścigania tj. oględzin.

Według poglądu innego autora, B. Dawidowicza, który odwołuje się do treści zarządzenia Komendanta Głównego Policji Nr 1426, wizja lokalna jest czynnością o charakterze:

- weryfikacyjnym,
- kontrolnym,
- ogólnoinformacyjnym.

Natomiast do celów szczegółowych omawianej czynności zalicza się:

- potwierdzenie popełnienia przestępstwa w określonym miejscu lub w określony sposób,
- upewnienie się, czy opis miejsca przedstawiony przez podejrzanego albo świadka jest zgodny z rzeczywistością,
- doprecyzowanie lub uzupełnienie informacji podanych przez te osoby w trakcie przesłuchania,
- usunięcie lub wyjaśnienie sprzeczności tkwiących w informacjach uzyskanych od osobowych źródeł informacji,
- odszukanie zwłok,
- ujawnienie narzędzi oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa,
- ujawnienie i zabezpieczenie śladów kryminalistycznych oraz innych dowodów rzeczowych związanych z przestępstwem[90].

Porównując cele szczegółowe wskazane przez obu Autorów można zauważyć wiele punktów wspólnych, choć trochę inaczej sformułowanych. Różnica dotyczy natomiast kwestii wskazanej przez B. Dawidowicza, który wśród celów szczegółowych wymienia ujawnienie narzędzi oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa oraz ujawnienie i zabezpieczenie śladów kryminalistycznych oraz innych dowodów rzeczowych związanych z przestępstwem. Z kolei D. Wilk widzi potrzebę umieszczenia w tym katalogu skonfrontowania wyobrażeń organu procesowego na temat miejsca zdarzenia, które były wytworzone pod wpływem przeprowadzonych czynności.

[90] B. Dawidowicz, *Wizja lokalna na tle innych czynności procesowo-kryminalistycznych,* ,,Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2008, Tom XXIII , s.181-182.

Podczas analizy literatury z zakresu procesu karnego i kryminalistyki ustalono także, iż szereg autorów, opisując cele wizji lokalnej, uwzględnia rodzaj zaistniałego zdarzenia. Rodzaj zdarzenia ma wpływ na taktykę przeprowadzenia wizji lokalnej. Wskutek tego, prezentowane cele są uszczegóławiane w zależności od rodzaju popełnionego przestępstwa. Jako przykład takiego podejścia wskazać można wizję lokalną przeprowadzaną w sprawach pożarów oraz w sprawach katastrof kolejowych.

Zdaniem T. Sawickiego, eksperta z zakresu dochodzeń popożarowych, wizję lokalną przeprowadza się w sprawach pożarowych, tj. najczęściej w podpaleniach, w celu:

- potwierdzenia, upewnienia się przez organ prowadzący postępowanie, czy opis miejsca zdarzenia (tzn. miejsca pożaru) przedstawiony przez podejrzanego lub świadka jest taki sam jak w rzeczywistości,
- potwierdzenia popełnienia czynu zabronionego w określonym miejscu oraz w określony sposób,
- odszukania, a następnie zabezpieczenia rzeczy, np. pozostałości po środkach, których sprawca użył jako przyśpieszacze pożaru albo śladów związanych z popełnieniem przestępstwa[91].

Kolejnym przykładem jest stanowisko zaprezentowane przez A. Łyżwę i M. Tokarskiego. Według nich celem wizji lokalnej w katastrofach kolejowych jest z jednej strony uporządkowanie przez organ procesowy zgromadzonych w sprawie materiałów dowodowych, a z drugiej pozwala ona na weryfikację wersji zdarzenia uprzednio przyjętych na podstawie przeprowadzonych oględzin tego miejsca. Takie podejście do tego typu zdarzeń wynika z faktu, że w katastrofie kolejowej może dojść do serii zdarzeń, których uporządkowanie w odpowiedniej kolejności jest istotne dla uzyskania pełnego obrazu jego przebiegu[92].

Jak można zauważyć, określenie celów wizji lokalnej w oparciu o różnego rodzaju zdarzenia w dużej mierze oparte jest na wybranych celach głównych. Są one dostosowywane do zaistniałych okoliczności na miejscu zdarzenia. Trzeba mieć zatem na uwadze, że w zależności od okoliczności cele te mogą być modyfikowane poprzez dokładne ich uszczegółowienie.

[91] T. Sawicki, *Wizja lokalna w sprawach, op. cit.*, s. 32-33.
[92] A. Łyżwa, M. Tokarski, *Katastrofy w transporcie kolejowym. Ujęcie prawnokarne*, Olsztyn 2020, s. 139-140.

Wydaje się, że określając cele wizji lokalnej trzeba wziąć pod uwagę jej zadania, które ma spełnić w postępowaniu karnym. Zadania te mogą wynikać z wcześniej przeanalizowanego materiału dowodowego (np. przesłuchań świadków, eksperymentu procesowego czy oględzin miejsca zdarzenia) i zaistniałych w nim nieścisłości. W związku z tym należy pamiętać, że jej cele będą ściśle uzależnione od charakteru sprawy i potrzeb postępowania karnego, a także zakresu i jakości zebranego do tej pory materiału dowodowego. Szereg elementów wpływających na określenie celu wizji lokalnej świadczy o jej złożonym charakterze. Z kolei możliwość wykorzystania jej w różnego rodzaju sprawach wpływa na modyfikację (poprzez doprecyzowanie, uściślenie) jej celu.

Mając na uwadze powyżej przytoczone stanowiska, można wskazać trzy ogólne cele realizacji wizji lokalnej: weryfikacja, poznanie oraz taktyka.

Cel weryfikacyjny wizji lokalnej oznacza, że czynność ta polega na poddaniu sprawdzeniu (zweryfikowaniu) informacji uzyskanych za pomocą innych czynności dowodowych, które dotyczą fragmentu bądź całego zdarzenia. Celami szczegółowymi są w tym zakresie: potwierdzenie popełnienia przestępstwa w określony sposób; upewnienie się czy opis miejsca, przedstawiony przez składającego wyjaśnienia lub zeznania, jest zgodny z rzeczywistością; usunięcie bądź wyjaśnienie sprzeczności w zebranych uprzednio informacjach oraz konfrontacja wyobrażeń organu procesowego o miejscu zdarzenia, okolicznościach zdarzenia oraz udziale poszczególnych osób, wytworzonych pod wpływem przeprowadzonych uprzednio czynności, z jego rzeczywistym wyglądem.

Z kolei poznanie jako cel wizji lokalnej oznacza, że czynność ta zmierza do uszczegółowienia posiadanych informacji dotyczących okoliczności, osób, przebiegu części bądź całości zdarzenia, jak również poznania dokładnych informacji co do miejsca ukrycia narzędzi, przedmiotów, położenia ukrytych zwłok i śladów. Poznanie nie wyklucza faktu odnalezienia narzędzi, przedmiotów, ukrytych zwłok czy śladów. Jednakże, stanowi to skutek czynności prowadzonych w ramach wizji lokalnej. Jest to element poboczny. W tym przypadku uszczegółowione zostają informacje na temat: zwłok, narzędzi oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa, a więc dowodów rzeczowych, w tym śladów kryminalistycznych oraz pogłębiona zostaje wiedza o miejscu zdarzenia.

Trzeci cel wizji lokalnej związany jest z taktyką prowadzenia postępowania. Wizja lokalna ma na celu uzyskanie informacji, które pozwolą na wybór taktyki dalszego

postępowania. W momencie zweryfikowania informacji i poznania nowych możliwe będzie określenie kolejnych działań w toku dalszego postępowania. Dzięki wizji lokalnej możliwe jest uzyskanie wiedzy, która może być bardzo pomocna, między innymi w prowadzeniu kolejnych przesłuchań świadków oraz podejrzanych/oskarżonych.

Reasumując, określenie celu wizji lokalnej wymaga odniesienia się do potrzeby zweryfikowania ustaleń poczynionych za pomocą innych czynności procesowych. Tak, aby podczas sporządzania planu przeprowadzania wizji lokalnej wyznaczyć cele jak najbardziej adekwatne do zadań całego postępowania karnego. Wizja ma doprowadzić do osiągnięcia celów ogólnych tj. weryfikacji informacji, poznania nowych lub ustalenia taktyki dalszego postępowania w konkretnej sprawie karnej. Wyniki tej czynności procesowo-kryminalistycznej mogą przy tym wskazywać na znajomość lub nieznajomość weryfikowanego zdarzenia przestępczego przez daną osobę, pozwalając tym samym np. na uznanie albo nieuznanie konkretnej osoby jako naocznego świadka albo uczestnika zdarzenia. Ta czynność procesowa jest więc także jednym ze sposobów ujawnienia fałszywych zeznań lub wyjaśnień. Z kolei dzięki poznaniu, organ procesowy może ustalić okoliczności zdarzenia, które wcześniej nie były znane prowadzącemu postępowanie. Niejako „przy okazji" można też znaleźć ukryte narzędzia, przedmioty pochodzące z przestępstwa, bądź inne ślady kryminalistyczne, a także zwłoki nieujawnione podczas oględzin. Jednakże nie jest to celem wizji lokalnej. Niekiedy ukryte przez sprawcę przestępstwa zwłoki byłyby niemożliwe do odszukania, gdyby sprawca nie wskazał ich dokładnego położenia. Zdarzają się sytuacje, w których narzędzia zbrodni czy ważne dla sprawy przedmioty zostają porzucone bądź ukryte z dala od miejsca popełnienia przestępstwa. Wtedy jak najbardziej uzasadnione jest przeprowadzenie wizji lokalnej w celu poznawczym. Podobnie jest ze zwłokami. W poszczególnych przypadkach zwłoki zostają ukryte w trudnodostępnych miejscach, z dala od miejsca popełnienia czynu zabronionego, niekiedy ciało zostaje poćwiartowane, a jego części ukryte w różnych miejscach. Wizja lokalna może więc przyczynić się do odnalezienia takich dowodów, jednak należy podkreślić, że wizja lokalna jako samodzielna czynność procesowa nie powinna naruszać celów innych czynności. W związku z tym, gdy zostaną znalezione rzeczy czy zwłoki, wskazane jest rozpoczęcie oględzin (tym samym związane jest to z zakończeniem wizji lokalnej).

Ze wskazanymi celami wizji lokalnej nierozerwalnie związane są jej funkcje. W postępowaniu karnym każdej czynności procesowej przypisane są określone funkcje, które mają spełnić przypisane im cele. W ten sposób zmierza się do osiągnięcia

zakładanego skutku[93]. Jak podkreśla K. Urbanowicz, funkcje prawa rozumieć można trojako: jako oczekiwany cel, jako środki, dzięki którym zmierzamy do osiągnięcia określonego celu oraz jako wskazanie następstw[94].

W kontekście wizji lokalnej pod uwagę należy wziąć wszystkie powyższe elementy. Wizja lokalna spełnia co najmniej cztery funkcje:

- rozpoznawczą,
- zabezpieczającą (gwarancyjną),
- kontrolną,
- stabilizującą[95].

Pierwsza funkcja - *rozpoznawcza* - jest ściśle powiązana z jej celem poznawczym. Organ procesowy dokonuje wcześniejszego zapoznania pośredniego z miejscem zdarzenia, jego opisem i warunkami tam panującymi. Możliwość udania się na miejsce zdarzenia pozwala natomiast organowi procesowemu na bezpośrednie zapoznanie się z topografią terenu oraz warunkami tam panującymi, ponadto pozwala obejrzeć to miejsce, a następnie skonfrontować własne spostrzeżenia ze zgromadzonymi już wcześniej informacjami, w tym z treścią zawartą w protokole oględzin, eksperymentu procesowego czy przesłuchania. Uzyskana w ten sposób wiedza może być bardzo pomocna między innymi w prowadzeniu kolejnych przesłuchań świadków oraz podejrzanych/oskarżonych. Umożliwia zadawanie pytań dotyczących konkretnych okoliczności, oceny odległości, warunków czynienia spostrzeżeń, skontrolowania tego, co świadek mógł zobaczyć, a czego na pewno nie. Prowadząc przesłuchanie sąd czy prokurator mogą dokonywać oceny wiarygodności zeznań, jednocześnie konfrontując swoją wiedzę na temat miejsca zdarzenia z opisem, którego dokonuje osoba przesłuchiwana. Nie chodzi tu jedynie o to, by wykazać, że świadek zeznaje nieszczerze, lecz także o możliwość wychwycenia błędów, które mogły mieć miejsce w jego relacji, możliwość ustalenia, co jest przyczyną błędu oraz ewentualnego skorygowania go[96].

[93] J. Helios, W. Jedlecka, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa dla ekonomistów*, Wrocław 2015, s. 20.
[94] K. Urbanowicz, *Rozprawa doktorska. Kompensacyjna funkcja prawa karnego, Poznań 2020*, s. 12 [https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/25949/1/K.Urbanowicz%20Kompensacyjna%20funkcja%20prawa%20karnego.pdf] data dostępu 10.11.2021r.
[95] E. Gruza, *Psychologia sądowa dla prawników*, Warszawa 2017, s. 186-188; S. Kamińska, J. Karaźniewicz, I. Sołtyszewski, *Visit to the crime scene and other evidentiary proceedings at the scene*, op.cit., s. 440.
[96] D. Jagiełło, *Przesłuchanie jako czynność dowodowa*, Warszawa, 2017, s. 398.

Znajomość miejsca zdarzenia będzie również zapobiegała ewentualnym próbom świadomego i celowego wprowadzenia w błąd organu procesowego przez uczestników postępowania. Zapoznanie się organu procesowego na miejscu zdarzenia z sytuacją terenową oraz uściślenie posiadanych informacji, łącząc jednocześnie relacje osób uczestniczących bezpośrednio na miejscu, może pozwolić na unaocznienie organowi procesowemu np. kolejności zachodzenia określonych zdarzeń, sposobu postępowania sprawcy, zachowania świadków, pokrzywdzonych bądź skutków przestępstwa[97].

Druga funkcja - *zabezpieczająca* - inaczej zwana jest gwarancyjną. Polega ona na upewnieniu się przez organ procesowy, że stan faktyczny w sprawie jest rzetelnie ustalony, a rozstrzygnięcie o odpowiedzialności karnej nastąpi zgodnie z zasadą prawdy materialnej, w oparciu o ustalony przebieg zdarzeń, którego nieścisłości bądź różnice zostały wyjaśnione. Aspekt ten nie jest szczególnie doceniany w praktyce. Najczęściej przeprowadza się wizję lokalną z udziałem podejrzanego, który bezpośrednio na miejscu zdarzenia opowiada o przebiegu czynu, działaniach podejmowanych przez siebie, swoim zachowaniu oraz pozostałych uczestnikach zdarzenia[98].

Trzecia funkcja - *kontrolna* - inaczej zwana jest weryfikacyjną. Skupia się na zweryfikowaniu informacji wcześniej pozyskanych za pomocą różnych czynności procesowych np. oględzin, przesłuchania, przeszukania. Posiadane już informacje dotyczące zdarzenia mogą być skontrolowane za pomocą wizji lokalnej. Powodem takiej kontroli może być np. problem związany z niejasnym wyobrażeniem topografii terenu czy też ujawnieniem nieścisłości wynikających z zebranych dowodów.

Czwarta funkcja - *stabilizacyjna* - polega na uściśleniu na miejscu zdarzenia zebranych wcześniej informacji tj. ustabilizowaniu zeznań i wyjaśnień. Obrazowe relacje świadka czy też podejrzanego/oskarżonego wniesione do procesu, które są przedstawione na miejscu zdarzenia, nadają im przymiot autentyczności w stopniu znacznie większym od tych złożonych w realiach prokuratorskiego biura albo na sali sądowej. Słusznie dostrzega się przy tym, iż podejrzany/oskarżony przyznający się do zarzucanego mu czynu powinien złożyć wyjaśnienia w miejscu przestępstwa oraz osobiście wskazać szczegóły, które jedynie on jako sprawca czynu może znać. Następnie ich porównanie z obiektywnym stanem rzeczy pozwoliłoby na uwiarygodnienie m.in. jego przyznania

[97] E. Gruza, *Psychologia sądowa dla prawników*, op.cit., s. 186-188.
[98] Ibidem.

się do winy. Wówczas wizja lokalna spełniłaby rolę stabilizującą przyznanie się do winy[99].

Wyżej wymienione cele i funkcje wizji lokalnej stanowią istotny element tej instytucji. Cele stanowią dla niej drogowskaz, według którego wizja ma przebiegać. Cel tej czynności powinien zostać wskazany w protokole. Z kolei funkcje wskazują na zadania, którym wizja lokalna ma sprostać tj. rozpoznanie, zabezpieczenie (zagwarantowanie), skontrolowanie czy ustabilizowanie. Nie jest możliwe wskazanie, który z celów i która z funkcji jest najbardziej istotna, ponieważ decyduje o tym wyłącznie potrzeba konkretnego postępowania karnego. Pewne jest natomiast, że aby wizja lokalna mogła zostać przeprowadzona prawidłowo i skutecznie, konieczne jest, żeby cele ogólne oraz cele szczegółowe zostały sprecyzowane przed podjęciem tej czynności.

2.3. Przesłanki przeprowadzenia wizji lokalnej

O zastosowaniu wizji lokalnej decydują ściśle określone potrzeby postępowania karnego oraz możliwość przeprowadzenia tej czynności. Utworzenie zamkniętego katalogu przesłanek warunkujących przeprowadzenie wizji lokalnej wydaje się niemożliwe i też chyba niecelowe. Jest to bowiem czynność, która może być wykorzystywana w każdym postępowaniu karnym, niezależnie od typu przestępstwa będącego jego przedmiotem. Właściwe byłoby więc odwołanie się do formuły użytej przez ustawodawcę w zakresie regulacji oględzin i wskazanie, że wizja lokalna może być przeprowadzona „w razie potrzeby". Możliwe byłoby także doprecyzowanie tej konstrukcji odwołaniem do głównego celu tej czynności, jakim jest zweryfikowanie na miejscu zdarzenia informacji i danych zgromadzonych na podstawie innych dowodów. Taka konstrukcja przesłanek pozwalałaby na wykorzystanie wizji lokalnej w różnych postępowaniach karnych, a o jej zasadności przesądzałyby realia procesowe (zwłaszcza dowodowe) konkretnego postępowania karnego.

[99] S. Kamińska, J. Karaźniewicz, I. Sołtyszewski, *Visit to the crime,* op.cit., s. 440.

Warto jednak, w oparciu o sformułowane funkcje i cele wizji lokalnej, wskazać bardziej szczegółowo, na czym może polegać potrzeba przeprowadzenia tej czynności. Taki katalog przesłanek będzie pomocny w podjęciu decyzji o przeprowadzeniu wizji lokalnej, w tym także w identyfikacji sytuacji, w których wizja lokalna nie powinna być przeprowadzona.

Przesłanki wizji lokalnej wiązać należy z możliwością osiągnięcia określonego celu za pomocą przeprowadzenia wizji lokalnej. Należy podkreślić, że w momencie, gdy organ ma już jakieś informacje, które w jego uznaniu należy zweryfikować, może podjąć decyzję o konieczności przeprowadzenia wizji lokalnej na miejscu zdarzenia. Celem tej „wizyty" jest weryfikacja lub szczegółowe poznanie, z możliwym udziałem wskazanych przez organ procesowy osób.

Można zatem wymienić trzy główne przesłanki pozwalające na przeprowadzenie wizji lokalnej:

- posiadanie określonych informacji o zdarzeniu przez organ procesowy (uzyskanych w wyniku wcześniej przeprowadzonych czynności dowodowych takich jak np. przesłuchanie, oględziny),
- uznanie przez organ procesowy, że informacje te należy zweryfikować,
- ocena organu, że do weryfikacji bądź szczegółowego poznania konieczna jest wizyta na miejscu zdarzenia z możliwym udziałem określonych uczestników.

Należy także zwrócić uwagę na okoliczności, które przesądzają o niedopuszczalności przeprowadzenia wizji lokalnej. Określić je można przesłankami negatywnymi albo zakazami przeprowadzenia tej czynności. Zatem, niedopuszczalne jest przeprowadzenie wizji lokalnej, gdy jej realizacja:

- mogłaby zagrażać zdrowiu i życiu osób w niej uczestniczących lub ją nadzorujących, a także osób trzecich nieuczestniczących bezpośrednio w przeprowadzaniu wizji,
- naruszałaby nietykalność cielesną osób, ich godność bądź wiązałaby się z rozgłoszeniem informacji o charakterze intymnym albo obrażałaby dobre obyczaje,
- wymagałaby od podejrzanego lub osób jemu najbliższych czynnego udziału w czynności, podczas gdy osoby takie nie wyrażą zgody na aktywny udział w wizji lokalnej,

- byłaby niemożliwa z przyczyn taktycznych, technicznych bądź moralno-etycznych, np. w przypadku okoliczności uniemożliwiających wejście na określony teren z powodu choroby zakaźnej, znacznej zmiany terenu (w ten sposób, że skutki zmian są tak daleko idące, że nie pozwalają na zapoznanie się z topografią tego terenu, bądź wejście na teren jest niemożliwe ze względu np. na jego zalanie, czy też okoliczności godziłyby w znacznym stopniu w moralno-etyczne wartości osób w niej biorących udział),
- skutkowałaby ujawnieniem tajemnicy chronionej prawem.

Zaprezentowany powyżej katalog stanowi wytyczne przesądzające o możliwości realizacji wizji lokalnej, a także zakazach jej wykonania. Organ procesowy zobowiązany jest do podjęcia decyzji o jej realizacji w oparciu o wcześniej przeprowadzoną analizę przesłanek. W przypadku, gdy uzna, że wystąpiła któraś z przesłanek negatywnych, musi odstąpić od jej przeprowadzenia. Oczywistym jest, że nie można wykonywać czynności, które zagrażać mogłyby zdrowiu i życiu jej uczestników bądź które naruszałyby nietykalność cielesną osób czy ich godność. Z kolei po wizję lokalną należy sięgać wtedy, gdy inne czynności procesowe nie były w stanie wyjaśnić określonych okoliczności. Przesłanki te stanowią podstawę decyzji o realizacji wizji lokalnej w konkretnej sprawie karnej.

2.4. Etap postępowania karnego, na którym przeprowadzana jest wizja lokalna

Wskazane w poprzednim podrozdziale przesłanki przeprowadzenia wizji lokalnej pozwalają na udzielenie odpowiedzi na pytanie o czas przeprowadzenia tej czynności. Konieczne jest więc ustalenie, na jakich etapach postępowania karnego można przeprowadzić wizję lokalną i kiedy będzie ona najbardziej skuteczna.

Niewątpliwie nie ma podstaw do tego, aby ograniczać dopuszczalność przeprowadzenia tej czynności jedynie do stadium przygotowawczego albo sądowego, więc przyjąć należy, że wizja lokalna może być realizowana zarówno w postępowaniu przygotowawczym jak i sądowym. Biorąc pod uwagę znaczenie dla weryfikacji istotnych

informacji co do miejsca popełnienia przestępstwa trzeba wskazać, że większe znaczenie będzie miała wizja lokalna na etapie śledztwa lub dochodzenia. Pozwala bowiem na zweryfikowanie ważnych informacji co do miejsca popełnienia przestępstwa, które gromadzone są w pierwszym etapie postępowania i stanowią punkt wyjścia do dalszych ustaleń dotyczących przestępstwa i jego sprawcy.

Odnieść się także należy do możliwości przeprowadzenia wizji lokalnej w ramach tzw. postępowania w niezbędnym zakresie, uregulowanego w art. 308 k.p.k. Jest ono przeprowadzane jeszcze przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia w celu zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniszczeniem lub zniekształceniem. Wskazany przepis nie ogranicza dopuszczalnych czynności podejmowanych w ramach tego postępowania, wskazując jednak, że mogą być to tylko niezbędne czynności procesowe, podejmowane w granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem. Należy więc przyjąć, że z przepisów nie wynika zakaz przeprowadzenia wizji lokalnej w sytuacjach niecierpiących zwłoki. Z drugiej jednak strony zauważyć trzeba, że czynność ta jest przeprowadzana w celu weryfikacji, uzupełnienia i uszczegółowienia informacji zgromadzonych wcześniej przez organ procesowy. Do przeprowadzenia wizji lokalnej konieczne jest wcześniejsze przeprowadzenie innych czynności dowodowych, ich ocena i uznanie, że wymagają one weryfikacji w drodze wizji lokalnej realizowanej na miejscu zdarzenia. Ponadto, czynność ta wymaga zaplanowania i przygotowania, zwłaszcza jeśli ma być przeprowadzana z udziałem innych uczestników (np. podejrzanych czy świadków). Dlatego też stwierdzić należy, że ze względu na ograniczenie czasowe (maksymalnie 5 dni od podjęcia pierwszej czynności) oraz celowe i zakresowe (tylko w granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów, w niezbędnym zakresie) wizja lokalna zasadniczo nie będzie przeprowadzana w postępowaniu w niezbędnym zakresie uregulowanym w art. 308 k.p.k., mimo że z przepisów nie wynika wyraźnie zakaz jej realizacji na tym etapie. W praktyce jednak takie sytuacje będą należały do rzadkości.

W odniesieniu do momentu, w którym może być przeprowadzona wizja lokalna, trzeba rozważyć także możliwość realizacji tej czynności w postępowaniu sprawdzającym uregulowanym w art. 307 k.p.k. Jest ono przeprowadzane jeszcze przed wszczęciem postępowania przygotowawczego, a jego celem jest sprawdzenie i uzupełnienie danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie. Z uwagi na brak

faktycznych podstaw do wszczęcia postępowania (brak uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa), sprawdzenie i uzupełnienie informacji w tym trybie może odbywać się tylko w ograniczonym zakresie. Ustawa wskazuje, że organ może zażądać uzupełnienia w wyznaczonym terminie danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie lub dokonać sprawdzenia faktów w tym zakresie, jak również uzupełnić dane przez przesłuchanie w charakterze świadka osoby zawiadamiającej. Niedopuszczalne jest natomiast przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego ani czynności wymagające spisania protokołu (z wyjątkiem przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie lub wniosku o ściganie oraz przesłuchania osoby zawiadamiającej). Zgodnie z przyjętą w niniejszej rozprawie koncepcją, wizja lokalna jest czynnością dowodową o stricte procesowym charakterze, która wymaga sporządzenia protokołu. Dlatego też należy stwierdzić, że przeprowadzenie wizji lokalnej w postępowaniu sprawdzającym jest niedopuszczalne.

2.5. Organy uprawnione do przeprowadzenia wizji lokalnej

Prawo do przeprowadzenia czynności procesowych mają jedynie te organy procesowe, którym przepisy Kodeksu postępowania karnego takie uprawnienia przyznają. Mając na uwadze brak uregulowania wizji lokalnej w przepisach Kodeksu postępowania karnego, wskazane jest przeprowadzenie analizy przepisów tej ustawy, które odnoszą się do prowadzenia innych czynności dowodowych i na ich podstawie ustalenie organów uprawnionych do przeprowadzenia wizji lokalnej.

Przede wszystkim trzeba podkreślić, że uprawnienia organów procesowych uzależnione są od stadium postępowania karnego, w którym czynność jest przeprowadzana. W toku postępowania przygotowawczego wskazać więc należy na zakres uprawnień prokuratora oraz Policji i innych nieprokuratorskich organów ścigania.

Policja jest uprawniona do przeprowadzenia wizji lokalnej w następujących przypadkach:

– w ramach postępowania w niezbędnym zakresie (art. 308 § 1 k.p.k.,

tj. w granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, w wypadkach niecierpiących zwłoki, jeszcze przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia; po dokonaniu tej czynności, w sprawach, w których prowadzenie śledztwa przez prokuratora jest obowiązkowe, prowadzący postępowanie przekazuje sprawę niezwłocznie prokuratorowi). Jak wskazano, sytuacja przeprowadzenia wizji lokalnej na tym etapie będzie występowała wyjątkowo;

- w toku śledztwa powierzonego przez prokuratora na podstawie art. 311 § 2 k.p.k. Co do zasady, zgodnie z art. 311 § 1 k.p.k. śledztwo prowadzi prokurator. Jednakże prokurator może powierzyć Policji przeprowadzenie śledztwa w całości lub w określonym zakresie albo dokonanie poszczególnych czynności śledztwa. W wypadkach określonych w art. 309 pkt 2 i 3 k.p.k. można powierzyć Policji jedynie dokonanie poszczególnych czynności śledztwa. W każdym więc przypadku możliwe jest powierzenie Policji przeprowadzenia konkretnej czynności, jaką jest wizja lokalna;
- w toku dochodzenia prowadzonego przez Policję pod nadzorem prokuratora (art. 325a § 1 k.p.k.).

Zwrócić należy uwagę, że poza Policją, Kodeks postępowania karnego przewiduje także możliwość prowadzenia postępowania przygotowawczego przez inne organy ścigania. Zgodnie z art. 312 pkt 1 k.p.k. uprawnienia Policji przysługują organom Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej Administracji Skarbowej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej, w zakresie ich właściwości. Następnie, mając na uwadze treść art. 312 pkt 2 k.p.k. do prowadzenia postępowania uprawniony może być inny organ przewidziany w przepisach szczególnych. Zatem organy te również mogą przeprowadzić wizję lokalną w ramach prowadzonego przez siebie dochodzenia albo czynności powierzonych przez prokuratora w śledztwie.

Prokurator jest natomiast uprawniony do przeprowadzenia wizji lokalnej w każdym prowadzonym postępowaniu przygotowawczym, jest bowiem dominus litis tego stadium procesu. Może więc zarządzić i przeprowadzić tę czynność:

- w ramach prowadzonego przez siebie śledztwa (o ile nie powierzył tej czynności Policji),

- w ramach śledztwa, które powierzył Policji, jednak zastrzegł przeprowadzenie wizji lokalnej do osobistego przeprowadzenia (art. 311 § 5 k.p.k.),
- w ramach dochodzenia prowadzonego przez Policję, wykorzystując swoje uprawnienia do sprawowania nadzoru nad postępowaniem prowadzonym przez inne organy (art. 326 § 3 pkt. 3 k.p.k.)

Trzeba także podkreślić, że prokurator w ramach sprawowanego przez siebie nadzoru ma zarówno prawo osobistego przeprowadzania czynności, jak i uczestniczenia w czynności przeprowadzanej przez inny organ (art. 326 § 3 pkt. 3 k.p.k.). Jeśli w wizji lokalnej uczestniczy prokurator, wtedy on jest kierownikiem grupy realizującej wizję lokalną. W przypadku, gdy prokurator nie nadzoruje tej czynności, to nadzór obejmuje funkcjonariusz pionu dochodzeniowo-śledczego. Kierujący wizją lokalną decyduje co i w jakiej kolejności musi zostać przeprowadzone, może on również spisywać lub dyktować protokolantowi treść protokołu, albo całkowicie powierzyć to protokolantowi.

Odnosząc się do organów uprawnionych do przeprowadzenia wizji lokalnej w stadium postępowania przygotowawczego trzeba także wskazać, że uprawnienia sądu do ingerowania w czynności dowodowe przeprowadzane w ramach postępowania przygotowawczego są bardzo ograniczone. Sąd wykonuje na tym etapie tylko czynności wyraźnie wskazane w ustawie. W zakresie wpływu sądu na czynności przeprowadzane w postępowaniu przygotowawczym, w tym wizję lokalną, można jedynie wskazać na uprawnienia sądu określone w art. 344a k.p.k., a zwłaszcza na §2. Dotyczą one możliwości zwrotu sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego już po wpłynięciu oskarżenia do sądu, w ramach posiedzenia sądu przed rozprawą. Prezes sądu kieruje bowiem sprawę na posiedzenie, gdy uzna, że zachodzi potrzeba zwrotu sprawy prokuratorowi w celu usunięcia istotnych braków postępowania przygotowawczego (art 339 § 3 pkt 3a k.p.k.). Na posiedzeniu sąd przekazuje sprawę prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia, jeżeli akta sprawy wskazują na istotne braki tego postępowania, zwłaszcza na potrzebę poszukiwania dowodów, zaś dokonanie niezbędnych czynności przez sąd powodowałoby znaczne trudności. Przekazując sprawę prokuratorowi, sąd wskazuje kierunek uzupełnienia, a w razie potrzeby także odpowiednie czynności, jakie należy przedsięwziąć (art. 344a k.p.k.) Wśród tych czynności może być także wizja lokalna. Pamiętać jednak trzeba, że zwrot sprawy jest możliwy tylko wtedy, gdy przeprowadzenie konkretnej czynności przez sąd powodowałoby znaczne trudności. Wydaje się, że biorąc pod uwagę

ten warunek oraz fakt, że często sąd sam będzie chciał zapoznać się z miejscem zdarzenia, zwracanie sprawy prokuratorowi tylko w celu przeprowadzenia wizji lokalnej nie będzie występowało często.

Na etapie postępowania jurysdykcyjnego organem uprawnionym do przeprowadzenia wizji lokalnej jest sąd, rozumiany jako skład wyznaczony do rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy. Wydaje się, że ze względu na podobieństwo wizji lokalnej do oględzin, zasadne jest także zastosowanie art. 396 § 1-1a k.p.k. Artykuł 396 § 1 k.p.k. wskazuje, że jeżeli strona wniosła o sprowadzenie dowodu rzeczowego lub sąd uznał to za niezbędne, a zapoznanie się z dowodem rzeczowym przez pełny skład sądu napotyka znaczne trudności albo jeżeli strony wyrażają na to zgodę, sąd wyznacza do tej czynności sędziego ze swego składu albo sąd wezwany. Natomiast zgodnie z § 1a tego artykułu przepis § 1 stosuje się odpowiednio w razie dopuszczenia dowodu z oględzin, wydaje się więc, że regulacja ta mogłaby znaleźć zastosowanie także do przeprowadzania wizji lokalnej.

Mając powyższe na uwadze należy podsumować, że organem uprawnionym do podjęcia decyzji o przeprowadzeniu wizji lokalnej jest w postępowaniu przygotowawczym prokurator, Policja i inne uprawnione nieprokuratorskie organy ścigania, a w postępowaniu jurysdykcyjnym sąd.

Jako, że wizja lokalna jest czynnością dowodową, zastosowanie do niej znajduje art. 167 k.p.k. Wizję lokalną przeprowadza się więc na wniosek stron (a także ich przedstawicieli procesowych) albo z urzędu. Zgodnie z art. 169 § 1 k.p.k. we wniosku dowodowym należy podać oznaczenie dowodu oraz okoliczności, które mają być udowodnione. Można także określić sposób przeprowadzenia dowodu. Co warto podkreślić mając na uwadze cele wizji lokalnej, wniosek dowodowy może zmierzać także do wykrycia lub oceny właściwego dowodu.

Uwzględniając wcześniejsze rozważania dotyczące zakazów przeprowadzania wizji lokalnej, warto także zwrócić uwagę na przesłanki oddalenia wniosku dowodowego, określone w art. 170 § 1 k.p.k. Można zatem stwierdzić, że organ oddala wniosek dowodowy strony o przeprowadzenie wizji lokalnej, gdy:

- przeprowadzenie wizji jest niedopuszczalne - dotyczy to w szczególności zakazów dowodowych, a więc ma miejsce wówczas, gdy wniosek dowodowy dotyczy przeprowadzenia wizji lokalnej z aktywnym udziałem podejrzanego, który odmawia składania wyjaśnień lub świadka, który korzysta z przysługującego mu uprawnienia do odmowy złożenia zeznań albo świadka,

którego przesłuchanie co do określonych okoliczności objęte jest bezwzględnym zakazem dowodowym,

- okoliczność, która ma być udowodniona dzięki jej przeprowadzeniu, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy - np. w sytuacji, gdy doszło do zabójstwa na terenie sklepu, a celem wizji lokalnej miałyby być czynności związane z ustaleniem zakresu zniszczenia mienia na miejscu przestępstwa,
- okoliczność, która ma być udowodniona dzięki jej przeprowadzeniu jest już udowodniona zgodnie z twierdzeniem wnioskodawcy - np. poprzez przeprowadzenie wcześniej już innej czynności dowodowej,
- przeprowadzenie wizji jest nieprzydatne do stwierdzenia danej okoliczności - np. doszło do tak istotnej zmiany miejsca zdarzenia lub określonego elementu przestrzeni, że zapoznanie się z miejscem zdarzenia nie pozwoli na zweryfikowanie i uzupełnienie posiadanych informacji,
- wizji lokalnej nie da się przeprowadzić - np. gdy osoba, której udział jest niezbędny dla osiągnięcia celu wizji lokalnej nie żyje; niemożność przeprowadzenia wizji ze względu na niemożliwość wejścia i bezpiecznego przemieszczania się po terenie z uwagi na uznanie terenu za niebezpieczny (został oznaczony jako obiekt przeznaczony do rozbiórki albo w miejscu zdarzenia powstały zapadliska), w innych sytuacjach, gdy zagrażałoby to zdrowiu i życiu zarówno organu prowadzącego czynność, jak i jej uczestników (np. w sytuacji, gdy do zabójstwa doszło na znacznej wysokości bądź na terenie utylizacji odpadów niebezpiecznych tj. rakotwórczych czy substancji łatwopalnych), a także wtedy, gdy jej przeprowadzenie naruszałoby godność osobistą uczestników,
- wniosek dowodowy w sposób oczywisty zmierza do przedłużenia postępowania,
- wniosek dowodowy został złożony po zakreślonym przez organ procesowy terminie, o którym strona składająca wniosek została zawiadomiona.

Trzeba przy tym wskazać, że zgodnie z art. 170 § 1a k.p.k. nie można oddalić wniosku dowodowego na podstawie § 1 pkt 5 lub 6 (tj. wniosek dowodowy w sposób oczywisty zmierza do przedłużenia postępowania lub został złożony po zakreślonym przez organ procesowy terminie, o którym strona składająca wniosek została zawiadomiona), jeżeli okoliczność, która ma być udowodniona, ma istotne znaczenie

dla ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony, czy stanowi on przestępstwo i jakie, czy czyn zabroniony został popełniony w warunkach recydywy lub czy zachodzą warunki do orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym tytułem środka zabezpieczającego. Ponadto, nie można oddalić wniosku dowodowego na tej podstawie, że dotychczasowe dowody wykazały przeciwieństwo tego, co wnioskodawca zamierza udowodnić. Oddalenie wniosku dowodowego następuje w formie postanowienia, na które nie przysługuje stronie zażalenie. Jednakże oddalenie wniosku dowodowego nie stoi na przeszkodzie późniejszemu dopuszczeniu dowodu, chociażby nie ujawniły się nowe okoliczności.

2.6. Uczestnicy wizji lokalnej

W szerokim rozumieniu uczestnicy procesu to osoby przeprowadzające czynności procesowe, albo które są ich uczestnikami (bardziej lub mniej aktywnie). Bez wyjątku każdy z nich spełnia funkcję wskazaną przez prawo procesowe, wyznaczając tym samym ich miejsce[100]. Na uczestnikach postępowania ciążą zarówno prawa i obowiązki. W toku procesu bierze w nim udział wielu uczestników, a mianowicie: strony procesowe (podejrzany, oskarżony, pokrzywdzony, oskarżyciel publiczny, oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny), organy procesowe (Policja, prokurator, sąd), reprezentanci stron procesowych (obrońca, pełnomocnik, przedstawiciel ustawowy), rzecznicy interesu społecznego (przedstawiciel społeczny), osobowe źródła dowodowe (świadek, biegły), pomocnicy organów procesowych (specjaliści, protokolant)[101]. Trzeba także pamiętać o innych uczestnikach, np. konwojentach policyjnych, których obecność w określonych sytuacjach jest konieczna.

W niniejszym podrozdziale skupiono się na uczestnikach czynności procesowych, ponieważ jak wskazano powyżej, katalog uczestników procesu jest szerszy od katalogu uczestników czynności procesowych, bowiem nie każdy uczestnik procesu bierze udział w każdej czynności procesowej. Uczestnicy czynności procesowych odgrywają

[100] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, op. cit. , s. 159.
[101] A. Grochowska-Wasilewska*, Strony procesowe oraz inni uczestnicy postępowania* [w:] A. Grochowska-Wasilewska, Ł. Jagiełłowicz, Ł. Wiśniewski (red.), *Postępowanie karne*, Warszawa 2020, s. 40; A. Posytek, *Wartość dowodowa czynności operacyjno-rozpoznawczych*, „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 3, s. 24.

ważną rolę w trakcie ich realizacji. Ich udział, gdy jest obowiązkowy, wpływa na możliwość przeprowadzenia czynności. Ich obecność natomiast często oddziałuje też na prawidłowość jej wykonania. Odnosi się to na przykład do udziału specjalistów wykonujących czynności techniczne, bez których przeprowadzenie niektórych czynności nie będzie skuteczne. Dotyczy to także wizji lokalnej, w której specjaliści często uczestniczą. Nadmienić należy jednak, że jest możliwe, żeby wizja lokalna została przeprowadzona wyłącznie przez organ do tego uprawniony. Na przykład w sytuacji, gdy organ procesowy uda się na miejsce zdarzenia w celu zorientowania się w terenie i porównania swoich wyobrażeń o terenie z rzeczywistością, nie będzie konieczne, aby towarzyszyli mu inni uczestnicy postępowania. Jak wiadomo, podczas weryfikacji terenu obecność świadków, podejrzanych może być zbędna. Zakres uczestników wizji lokalnej zależy więc od jej konkretnego celu. Ustalenie osób, których obecność jest konieczna lub wskazana, jest jednym z ważnych elementów planowania tej czynności.

Biorąc pod uwagę charakter i cele wizji lokalnej wydaje się, że poza organem procesowym, wśród uczestników tej czynności należy wskazać przede wszystkim:

- strony postępowania tj. podejrzanego, oskarżony, pokrzywdzonego, oskarżyciela,
- osobowe źródła dowodowe tj. świadka i biegłego,
- reprezentantów strony procesowej tj. obrońcę, pełnomocnika, przedstawiciela ustawowego strony,
- pomocników organów procesowych tj. specjalistę, protokolanta, stenografa, tłumacza, konwojentów policyjnych.

Każdy z wyżej wymienionych uczestników odgrywa inną rolę w trakcie przeprowadzania wizji lokalnej. Podmioty te różnią się także zakresem praw i obowiązków związanych z udziałem w tej czynności. Trzeba też zaznaczyć, że nie należy łączyć obecności kilku „aktywnych" osób (podejrzanych, świadków, pokrzywdzonych) w jednej wizji lokalnej. Każda wizja lokalna musi być przeprowadzona wyłącznie z jedną osobą, by móc maksymalnie skupić się na jej wypowiedzi i ustalić np. fakty podlegające wyjaśnieniu. Wyjątkiem jest tu sytuacja, w której organ podjąłby decyzję o przeprowadzeniu konfrontacji dwóch osób w trakcie realizacji wizji lokalnej.

Istotnym uczestnikiem wizji lokalnej może być podejrzany/oskarżony. Podmiot ten odgrywa w postępowaniu karnym niemalże najistotniejszą rolę. Jest on zarówno stroną procesową, jak i osobowym źródłem dowodowym. Z istoty wizji

lokalnej wynika, że jej celem jest przede wszystkim weryfikacja i uzupełnienie informacji posiadanych przez organ, które uzyskał na podstawie przeprowadzonych wcześniej dowodów. Nie ulega wątpliwości, że takim dowodem podlegającym kontroli mogą być wcześniej złożone wyjaśnienia podejrzanego/oskarżonego. Dlatego uzasadnione jest podkreślenie, że w wizji lokalnej, w wielu przypadkach, pożądany będzie udział podejrzanego/oskarżonego. Może on bowiem na miejscu zdarzenia, w toku wizji lokalnej, przekazać istotne informacje, odnosić się do niejasności czy precyzować swoje wcześniejsze wyjaśnienia. Może też wskazać położenie lub ukrycie przedmiotów mogących stanowić dowód albo zwłok.

Fakt, że w wielu wypadkach udział podejrzanego w wizji lokalnej byłby pożądany dla osiągnięcia celów tej czynności, nie przesądza jednak odpowiedzi na pytanie, czy ma on obowiązek uczestniczenia w tej czynności, gdy organ uzna to za potrzebne. Odnosząc się do tego problemu należy na wstępie wyraźnie podkreślić, że udział podejrzanego/oskarżonego w wizji lokalnej wiąże się z jego aktywnością (składaniem wyjaśnień uzupełniających, wskazywaniem określonych miejsc). Dlatego też ustalając, czy udział oskarżonego w wizji lokalnej jest obowiązkowy czy dobrowolny, odnieść się trzeba do uprawnień podejrzanego i oskarżonego wynikających z prawa do obrony oraz z zasady domniemania niewinności. Oskarżony ma prawo do obrony, w tym między innymi ma prawo do składania wyjaśnień. Jednak art. 175 § 1 k.p.k. przewiduje, że oskarżony może bez podania powodów odmówić na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień. Ponadto, zgodnie z treścią art. 74 § 1 k.p.k. oskarżony nie ma obowiązku dowodzenia swej niewinności ani obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść. Ma on jedynie obowiązek poddania się oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała; obowiązek poddania się czynności pobrania odcisków, fotografowania go oraz okazania w celach rozpoznawczych innym osobom; obowiązek poddania się pobraniu przez funkcjonariusza Policji wymazu ze śluzówki policzków, jeżeli jest to nieodzowne i nie zachodzi obawa, że zagrażałoby to zdrowiu oskarżonego lub innych osób, a także obowiązek poddania się badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że dokonywane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu oskarżonego, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest nieodzowne (w szczególności oskarżony

jest obowiązany przy zachowaniu tych warunków poddać się pobraniu krwi, włosów lub wydzielin organizmu).

Z powyższych regulacji wyraźnie wynika, że oskarżony zobowiązany jest jedynie poddać się wskazanym czynnościom, natomiast nie ma obowiązku aktywnego uczestniczenia w ich przeprowadzeniu. Oznacza to zakaz wymuszania na oskarżonym aktywnych form dostarczania oskarżeniu dowodów[102]. Reguła *nemo se ipsum accusare tenetur* (nikogo nie można zmusić do oskarżenia siebie samego, nikt nie ma obowiązku dostarczania dowodów przeciwko sobie) jest konsekwencją zasady domniemania niewinności oraz ważnym elementem prawa do obrony i tym samym wpływa na pozycję podejrzanego i oskarżonego, także w związku z przeprowadzeniem wizji lokalnej. Skoro bowiem udział oskarżonego w wizji lokalnej wiąże się z jego aktywnością, to trzeba przyjąć, że organ nie ma prawa wymuszać na nim uczestnictwa w tej czynności. Ewentualnie można by przyjąć, że podejrzany/oskarżony miałby obowiązek stawić się na wezwanie organu (art. 75 § 1 k.p.k., art. 374 § 1 k.p.k.), jednak biorąc pod uwagę cel wizji lokalnej, sama obecność oskarżonego w trakcie prowadzenia wizji lokalnej nie miałaby żadnego znaczenia. Jego udział w wizji wiąże się bowiem z jego większą lub mniejszą aktywnością. Dlatego też trzeba stwierdzić, że udział podejrzanego lub oskarżonego w wizji lokalnej jest dobrowolny, a organ nie ma prawnych możliwości zobowiązania go do aktywnego udziału w tej czynności. W tych sytuacjach, w których podejrzany/oskarżony wyrazi zgodę na udział w wizji lokalnej, może wziąć w niej udział korzystając z pomocy swojego obrońcy.

Należy zaznaczyć, że zgoda na udział w wizji lokalnej musi być jednoznacznie wyrażona w formie pisemnej lub złożona ustnie do protokołu. Przykładem takiej zgody jest zawarte w aktach jednej z poddanych badaniom spraw „Oświadczenie" złożone w dniu 17 lipca 2014 r. o następującej treści: *„Ja niżej podpisany Wojciech F. oświadczam, że chcę współpracować z organami ścigania w sprawie do której zostałem zatrzymany oraz zgadzam się na udział w wizji lokalnej celem odtworzenia przebiegu zdarzenia. ..."*[103].

[102] Wyrok SN z dnia 15 października 2015 r., sygn. akt III KK 206/15, Legalis.
[103] Oświadczenie podejrzanego w sprawie o sygn. akt XIV K 26/15 Sądu Okręgowego w Gdańsku, tom 1, karta 144.

Odrębnej analizie trzeba poddać natomiast takie sytuacje, w których wizja lokalna będzie przeprowadzana z aktywnym udziałem innych osób (np. świadka), a nie podejrzanego/oskarżonego. W takich przypadkach powstaje pytanie, czy podejrzany ma prawo być obecny przy przeprowadzaniu tej czynności. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie wymaga odwołania się do przepisów, które regulują uprawnienia stron procesowych do udziału w czynnościach dowodowych. Podejrzany i oskarżony jest bowiem stroną procesową i ma prawo do walki o korzystne dla siebie rozstrzygnięcie. Wśród uprawnień stron, w tym podejrzanego i oskarżonego, istotną rolę odgrywają uprawnienia dowodowe, a więc także związane z wizją lokalną. Jak wspomniano wyżej, podejrzany/oskarżony ma prawo inicjatywy dowodowej. Może więc złożyć wniosek o przeprowadzenie tej czynności.

Jeśli wizja lokalna przeprowadzana jest w postępowaniu przygotowawczym, udział podejrzanego w tej czynności regulują art. 315 § 2 i 317 k.p.k. Z pierwszego z nich wynika, że jeśli podejrzany (lub jego obrońca) złożył wniosek o przeprowadzenie wizji lokalnej, to nie można odmówić mu (a także obrońcy) wzięcia udziału w czynności, jeżeli tego żąda. Nie zawsze odnosi się to jednak do podejrzanego pozbawionego wolności, bowiem nie sprowadza się go na wizję lokalną, gdy spowodowałoby to poważne trudności. Gdy wizja lokalna nie jest przeprowadzana na wniosek podejrzanego lub jego obrońcy, wówczas, zgodnie z art. 317 § 1 k.p.k. podejrzanego i jego obrońcę także należy dopuścić do udziału w wizji lokalnej, jeśli tego żądają. Jednak w szczególnie uzasadnionym wypadku prokurator może postanowieniem odmówić dopuszczenia podejrzanego i jego obrońcy do udziału w czynności ze względu na ważny interes śledztwa albo odmówić sprowadzenia podejrzanego pozbawionego wolności, gdy spowodowałoby to poważne trudności.

Powyższych ograniczeń co do udziału podejrzanego i jego obrońcy w wizji lokalnej nie ma natomiast wówczas, gdy czynność ta jest przeprowadzana w toku postępowania sądowego. Oskarżony ma bowiem prawo udziału w rozprawie. Pewien problem może pojawić się jednak wówczas, gdy przeprowadzenie wizji lokalnej przez pełen skład sądu napotyka znaczne trudności i sąd wyznaczy do tej czynności sędziego ze swego składu albo sąd wezwany. Art. 396 § 4 k.p.k. gwarantuje co prawda, że strony (a więc także oskarżony) i ich obrońcy mają prawo brać udział w takiej czynności, ale oskarżonego pozbawionego wolności sprowadza się tylko wtedy, gdy sąd uzna to za konieczne.

Trzeba także wskazać, że w sytuacji, gdy podejrzany wystarczająco nie zna języka polskiego, należy mu zapewnić bezpłatną pomoc tłumacza (także przy kontaktach z obrońcą), o czym stanowi art. 72 § 1 k.p.k. Nie jest zatem wykluczone, że w wizji lokalnej będzie uczestniczył także tłumacz, umożliwiający porozumiewanie się organuz oskarżonym, który nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim.

W wizji lokalnej udział mogą wziąć również pokrzywdzeni i świadkowie. W odniesieniu do pokrzywdzonego wskazać należy, że podobnie jak podejrzany/oskarżony, występuje on w podwójnej roli w procesie, co wpływa także na jego prawa i obowiązki związane z wizją lokalną. Jako strona w postępowaniu przygotowawczym ma prawo do złożenia wniosku dowodowego o przeprowadzenie wizji lokalnej, a ponadto, w takim przypadku nie można mu (a także jego pełnomocnikowi) odmówić udziału w tej czynności. Gdy wizja lokalna nie została przeprowadzona na wniosek pokrzywdzonego jako strony, ma on prawo w niej uczestniczyć, jednak w szczególnie uzasadnionym wypadku prokurator może postanowieniem odmówić dopuszczenia go do udziału w czynności ze względu na ważny interes śledztwa (art. 317 § 2 k.p.k.).

Udział pokrzywdzonego w wizji lokalnej na etapie sądowym zależy od tego, czy wszedł on w rolę strony (oskarżyciela) czy też nie. Jako strona ma prawo wnioskowania o przeprowadzenie wizji lokalnej oraz prawo udziału w jej przeprowadzeniu także wówczas, gdy jest przeprowadzana przez sędziego wyznaczonego lub sąd wezwany. Natomiast, gdy pokrzywdzony w postępowaniu sądowym nie ma statusu strony (nie jest oskarżycielem), nie przysługują mu uprawnienia strony, a więc ani prawo inicjatywy dowodowej ani prawo udziału w przeprowadzanej wizji lokalnej.

Zwrócić należy także uwagę na sytuacje, w których pokrzywdzony będzie istotnym źródłem informacji, które organ chciałby wykorzystać w trakcie wizji lokalnej. Powstaje więc pytanie, czy pokrzywdzony ma obowiązek wzięcia udziału w tej czynności, czy jego udział, podobnie jak podejrzanego i oskarżonego, jest dobrowolny. Zwrócić tu należy uwagę, że pokrzywdzony w takiej sytuacji występuje jako osobowe źródło dowodowe, a więc jako świadek. Spoczywają więc na nim obowiązki określone w przepisach Kodeksu postępowania karnego dla świadka. Ma on więc obowiązek stawić się na wezwanie organu i złożyć zeznania z wyjątkami wskazanymi w ustawie, o których w dalszej części tego podrozdziału. Charakter tego obowiązku jest jednak inny niż w przypadku świadków niebędących pokrzywdzonymi,

bowiem w odniesieniu do stron (a więc także pokrzywdzonego, gdy występuje jako strona) nie można stosować porządkowej kary pieniężnej za bezpodstawną odmowę złożenia zeznań (art. 287 § 4 k.p.k.)

Poza podejrzanym/oskarżonym i pokrzywdzonym, ważnym uczestnikiem wizji lokalnej mogą być świadkowie. Zgodnie z art. 177 § 1 k.p.k. każda osoba, która została wezwana w charakterze świadka, obowiązana jest stawić się, a także złożyć zeznania. Zatem jego obowiązkiem jest przybycie na wezwanie organu i złożenie zeznań. Mając na uwadze art. 285 § 1 k.p.k., na świadka można nałożyć karę pieniężną (do 3000 złotych) w sytuacji, gdy nie stawił się i nie posiadał należytego usprawiedliwienia, kiedy organ prowadzący postępowanie go wzywał. Karę pieniężną można nałożyć także wtedy, gdy świadek bez zezwolenia organu oddalił się z miejsca czynności jeszcze przed jej zakończeniem. W kontekście wizji lokalnej, która może wymagać odpowiedniego logistycznego przygotowania i poniesienia kosztów z tym związanych, warto także wskazać, że w razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa można także zarządzić zatrzymanie oraz przymusowe doprowadzenie świadka. Podsumowując należy więc podkreślić, że w przeciwieństwie do podejrzanego i oskarżonego, a także pokrzywdzonego, świadek zobowiązany jest stawić się na wezwanie i wziąć udział w wizji lokalnej, a organ dysponuje prawnymi instrumentami w postaci kar porządkowych, aby wymusić na świadku należyte spełnienie tych obowiązków. Świadek ma także obowiązek mówienia prawdy i niezatajania prawdy (art. 233 § 1 k.k.). Mając na uwadze art. 190 § 1 k.p.k. należy wskazać, że przed rozpoczęciem przesłuchania (także, gdy odbywa się ono w trakcie wizji lokalnej), świadek musi być uprzedzony o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

Trzeba jednak pamiętać, że aktywność świadka w trakcie wizji lokalnej wiąże się ze składaniem przez niego zeznań. Zastosowanie znajdują więc w tym przypadku także przepisy, które ograniczają obowiązki świadka w tym zakresie. Zawierają one zakazy dowodowe bezwzględne, które uniemożliwiają przesłuchanie świadka, a tym samym przeprowadzenie z jego udziałem wizji lokalnej. W tym zakresie wskazać trzeba art. 178 pkt 1 i 2 k.p.k., z którego wynika, że nie wolno przesłuchiwać obrońcy bądź adwokata albo radcy prawnego, który działa na podstawie art. 245 § 1 k.p.k. - co do faktów, które poznał udzielając porady prawnej czy prowadząc sprawę i duchownego - co do faktów poznanych przy spowiedzi. Nie wolno także przesłuchiwać jako świadka mediatora co do faktów, o których dowiedział się od oskarżonego

lub pokrzywdzonego prowadząc postępowanie mediacyjne, z wyłączeniem informacji o przestępstwach, o których mowa w art. 240 § 1 k.k. Istotne są także zakazy względne, które wiążą się z prawem świadka do odmowy złożenia zeznań w całości lub w części. Zgodnie z art. 182 § 1 k.p.k., osoba najbliższa dla oskarżonego może odmówić zeznań, a prawo to trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia. Art. 182 § 3 k.p.k. wskazuje natomiast prawo odmowy zeznań, które przysługuje świadkowi, który jest jednocześnie oskarżonym w innej sprawie o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem. Zgodnie z art. 183 § 1 k.p.k. świadek może nie udzielić odpowiedzi na pytanie w przypadku, gdy mogłoby to narazić go bądź osobę mu najbliższą na poniesienie odpowiedzialności za przestępstwo bądź przestępstwo skarbowe. Ponadto art. 185 k.p.k. stanowi o okoliczności, w jakiej można zwolnić świadka od złożenia zeznania czy odpowiedzi na pytania. Dotyczy to świadka, który wnosi o zwolnienie w przypadku, gdy pozostaje z oskarżonym w szczególnie bliskim osobistym stosunku. Co istotne, zgodnie z art. 186 § 1 k.p.k., osoba, która ma prawo odmówić złożenia zeznań lub zwolniona jest z tego obowiązku na podstawie art. 185 k.p.k., może złożyć oświadczenie, w którym wyraża chęć skorzystania z przysługującego jej prawa do czasu rozpoczęcia pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym. W takich okolicznościach poprzednio złożone zeznanie świadka nie mogą wówczas służyć jako dowód i być odtworzone.

Z powyższych przepisów wynika więc, że udział świadka w wizji lokalnej jest obowiązkowy, gdy organ uzna to za konieczne i wezwie go do tej czynności. Ma on przy tym obowiązek (poza wskazanymi wyżej wyjątkami) aktywnego udziału w tej czynności, składając zeznania, które dostarczają organowi dodatkowych informacji, pozwalających na weryfikację posiadanych wiadomości i poznanie nowych. Jest to więc ważne źródło dowodowe wykorzystywane w trakcie wizji lokalnej.

Pomimo, iż o możliwość wezwania tłumacza już nadmieniono, to należy zwrócić również uwagę na art. 204 § 1 k.p.k. Nakazuje on wezwać tłumacza w sytuacji, gdy zachodzi potrzeba przesłuchania głuchego lub niemego (kiedy niewystarczające jest pisemne porozumienie się z nim), czy osoby, która nie włada językiem polskim. Mając na uwadze art. 27 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowiący, iż językiem urzędowym w Polsce jest język polski i art. 45 ustawy zasadniczej, który gwarantuje jednostce prawo do rzetelnego procesu, podkreślić należy, że wezwanie tłumacza

we wskazanych przypadkach jest obowiązkiem organu[104]. Umiejętności tłumacza w tych okolicznościach są niezbędne do prawidłowego wykonania czynności. W innym razie mogłoby dojść do błędu i nieporozumień.

Kolejnym uczestnikiem wizji lokalnej może być biegły[105]. Opinii biegłego zasięga się wtedy, gdy stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiadomości specjalnych. Jego wezwanie do udziału w wizji zależy więc od tego, czy potrzebne są w jej trakcie wiadomości specjalne. Wiadomości te winny być wiadomościami szczególnymi, wyjątkowymi, ponadprzeciętnymi, dodatkowymi. W orzecznictwie ową cechę odnosi się do dorosłego człowieka o odpowiednim doświadczeniu życiowym, wykształceniu i zasobie wiedzy ogólnej. W związku z tym uznaje się, że do wiadomości specjalnych nie należą te wiadomości, które są dostępne dla przeciętnego, dorosłego człowieka[106]. W kontekście udziału biegłego w wizji lokalnej trzeba też wskazać art. 198 § 1b k.p.k., który przewiduje, że w miarę potrzeby biegłego wzywa się do udziału w przeprowadzeniu dowodów. Takiemu biegłemu przypisać można funkcję „konsultanta", którego rola w polskim procesie nie jest dotychczas uregulowana. Jednakże pojęcie to przewija się w artykułach naukowych z zakresu postępowania karnego i kryminalistyki, pomimo braku jej dotychczasowego docenienia[107]. Konsultanci są wsparciem organów procesowych podczas przeprowadzania wizji lokalnej. Służą mu radą i pomocą w trakcie jej realizacji. Podobnie jak w eksperymencie procesowym tak i tu biegły może doradzić, jak przeprowadzić wizję lokalną oraz gdy zajdzie taka potrzeba złożyć do protokołu ustną opinie, która pozwolić może na trafną ocenę wyniku tej czynności[108].

W większości wizji lokalnych biorą w nich udział również specjaliści. W myśl art. 205 § 1 k.p.k., jeżeli wymagane są czynności techniczne (tj. wykonanie pomiarów, obliczeń, fotografii, utrwalenie śladów) podczas przeprowadzenia oględzin, przesłuchania, eksperymentu, ekspertyzy, przeszukania lub zatrzymania rzeczy, to można

---

[104] Zob. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483), art. 45; M. Jachimowicz, *Tłumacz w regulacjach procesowych i jego karnomaterialna ochrona*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury" 2019, nr 2 (34), s. 59-88.

[105] K. Gajowniczek-Pruszyńska, P. Karlik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do ustawy z 19.7.2019 r.*, Warszawa 2020, s. 98-99; A. Powszek, W. Powszek, *By biegli byli biegli. Poradnik dla biegłego sądowego i prawników. Część I*, Warszawa 2019, s. 54-58.

[106] Zob. wyrok SN z 15 kwietnia 1976 r., sygn. akt II KR 48/76, OSNKW 1976, nr 10–11, poz. 133.

[107] Zob. D. Wilk, *Biegły konsultant w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo" 2019, nr 7-8.

[108] A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków 2007, s. 220-201; K. Dudka, *Znaczenie wiedzy eksperckiej w procesie karnym - zagadnienia wybrane* [w:] *Artes Serviunt Vitae Sapientia Imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorczyka z okazji 70 urodzin*, Warszawa-Łódź 2019, s. 132-138.

do udziału w nich wezwać specjalistów. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że specjalista jest swoistym pomocnikiem organu procesowego, który pomaga w trakcie czynności procesowych[109]. Dokładniej rzecz ujmując, przez specjalistów należy rozumieć osoby, które posiadają stosowną wiedzę i umiejętności konieczne do wykonania czynności technicznych[110].

Wśród uczestników wizji lokalnej należy wskazać także pomocników organów procesowych, których zadania wiążą się ze sporządzeniem właściwej dokumentacji tej czynności. Ustawa karnoprocesowa szczegółowo określa podmioty uprawnione do sporządzenia protokołu. Jak trafnie zauważył R. A. Stefański, ustawodawca wskazuje, kto może spełniać rolę protokolanta, co świadczy o znaczeniu, które nadano temu podmiotowi[111]. Na mocy art. 144 § 2 k.p.k. protokół spisać może osoba, którą prowadzący czynność przybrał w charakterze protokolanta bądź sam przeprowadzający czynność.

Kolejnym uczestnikiem jest stenograf, czyli osoba posiadająca umiejętność sporządzania dokumentów pismem stenograficznym. Na mocy art. 145 § 1 k.p.k. stenograf przekłada stenogram na pismo zwykłe, przy czym czyni wzmiankę, jakim posługiwał się systemem. Sporządzenie stenogramu nie zastępuje protokołu, gdyż pierwopis stenogramu oraz jego przekład stają się załącznikami do protokołu (art. 145 § 1 k.p.k.).Utrwalenie czynności za pomocą stenogramu nie zastępuje protokołu i nie zwalnia od jego sporządzenia w wypadkach wskazanych w ustawie. Jedyną różnicą jest odstępstwo od wymagań formalnych protokołu, który może być ograniczony do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób uczestniczących w czynności[112].

Konwojenci policyjni odpowiadają za doprowadzenie osób pozbawionych wolności na miejsce czynności procesowych. W przypadku wizji lokalnej konwojują podejrzanego lub oskarżonego. Wykonywane przez konwojentów policyjnych czynności służbowe mają na celu ochronę osób albo przedmiotów przed zamachem czy

[109] I. Urbaniak-Mastalerz, *Między biegłym a świadkiem, czyli o roli specjalistów w procesie karnym,* „Państwo Prawne" 2018, nr 1 (8), s. 207.
[110] K. Browarny, *Metody i środki wykorzystywane przez specjalistów w praktyce dochodzeniowo-śledczej* [w:] I. Szostak, I. Dembowska (red.), *Innowacyjne metody wykrywania sprawców przestępstw. Materiały z konferencji*, Wrocław 2014, s. 11; M. Jachimowicz, *Uwagi krytyczne na temat art. 245 KK,* „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury" 2018, nr 3 (31), s. 43.
[111] R. A. Stefański*, Protokolant w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo" 2006, nr 11, s. 64.
[112] D. Tarnowska, *Utrwalenie przebiegu czynności protokołowanych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub* dźwięk (art. 147 k.p,k), „Ius Novum" 2011, nr 4, s. 27.

jakimkolwiek innym nieuprawnionym działaniem, które skutkowałoby zagrożeniem życia i zdrowia bądź naruszeniem bezpieczeństwa i porządku publicznego[113].

W odniesieniu do wskazanych uczestników (biegłych, tłumaczy, specjalistów, protokolantów, stenografów) z uwagi na ustawową konieczność wypełniania nałożonych obowiązków w trakcie wizji lokalnej, zastosowanie znajdują przepisy umożliwiające dyscyplinowanie ich w razie niewypełniania nałożonych na nich obowiązków. Na świadka, biegłego, tłumacza lub specjalistę, który bez należytego usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie organu do udziału w wizji albo bez zezwolenia tego organu wydalił się z miejsca czynności przed jej zakończeniem, można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 3000 złotych (art. 285 § 1 k.p.k.). Wyjątkowo można także zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie biegłego, tłumacza i specjalisty (art. 285 § 2 k.p.k.). Wspomnianą porządkową karę pieniężną można także nałożyć na osobę, która w trakcie wizji lokalnej bezpodstawnie uchyla się od złożenia zeznania, wykonania czynności biegłego, tłumacza lub specjalisty albo spełnienia innego ciążącego na niej obowiązku (np. sporządzenia protokołu).

2.7. Ocena i dowodowe znaczenie wizji lokalnej

Mając na celu kompleksowe przedstawienie problematyki wizji lokalnej, należy wskazać jej miejsce w systemie czynności dowodowych i znaczenie wyników uzyskanych tą drogą. Jak każdy inny dowód, wizja lokalna podlega ocenie i wartościowaniu przez sąd orzekający[114]. Zgodnie z art. 7 k.p.k. organy procesowe kształtują swe przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. Przytoczona zasada swobodnej oceny dowodów odnosi się do wszystkich organów postępowania karnego. Zasada ta działa zawsze, gdy organy procesowe dokonują ustaleń faktycznych. Warunkiem prawidłowej oceny zgromadzonego materiału dowodowego w sprawie jest wzięcie pod uwagę,

[113] § 1 ust. 2 Zarządzenia nr 360 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2009 roku w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów konwojów i doprowadzeń (Dz.Urz. KGP z 2009 r., Nr 6, poz. 29).
[114] M. Żołna, *Eksperyment procesowo-kryminalistyczny. Istota i dowodowa rola*, op. cit., s.163.

a następnie dokonanie oceny wszystkich dowodów. Należy nadmienić, że określenie „wszystkie dowody" dotyczy tylko dowodów istotnych w sprawie. Wniosek dowodowy co do okoliczności, która nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy zgodnie z art. 170 § 1 pkt 2 k.p.k. podlega oddaleniu. Konieczność oparcia orzeczenia na wszystkich zebranych w sprawie dowodach wpływa na uwzględnienie i ocenianie jednocześnie dowodów przemawiających na korzyść i niekorzyść oskarżonego, co stanowi gwarancję realizacji zasady obiektywizmu[115].

Poddając analizie wiarygodność i dowodową wartość informacji stanowiących środek dowodowy z uzyskanej wizji lokalnej, sąd powinien brać pod uwagę następujące elementy:

- dopuszczalność przeprowadzenia wizji lokalnej,
- zasadność przeprowadzenia wizji lokalnej na tle konkretnego postępowania karnego,
- możliwość osiągnięcia założonego celu szczegółowego, a w konsekwencji ogólnego,
- przyjętą przez organ procesowy metodykę działania,
- prawidłowość przeprowadzenia wizji lokalnej pod kątem przepisów procesowych oraz taktyki kryminalistycznej,
- przydatność wykorzystania narzędzi i przedmiotów,
- przydatność przybrania pozorantów do wizji lokalnej,
- kwalifikacje specjalistów i biegłych, którzy brali udział w przeprowadzeniu wizji lokalnej,
- konsultacje organu procesowego z biegłym,
- poprawność utrwalenia czynności.

Wymienione powyżej kryteria pozwalają na ocenę dopuszczalności, prawidłowości i zasadności przeprowadzenia wizji lokalnej i wpływają na ocenę wiarygodności i dowodowej wartości jej wyników. Podkreślić także jednak trzeba, że wynik wizji lokalnej należy oceniać w kontekście całokształtu zebranego materiału dowodowego. Jak wcześniej podkreślono, wyniki uzyskane tą drogą mogą posłużyć także do przeprowadzenia innych czynności procesowych (wpływ na taktykę prowadzenia postępowania).

[115] M. Kurowski, *Art. 7* [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz*, Lex 2023.

W literaturze przedmiotu wielu Autorów wskazuje na duże znaczenie dowodowe wizji lokalnej. Na przykład E. Gruza uważa, że wizja lokalna jako czynność procesowo–kryminalistyczna posiada istotne walory dowodowe. Według niej, w praktyce stosunkowo często podejrzani nie chcą składać wyjaśnień w postępowaniu sądowym, a co za tym idzie wycofują się ze składanych wcześniej wyjaśnień. Przeprowadzenie wizji lokalnej po złożeniu przez podejrzanego uprzednio wyjaśnień pozwala na udokumentowanie przebiegu zdarzenia, pokazanie jego zachowania w trakcie czynu i na jego miejscu. Bez wątpienia utrudnia to bądź wręcz uniemożliwia wycofanie się z przyznania się do zarzucanego mu czynu zabronionego. Zaletą przeprowadzenia wizji lokalnej jest niewątpliwie możliwość obserwacji podejrzanego czy oskarżonego. Jego zachowanie może wskazywać, czy mówi on prawdę czy kłamie. Obserwacja fizycznego zachowania sprawcy może wpłynąć na wnioski końcowe[116].

Nie ulega wątpliwości, iż potrzeba uzyskania dowodów z wizji lokalnej została zauważona również w praktycznych działaniach organów procesowych. Poniżej zostały zaprezentowane przykłady odniesień judykatury do dowodowego znaczenia wizji lokalnej.

Na wizję lokalną jako dopuszczalną i wartościową czynność dowodową wskazał wprost Sąd Okręgowy w Gdańsku w wyroku z dnia 13 lipca 2015 roku. Uznał w nim „za wiarygodny dowód z protokołów wizji lokalnej mając na względzie, że protokoły te dotyczą czynności przeprowadzonych z udziałem oskarżonych, utrwalonych na płycie CD, które zostały odtworzone na rozprawie". Sąd podkreślił, że „dokumenty te zostały sporządzone przez uprawnione osoby, z zachowaniem wymogów formalnych, ich autentyczność nie budziła wątpliwości. W toku procesu nikt nie zakwestionował tych dokumentów ani nagrań utrwalonych na płycie CD i ujawnionych w toku procesu, a ich treść znajdowała potwierdzenie w wyjaśnieniach oskarżonych"[117].

Z kolei na temat uzyskanych podczas wizji lokalnej wyjaśnień oskarżonego interesująco wypowiedział się Sąd Okręgowy w Olsztynie. W uzasadnieniu wyroku z dnia 13 stycznia 2010 roku zauważył, że „ocena całego zgromadzonego w toku postępowania materiału dowodowego prowadzi do wniosku, iż w pełni zasługują na wiarę jedynie pierwsze wyjaśnienia oskarżonego złożone w postępowaniu przygotowawczym oraz w czasie wizji lokalnej, w których konsekwentnie i rzeczowo opisywał przebieg zdarzenia. Zdaniem sądu, te wyjaśnienia są najbardziej szczere

[116] E. Gruza, *Inne czynności procesowo-kryminalistyczne*, op. cit., s. 250.
[117] Wyrok SO w Gdańsku z dnia 13 lipca 2015 r., sygn. akt XIV K 26/15.

i logiczne, jednocześnie znajdują potwierdzenie w pozostałym materiale dowodowym akt sprawy. Ponadto były składane krótko po całym zajściu, a z ich treści nie wynika, by oskarżony miał w tym czasie ograniczoną swobodę wypowiedzi. Dodatkowo protokół wizji lokalnej nie budzi w ocenie sądu wątpliwości. Oskarżony dokładnie i szczegółowo wskazał, co się po kolei działo i jaki przebieg miało zdarzenie. Relacje te w połączeniu z całym materiałem dowodowym pozwoliły w pełni odtworzyć przebieg zdarzeń i ustalić stan faktyczny sprawy"[118]. Sąd, między innymi w oparciu o przeprowadzoną wizję lokalną, dał wiarę wyjaśnieniom oskarżonego. Ponadto zaznaczył, iż znajdują one potwierdzenie w pozostałym materiale dowodowym. Można też wywnioskować, iż krótki czas, jaki upłynął od zajścia do wykonania wizji lokalnej, wpływa bezpośrednio na jakość odebranych wyjaśnień. Oskarżony w wizji lokalnej mógł zaprezentować przebieg zdarzenia. Można nawet stwierdzić, że przybycie na miejsce zdarzenia ułatwiło mu ich przedstawienie w odpowiedniej kolejności. Zatem przeprowadzenie wizji lokalnej wpływa w określonych sprawach na poznanie fragmentu bądź całości zdarzenia, a połączenie uzyskanych dzięki niej informacji z pozostałym materiałem dowodowym umożliwia uzyskanie prawdy obiektywnej na temat zdarzenia.

Do wizji lokalnej odniósł się także w uzasadnieniu wyroku z dnia 22 września 2009 roku Sąd Okręgowy w Olsztynie. Wskazał, że „opis zdarzenia przedstawionego przez oskarżonego w trakcie wizji lokalnej, co do zasady koresponduje z wnioskami wyciągniętymi przez biegłego z zakresu medycyny sądowej, badającego umiejscowienie obrażeń na ciele (...) oraz mechanizm ich powstawania, a także usytuowanie wzajemne ofiary i sprawcy w czasie zdarzenia. Oskarżony jednocześnie sformułował tezę, że po przewróceniu ojca na tapczan prawdopodobnie nie zadawał ciosów pokrzywdzonemu". W tym wypadku wizja lokalna pozwoliła na weryfikację wniosków wyciągniętych przez biegłego z zakresu medycyny sądowej. Korespondowały one z wyjaśnieniami oskarżonego[119].

Warte uwagi jest również stanowisko Sądu Okręgowego w Gdańsku, w którym podkreśla, że „(...) brak jest powodów, aby tę relację oskarżonego podważyć, tym bardziej, że był on dwukrotnie przesłuchiwany w toku postępowania przygotowawczego i brał udział w tzw. wizji lokalnej, gdzie potwierdził swoje wyjaśnienia. Relacje te zasadniczo są zgodne, spójne i niesprzeczne i tym samym w ocenie sądu zasługują na danie im wiary, tym bardziej, że korespondują z opinią

[118] Wyrok SO w Olsztynie z dnia 13 stycznia 2010 r., sygn. akt II K 138/09.
[119] Wyrok SO w Olsztynie z dnia 22 września 2009 r., sygn. akt II K 63/09.

biegłego ZMS, którą nie sposób jest podważyć (...)". W dalszej części wyroku sąd podkreśla fakt, iż nie daje wiary wyjaśnieniom oskarżonego, które złożył na rozprawie, a które dotyczą wywarcia presji i nacisku na oskarżonego, uniemożliwiających mu swobodę wypowiedzi w toku tzw. wizji lokalnej i przesłuchań[120]. Sąd Okręgowy w Gdańsku wskazał również, iż „bezsporny jest fakt, iż oskarżony wyniósł zwłoki ofiary i zakopał je w różnych miejscach w Gdyni. Wynika to w sposób jednoznaczny z jego wyjaśnień oraz z przeprowadzonej wizji lokalnej"[121].

Przytoczone fragmenty wyroków sądów powszechnych potwierdzają nie tylko fakt praktycznego wykorzystywania wizji lokalnej, ale również jej istotną wartość dowodową. Sam fakt jej wykorzystywania i „dania jej wiary" przez sąd w określonych wyrokach uwidacznia potrzebę jej uregulowania w Kodeksie postępowania karnego.

2.8. Dokumentowanie wizji lokalnej

Dokumentowanie czynności procesowych nie tylko utrwala jej przebieg, ale również umożliwia zapoznanie się z ich przebiegiem przez inne organy na różnych etapach postępowania karnego. Bez nich niemożliwe jest ich wierne odzwierciedlenie w przyszłości. Jak wskazuje B. Janusz-Pohl dokumentowanie jest formułą czynności zależnych, mających służebny charakter wobec czynności merytorycznych. Z punktu widzenia procesowego dokumentowanie polega na utrwaleniu faktów (ich treści) o znaczeniu procesowym. Zatem są to protokoły, stenogramy, notatki urzędowe, jak również audialne oraz audiowizualne utrwalenie treści przeprowadzanej czynności na nośniku multimedialnym. Wymienione czynności są zmaterializowane w konkretnych dokumentach procesowych, mających z punktu widzenia znaczenia dowodowego status dowodów z przeznaczenia[122].

Czynności procesowe przeprowadzane w toku postępowania karnego przebiegają z zasady ustnie, dlatego też w wielu przypadkach należy je utrwalić.

[120] Wyrok SO w Gdańsku z dnia 5 lipca 2020 r., sygn. akt IV K 13/00.
[121] Wyrok SO w Gdańsku z dnia 13 września 2001 r., sygn. akt IV K 129/00.
[122] B. Janusz-Pohl, *Czynności procesowe* [w:] P. Wiliński (red.), *Polski proces karny*, Warszawa 2020, s. 165.

Dopiero ich utrwalenie nadaje im cechę trwałości w procesie karnym. Umożliwia to wprowadzenie materiałów do procesu. R. Krajewski wskazuje również na inne powody utrwalenia czynności procesowych, a mianowicie możliwość odzwierciedlenia ich w aktach sprawy czy ich dostępność w toku postępowania podczas różnych jego etapów. Dokumentowanie jest również konieczne dla oceny prawidłowości podejmowanych rozstrzygnięć bądź dla ich weryfikacji. Podkreśla, że w wielu przypadkach odtworzenie przeprowadzanych czynności byłoby niemożliwe[123]. Najczęstszym, a zarazem najbardziej typowym sposobem dokumentacji treści oraz przebiegu czynności procesowych jest jej utrwalenie za pomocą formy pisemnej. Na skutek utrwalenia czynności procesowych, czyli dokonania czynności dokumentacyjnych, wytwarzane są dokumenty procesowe[124].

Organ procesowy jest podmiotem uprawnionym do procesowego utrwalenia czynności jako organ prowadzący konkretną czynność. Dokumentowanie może być też zadaniem pomocników procesowych tzn. protokolanta czy stenotypisty[125].

Odnosząc się do utrwalania wizji lokalnej należy także wspomnieć o podziale dokumentowania czynności procesowych, zgodnie z którym wyróżnić można dokumentację podstawową (niekiedy zwaną zasadniczą) i dokumentację dodatkową. Dokumentację podstawową stanowi protokół. Z kolei dokumentacją pomocniczą jest rejestracja audiowizualna lub audialna i stenogram[126]. W odniesieniu do wizji lokalnej utrwalanie wizji lokalnej odbywa się w obu wyżej wymienionych formach. Podstawę do jej utrwalenia odnaleźć można w Kodeksie postępowania karnego. Art. 143 § 2 k.p.k. daje bowiem organowi prawo sporządzenia protokołu z każdej czynności procesowej, jeśli uzna to za potrzebne. Ponadto teoria jak i praktyka podkreślają i wskazują konieczność udokumentowania wizji lokalnej w różnych formach, jak każdej istotnej czynności dowodowej. Stąd też zasadnym jest wniosek o utworzenie jednolitej dokumentacji omawianej czynności.

Organy procesowe rejestrują przebieg czynności procesowych w celu późniejszego udowodnienia sposobu ich przeprowadzenia. Tym samym zabezpieczają

[123] R. Krajewski*, Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Przemysława Rusinowskiego pt. „Dokumentacja czynności procesowych i procesowo-kryminalistycznych", przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. J. Kasprzaka na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie* [https://wpia.uwm.edu.pl/sites/default/files/u4/dr_hab._r._krajewski_rec._p._rusinowski.pdf] data dostępu 11 marzec 2021.
[124] H. Paluszkiewicz, *Czynności procesowe* [w:] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne,* Warszawa 2022, s. 232.
[125] Ibidem.
[126] Ibidem s. 156.

dowodowo treść wykonanej czynności. W związku z tym organy procesowe są zobowiązane do przestrzegania wyraźnie określonej formy utrwalenia treści, by przebieg czynności procesowej został ujęty możliwie najwierniej[127]. Z uwagi na fakt, że w obecnym stanie prawnym wizja lokalna nie jest ujęta w Kodeksie postępowania karnego jako samodzielna czynność, brak jest również regulacji sposobu jej dokumentowania. Należy w związku z tym podjąć próbę stworzenia propozycji dotyczącej zasad i formy dokumentowania wizji lokalnej. Jest to niezbędne, by czynność ta utrwalana była w sposób jednolity i prawidłowy, a jej forma nie budziła zastrzeżeń.

2.8.1. Protokół wizji lokalnej

Nie ulega wątpliwości, że podstawową formą utrwalenia czynności procesowej jest protokół[128]. Art. 143 § 1 k.p.k. określa czynności procesowe, z których obligatoryjnie należy sporządzić protokół. Z pozostałych czynności zgodnie z art. 143 § 2 k.p.k. dokonuje się spisania protokołu, ale tylko wtedy, gdy przepis szczególny tak stanowi albo przeprowadzający czynność uzna to za potrzebne. Protokół to więc podstawowa forma dokumentowania przebiegu czynności procesowo-kryminalistycznych, która jest ich wiernym odzwierciedleniem. Zatem należy przyjąć, iż stanowi on istotne oraz wiarygodne źródło informacji[129]. Jeśli nie zostały wniesione do niego zastrzeżenia podczas jego sporządzania i w konsekwencji podpisano go, należy przyjąć, iż jest wiarygodnym źródłem informacji charakteryzującym przebieg protokołowanej czynności[130]. To w oparciu o niego jest możliwe późniejsze zapoznanie się z przeprowadzoną czynnością i wyciągnięcie z niej wniosków.

Słowo „protokół" (proton kolon) pochodzi z greki i dosłownie oznacza „coś doklejonego na początek" albo „pierwszy człon". W związku z tym „protokół" był początkowo uznany za część wstępną średniowiecznego tekstu, który stanowił

[127] J. Jerzewska, *Od oględzin do opinii biegłego. Poradnik dla prowadzących postępowanie karne,* Warszawa 2005, s. 14.
[128] R. A. Stefański, *Protokolant w postępowaniu karnym*, op. cit., s. 64.
[129] I. Tuleya, *Czynności procesowe* [w:] W. Cieślak, K. J. Pawelec, I. Tuleya, M. Gabriel – Węglowski (red.), *Praktyczny komentarz do zmian procedury karnej – stan prawny na dzień 1 lutego 2017 roku,* Warszawa 2017, s. 133.
[130] Ibidem; G. Awsiukiewicz, *Dokumentowanie czynności policjanta pionu prewencji. Wybrane przepisy i przykładowa dokumentacja. Materiał dydaktyczny*, Słupsk 2008, s. 14.

informację, kto dla kogo wystawił dany dokument. Następnie jego znaczenie się zmieniało i obejmowało także zbiór reguł, których trzeba przestrzegać. Obecnie najczęściej nazwy „protokół" używa się określając dokument zawierający zapis przebiegu pewnej czynności[131]. S. Waltoś i P. Hofmański określili, iż protokołem jest dokument pisemny, który obrazuje formę oraz treść czynności i przynajmniej jedną osobę w niej uczestniczącą. Według tych autorów, najistotniejszymi elementami wyróżniającymi protokół są:

- stwierdzenie formy oraz treści w taki sposób, by czytelnik mógł uzyskać jak najbardziej możliwie wierny opis przeprowadzanej czynności,
- uwiarygodnienie tego stwierdzenia za pomocą co najmniej dwóch podpisów[132].

Mając na uwadze znaczenie wizji lokalnej oraz podobieństwo tej czynności do oględzin i eksperymentu procesowego, należałoby przyjąć obowiązek utrwalenia wizji lokalnej w formie protokołu. Dlatego też zasadny byłby postulat uzupełnienia treści art. 143 § 1 k.p.k., który zawiera katalog czynności procesowych, w których ustawodawca przewiduje obowiązek sporządzenia protokołu. W katalogu tym należałoby ująć także wizję lokalną (przy założeniu uregulowania wizji lokalnej jako czynności samodzielnej w Kodeksie postępowania karnego).

Warto także zwrócić uwagę na występowanie protokołów wizji lokalnej w praktyce organów ścigania. W trakcie badań aktowych nad wizją lokalną odnaleźć można było samodzielnie sporządzone protokoły wizji lokalnej. Protokoły te były wypełniane przez sędziów, prokuratorów i funkcjonariuszy Policji. Można z tego wnioskować, że osoby, które je wykorzystywały w trakcie przeprowadzania wizji lokalnej, są przychylne poglądowi co do uznania wizji lokalnej za samodzielną czynność dowodową i wyraziły potrzebę jej dokumentowania właśnie w formie protokołu.

2.8.2. Stenogram

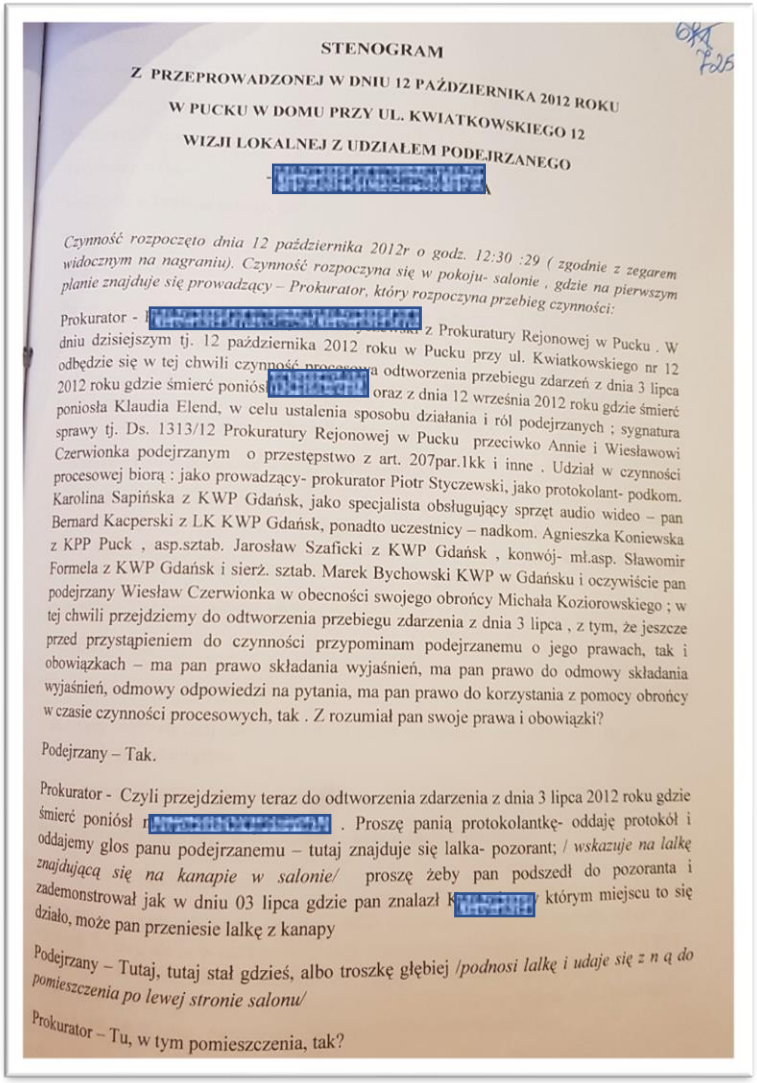
Inną formą dokumentowania czynności wizji lokalnej może być stenogram. Jest to szczegółowy, szybki zapis przeprowadzonych czynności, określonym systemem

[131] J. Koczur, *Dlaczego świadek się myli?*, Kraków 2018, s. 95-96.
[132] S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu, op. cit.*, s. 70.

znaków[133]. Zgodnie z art. 145 § 1 k.p.k., jeżeli czynność procesową utrwala się za pomocą stenogramu, protokół można ograniczyć do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w niej udział (tzw. protokół uproszczony). Stenograf przekłada stenogram na pismo zwykłe, przy czym czyni wzmiankę, jakim posługiwał się systemem. Pierwopis stenogramu oraz jego przekład stają się załącznikami do protokołu. Stenogram jest dodatkową formą zapisu przebiegu czynności procesowej o charakterze fakultatywnym, nie zastępującym protokołu. Zgodnie z § 2 wspomnianego artykułu, stenografem jest osoba przybrana do tej roli, która nie musi być pracownikiem organu prowadzącego postępowanie. W takiej sytuacji konieczne jest jednak odebranie przyrzeczenia od tej osoby. Na rozprawie, na podstawie art. 393a k.p.k., następuje odczytanie przekładu stenogramu. W literaturze słusznie zwraca się uwagę, iż odczytanie przekładu należy połączyć z odpowiednim fragmentem protokołu, przedstawiającym przebieg czynności, ale tylko wtedy, gdy dane oświadczenie jest w nim utrwalone[134]. Biorąc pod uwagę specyfikę wizji lokalnej należy stwierdzić, że prezentowana forma dokumentowania jest rzadko wykorzystywana.

[133] T. Grzegorczyk, *Czynności procesowe w postępowaniu karnym*, Warszawa 1998, s. 83.
[134] A. Sakowicz, *Art. 145* [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023.

Zdjęcie 1. Fragment stenogramu z wizji lokalnej z udziałem podejrzanego.

STENOGRAM

Z PRZEPROWADZONEJ W DNIU 12 PAŹDZIERNIKA 2012 ROKU

W PUCKU W DOMU PRZY UL. KWIATKOWSKIEGO 12

WIZJI LOKALNEJ Z UDZIAŁEM PODEJRZANEGO

[redacted]

Czynność rozpoczęto dnia 12 października 2012r o godz. 12:30 :29 (zgodnie z zegarem widocznym na nagraniu). Czynność rozpoczyna się w pokoju- salonie , gdzie na pierwszym planie znajduje się prowadzący – Prokurator, który rozpoczyna przebieg czynności:

Prokurator - [redacted] z Prokuratury Rejonowej w Pucku . W dniu dzisiejszym tj. 12 października 2012 roku w Pucku przy ul. Kwiatkowskiego nr 12 odbędzie się w tej chwili czynność procesowa odtworzenia przebiegu zdarzeń z dnia 3 lipca 2012 roku gdzie śmierć poniósł [redacted] oraz z dnia 12 września 2012 roku gdzie śmierć poniosła Klaudia Elend, w celu ustalenia sposobu działania i ról podejrzanych ; sygnatura sprawy tj. Ds. 1313/12 Prokuratury Rejonowej w Pucku przeciwko Annie i Wiesławowi Czerwionka podejrzanym o przestępstwo z art. 207par.1kk i inne . Udział w czynności procesowej biorą : jako prowadzący- prokurator Piotr Styczewski, jako protokolant- podkom. Karolina Sapińska z KWP Gdańsk, jako specjalista obsługujący sprzęt audio wideo – pan Bernard Kacperski z LK KWP Gdańsk, ponadto uczestnicy – nadkom. Agnieszka Koniewska z KPP Puck , asp.sztab. Jarosław Szaficki z KWP Gdańsk , konwój- mł.asp. Sławomir Formela z KWP Gdańsk i sierż. sztab. Marek Bychowski KWP w Gdańsku i oczywiście pan podejrzany Wiesław Czerwionka w obecności swojego obrońcy Michała Koziorowskiego ; w tej chwili przejdziemy do odtworzenia przebiegu zdarzenia z dnia 3 lipca , z tym, że jeszcze przed przystąpieniem do czynności przypominam podejrzanemu o jego prawach, tak i obowiązkach – ma pan prawo składania wyjaśnień, ma pan prawo do odmowy składania wyjaśnień, odmowy odpowiedzi na pytania, ma pan prawo do korzystania z pomocy obrońcy w czasie czynności procesowych, tak . Z rozumiał pan swoje prawa i obowiązki?

Podejrzany – Tak.

Prokurator - Czyli przejdziemy teraz do odtworzenia zdarzenia z dnia 3 lipca 2012 roku gdzie śmierć poniósł [redacted] . Proszę panią protokolantkę- oddaję protokół i oddajemy głos panu podejrzanemu – tutaj znajduje się lalka- pozorant; */ wskazuje na lalkę znajdującą się na kanapie w salonie/* proszę żeby pan podszedł do pozoranta i zademonstrował jak w dniu 03 lipca gdzie pan znalazł K[redacted] którym miejscu to się działo, może pan przeniesie lalkę z kanapy

Podejrzany – Tutaj, tutaj stał gdzieś, albo troszkę głębiej */podnosi lalkę i udaje się z n ą do pomieszczenia po lewej stronie salonu/*

Prokurator – Tu, w tym pomieszczenia, tak?

Źródło. Stenogram z wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt XIV K 37/13 Sądu Okręgowego w Gdańsku, karta 725.

2.8.3. Dokumentacja graficzna

Normy prawa karnego procesowego nie zawierają wyraźnego nakazu sporządzenia planów i szkiców kryminalistycznych[135]. Niemniej w wielu przypadkach, szczególnie w odniesieniu do spraw, gdzie zdarzenie miało charakter dynamiczny

[135] W. Weremko, *Dokumentacja uzupełniająca z oględzin miejsca zdarzenia. Szkice i plany. Materiały dydaktyczne*, Legionowo 2014, s. 7.

i przebiegało w kilku miejscach, sporządzenie dokumentacji graficznej wydaje się celowe. Również w przypadku, kiedy protokół z oględzin miejsca zdarzenia nie zawierał załączników w postaci planów lub szkiców lub gdy nastąpiły istotne zmiany w topografii miejsca zdarzenia, wydaje się niezbędne sporządzenie takich dokumentów. Szkic sytuacyjny, inaczej nazywany planem sytuacyjnym, to dokument sporządzony zgodnie z zachowaniem zasad kreślarskich oraz skali, stanowiący dokument uzupełniający, którego zadaniem jest przedstawienie za pomocą formy graficznej położenia i wzajemnego rozmieszczenia każdego z ujawnionych obiektów, przedmiotów, a także śladów, które mają istotne znaczenie dowodowe. Wyróżnia się cztery przesłanki umożliwiające wykonanie szkicu kryminalistycznego:

- brak możliwości opisania przejrzyście sytuacji na miejscu zdarzenia,
- potrzeba dokładnego zwymiarowania konkretnego miejsca, przedmiotu bądź śladu,
- wystąpienie potrzeby zobrazowania drogi dojścia albo odejścia sprawcy, świadka, pokrzywdzonego,
- inne sytuacje, w których konieczne jest czytelne oraz obrazowe udokumentowanie miejsca[136].

Prawidłowo wykonany szkic sytuacyjny jest cennym materiałem, który pozwala uzyskać maksymalną ilość informacji o relacjach przestrzennych wynikających z miejsca zdarzenia, które są istotne w sprawie[137]. Mając na uwadze badania własne, można stwierdzić, iż za pomocą samego protokołu wizji lokalnej nie jest w pełni możliwe precyzyjne utrwalenie obrazu sytuacji. W związku z tym, w praktyce spotkać można sytuacje, w których jest uzasadniona potrzeba wykonania szkicu sytuacyjnego.

2.8.4. Dokumentacja fotograficzna

Materiał poglądowy w postaci zdjęć fotograficznych, za pomocą których utrwalono przebieg oraz wyniki czynności procesowych, stanowi uzupełnienie

[136] M. Półka, B. Kukfisz, R. Bułka, *Nowoczesne narzędzia wspomagające oględziny popożarowe*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Służby Pożarniczej" 2016, nr 60/4, s. 7-8; Szkice i plany kryminalistyczne cz. 1 [http://pila.szkolapolicji.gov.pl/] data dostępu 1 styczeń 2022r.
[137] Ibidem.

odpowiednich dokumentów procesowych. Jest on bardzo istotny, ponieważ nie wszystkie sytuacje oraz stany faktyczne można szczegółowo utrwalić w formie opisowej[138]. Stosowanie się do ogólnie wypracowanych zasad fotografii kryminalistycznej pozwoli np. na szybkie umiejscowienie obiektu, utrwalenie wskazania przez podejrzanego drogi poruszania się bądź zobrazowanie innych szczegółów istotnych dla konkretnej sprawy, bez konieczności wielogodzinnych porównań i analiz. Ma to istotne znaczenie wówczas, kiedy osoby nie były na miejscu zdarzenia, a pomimo to mają ocenić istniejącą sytuację, nawet kilka miesięcy po zdarzeniu[139].

2.8.5. Zapis obrazu i dźwięku

Protokołowanie czynności procesowo – kryminalistycznych wymaga dokładności i staranności. Organ procesowy może uznać, że protokół nie odwzoruje w pełni przebiegu czynności, jak również wypowiedzi, które padają podczas tych czynności. Mając to na uwadze, dobrym rozwiązaniem jest rejestrowanie przebiegu wizji lokalnej. Niezbędne są do tego urządzenia utrwalające dźwięk i obraz[140].

Zapis obrazu i dźwięku jest jednym ze sposobów pozwalających na dokładne utrwalenie wizji lokalnej. Możliwość rejestracji obrazu i dźwięku wskazano w art. 147 k.p.k. Przepis ten, z jednej strony stanowi podstawę prawną rejestracji przebiegu czynności procesowych za pomocą urządzeń pozwalających utrwalić obraz lub dźwięk albo dźwięk i obraz, z drugiej strony, daje możliwość ograniczenia protokołu jedynie do zapisu najistotniejszych kwestii. W przypadku, gdy wizję lokalną utrwala się na urządzeniach rejestrujących obraz lub dźwięk, dopuszczalne jest ograniczenie protokołu do zapisu najistotniejszych oświadczeń osób, które biorą w niej udział. Należy jednak pamiętać, że zapis obrazu lub dźwięku, jak również przekład zapisu dźwięku jest załącznikiem do protokołu[141]. Utrwalenie za pomocą rejestracji nie jest więc

[138] S. Ronowicz, *Fotografia kryminalistyczna. Przewodnik do prac praktycznych. Materiały dydaktyczne,* Legionowo 2015, s. 5.
[139] Z. Kędra, *Zasady wykonania dokumentacji fotograficznej miejsca wypadku kolejowego,* „Przegląd Komunikacyjny" 2011, nr 9-10, s. 51.
[140] Ł. Chojniak, *Czynności procesowe* [w:] K. T. Boratyńska, Ł. Chojniak, W. Jasiński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2015, s. 222.
[141] H. Paluszkiewicz, *Czynności procesowe* [w:] K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne,* op. cit., s. 235.

podstawą, aby zaniechać protokołowania omawianej czynności. Pamiętać trzeba, że protokół powinien być spisany jednocześnie z czynnością rejestracyjną. W związku z tym, nie jest dopuszczalne sporządzenie protokołu czynności procesowej wyłącznie na podstawie zapisu dźwięku lub obrazu. W sytuacji, gdy zaniechano sporządzenia protokołu z czynności, zapis dźwięku i obrazu wykorzystać można jedynie kontrolnie (tzn. uzupełniająco)[142]. Zdarzyć się mogą sytuacje, w których zapis obrazu i dźwięku jest sprzeczny z treścią w protokole. Wtedy sąd będzie wyjaśniał, co było przyczyną rozbieżności, a nadto zmierzał ku ustaleniu rzeczywistego przebiegu czynności[143]. Wspomnieć trzeba, iż załącznik do protokołu ma niższą rangę niż protokół[144].

Utrwalenia obrazu lub dźwięku z przeprowadzonej czynności dokonać można na środkach technicznych, które są przeznaczone do utrwalenia obrazu albo dźwięku, w określonych urządzeniach, głównie na materiałach światłoczułych, płytach CD, taśmach magnetycznych i innych materiałach właściwych dla konkretnego rodzaju urządzenia[145]. Na podstawie art. 147 § 5 k.p.k. Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie, w którym określił rodzaje urządzeń oraz środki techniczne, za pomocą których utrwalić można obraz lub dźwięk dla celów procesowych, sposób ich przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisów, sposób i tryb udostępniania stronom, obrońcom, pełnomocnikom oraz przedstawicielom ustawowym zapisu obrazu lub dźwięku[146].

Powyższa forma utrwalenia wymusza jeszcze jedną zasadę na organie prowadzącym wizję lokalną. Przed rozpoczęciem wizji lokalnej należy poinformować osoby w niej uczestniczące, że czynność ta będzie rejestrowana za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk.

---

[142] M. Kurowski, *Art. 147* [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, Lex 2022.
[143] A. Sroga, *Błędy lub niedokładności w protokole rozprawy? Możesz domagać się sprostowania lub uzupełnienia* [https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1100421,blad-w-protokole-rozprawy-co zrobic.html] data dostępu 10 styczeń 2022r.
[144] Z. Pachowicz, *Art. 147* [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023.
[145] E. Trybuchowska, *Wykorzystanie nowych technik elektronicznych w utrwaleniu czynności procesowych w polskim postępowaniu karnym*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2004, nr 61, s. 23-35.
[146] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 stycznia 2017 r. w sprawie utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych w postępowaniu karnym (Dz.Urz. KGP z 2017 r., poz. 59).

Rozdział III

Wizja lokalna jako czynność kryminalistyczna

3.1. Podstawowe zasady przeprowadzenia wizji lokalnej

Działania organów procesowych realizujących swoje uprawnienia w ramach procedury karnej wspierane są działaniami z obszaru taktyki i techniki kryminalistycznej. Jako czynność o charakterze dowodowym, wizja lokalna wymaga zachowania określonych zasad postępowania opartych na regułach prakseologicznych i procesowo-kryminalistycznych. Praktyczne stosowanie tych zasad jest fundamentem organizacji wizji lokalnej. Są to następujące zasady:

1. *Zasada zaplanowania działań* – wizja lokalna powinna zostać przeprowadzona w sposób zaplanowany i uporządkowany. Kierujący czynnościami powinien mieć wiedzę, jakie czynności na miejscu wizji będą wykonywane i w jakiej kolejności. Planowość działań pozwoli uniknąć np. wielokrotnego powtarzania tych samych czynności.
2. *Zasada autentyczności (bezpośredniości)* – kładzie się nacisk na to, by wizja lokalna oraz jej dokumentacja w formie protokołu wizji lokalnej i dokumentacji dodatkowej była sporządzona na miejscu zdarzenia, w trakcie przeprowadzania czynności. Wskazać trzeba, że nie jest możliwe (powinno być stanowczo niedopuszczalne) „odtworzenie" wizji lokalnej za pomocą ludzkiej pamięci, szkiców czy fotografii, dlatego też zasada ta wskazuje konieczność jej utrwalenia w czasie rzeczywistym jej realizacji. Tym samym wpływa to na prawdziwe i szczegółowe jej odwzorowanie i daje pewność wystąpienia treści tam zaprezentowanych czy sytuacji zastanych na miejscu. Jest to jedna z podstawowych zasad wizji lokalnej, ważna z punktu widzenia prawidłowości utrwalania wizji lokalnej.
3. *Zasada szybkości działania* – wizję lokalną należy przeprowadzić w jak najkrótszym odstępie czasu po wystąpieniu zdarzenia, gdyż zwłoka z jej przeprowadzeniem może obniżać jej skuteczność. Wiąże się to przede wszystkim z tym, że w czasie wizji lokalnej często wykorzystywane są także zeznania świadków (w tym pokrzywdzonych) lub wyjaśnienia podejrzanych. Ślady pamięciowe ulegają natomiast stopniowemu zacieraniu wraz z upływem czasu. Dlatego wizja lokalna w takich przypadkach będzie bardziej dokładna wtedy, gdy zostanie wykonana w odstępie paru dni od zdarzenia. Po upływie kilku miesięcy cel, który chcemy uzyskać za pomocą przeprowadzenia wizji lokalnej, może nie zostać osiągnięty, gdyż np. podejrzany czy świadek może nie pamiętać już szczegółów zdarzenia, czy jego

pamięć może być wybiórcza. W przebadanych aktach spraw, czynność tę zazwyczaj przeprowadzano w czasie 2-4 dni od zdarzenia. Daje to szansę, że sprawca czy świadek będzie pamiętał jak najwięcej szczegółów tego zdarzenia. Zauważono również, że w sprawach, w których wizja lokalna przeprowadzana była na etapie postępowania jurysdykcyjnego, u osób biorących udział w czynnościach ślady pamięciowe ulegały mniejszej lub większej deformacji lub zatarciu[147]. Upływ czasu ma także znaczenie w innych przypadkach przeprowadzania wizji lokalnej, w których nie są istotne informacje dostarczane na miejscu wizji przez świadka czy podejrzanego. Tak jest też na przykład wtedy, gdy organ procesowy zdecyduje się na przybycie na miejsce zdarzenia w celu zapoznania się z całym miejscem zdarzenia, ukształtowaniem terenu, usytuowaniem określonych obiektów. Miejsce to może ulegać zmianom, np. ze względu na czynniki atmosferyczne czy działania osób trzecich. Upływ czasu zwiększa niebezpieczeństwo wystąpienia zniekształceń miejsca zdarzenia.

4. *Zasada dokładności wykonywanych czynności* – wszystkie działania (czynności) w trakcie wizji lokalnej trzeba przeprowadzać starannie, rzetelnie i dokładnie. Dokładność sprzyja jej precyzyjnemu wykonaniu, co z kolei jest podstawą realizacji wcześniej opracowanego planu.

5. *Zasada indywidualizacji działań* – wskazane jest, aby do każdej wizji lokalnej podchodzić w sposób indywidualny. Praktyka wskazuje, iż każde zdarzenie jest inne. Nie należy zatem traktować „sztampowo" i schematycznie jej przeprowadzenia. Szablonowość może doprowadzić do pominięcia istotnych w danej sprawie szczegółów, które mogą zmienić całokształt oceny sytuacji. Jeśli zatem do każdej wizji lokalnej (tak jak w przypadku różnych przestępstw) podchodziłoby się w sposób tożsamy, utarty, to rekonstrukcja całej sytuacji może zostać przeprowadzona z pominięciem istotnych okoliczności. Organ procesowy musi indywidualnie traktować każdą z nich, z naciskiem na odrzucenie z góry przyjętych wyobrażeń na temat określonego zdarzenia. To one mogą przyczynić się do uchybień w trakcie przeprowadzania wizji lokalnej.

6. *Zasada racjonalności (ekonomiki) działań* – wizję lokalną należy wykonać racjonalnie (rozsądnie, w granicach potrzeb postępowania karnego) oraz oszczędnie (z wykorzystaniem środków technicznych i innych narzędzi, które są konieczne

[147] M. Czogalik, M. Grudniewska, M. Kubała, A. Pohl, S. Wąs, *Wpływ rodzaju bodźca na trafność przypominania śladów pamięciowych* [w:] B. W. Wojciechowski (red), *Zeznania i wyjaśnienia. Badania nad oceną i psychologicznymi uwarunkowaniami*, Warszawa 2017, s. 98.

do jej przeprowadzenia). Widoczny jest tu postulat racjonalizacji czasu działania, jak również oszczędnego (proporcjonalnego do osiągnięcia założonego celu) gospodarowania siłami oraz środkami, które są adekwatne do wagi oraz skutków zdarzenia. Nie jest wskazane zatem, aby w wizji lokalnej brało udział więcej osób niż to jest konieczne, czy aby w celu zapoznania się z topografią terenu przez organ procesowy, pojechało na miejsce więcej osób niż wymaga tego sytuacja itp.

7. *Zasada koordynacji działań* – nadzorowanie działań przez jedną osobę stwarza warunki umożliwiające harmonijne powiązanie w jedną całość wszystkich przeprowadzanych czynności w trakcie wizji lokalnej. Koordynacja wizji lokalnej znacznie ułatwia realizację sporządzonego wcześniej planu działania i podporządkowanie czynności jednemu jednoosobowemu kierownictwu. Zasada ta zapobiega chaosowi podczas przeprowadzenia wizji lokalnej i sprzyja płynnej realizacji. W wizji lokalnej organ procesowy jest podmiotem kierującym jej realizacją i czuwającym nad przydzieleniem poszczególnych obowiązków jej uczestnikom. Jednakże sam podział czynności podczas wizji lokalnej powinien być z góry wskazany w przygotowanym planie, a organ procesowy powinien czuwać nad jego prawidłowym zrealizowaniem.

8. *Zasada jednoosobowego kierownictwa* – zasada ta jest ściśle związana z powyżej opisaną zasadą koordynowania działań. Wszelkimi działaniami podjętymi w trakcie przeprowadzania wizji lokalnej powinna kierować jedna osoba. Jak już wspominano przy charakteryzowaniu zasady koordynowania działań, jednoosobowe kierownictwo ma zapobiec chaosowi w trakcie wykonywania wizji lokalnej i wpłynąć na płynność i skuteczność wykonywania omawianej czynności.

9. *Zasada obiektywizmu* – wszechstronność i obiektywizm to główne cechy działań objętych wizją lokalną w świetle tej zasady. Już na etapie tworzenia planu wizji lokalnej, jak również podczas działań podejmowanych w trakcie jej realizacji przez organ procesowy, należy wszechstronnie uwzględniać wszystkie aspekty danej sprawy, dowody przemawiające zarówno na korzyść jak i na niekorzyść oskarżonego. Wizja lokalna ma na celu ustalenie, zweryfikowanie rzeczywistego przebiegu zdarzenia, fragmentu, okoliczności czy też ustalenie wyglądu terenu miejsca zdarzenia, w oparciu o całokształt zebranych informacji. Działania te muszą być wykonywane obiektywnie, co służy realizacji zasady prawdy materialnej obowiązującej w postępowaniu karnym.

10. *Zasada zgodności miejsca wizji lokalnej z miejscem zdarzenia* - wizja lokalna powinna być rozpoczęta w miejscu zdarzenia. Organ procesowy powinien również wskazać, w jakim celu przybyto na miejsce zdarzenia.

11. *Zasada wyłączenia jawności zewnętrznej (publiczności) wizji lokalnej* - podczas przeprowadzania wizji lokalnej wskazane jest ograniczenie czynników rozpraszających, takich jak obecność osób nieuprawnionych tj. znajomych bądź krewnych, przechodniów, postronnych obserwatorów. Nie należy także używać niepotrzebnego sprzętu. To wszystko może bowiem wpłynąć negatywnie na jej przeprowadzenie, a co za tym idzie, może znacznie zaburzyć przeprowadzenie wizji lokalnej. Jest to istotne także ze względu na zapewnienie prawidłowości i skuteczności oświadczeń składanych przez uczestników wizji, zwłaszcza podejrzanych. Niekiedy także wstyd (przed osobami postronnymi) podejrzanego/oskarżonego może okazać się tak duży, że może on odmówić wzięcia udziału w czynności.

12. *Zasada swobody wypowiedzi* - określenie sposobu przeprowadzenia wizji lokalnej jest jednym z ważnych elementów taktyki kryminalistycznej. Aby w prawidłowy sposób ujawnić informacje od podejrzanego/oskarżonego, czy świadków podczas przeprowadzania wizji lokalnej należy pamiętać, że organ procesowy powinien umożliwić tym osobom swobodne wypowiedzenie się podczas przeprowadzania czynności. Jednakże zadawane pytania ze strony prowadzącego wizję lokalną są niezbędne w sytuacji, kiedy aktywny uczestnik wizji lokalnej wykracza poza okoliczności zdarzenia i informacje te są zbędne organom, bądź w przeciwnym przypadku - gdy nie wie, na czym ma się skupić, czy od czego zacząć i potrzebne są pytania pomocnicze. Dzięki nim sprawca przestępstwa może skupić się na wcześniej określonym celu, w jakim został wezwany na miejsce zdarzenia. Niekiedy zadawanie pytań może ułatwić sprawcy przestępstwa sformułowanie spójnej wypowiedzi. Zgodnie z treścią art. 171 § 2 k.p.k. prawo zadawania pytań osobie przesłuchiwanej mają, oprócz organu przesłuchującego, strony, obrońcy, pełnomocnicy oraz biegli. Zadawanie pytań przez organ procesowy prowadzący wizję lokalną albo biegłego powinno nastąpić w drugiej części czynności, w momencie, gdy podejrzany/oskarżony/świadek zakończył swobodną prezentację zdarzenia. Zwrócić jednak należy uwagę, że przesłuchanie w trakcie wizji lokalnej ma charakter uzupełniający, a składane zeznania lub wyjaśnienia mają na celu uzupełnienie posiadanych przez organ informacji. Oznacza to, że przesłuchanie w trakcie wizji lokalnej będzie bardziej skoncentrowane na zadawaniu szczegółowych pytań odnoszących się do konkretnych fragmentów zdarzenia i informacji, które organ chce zweryfikować i uzupełnić w trakcie wizji lokalnej.

13. *Zasada pisemności* przewiduje nakaz, aby czynność wizji lokalnej została utrwalona zgodnie z wymaganiami procesowymi przede wszystkim w protokole wizji lokalnej, a także, w razie potrzeby, za pomocą środków technicznych i będącej konsekwencją ich zastosowania dokumentacji dodatkowej.
14. *Zasada przestrzegania wymogów bezpieczeństwa i higieny pracy* - w trakcie wizji lokalnej należy przestrzegać ogólnych zasad BHP. Należy przez to rozumieć wytyczne, które stanowią zbiór zasad obejmujących bezpieczeństwo i higienę w trakcie wykonywania wizji lokalnej[148].

Warto podkreślić, że wyżej wymienione zasady mają charakter uniwersalny i mogą się odnosić nie tylko do wizji lokalnej, ale też do innych czynności procesowych (oględziny miejsca zdarzenia, przeszukanie, eksperyment procesowy czy okazanie). Tworzą one spójny katalog dyrektyw dla organu procesowego realizującego daną czynność. Oparty jest on zarówno na zasadach procesowych, jak również na teorii i praktyce kryminalistycznej. Należy podkreślić, że przestrzeganie tych zasad ma kluczowe znaczenie dla jakości przeprowadzanej czynności i ma wpływ nie tylko na efekt końcowy, ale również na skuteczność dalszych działań zarówno na etapie postępowania przygotowawczego jak i jurysdykcyjnego.

3.2. Ustalenie przesłanek pozytywnych i negatywnych wizji lokalnej

Pierwszą kwestią wymagającą ustalenia przez organ procesowy jest to, czy występują określone przesłanki, pozwalające na przeprowadzenie wizji lokalnej. Przesłanki czynności procesowych to sytuacje i okoliczności, które warunkują dopuszczalność przeprowadzenia poszczególnych czynności procesowych[149]. Warunkiem przeprowadzenia wizji lokalnej jest wystąpienie przesłanek pozytywnych

[148] M. Romanowski, *Art. 71a* [w:] A. Choromańska (red.), *Ustawa o Policji. Komentarz*, Legalis 2023; B. Jamrozik, *Prawne aspekty bezpieczeństwa i higieny służby w formacji policyjnej*, „Bezpieczeństwo i higiena służby i pracy" 2021, s. 40-42.
[149] C. Kulesza, *Czynności procesowe* [w:] P. Kruszyński (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 1998, s. 210; R. Kmieciak, A. Staszak, *Czynności niecierpiące zwłoki w toku śledztwa*, „Prokuratura i Prawo" 2019, nr 1, s. 159.

(faktycznych) i wykluczenie przesłanek negatywnych. Przesłanki te brane są pod uwagę przed przystąpieniem do przygotowania taktycznego wizji lokalnej. Dokładna analiza materiałów procesowych i operacyjnych zgromadzonych w danej sprawie pozwoli ustalić, czy wskazane przesłanki wystąpiły.

Przesłanki przeprowadzenia wizji lokalnej zostały wskazane w Rozdziale II. W tym miejscu należy więc podkreślić, że z punktu widzenia kryminalistycznego, do katalogu ogólnych przesłanek pozytywnych zaliczyć można przede wszystkim wystąpienie możliwości:

- potwierdzenia popełnienia przestępstwa w określonym miejscu lub w określony sposób,
- upewnienia się, czy opis miejsca, przedstawiony przez składającego wyjaśnienia lub zeznania, jest zgodny z rzeczywistością,
- ustalenia miejsca ukrycia zwłok,
- ustalenie miejsca ukrycia narzędzi oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa.

Z kolei przesłanki negatywne, także wskazane w rozdziale II są podstawą do odstąpienia od podjęcia decyzji o przeprowadzeniu wizji lokalnej. Do przesłanek negatywnych, uniemożliwiających przeprowadzenie wizji lokalnej, zaliczyć można przede wszystkim następujące okoliczności:

- przeprowadzenie wizji lokalnej mogłoby zagrażać zdrowiu i życiu osób w niej uczestniczących oraz ją nadzorujących,
- zostały przeprowadzone inne czynności procesowe dostarczające pełne informacje, które miały być uzyskane za pomocą wizji lokalnej,
- istnieją przeszkody o charakterze taktycznym, technicznym bądź moralno-etycznym,
- wizja lokalna uwłaczałaby godności osobistej osób biorących w niej udział,
- istnieje możliwość ujawnienia tajemnicy chronionej prawem,
- podejrzany/oskarżony, którego udział jest niezbędny dla osiągnięcia celu wizji lokalnej, nie wyraził zgody na udział w tej czynności.

Od wystąpienia powyższych przesłanek pozytywnych i negatywnych zależy dopuszczalność przeprowadzenia wizji lokalnej. Możliwość osiągnięcia celu czynności wpływa na uzasadnienie jej przeprowadzenia. Po wizję lokalną powinno się sięgać wtedy,

gdy istniejących wątpliwości nie można było wyjaśnić przy pomocy innych czynności procesowych, które są określone w Kodeksie postępowania karnego.

3.3. Przygotowanie wizji lokalnej

Należy zauważyć, że Kodeks postępowania karnego zasadniczo nie wskazuje, w jaki sposób należy przeprowadzić daną czynność procesową. Tym bardziej odnosi się to do wizji lokalnej, która nie jest ujęta w przepisach kodeksowych. Niemniej jednak, w oparciu o teorię i praktykę kryminalistyczną można sformułować podstawowe zasady jej przeprowadzenia, a także zasady jej planowania. Również analiza akt spraw archiwalnych dostarczyła szeregu intersujących spostrzeżeń, które zostały wykorzystane w niniejszym rozdziale.

Należy na wstępie zauważyć, że przygotowanie wizji lokalnej od strony kryminalistycznej nie jest zadaniem łatwym i prostym, tym bardziej, że jest to czynność, która wymaga od organu procesowego kreatywności popartej wiedzą i doświadczeniem praktycznym. Mając na uwadze powyżej zaprezentowane aspekty, wskazane jest przygotowanie planu wizji lokalnej, co pozwoli na:

- ujęcie w planie wszystkich czynności,
- przydzielenie zadań osobom biorącym udział w czynnościach,
- zabezpieczanie odpowiednich zasobów kadrowych i materialnych,
- optymalizację czasu wykonania zaplanowanych czynności.

W związku z powyższym, plan wizji lokalnej powinien zawierać następujące szczegółowe wytyczne dotyczące poszczególnych elementów tej czynności.

Wskazanie celu przeprowadzenia wizji lokalnej.

Cel wizji lokalnej zależy w dużej mierze od zebranych wcześniej informacji w sprawie. W związku z powyższym należy dokonać analizy, czy za pomocą wizji lokalnej będzie możliwa weryfikacja zeznań świadków lub wyjaśnień podejrzanego lub oskarżonego, czy zostaną usunięte sprzeczności powstałe w trakcie przesłuchań oraz czy ujawnione w trakcie oględzin miejsca zdarzenia ślady kryminalistyczne korespondują z uzyskanymi w trakcie przesłuchań informacjami. Jeżeli organ procesowy

uzna, że jest możliwe sprawdzenie, uzupełnienie i weryfikacja posiadanych w sprawie informacji na miejscu zdarzenia, to przeprowadzenie wizji lokalnej jest w pełni uzasadnione. Analiza posiadanych materiałów umożliwi również skonkretyzowanie pytań, jakie będą zadane podejrzanemu/oskarżonemu lub świadkowi w trakcie czynności. Niemniej jednak należy pamiętać, że lista pytań może ulec zmianie, co może wynikać z braków w dokumentacji z oględzin miejsca zdarzenia.

Przykładowo celem wizji może być:

- sprawdzenie, czy uprzednio uzyskane informacje z miejsca zdarzenia są zgodne z rzeczywistością,
- wskazanie miejsca zdarzenia (ukrycia zwłok, przedmiotów, narzędzi)
- ustalenie sposobu popełnienia przestępstwa,
- usunięcie sprzeczności w wyjaśnieniach podejrzanego.

Uzyskanie zamierzonych efektów (celów wizji lokalnej) wymaga opracowania planu działań, których obejmuje szereg czynności wymienionych poniżej.

Plan powinien wskazywać źródła informacji (dowodów), które należy zweryfikować na miejscu zdarzenia w trakcie wizji lokalnej. Mogą one wynikać z zeznań świadków lub wyjaśnień podejrzanego lub oskarżonego, czy z oględzin miejsca zdarzenia.

Ustalenie składu grupy uczestniczącej w wizji lokalnej.

W zależności od organu prowadzącego czynność, kierować wizją lokalną może prokurator, policjant lub sędzia. W wizji lokalnej powinny wziąć udział wyłącznie osoby, których obecność jest niezbędna do jej przeprowadzenia. Z praktycznego punktu widzenia minimalny skład grupy, poza organem procesowym, to: protokolant, technik kryminalistyki, a w razie potrzeby uzupełnienia zeznań lub wyjaśnień - świadek i podejrzany lub oskarżony. W przypadku udziału podejrzanego/oskarżonego, którzy zostali tymczasowo aresztowani, w czynności biorą udział również funkcjonariusze Służby Więziennej. Innymi uczestnikami wizji lokalnej mogą być: biegły, tłumacz, obrońca podejrzanego/oskarżonego, pełnomocnik pokrzywdzonego.

Określnie miejsca wizji lokalnej.

Wizja lokalna powinna być, co do zasady, przeprowadzana na miejscu, gdzie zdarzenie wystąpiło. Mogą wystąpić pewne modyfikacje wynikające z okoliczności zdarzenia,

co wynika z jego dynamiki. Takim miejscem może być zatem także np. droga ucieczki z miejsca zdarzenia, miejsce porzucenia przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub miejsce ukrycia narzędzi służących do jego popełnienia. Warto przy tym zauważyć, że skoro wizja lokalna jest czynnością polegającą na zmysłowym poznaniu miejsca zdarzenia, to jest to przykład czynności, przy której odstępuje się od ogólnej zasady, iż miejscem przeprowadzenia czynności procesowych jest siedziba właściwych organów procesowych[150]. Trzeba w takiej sytuacji podkreślić znaczenie prawidłowego zawiadomienia uczestników tej czynności, uprawnionych do wzięcia w niej udziału o czasie i miejscu jej przeprowadzenia (art. 117 § 1 k.p.k.), a w przypadku uczestników zobowiązanych do stawiennictwa - konieczność prawidłowego wezwania ich wraz z określeniem czasu i miejsca przeprowadzenia wizji lokalnej.

Określenie czasu realizacji wizji lokalnej.

Ustalenie czasu realizacji wizji lokalnej, a przede wszystkim godziny rozpoczęcia czynności, musi uwzględniać także aspekty techniczne tej czynności, takie jak czas potrzebny na dotarcie organu prowadzącego czynność, jak i konwoju z podejrzanym lub oskarżonym oraz czas niezbędny do przygotowania środków technicznych.

Wskazanie warunków atmosferycznych przeprowadzenia wizji.

Optymalnym rozwiązaniem jest sytuacja, gdy warunki atmosferyczne są zbliżone do tych z dnia popełnienia przestępstwa (temperatura, wilgotność). Im bardziej zbliżone warunki do tych z miejsca zdarzenia, tym wizja lokalna może przynieść leprze rezultaty. Trzeba jednak podkreślić, że zapewnienie tożsamości warunków przeprowadzenia wizji lokalnej z warunkami z miejsca zdarzenia nie jest warunkiem skutecznego przeprowadzenia wizji (szerzej o tym w rozdziale dotyczącym porównania wizji lokalnej i eksperymentu procesowego).

Przydział zadań/ról poszczególnym jej uczestnikom.

Organ prowadzący czynność instruuje poszczególnych uczestników wizji lokalnej o ich zadaniach, rozmieszczeniu w terenie, jak również sposobie komunikacji w trakcie czynności. Szczególnie ważne zadania realizują osoby protokołujące czynność oraz rejestrujące obraz i dźwięk, które powinny być usytułowane w takich miejscach,

[150] K. Woźniewski, *Prawidłowość czynności procesowych w polskim procesie karnym*, op. cit., s. 143.

aby mogły bez zakłóceń wykonywań powierzone obowiązki. Organ prowadzący powinien również na bieżąco kontrolować realizację przydzielonych zadań.

Wskazanie środków technicznych wykorzystywanych podczas przeprowadzania wizji lokalnej.

Przygotowanie przedmiotów (rekwizytów), mających posłużyć w trakcie realizacji wizji lokalnej, jest ściśle uzależnione od narzędzi, którymi sprawca przestępstwa posługiwał się na miejscu zdarzenia. W sytuacji, kiedy doszło do zabójstwa i użyto noża, to tego rodzaju narzędzie, które przypomina narzędzie zbrodni, powinno być udostępnione podejrzanemu/oskarżonemu. Podejrzany/oskarżony może je wykorzystać, gdy będzie opisywał poszczególne okoliczności zabójstwa czy innego czynu zabronionego. Nie jest wskazane udostępnianie narzędzi ostrych (tak jak w przytoczonym przypadku - noża). Wynika to z zasad bezpieczeństwa. Przekazanie podejrzanemu/oskarżonemu np. noża mogłoby spowodować wystąpienie nieoczekiwanych okoliczności oraz spowodować zagrożenie życia i zdrowia osób biorących udział w wizji lokalnej, jak również zagrożenie życia i zdrowia samego podejrzanego/oskarżonego. Z tego też powodu powinny być to wyłącznie przedmioty imitujące narzędzie zbrodni, za pomocą których sprawca nie będzie w stanie wyrządzić krzywdy sobie oraz pozostałym uczestnikom wizji lokalnej. Można przy tym wskazać katalog rekwizytów, które najczęściej występują w trakcie przeprowadzania wizji lokalnej. Katalog ten jest jednak otwarty. Zaliczyć do nich można: przedmiot imitujący narzędzie zbrodni (m.in. nóż, pistolet), manekina imitującego postać osoby oraz środek transportu, którym sprawcy się przemieszczali (np. samochód). Użycie imitacji przedmiotów ma pomóc podejrzanemu/oskarżonemu odtworzyć zdarzenie, a pozostałym uczestnikom ułatwić zobrazowanie wcześniej mającej miejsce sytuacji. Ważne jest także zabezpieczenie środków transportu i łączności.

Określenie pozostałych dodatkowych czynności, które mogą być wykonane w związku z wizją lokalną.

Zabezpieczenie miejsca poprzez odizolowanie osób (tj. przechodniów i innych postronnych obserwatorów) niebiorących udziału w wizji lokalnej może wpłynąć na swobodę wypowiedzi uczestników czynności, poruszanie się po terenie czy sprawny jej przebieg.

Należy zwrócić uwagę, że zaplanowanie wizji lokalnej wymaga podjęcia szeregu cząstkowych działań, które wymagają udziału wielu osób o bardzo różnych zadaniach. W związku z powyższym organ procesowy przygotowujący tę czynność powinien mieć wysokie kompetencje organizatorskie, które pozwolą na zgranie wszystkich elementów tej czynności zgodnie ze sporządzonym planem działań. Aby plan został zrealizowany wydaje się, że organ procesowy powinien osobiście skonfrontować plan działań z realiami miejsca, zanim czynność ta zostanie przeprowadzona.

Reasumując warto przywołać opinię T. Kotarbińskiego, według którego planowanie jest pewną postacią przygotowania niezależną od ogólnego pojęcia czynności przygotowawczych, które również można planować. Przygotowanie zaś, to „dokonanie pewnych czynności wcześniejszych, umożliwiających lub ułatwiających przeprowadzenie czynności późniejszych”[151]. W przeprowadzonych przez zespół A. Siemaszko badaniach stwierdzono, że brak opracowania planu czynności był jednym z istotnych niedociągnięć w pracy organów procesowych[152]. W związku z powyższym planowanie czynności kryminalistycznych, w tym również wizji lokalnej, ma kluczowe znaczenie i wpływa na końcowy rezultat tej czynności. Brak sporządzenia planu przed przybyciem na miejsce zdarzenia może wprowadzić zamęt, znacznie utrudnić jej przeprowadzenie i z całą pewnością wpłynąć na czas jej realizacji. Do innych negatywnych skutków braku sporządzenia planu można zaliczyć np. problemy organizacyjne, czy też utrudnienie komunikacji pomiędzy uczestnikami wizji lokalnej lub nawarstwianie się ról poszczególnych uczestników czynności.

3.4. Taktyka przeprowadzenia wizji lokalnej

Na wstępie należy podkreślić, że co prawda Kodeks postępowania karnego nie reguluje czynności wizji lokalnej, niemniej na gruncie teorii i praktyki kryminalistycznej można podjąć próbę sporządzenia katalogu wytycznych umożliwiających przeprowadzenie wizji lokalnej w sposób zapewniających realizację zakładanych celów. Dzięki temu jest szansa na uzyskanie odpowiedzi na dwa

[151] S. Adamczak, T. Hanausek, J. Jarosz, *Kryminalistyka*. *Zagadnienia wybrane. Dla studentów wydziału prawa*, Kraków 1971, s. 42-43.
[152] A. Siemaszko, M. Jankowski, we współpracy z P. Ostaszewskim i M. Marczewskim, *Praca dochodzeniowo-śledcza policji w opinii prokuratorów*, Warszawa 2017, s. 5.

z „7 złotych pytań": „gdzie" miało miejsce zdarzenie oraz „jak" dokonano tego czynu. Aby uzyskać pełną informację na te dwa pytania należy przyjąć założenie, że czynność ta powinna zostać wykonana w możliwe szybkim czasie po zdarzeniu[153]. Daje to szansę na to, że ślady pamięciowe nie ulegną zniekształceniu lub zatarciu. Z praktycznego punktu widzenia przeprowadzenie wizji lokalnej obejmuje kilka wzajemnie ze sobą powiązanych etapów.

Przed przeprowadzeniem czynności wizji lokalnej wydaje się celowe przeprowadzenie wizytacji terenu, na którym ta czynność ma zostać przeprowadzona. Pozwoli to z jednej strony na zapoznanie się z topografią terenu, z drugiej strony umożliwi zweryfikowanie planu tej czynności. Trzeba brać pod uwagę, że wizja lokalna może zostać przeprowadzona zarówno w mieście, na wsi, w terenie otwartym, w budynku jedno lub wielorodzinnym. Szczególnie w przypadku terenu otwartego niezbędne jest poznanie topografii terenu, układu komunikacyjnego (np. dróg, ścieżek, torów kolejowych, mostów), usytuowania cieków wodnych, terenów zalesionych itp. Warto też wyznaczyć punkt zbiórki, od którego rozpocznie się realizacja czynności. Niezbędne jest również wyznaczenie miejsca na parkowanie środków transportu, neutralne w stosunku do realizowanej czynności. Osobiste zapoznanie się z miejscem przeprowadzenia wizji lokalnej przez organ procesowy daje szansę na uniknięcie różnego rodzaju pułapek wynikających z ukształtowania terenu. W tym kontekście można rozważyć wykorzystanie mapy terenu w odpowiedniej skali lub samodzielne przygotowanie szkicu terenu z naniesieniem wyżej wymienionych elementów.

Pewne trudności pojawiają się w momencie, gdy wizja lokalna przeprowadzana jest po długim czasie od wystąpienia zdarzenia. Na miejscu zdarzenia (planowanej wizji) mogą wystąpić liczne zmiany wywołane upływem czasu. Do zmian tych można zaliczyć: wzrost roślinności, pojawienie się drzew, powstanie nowej zabudowy domów jednorodzinnych (stare zabudowania mogą zostać zniszczone, a na ich miejscu powstać może nowy budynek). W takich sytuacjach bardzo przydatne jest zidentyfikowanie stałych punktów w terenie, które pozwolą precyzyjnie odnieść się do informacji znajdujących się w wyjaśnieniach podejrzanych czy zeznaniach świadków.

Należy podkreślić, że w literaturze przedmiotu dotyczącej taktyki przesłuchania podkreśla się, że wiele osób nie posiada dobrze rozwiniętej orientacji przestrzennej.

[153] P. Girdwoyń, *Wersje kryminalistyczne. O wykrywaniu przestępstw*, Warszawa 2001, s. 174.

Tego rodzaju trudności w orientacji mogą wpływać na zniekształcenie obrazu miejsca zdarzenia. Rozpoznanie terenu i otoczenia może być trudne w warunkach zmienionego oświetlenia, a zwłaszcza przy zmianach sezonowych. Jednak z drugiej strony nierozpoznanie obiektów o jasno określonych cechach identyfikujących powinno budzić również wątpliwości co do prawdziwości zeznań.

Etap wstępny

Na tym etapie, przed przystąpieniem bezpośrednio do czynności, niezbędne jest poinformowanie podejrzanego o prawie do udziału w wizji lokalnej, prawie odmowy udziału w czynności, prawie do składania wyjaśnień, prawie do odmowy składania wyjaśnień, jak również odmowy odpowiedzi na pytania. Wynika to z wykazanego w rozdziale II niniejszej dysertacji braku obowiązku aktywnego uczestniczenia podejrzanego i oskarżonego w czynności wizji lokalnej, będącego konsekwencją przyznanego mu prawa do obrony i obowiązywania zasady domniemania niewinności. Konieczność pouczenia jest wyrazem realizacji zasady informacji prawnej określonej w art. 16 k.p.k. W odniesieniu do wizji lokalnej, w związku z brakiem prawnych regulacji tej czynności, przyjąć należy obowiązywanie tej zasady na podstawie art. 16 § 2 k.p.k. Po pouczeniu podejrzany/oskarżony powinien złożyć do protokołu oświadczenie, że będzie brał udział w wizji lokalnej. Jeśli organ podejmie decyzję co do utrwalania wizji lokalnej za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, zobowiązany jest również poinformować przed uruchomieniem urządzenia o takim sposobie dokumentowania wizji lokalnej wszystkie osoby uczestniczące w czynności (art. 147 § 1 k.p.k.).

Z punktu widzenia ekonomiki procesowej czynność pouczenia oraz przyjęcia oświadczenia o udziale w wizji lokalnej można zrealizować przed udaniem się na miejsce zdarzenia np. w budynku prokuratury, policji lub sądu. Zdarzały się bowiem sytuacje, że podejrzany lub oskarżony w ostatniej chwili zmienił zdanie co do udziału w czynności.

Następnym etapem jest wpisanie do protokołu danych osób, które zgodnie z planem stawiły się do udziału na miejscu czynności.

Wydaje się również celowe sprawdzenie, czy teren wizji lokalnej jest właściwie zabezpieczony przed osobami postronnymi. Obecność osób postronnych może mieć negatywne konsekwencje dla przebiegu czynności. Niepożądana jest obecność zarówno krewnych i znajomych, jak również osób obcych, wrogo nastawionych do podejrzanego

lub oskarżonego[154]. Te osoby mogą uniemożliwiać podejrzanemu skoncentrowanie się na czynnościach wykonywanych w ramach wizji lokalnej.

Kolejnym krokiem jest omówienie celu czynności i przydzielenie zadań dla każdej z osób biorących w niej udział. Ważne, aby w protokole wizji lokalnej zapisać datę i godzinę rozpoczęcia czynności.

Etap czynności właściwych

Przebieg etapu czynności właściwych jest w dużej mierze zależny od celu, jaki ma zostać zrealizowany w trakcie wizji lokalnej. Czynność ta będzie przebiegała odmiennie, gdy udział w niej weźmie tylko organ procesowy, a inaczej, gdy czynność zostanie przeprowadzona z udziałem podejrzanego, świadka lub biegłego.

Omawiając zasadniczą część wizji lokalnej (etap czynności właściwych) należy odnieść się szerzej do tych przypadków, w których wizja lokalna stanowi czynność złożoną, w ramach której dokonuje się także innych czynności dowodowych. Oceniając dopuszczalność takich „czynności towarzyszących" należy przede wszystkim wskazać na treść art. 212 k.p.k. Odnosi się on co prawda do oględzin i eksperymentu procesowego, ale biorąc pod uwagę podobieństwo wizji lokalnej do tych czynności wydaje się, że uzasadnione byłoby objęcie tym przepisem także wizji lokalnej, gdyby została ona uznana za odrębną czynność dowodową. Przepis ten przewiduje, że w toku oględzin lub eksperymentu procesowego można dokonywać również przesłuchań lub innych czynności dowodowych. W doktrynie wskazuje się, że potrzeba przeprowadzenia czynności dodatkowych może być uzasadniona „koniecznością wykorzystania kontekstu sytuacyjnego"[155]. Należy zauważyć, że zgodnie z brzmieniem wskazanego przepisu katalog dodatkowych czynności dowodowych nie jest zamknięty. W literaturze podkreśla się, że wyraźne wskazanie przesłuchania świadczy o tym, że ustawodawca szczególnie ten rodzaj czynności widzi jako najczęściej realizowany w ramach przeprowadzonych oględzin czy eksperymentu procesowego. Chodzi tu nie tylko o przesłuchanie świadka, ale możliwym jest też odebranie wyjaśnień od podejrzanego, przesłuchanie biegłego czy specjalisty[156]. Stwierdzić należy,

[154] P. Chlebowicz, *Samosąd we Włodowie. Studium przypadku*, Olsztyn 2017, s. 78.
[155] D. Gruszecka, *Art. 212* [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2021.
[156] H. Skwarczyński, *Art. 212* [w:] D. Drajewicz (red), *Kodeks postępowania karnego. Tom I–II. Komentarz*, Legalis 2020. Na znaczenie przesłuchań, zwłaszcza w toku eksperymentu procesowego, zwraca uwagę także T. Grzegorczyk, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467. Komentarz*, Lex 2014 (komentarz do art. 212).

że ten pogląd ma odniesienie także do wizji lokalnej. To bowiem przesłuchania podejrzanych, świadków, pokrzywdzonych są najczęściej wykonywanymi czynnościami dodatkowymi w trakcie wizji lokalnej. Wynika to z faktu, że informacje, które organ chce zweryfikować w trakcie wizji lokalnej to najczęściej informacje uzyskane od podejrzanych, pokrzywdzonych czy innych świadków. Potrzeba ich zweryfikowania na miejscu zdarzenia wiąże się więc często z potrzebą uzupełniającego przesłuchania tych osób. Poza przesłuchaniem zwyczajnym, w ramach wizji lokalnej przydatne mogłoby być także okazanie czy konfrontacja. Wykluczyć natomiast należy czynności zabezpieczające ujawnione w trakcie oględzin ślady i dowody, które w literaturze wskazywane są jako czynności towarzyszące oględzinom czy eksperymentowi procesowemu[157]. Jak wskazano bowiem, wizja lokalna nie ma na celu znalezienia nowych śladów na miejscu zdarzenia, a w razie ich ujawnienia należy przerwać wizję lokalną i przystąpić do odrębnej czynności oględzin połączonych z zabezpieczeniem ujawnionych śladów.

Należy także odnotować stanowisko M. Kulickiego i V. Kwiatkowskiej-Darul, którzy wskazują, że błędem jest włączanie w zakres wykonywanych oględzin, czy eksperymentu procesowego innych ważnych czynności dowodowych, na co pozwala art. 212 k.p.k. Trafnie zauważają, że zarówno czynność główna (oględziny, eksperyment), jak i czynności dodatkowe są niezwykle istotnymi czynnościami, przy których wymagana jest duża skrupulatność[158]. Odnosząc to do wizji lokalnej stwierdzić trzeba, że niewątpliwie połączenie wizji lokalnej z przeprowadzanymi w jej trakcie przesłuchaniami, znacznie utrudnia prowadzenie czynności i wymaga zwiększonej dyscypliny oraz koordynacji działań na miejscu zdarzenia. Z drugiej jednak strony, biorąc pod uwagę cel wizji lokalnej, odstąpienie od dodatkowych czynności (zwłaszcza przesłuchań) mogłoby w niektórych przypadkach zmniejszyć skuteczność wizji, a czasem wręcz uniemożliwić realizację założonych celów.

Trzeba także zwrócić uwagę, że czynności dodatkowe, głównie przesłuchania, to czynności dowodowe, z których obowiązkowe jest spisanie protokołu (art. 143 § 1 pkt 2 k.p.k.). W doktrynie jednak słusznie wskazuje się, że z dowodowej czynności towarzyszącej nie sporządza się odrębnego protokołu, a przebieg czynności utrwala

[157] H. Skwarczyński, *Art. 212*, op.cit.
[158] M. Kulicki, V. Kwiatkowska-Darul, *Siedem kryminalistycznych „grzechów" k.p.k.* [w:] R. Jaworski, M. Szostak (red.), *Nauka wobec prawdy sądowej. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zdzisława Kegla*, Wrocław 2005, s. 350.

się w protokole z czynności głównej[159]. Podkreśla się, że jest to spowodowane tendencją do upraszczania i odformalizowania postępowania karnego. Należy jednak w protokole czynności głównej (wizji lokalnej) wyraźnie wyeksponować podstawy prawne przesłuchania, a także zachować wszelkie wymogi procesowe związane z przeprowadzeniem tej czynności[160].

W zasadniczej części wizji lokalnej istotną rolę mogą odgrywać także biegli. W niektórych przypadkach udział biegłego wydaje się celowy i może mieć pozytywny wpływ na prawidłowość przeprowadzonych czynności. Należy podkreślić, że rolą biegłego jest w takich przypadkach zapewnienie prawidłowości przeprowadzenia wizji lokalnej, a nie ma na celu przeprowadzenie badań i na ich podstawie sporządzanie opinii. Wezwanie biegłego do udziału w czynności ma charakter fakultatywny i zależy od organu procesowego[161]. Niemniej w przypadku zabójstw udział biegłego z zakresu medycyny sądowej wydaje się pożądany z uwagi na możliwość zweryfikowania opisanego przez podejrzanego usytuowanie ofiary i sprawcy w kontekście obrażeń opisanych w trakcie sekcji zwłok.

Poza art. 193 § 1 k.p.k., który przewiduje przesłanki powołania biegłego, wskazując przede wszystkim na konieczność wykorzystania w toku procesu karnego tzw. wiadomości specjalnych, należy zwrócić uwagę także na art. 198 §1b k.p.k. Wskazuje on, że w miarę potrzeby biegłego wzywa się do udziału w przeprowadzeniu dowodów. W przepisie tym chodzi o te czynności dowodowe, których przeprowadzenie wymaga wiadomości specjalnych, a w doktrynie wśród takich czynności wymienia się m.in. eksperyment procesowy[162], co z uwagi na podobieństwo wizji lokalnej do eksperymentu pozwala na użyteczność udziału biegłego także w tej czynności. Trzeba przy tym podkreślić, że nie wolno zlecić biegłemu przeprowadzenia czynności (wizji lokalnej), ponieważ czynności dowodowe zostały zastrzeżone dla organu procesowego[163].

---

[159] K. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Lach, *Art. 212* [w:] A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023.
[160] A. Leciak, *Utrwalanie przebiegu i wyników oględzin miejsca zdarzenia*, „Prokuratura i Prawo" 1998, nr 9, s. 107.
[161] R. Kmiecik, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego - Izby Karnej w zakresie zagadnień kryminalistyczno-dowodowych w postępowaniu karnym (w latach 1997-2001)*, „Prokuratura i Prawo" 2002, nr 7-8, s. 33.
[162] G. Krzysztofiuk, *Art. 198* [w:] D. Drajewicz (red), *Kodeks postępowania karnego. Tom I–II. Komentarz*, Legalis 2020.
[163] Tak w odniesieniu do eksperymentu procesowego wyrok SN z 26 maja 1976 r., II KR 76/76, OSNPG 1976, Nr 10, poz. 93.

W większości analizowanych spraw czynność wizji lokalnej przebiegała z udziałem podejrzanego. Przebieg takich wizji został zilustrowany następującymi przykładami zaczerpniętymi z akt sprawy:

Przykład 1.

,,…Prowadzący: czy w tym miejscu doszło do rozboju na pokrzywdzonym?
Podejrzany: Tak
Prowadzący: Proszę opowiedzieć jak to było.
Podejrzany: Podszedłem tutaj i poprosiłem papierosa. Pan nie chciał mi dać, a widziałem, że pali, wywróciłem go tutaj i kopnąłem parę razy, wyrwałem mu portfel i pobiegłem tam do kolegów, oddałem portfel i wróciłem tu z Pawłem.
Prowadzący: Czy w tym miejscu po dokonaniu rozboju leżał poszkodowany?
Podejrzany: Tak….”[164]*.*

Przykład 2.

,,… Podejrzana: weszłam do kuchni i zastałam tam, siedzącego z prawej strony stołu kuchennego, pokrzywdzonego, który był pijany, trzymał jedną rękę na stole a drugą na kredensie. Podejrzana oświadczyła, iż usiadła przy tym samym stole po lewej stronie. Następnie zadała mu pytanie ,,dlaczego nie napalił w piecu?”. Wywiązała się między nimi kłótnia. Na stole w tym czasie leżał nóż, chleb i kawałek kiełbasy…podejrzana wstała od stołu i wzięła leżący na nim nóż i pchnęła nim w brzuch pokrzywdzonego. Po czym wyjęła go z brzucha i rzuciła zakrwawiony nóż do zlewu kuchennego…”.[165]

W niektórych przypadkach niezbędne jest użycie w trakcie wizji lokalnej np. manekina do zobrazowania, w jaki sposób przebiegało zdarzenie. Przebieg takiej czynności można zilustrować następującym przykładem zaczerpniętym z akt sprawy:

,,Prokurator: Tutaj znajduje się lalka-pozorant, wskazując na lalkę znajdującą się na kanapie w salonie, proszę aby Pan podszedł do pozoranta i zademonstrował

[164] Protokół wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt III K 209/07 Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 165.
[165] Protokół wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt III K 181/07 Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 54.

jak w dniu 3 lipca znalazł Pan K., w którym miejscu to się działo, może Pan przenieść lalkę z kanapy.
Podejrzany: Tutaj, tutaj stał gdzieś, albo trochę głębiej, podnosi lalkę i udaje się do pomieszczenia po lewej stronie salonu.
Prokurator: Tu, w tym miejscu, tak?
Podejrzany: Tak, tak.
Prokurator: A to jest pomieszczenie?
Podejrzany: To jest schowek".[166]

W niektórych przypadkach wizja lokalna obejmuje również wskazanie drogi odejścia z miejsca zdarzenia oraz miejsca ukrycia przedmiotów i narzędzi związanych ze zdarzeniem. Niestety z praktyki również wiadomo, że część podejrzanych była pod wpływem alkoholu, co powodowało, że nie wszystkie szczegóły dotyczące miejsca zdarzenia były możliwe do odtworzenia. Szczególnie precyzyjnie powinno się przeprowadzać wizje lokalną wówczas, gdy w zdarzeniu brało udział kilku sprawców, którzy mogą wzajemnie się oskarżać np. o zadanie śmiertelnego ciosu nożem.

Niestety w trakcie analizy akt spraw ujawniono również protokoły z wizji lokalnych z udziałem dwóch podejrzanych w sprawie pobicia ze skutkiem śmiertelnym, które poza wykazem osób biorących udział w czynności, pouczeniem podejrzanych o ich prawach, zgodą na udział w wizji oraz wymienieniem urządzeń do rejestracji obrazu i dźwięku nie zawierały żadnych informacji o przebiegu tych czynności[167].

Etap końcowy

Po odczytaniu protokołu i sprawdzeniu, czy nie zostały pominięte jakieś istotne kwestie i czy opis zgadza się z tym, co zeznawali świadkowie lub wyjaśniał podejrzany lub oskarżony, należy odebrać ewentualne oświadczenia uczestników wizji, wpisać liczbę wykonanych zdjęć oraz nazwy urządzenia rejestrującego czynność oraz uzyskać podpisy osób biorących udział w czynności. Na końcu należy wpisać godzinę zakończenia czynności.

[166] Stenogram z przeprowadzonej w dniu 12 października 2012 r. w Pucku w domu przy ul. Kwiatkowskiego 12 wizji lokalnej z udziałem podejrzanego w sprawie o sygn. akt XIV K 37/13 Sądu Okręgowego w Gdańsku, tom 4, karta 725.
[167] Protokoły z wizji lokalnej w sprawie o sygn. akt XIVK 26/15 Sądu Okręgowego w Gdańsku, tom 1, karty 145-149.

Przerwanie czynności wizji lokalnej

Należy brać pod uwagę możliwość przerwania realizowanych czynności z powodu czynników niezależnych od wykonujących tę czynność, np. pory dnia (np. noc) lub warunków atmosferycznych (np. mgła, opady). Taktyczną konsekwencją tego faktu jest potrzeba kontynuacji tej czynności na drugi dzień. Wymaga to uwzględnienia tego faktu w planie realizacji wizji lokalnej.

Inną sytuacją, która powoduje przerwanie czynności, jest ujawnienie w trakcie wizji lokalnej np. zwłok, przedmiotów i narzędzi związanych ze zdarzeniem. W takiej sytuacji rozpoczyna się ponowne oględziny miejsca zdarzenia.

3.5. Kryminalistyczne aspekty dokumentowania wizji lokalnej

W rozdziale II niniejszej rozprawy wskazano na procesowe znaczenie dokumentowania wizji lokalnej. Jest to czynność dowodowa, która wymaga utrwalenia, przede wszystkim w formie protokołu, a często także dokumentacji dodatkowej (uzupełniającej). Istotny jest przy tym nie tylko fakt sporządzenia dokumentacji, ale także jej prawidłowość. Wizja lokalna jest często czynnością złożoną, obejmującą także czynności dodatkowe (np. przesłuchania), wymaga więc dużej dokładności, żeby wszystkie istotne elementy wykonywanych działań zostały utrwalone. Trzeba też pamiętać, że jest to czynność wykonywana poza siedzibą organu, często w terenie otwartym, co także utrudnia dokumentowanie (np. z uwagi na złe warunki atmosferyczne). Trzeba przy tym pamiętać, że zgodnie z zasadą autentyczności omówioną w podrozdziale 1, dokumentacja wizji lokalnej powinna być sporządzona na miejscu jej przeprowadzenia. Dlatego też należy zwrócić uwagę na kryminalistyczne zasady dokumentowania wizji lokalnej, które mogą być pomocne w uzyskaniu pełnego, wiarygodnego i dokładnego utrwalenia tej czynności.

3.5.1. Protokołowanie wizji lokalnej

Podstawową formą dokumentowania czynności wizji lokalnej w ramach postępowania przygotowawczego jest protokół, który powinien w sposób obiektywny oddawać przebieg czynności. W przypadku protokołowania wizji lokalnej występuje problem „szaty graficznej" protokołu omawianej czynności[168]. Aby podkreślić odrębność wizji lokalnej od innych czynności dowodowych, należałoby opracować odrębny formularz protokołu wizji lokalnej. Nie jest bowiem wskazane, tak jak to podkreślono w rozdziale pierwszym, utrwalanie wizji lokalnej na protokole eksperymentu procesowego czy oględzin ze względu na różnice pomiędzy tymi czynnościami a wizją lokalną.

Omawiając problematykę sporządzania protokołu, trzeba przede wszystkim odnieść się do zagadnienia układu treściowego tego dokumentu. Każdy protokół, bez względu na czynność, którą opisuje, dzieli się na trzy stałe części. W przypadku protokołu wizji lokalnej proponuje się uwzględnić następujące elementy tego dokumentu.

Część pierwsza - *wstępna* ma charakter informacyjny i powinna zawierać następujące informacje:

- oznaczenie czynności,
- sygnaturę akt (wskazanie numeru ewidencji sprawy),
- wskazanie podstawy prawnej,
- oznaczenie miejsca (adres lub inne określenie miejsca czynności) i czasu (godzina, minuta, dzień, miesiąc, rok) rozpoczęcia wizji lokalnej,
- oznaczenie organu prowadzącego czynność,
- oznaczenie osób uczestniczących w czynności ze wskazaniem charakteru ich uczestnictwa (np. świadek, biegły),
- informacja, czy przebieg wizji lokalnej będzie utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, ze wskazaniem cech identyfikacyjnych urządzeń, nośnika oraz technicznych warunków rejestracji, a także osoby obsługującej urządzenia,
- wskazanie celu wizji lokalnej,
- określenie, na czym polega przeprowadzana wizja lokalna,

[168] K. Juszka, *Jakość czynności kryminalistycznych,* op. cit., s. 196.

– określenie warunków, w których przystąpiono do jej realizacji.

W części drugiej – *opisowej* - charakteryzuje się przebieg wizji lokalnej. W części tej powinny znajdować się następujące elementy:

– dokładne opisanie miejsca rozpoczęcia wizji lokalnej,
– szczegółowe i chronologiczne sprawozdanie z przeprowadzonej wizji lokalnej,
– treść pytań zadawanych podejrzanemu/oskarżonemu/świadkowi, a także wskazanie osoby, która je zadaje,
– dokładne opisanie uzyskanych wyników.

W trzeciej, ostatniej części – *końcowej* - znajduje się:

– wskazanie liczby i rodzaju załączników np. sporządzonych szkiców, fotografii,
– godzina, minuta, dzień, miesiąc, rok zakończenia czynności,
– końcowa informacja o dokonaniu odczytania protokołu w obecności uczestników,
– zapis ewentualnych wniosków bądź oświadczeń uczestników,
– omówienie skreśleń oraz poprawek i uzupełnień poczynionych w protokole,
– wskazanie zarzutów zgłoszonych przez osoby uczestniczące w wizji lokalnej co do treści protokołu oraz oświadczenie organu prowadzącego czynność,
— podpis prowadzącego wizję lokalną oraz wszystkich osób uczestniczących w czynności[169].

Omawiając problematykę protokołu wizji lokalnej, pochylić się trzeba również nad zasadami jego sporządzania. Wartość dowodowa protokołu uzależniona jest od zachowania przyjętych umownie wymogów co do formy i treści[170]. Przy sporządzaniu protokołu wizji lokalnej należy respektować zasady, które wynikają z przepisów znajdujących się w Kodeksie postępowania karnego oraz z zasad kryminalistyki. Zgodnie z nimi:

– protokół wizji lokalnej musi być sporządzony podczas jej realizacji, w obecności wszystkich uczestników biorących w niej udział,
– w celu podkreślenia obiektywizmu opisu treść protokołu winna być zredagowana w formie wypowiedzi w czasie teraźniejszym, w formie bezosobowej,
– zasadniczą część protokołu winien obejmować wyczerpujący opis ustaleń ważnych dla wyjaśnienia sprawy. Z możliwą dokładnością prowadzący

[169] W. Gutekunst, *Kryminalistyka. Zarys systematycznego wykładu*, Warszawa 1965, s. 77.
[170] G. Kędzierska, *Prawna i kryminalistyczna wartość protokołu oględzin miejsca* [w:] V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz (red.), *Kryminalistyka dla prawa, prawo dla kryminalistyki*, Toruń 2010, s. 189.

wizję lokalną zamieszcza w protokole: wyjaśnienia, zeznania, oświadczenia oraz wnioski bądź stwierdzenia organu dotyczące określonych okoliczności,

- konieczne jest, aby redakcja tekstu była syntetyczna, zwięzła oraz rzeczowa,
- protokół musi zawierać, uporządkowany chronologicznie, dokładny opis wszelkich działań, które są podejmowane przez uczestników tej czynności,
- protokół powinien opisywać jedynie zaistniały stan, bez sugestii i wniosków własnych,
- osoby biorące udział w przeprowadzanej czynności mają prawo, aby żądać odczytania im fragmentów ich wypowiedzi, które zostały wciągnięte do protokołu,
- protokół uzupełniać może dokumentacja techniczna w postaci dokumentacji fotograficznej czy też nagrania video lub szkicu, przy czym należy pamiętać, że dokumentacja techniczna nie może odbiegać od treści protokołu,
- po zakończeniu czynności protokół musi być odczytany i podpisany przez kierującego daną czynnością oraz przez wszystkich jej uczestników. [171]

Konkludując, należy podkreślić, że propozycja wprowadzenia odrębnego protokołu wizji lokalnej jest logiczną konsekwencją przyjęcia, że wizja lokalna jest samodzielną czynnością procesową. W związku z tym nieprawidłowe jest dokumentowanie jej na protokole eksperymentu procesowego albo oględzin. Propozycja ta jest także odpowiedzią na niejednolite dokumentowanie wizji lokalnej w praktyce organów procesowych.

Z praktyki wiadomo jednak, że protokół nie jest idealną formą utrwalania przebiegu i wyników wizji lokalnej. Opisy są bowiem wybiórcze, znajdują się w nich niejednoznaczne określenia oraz elementy subiektywizmu w interpretacji postrzeganych faktów[172]. W związku z powyższym pożądane jest uzupełnienie treści zawartych w protokole dokumentacją dodatkową (techniczną), która stanowi załącznik do protokołu i wizualizuje przebieg czynności, dając plastyczny obraz miejsca zdarzenia. Należy podkreślić, że materiał z rejestracji przebiegu wizji lokalnej może być również przydatny w ocenie zachowania np. sprawcy, umożliwia bowiem obserwację jego mimiki i reakcji na poszczególne elementy odtwarzanego zdarzenia.

[171] A. Sakowicz, *Art. 143* [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023.
[172] M. Zubańska, *O usprawnieniu czynności oględzin i zmniejszeniu deficytu poznawczego, czyli o potrzebie implementacji nowej techniki obrazowania i wymiarowania miejsca zdarzenia*, „Problemy Kryminalistyki" 2018, nr 302 (4), s. 21.

Z praktycznego punktu widzenia organ prowadzący czynność decyduje o tym, jaki rodzaj rejestracji będzie wykorzystywany w trakcie wizji lokalnej.

3.5.2. Dokumentacja fotograficzna

Z historycznego punktu widzenia należy zauważyć, że jakość dokumentacji fotograficznej ulegała radykalnej poprawie. Przed laty dominowała fotografia klasyczna, następnie zdjęcia polaroidowe, a aktualnie standardem jest system rejestracji obrazu wykorzystujący cyfrowe techniki obrazowania. Ten postęp technologiczny spowodował, że zdjęcia stanowią w dalszym ciągu istotny element rejestracji czynności wizji lokalnej. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że za dowodem z fotografii przemawiają następujące jego główne zalety:

- łańcuchowe odzwierciedlenie elementarne, które uzyskuje się w ten sposób, iż każdy następny element stanowi odbicie poprzedzającego, zachowując niezbędne warunki, a w końcowym efekcie może dawać odzwierciedlenie identyczne z pierwotnymi szczegółami, mającymi wartość dowodową;
- możliwość powiększenia zdjęcia w programie komputerowym, co ułatwić może percepcję wzrokową. Chodzi tu o postrzeganie składników obrazu mających charakter dowodowy;
- fotografia umożliwia utrwalenie istotnych szczegółów, mogących ujść uwadze człowieka;
- fotografia prezentuje jednostkowe elementy zdarzenia bądź rzeczy, a co za tym idzie, daje podmiotowi poznającemu możliwość ich samodzielnej oceny, jak również elementarny materiał wyjściowy, który posłużyć może do krytycznego oraz kontradyktoryjnego ustosunkowania się wobec wszystkich ocen zaprezentowanych przez uczestników postępowania, a także do ocen zawartych między innymi w zeznaniach świadków bądź opiniach biegłych[173];
- wszechstronne korzystanie z fotografii jest łatwe, a jej wykonanie przede wszystkim szybkie oraz nie wymaga dużych nakładów finansowych

[173] E. Huzar, *Niektóre zagadnienia procesowe dowodu z fotografii i filmu w postępowaniu karnym*, „Palestra" 1969, nr 13/9, s. 25.

i technicznych[174].

Reasumując, fotografie w postaci sporządzonego materiału poglądowego w aktach spraw karnych są dokumentem, który stanowi część systemu informacji kryminalistycznej[175]. Fotografia, którą wykorzystuje się w trakcie wykonywania czynności procesowych, nazywana jest dodatkową, ponieważ stanowi uzupełnienie protokołu wizji lokalnej, pomaga zobrazować sytuację podczas przeprowadzania tej czynności. Fotografia wykonana podczas wizji lokalnej może prezentować wybrane czynności, które wykonywał podejrzany/oskarżony czy też świadek. Fotografia skupiona jest jedynie na wybranym wycinku miejsca zdarzenia, bądź fragmencie realizacji czynności. Nie jest możliwe, by za pomocą niej utrwalić cały przebieg zdarzenia, tak jak to jest w przypadku utrwalenia jej za pomocą zapisu obrazu i dźwięku. Należy podkreślić także, że materiał poglądowy sporządzony ze zdjęć prezentuje schematycznie wybrane i istotne z punktu widzenia przeprowadzanej wizji lokalnej elementy tej czynności. Mając na uwadze fragmentaryczny charakter fotografii trzeba pamiętać, że pomimo zalety, polegającej na łatwym i szybkim zapoznaniu się z zebranym materiałem, to materiał taki może tylko stanowić załącznik do protokołu. W związku z tym, jest to forma fakultatywnego utrwalenia wizji lokalnej, często jednak wykorzystywana i dołączana do protokołu jako załącznik.

Materiał poglądowy składający się z kolejno przyklejonych zdjęć, musi być właściwie zatytułowany i opisany. Każde ze zdjęć powinno mieć nadany numer, a pod numerem należy opisać, co dane zdjęcie prezentuje (np. podejrzany wskazuje miejsce zakopania poćwiartowanych części ciała ofiary; oskarżony wskazuje miejsce, w którym dokonał ukrycia noża). Brak ponumerowania oraz opisania zdjęć powoduje problem z ich zapoznaniem się na innym etapie postępowania przez osoby, które nie były obecne podczas realizacji wizji lokalnej. Niezachowanie kolejności prezentowanych zdarzeń (tj. uporządkowanych zdjęć), może spowodować u odbiorcy problem z ustaleniem i zrozumieniem określonych fragmentów zdarzenia, dlatego tak istotne jest zachowanie porządku w ciągu prezentowanych sytuacji.

Trzeba też podkreślić, co ma znaczenie dla jakości dokumentacji, a także możliwości wykorzystania jej na dalszych etapach postępowania, że zapis fotografii

[174] A. Sobolewski, W. Nowicki, *Fotografia cyfrowa w kryminalistyce - aspekty techniczno-prawne*, „Problemy Kryminalistyki" 2007, nr 256, s. 71.
[175] A. Guczok, *Analiza kryminalistyczna dokumentów w postaci zdjęć fotograficznych zawartych w materiałach sprawy karnej* [w:] Z. Kegel (red.), *Aktualne tendencje w badaniach dokumentów. Materiały XIII wrocławskiego sympozjum badań pisma*, Wrocław 2010, s. 243.

może być także utrwalony za pomocą nośnika np. na płycie CD-R. Płyta powinna być opisana sygnaturą akt i nazwą przeprowadzanej czynności. Następnie powinna być zapakowana w kopertę, na której również znaleźć powinny się podstawowe informacje dotyczące realizowanej wizji lokalnej takie jak: nr rejestracyjny, wskazanie dla kogo zostały wykonane fotografie, sygnatura akt, liczba dziennika, oznaczenie rejestru śledztw i dochodzeń, wskazanie jednostki Policji wykonującej czynność, miejsca jej przeprowadzenia, data, rodzaj czynności, wskazanie urządzenia, za pomocą którego utrwalono czynność, określenie nośnika, liczby wykonanych zdjęć, ilości zarejestrowanych ruchów obrazów, w przypadku wystąpienia uwag ich zapisanie, nadto wskazanie prowadzącego, uczestników i osoby utrwalającej wizję lokalną[176].

Prawidłowo wykonane zdjęcia i sporządzony z nich materiał poglądowy może znacznie ułatwić zapoznanie się z wybranymi elementami przeprowadzonej wizji lokalnej. W związku z tym, ta forma utrwalenia jest i powinna być szeroko wykorzystywana. Wyniki badań aktowych zaprezentowanych w rozdziale ostatnim niniejszej dysertacji, potwierdzają tę tezę. Materiał poglądowy, składający się z fotografii, jest jednym z najczęściej wykorzystywanych sposobów (obok protokołu i zapisu obrazu i dźwięku), za pomocą których można utrwalić wizję lokalną. Należy także pamiętać o prawidłowym zabezpieczeniu nośnika danych, gdyż raz uszkodzony może nie nadawać się do odczytu, a co za tym idzie dane z niego mogą zostać bezpowrotnie utracone. Prawidłowe ich opisanie również jest bardzo ważne.

3.5.3. Dokumentacja graficzna

Wizja lokalna udokumentowana za pomocą szkicu pozwala zobrazować główne elementy trasy ucieczki podejrzanego/oskarżonego, czy też ścieżkę poruszania się. Dzięki niemu może zostać utrwalone położenie przedmiotów oraz narzędzi, którymi sprawca się posługiwał. Wizualne przedstawienie głównych elementów, istotnych z punktu widzenia przeprowadzanej wizji lokalnej, pozwoli na szybkie zapoznanie się z nimi. Na szkicu utrwalić można również ukształtowanie topograficzne terenu, położenie budynków czy miejsce postawionego płotu bądź położenie poszczególnych rzeczy. Szkic wykonany podczas wizji lokalnej stanowi uzupełnienie

[176] Załącznik do protokołu wizji lokalnej z dnia 14 kwietnia 2007 roku tj. koperty zawierającej nagranie zdjęć na płycie CD-R z wizji lokalnej, sygn. akt III K 181/07, karta 51.

utrwalonego już materiału. Nie jest to jednak element obligatoryjny. Podjęcie decyzji o jego sporządzeniu należy do organu procesowego i to on w uzasadnionych okolicznościach może zadecydować, aby czynność tę utrwalić również w formie szkicu. Niemniej jednak, nie jest to najczęściej wybierana forma dodatkowa utrwalania wizji lokalnej. Badania potwierdziły stosowanie tej formy dokumentowania, jednak nie w tak dużym zakresie jak zapis obrazu i dźwięku czy dokumentacja fotograficzna.

3.5.4. Zapis obrazu i dźwięku

Na podstawie literatury przedmiotu można przyjąć, że dokumentowanie wizji lokalnej przy pomocy kamery rejestrującej obraz i dźwięk powinno odbywać się w powiązaniu z zaplanowanym przebiegiem tej czynności.

Nagrywanie dźwięku i obrazu w trakcie czynności protokołowanych niesie wiele korzyści organizacyjnych i gwarancyjnych. Forma ta zapewnia wierne utrwalenie przebiegu czynności. Metoda ta jest łatwo dostępna i w szybki sposób można ustalić dzięki niej faktyczny przebieg w momencie, gdy powstanie wątpliwość bądź zastrzeżenie co do treści protokołu. Zwraca się uwagę, że już sam ten fakt wpływa pozytywnie na sprawność postępowania karnego, a ponadto ułatwia i skraca pracę sądu prostującego protokół. Eliminuje to konieczność przesłuchiwania uczestników postępowania w celu ustalenia okoliczności faktycznego przebiegu czynności. Taka forma utrwalenia daje możliwość pełniejszego zagwarantowania uczestnikom czynności procesowych prawa do rzetelnego postępowania. Utrwalanie obrazu i dźwięku czynności zapewnia oparcie rozstrzygnięcia na prawdziwych ustaleniach faktycznych. Umożliwia to dosłowne odtworzenie dowodu z zeznań/wyjaśnień, gdy pojawią się wątpliwości co do ich treści. Zatem, ten sposób utrwalenia prezentuje własne sformułowania uczestników czynności, które nie są wystylizowane przez inną osobę np. protokolanta. Ponadto pozwala przeprowadzić gruntowniejszą ocenę spontanicznych wypowiedzi i w konsekwencji rozstrzygnąć wątpliwości w przypadku, gdy zostaną podniesione zastrzeżenia co do jakości albo dokładności tłumaczenia ustnego, które wystąpiło w toku prowadzenia dowodów. Nadmienić również trzeba, że nagrywanie czynności procesowych, głównie na etapie postępowania przygotowawczego, stanowi zabezpieczenie dla podejrzanego, jak i dla funkcjonariuszy organów ścigania. Fakt utrwalenia czynności za pomocą

tej metody przyczynia się ponadto do zachowania większej dbałości o dochowanie wszystkich wymaganych prawem procedur, jak również większego poszanowania praw procesowych przysługujących podejrzanemu. Ten gwarancyjny aspekt istotny jest w sytuacji, kiedy podejrzany nie skorzystał z pomocy obrońcy. W stosunku do funkcjonariuszy organów ścigania, w tym także prokuratorów, nagrywanie czynności może uchronić ich przed pomówieniami ze strony uczestnika czynności (np. o wywieranie nacisku czy też o nadużycie uprawnień)[177]. Z przedstawioną argumentacją, która daje aprobatę dla tej formy utrwalenia czynności procesowej, należy się zgodzić. Wymienia szereg zalet wykorzystania tego sposobu dokumentowania w praktyce. Trafnie zaznacza także funkcję gwarancyjną. W praktyce organów ścigania zdarzają się sytuacje, w których oskarżony chce wycofać się ze złożonych przez siebie wyjaśnień. Słusznie zauważa się także, że może dojść do nacisków i pomówień w stosunku do organów procesowych przeprowadzających wizję lokalną. W przypadku, gdy będzie ona utrwalona w ten sposób, zarzuty oskarżonego mogą okazać się bezpodstawne, gdyż w łatwy i szybki sposób można je zweryfikować.

W przebadanych sprawach karnych często można było zaobserwować wykorzystanie tego sposobu. Jest więc to metoda aprobowana i doceniana przez praktyków. Niekiedy nagrania z wizji lokalnej są również odtwarzane na rozprawie sądowej. W aktach można było odnaleźć także protokoły odtworzenia kaset video z wizji lokalnej w prokuraturze. Taki „Protokół odtworzenia kaset video" zawiera następujące informacje: datę, miejsce i listę osób biorących udział w czynności (prokurator, biegły, technik kryminalistyki), opis czynności odtworzenia z kaset video zapisu czynności z podaniem daty i godziny rozpoczęcia i zakończenia przeglądania. Protokół kończy się podpisami osób biorących udział w czynności[178].

Należy podkreślić, że rejestracja obrazu i dźwięku z przebiegu wizji lokalnej odbywa się na nośnikach cyfrowych (np. płyta CD, karta pamięci lub dysk twardy). Każdy z wymienionych nośników musi mieć sporządzoną metrykę identyfikacyjną, którą należy opatrzyć numerem nadanym zgodnie z kolejnością wykonywania zapisów i ich kopii w danej sprawie. Każdy nośnik pierwotny musi być opakowany i zabezpieczony odciskiem okrągłej pieczęci jednostki prowadzącej czynność procesową

[177] Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zapewnienia stronom postępowania karnego pełnego i realnego wglądu w przebieg czynności procesowych, z dnia 24 października 2017 r. (sygn. II.519.1039.2017.MH); https://bip.brpo.gov.pl

[178] Protokół odtworzenia kaset video w sprawie o sygnaturze akt XIV K 289/12 SO w Gdańsku, tom 1, karta 1235.

i zawierać na opakowaniu informacje wskazujące sygnaturę akt sprawy, utrwaloną czynność procesową, numer metryki, datę opakowania oraz imię, nazwisko i funkcję osoby dokonującej opakowania[179].

3.6. Wnioski

Wizja lokalna powinna być przygotowana według reguł taktycznych wypracowanych przez kryminalistykę i przeprowadzona według ściśle określonych zasad wymienionych na wstępie rozdziału. Pewną zmienną jest rodzaj zdarzenia np. zabójstwo, wypadek komunikacyjny lub katastrofa masowa. Wykorzystanie wizji lokalnej w określonej kategorii przestępstw zależy od organu prowadzącego, który uzna, iż wizja lokalna ze względu na jej cele może przyczynić się do zweryfikowania, poznania okoliczności zdarzenia bądź jego fragmentu za pomocą zmysłów czy wpłynąć na dalszą taktykę postępowania. Oczywistym jest jednak, że w niektórych kategoriach spraw wykonywana będzie o wiele częściej niż w innych (np. w zabójstwie niż w sprawach zaliczanych do kategorii przestępstw pospolitych).

Przeprowadzenie wizji lokalnej wymaga często zaangażowania znacznej liczby osób i środków technicznych. Należy więc właściwie się do niej przygotować, sformułować swoje oczekiwania w stosunku do tej czynności wskazując jej cele główne i pomocnicze, zaplanować i konsekwentnie zrealizować ten plan. Przestrzeganie wskazanych zasad kryminalistycznych, związanych z planowaniem, przygotowaniem, przeprowadzeniem i dokumentowaniem wizji lokalnej pozwoli na uzyskanie wartościowego dowodu, dzięki któremu organ zweryfikuje i uzupełni posiadane informacje istotne dla rozstrzygnięcia sprawy.

[179] A. Sobolewski, W. Nowicki, *Fotografia cyfrowa w kryminalistyce - aspekty techniczno-prawne*, op.cit., s. 71.

Rozdział IV

Wizja lokalna a oględziny

W rozdziale I wykazano, że część przedstawicieli doktryny procesu karnego oraz kryminalistyki postrzega wizję lokalną jako rodzaj oględzin. Także w praktyce zdarza się, że organy procesowe dokumentują przeprowadzoną wizję lokalną na protokole oględzin. Dlatego też istnieje konieczność wskazania istoty oględzin jako czynności procesowo-kryminalistycznej uregulowanej w art. 207 k.p.k. oraz ustalenia cech zbieżnych tej czynności z wizją lokalną oraz tych, które stanowią na tyle istotne odrębności, że dają podstawę do uznania wizji lokalnej nie za rodzaj oględzin, ale za odrębną czynność procesową. Biorąc pod uwagę cele i funkcje wizji lokalnej należy skoncentrować się na oględzinach miejsca zdarzenia.

4.1. Pojęcie oględzin

Oględziny miejsca zdarzenia są podstawową czynnością procesowo-kryminalistyczną, która ma na celu obiektywną rekonstrukcję jego przebiegu oraz ujawnienie i zabezpieczenie śladów i dowodów na potrzeby postępowania karnego. Oględziny stanowią jedno z najistotniejszych źródeł informacji o zdarzeniu będącym następstwem czynu zabronionego[180]. Z drugiej strony należy wskazać, jak jest definiowane pojęcie miejsce zdarzenia. Cytując T. Hanauska jest to „wycinek przestrzeni bądź pomieszczenia lub całe pomieszczenie, w którym mogą się znajdować ślady lub inne rzeczowe źródła informacji o określonym zdarzeniu, jego przebiegu, osobach w nim uczestniczących oraz o rolach, jakie osoby te odegrały w tym zdarzeniu”[181]. Z praktycznego punktu widzenia może to być zarówno miejsce popełnienia przestępstwa, obszar bezpośrednio przylegający do miejsca popełnienia przestępstwa (otaczający), droga, jaką przebył sprawca, zarówno przybywając na miejsce przestępstwa jak i oddalając się z niego, miejsce, w jakim sprawca się ukrywa, miejsce, w którym ukryto zwłoki, miejsce ukrycia przedmiotu, za pomocą którego dokonano przestępstwa, bądź przedmiotu/ów pochodzących z przestępstwa oraz miejsce, w którym odbywały się przygotowania do popełnienia przestępstwa itp.[182].

Dla pełnego zobrazowania miejsca zdarzenia niezbędne jest również przywołanie pojęcia śladu kryminalistycznego rozumianego jako zmiana „w obiektywnej

[180] P. Girdwoyń, *Zarys kryminalistycznej taktyki obronnej*, Kraków 2004, s. 25.
[181] T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu,,* Kraków 1998, s. 48.
[182] S. Czerw, *Kryminalistyczne badanie miejsca zdarzenia*, [w:] W. Kędzierski (red.), *Technika kryminalistyczna*, t. 1, Szczytno 1986, s. 206.

rzeczywistości, które jako spostrzegalne znamiona po zdarzeniach będących przedmiotem postępowania stanowią podstawę do odtworzenia przebiegu tych zdarzeń zgodnie z rzeczywistością”[183]. Takimi śladami są między innymi ślady daktyloskopijne, biologiczne, traseologiczne i inne.

Pojęcie oględzin jest przedstawiane w literaturze przedmiotu w nieco niejednolity sposób, co wynika z faktu, że czynność ta nie została zdefiniowana przez polskiego ustawodawcę w żadnej regulacji procesowej. W związku z powyższym w pierwszej kolejności warto odnieść się do definicji słownikowej. Według słowników języka polskiego oględziny oznaczają: „oglądanie, obejrzenie czegoś, lustrację, przegląd, wizję, obdukcję”[184], jak również „obejrzenie kogoś lub czegoś przez upoważnioną osobę lub komisję”[185]. Uzupełniając tę definicję można użyć następujących słów bliskoznacznych: badanie, obdukcja, lustracja przegląd[186]. Zatem według wskazanych definicji oględziny polegają na oglądaniu czegoś, lustrowaniu, w tym kogoś, przez upoważnioną osobę lub komisję. Zaobserwować można w tych definicjach położenie akcentu na element badania dokonanego za pomocą zmysłu wzroku, na co wskazuje zwrot „oglądanie, obejrzenie czegoś”. Definicje słownikowe nie są jedynym źródłem ustalenia znaczenia pojęcia „oględziny”. Na przykład w Encyklopedii Prawa znajduje się definicja wskazująca, że jest to „czynność procesowa o charakterze dowodowym, która może dotyczyć miejsca, osoby i rzeczy, a polega na ujawnianiu i utrwalaniu cech, stanu, miejsca położenia przedmiotów w celu wyjaśnienia okoliczności, które są przedmiotem postępowania karnego. Celem oględzin kryminalistycznych jest udokumentowanie wyglądu miejsca zdarzenia (rzeczy), ujawnienie i zabezpieczenie występujących śladów”[187].

Należy też odnieść się do definiowania oględzin w doktrynie procesu karnego oraz kryminalistyki.

Analizę poglądów doktryny warto rozpocząć od prezentacji stanowiska C. Kuleszy, którego zdaniem oględziny są najważniejszą czynnością dowodową i poszukiwawczą. Należą często do pierwszych źródeł informacji na temat popełnionego przestępstwa. Oględziny miejsca zdarzenia powinny być przeprowadzone jak

[183] J. Sehn, *Ślady kryminalistyczne,* „Z zagadnień kryminalistyki” 1960, nr 1, s. 25.
[184] W. Doroszewski (red.) Wielki Słownik języka polskiego PWN [https://sjp.pwn.pl/doroszewski/ogledziny;5465373.html] data dostępu 27 września 2022 r.
[185] Wielki słownik języka polskiego PWN [https://sjp.pwn.pl/sjp/ogledziny;2494295.html] data dostępu 27 września 2022 r.
[186] M. Bańko (red.), *Wielki słownik wyrazów bliskoznacznych PWN*, Warszawa 2005, s. 484.
[187] E. Smoktunowicz (red)., *Wielka Encyklopedia Prawa*, Warszawa-Białystok 2000, s. 580.

najszybciej, gdy tylko zostanie uzyskana wiarygodna informacja o popełnieniu przestępstwa. Za główne zadanie oględzin miejsca C. Kulesza uważa niedopuszczenie do utraty śladów, jak również dowodów przestępstwa. Według tego Autora szczególną rolę przypisuje się oględzinom wykonanym w przypadku czynności niecierpiących zwłoki. W związku z powyższym oględziny można wykonać przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa bądź dochodzenia. Zgodnie z zapisami kodeksowymi wyróżniamy oględziny miejsca, osoby, rzeczy. Oględziny osoby koncentrują się na ujawnieniu i identyfikacji śladów zdarzenia na ciele lub odzieży. Oględziny rzeczy polegają na badaniu zewnętrznych cech przedmiotu, w szczególności: barwy, kształtu, wielkości, konsystencji, a także położenia przedmiotu wraz z wykonaniem odpowiednich pomiarów. Przeprowadzenie opisywanych wyżej czynności pozwala na wyjaśnienie wątpliwości, czy doszło do popełnienia przestępstwa, zaś z drugiej strony wynik oględzin może być decydujący podczas określenia kwalifikacji prawnej czynu[188].

Kolejną definicję oględzin przedstawiają R. Kmiecik i E. Skrętowicz. Autorzy dzielą oględziny na oględziny w szerokim i wąskim znaczeniu. W pierwszym przypadku oględziny, ujęte w języku prawniczym, to każda czynność o charakterze obserwacyjno-badawczym, zmierzająca do wykorzystywania w celach dowodowych wszelkich materialnych, tj. substancjalnych i zjawiskowych (energetycznych) właściwości tzw. rzeczowych źródeł dowodowych („śladów")[189]. Do oględzin w szerokim znaczeniu zaliczyć można m.in. otwarcie zwłok, wizję lokalną przeprowadzoną przez sąd z udziałem stron na miejscu zdarzenia i oględziny śledcze, tj. oględziny sensu stricto. Definiując pojęcie oględzin śledczych autorzy odwołują się do regulacji zawartej w art. 207 k.p.k. Dodają również stwierdzenie, że oględziny śledcze, przeprowadzane bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa na miejscu przestępstwa, spełniają funkcję „rejestrująco-utrwalającą" dowody, a także funkcję „poszukiwawczo-wykrywczą". Celem oględzin jest bowiem odnalezienie i zabezpieczenie dowodów dla sądu, który znacznie później, już w stadium jurysdykcyjnym, może ograniczyć się jedynie do odczytania protokołu z oględzin

[188] C. Kulesza, *Dowody* [w:] P. Kruszyński (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2012, s. 248.
[189] R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 307.

śledczych lub co najwyżej do osobistego dokonania wizji lokalnej o charakterze kontrolnym lub ogólnoinformacyjnym[190].

Z kolei P.W. Mierzejewski podkreśla, że jeśli istnieje niebezpieczeństwo zniszczenia, uszkodzenia czy zniekształcenia określonej rzeczy lub przedmiotu podczas badania, wówczas część owego przedmiotu zachowuje się w stanie niezmienionym, jednak gdy to będzie niemożliwe, to należy utrwalić jego stan w inny sposób, między innymi za pomocą utrwalenia fotograficznego, wykonania odlewu bądź przy pomocy środków chemicznych[191].

Zdaniem M. Błońskiego oględziny polegają na zmysłowym zapoznaniu się z miejscem, rzeczą lub ciałem. Ich celem jest poznanie cech bądź właściwości, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia bądź mogą posłużyć ujawnieniu innego źródła albo środka dowodowego[192]. Autor wymienia rodzaje oględzin tj. oględziny miejsca, rzeczy, ciała ze szczególnym wskazaniem na możliwość zapoznania się z nimi za pomocą zmysłów. Jak wskazano, celem oględzin jest poznanie cech lub właściwości, mających znaczenie dla sprawy, co niewątpliwie jest domeną oględzin. Trafnie zauważono, że poznanie wskazanych elementów może ułatwić ujawnienie źródła czy środka dowodowego.

Według K. Woźniewskiego oględziny to czynność procesowa umożliwiająca organowi procesowemu zmysłowe zapoznaniu się z miejscem, rzeczą albo ciałem osoby[193].

K. Pawelec podziela pogląd K. Woźniewskiego wskazując, że od strony procesowej oględziny są ,,zmysłowym zapoznaniem się organu procesowego z miejscem, także ciałem osoby lub rzeczą w celu ujawnienia ich charakterystycznych cech (środków dowodowych), istotnych dla rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu bądź ujawnienia źródła dowodu (rzeczy, której cechy charakterystyczne, czyli środek dowodowy, będą przedmiotem czynności dowodowych)[194].

W opinii K. Witkowskiej ,,oględziny miejsca zdarzenia w potocznym ich znaczeniu w pełni odzwierciedlają wielokierunkowe znaczenie tej czynności w aspekcie kryminalistycznym i procesowym. Oględziny są zespołem wzajemnie

[190] Ibidem.
[191] P.W. Mierzejewski, *Kompendium postepowania karnego*, Warszawa 2012, s. 129.
[192] M. Błoński, *Wzory pism procesowych w sprawach karnych z komentarzem*, op. cit., s. 23.
[193] K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji*, op. cit., s.125.
[194] K. Pawelec, *Zarys metodyki pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2016, Lex.

powiązanych działań procesowych i pozaprocesowych, prowadzonych na wielu płaszczyznach i w wielu miejscach. Ich zadaniem jest:

- wszechstronne wyjaśnienie okoliczności zdarzenia,
- ustalenie jego charakteru,
- wskazanie ewentualnych sprawców oraz zebranie materiału dowodowego w oparciu o ustalenia poczynione na miejscu jego ujawnienia"[195].

Wielokierunkowość można rozumieć jako wykonywanie różnego rodzaju działań zgodnych z zasadami procesu karnego i kryminalistyki, w obszarze jednej czynności. Świadczyć to może o istocie oględzin w strukturze dowodów i wadze, jaką im się przypisuje. Nie bez powodu na pierwszym miejscu zadań, które wskazała K. Witkowska, znalazło się wszechstronne wyjaśnienie okoliczności zdarzenia.

Wskazać należy także na pogląd J. Kasprzaka, który sądzi, iż „przez badanie miejsca zdarzenia rozumieć trzeba zespół różnorodnych czynności procesowych, pozaprocesowych i technicznych mających na celu uzyskanie maksymalnej ilości informacji o zdarzeniu i jego sprawcy"[196].

Ciekawe stanowisko prezentuje J. Gurgul. Wskazał on, że oględziny nie są czynnością, która prowadzi do całościowego poznania istoty zdarzenia, dlatego poleca się sugerowanie intuicją oraz wcześniejszymi doświadczeniami i podjęcie innych czynności wyjaśniających. Oględziny są zespołem czynności: procesowych, pozaprocesowych, a także technicznych, których celem jest uzyskanie na miejscu czynu maksymalnej ilości informacji na temat zdarzenia jak i jego sprawcy[197]. Spostrzeżenie dokonane przez J. Gurgula obrazuje, że poznanie całego zdarzenia za pomocą oględzin jest nierealne. Bez wątpienia, uzyskane za pomocą oględzin dowody mogą stanowić istotny w sprawie materiał, lecz nie zawsze w pełni wystarczający do poznania okoliczności zdarzenia. W takiej sytuacji zatem konieczne będzie skorzystanie z innych czynności wyjaśniających, gdyż organ procesowy musi podjąć wszelkie niezbędne kroki, które pomogą w ustaleniu okoliczności i wyjaśnieniu sprawy, a w konsekwencji umożliwią pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności karnej (tak, aby cel postępowania karnego został spełniony). Intuicja i wcześniejsze doświadczenia mogą ukierunkować kolejne działania, które należy przeprowadzić po oględzinach. Niekiedy to właśnie

[195] K. Witkowska, *Oględziny. Aspekty procesowe i kryminalistyczne*, Warszawa 2013, s. 69.
[196] J. Kasprzak, *Oględziny osoby, miejsca i rzeczy,* [w:] P. Hofmański (red.), *System prawa karnego procesowego. T. VIII. Dowody*, część 4, Lex.
[197] J. Gurgul, *Intuicja i wyobraźnia w śledztwie*, „Problemy Kryminalistyki" 1994, nr 204, s. 14-18; A. Sadło-Nowak, *Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia*, Szczytno 2014, s. 182.

doświadczenie zawodowe organów procesowych zmusza do podjęcia określonych czynności procesowych (zwanych oględzinami wtórnymi czy wizją lokalną itd.).

Kryminalistyczne ujęcie oględzin pozwala spojrzeć na tę czynność z kilku punktów widzenia w oparciu o wypracowane przez taktykę i technikę zasady.

Według P. Horoszowskiego „oględziny są często pierwszą czynnością śledczą dokonywaną po otrzymaniu informacji o przestępstwie. Zasadniczym zadaniem oględzin jest dążenie do uzyskania takich przedmiotów, których właściwości, a nawet obecność lub brak, są materialnym skutkiem jakiegoś zdarzenia. Przez uzyskanie przedmiotów należy rozumieć ich ujawnienie, wstępne zbadanie, zebranie (zatrzymanie, wyłączenie) oraz zabezpieczenie dla dalszych stadiów postępowania śledczego i sądowego”[198].

Definiując pojęcie oględzin T. Hanausek zwrócił uwagę, że jest to czynność zarówno procesowa, jak i kryminalistyczna (czyli wymagająca metodyki kryminalistycznej). Celem tego rodzaju oględzin z kolei jest wykrycie, zbadanie wstępne oraz zabezpieczenie wszelkich źródeł informacji (zwłaszcza śladów) o m.in. usytuowaniu, zdarzeniu jakie miało miejsce, okolicznościach zdarzenia i osobach oraz ich rolach w zdarzeniu[199].

W uzupełnieniu S. Czerw podkreślił, że określenie „oględziny kryminalistyczne” wskazuje na ich obecność w dziedzinie kryminalistyki. Przez oględziny miejsca zdarzenia rozumie czynności taktyczno-techniczne, które są przeprowadzane w ramach procesu karnego. Polegają one na systematycznych oraz szczegółowych spostrzeżeniach, badaniu oraz analizie w ściśle określonym miejscu, które zmierzają do odtworzenia przebiegu zdarzenia, a w konsekwencji jego okoliczności, ustalenia sprawcy i zebrania odpowiedniego materiału dowodowego[200].

Zdaniem W. Jarczewskiego oględziny to czynność procesowa oraz dowodowa wymagająca sporządzenia protokołu. Kryterium przedmiotowe dyspozycji art. 207 k.p.k. wskazuje możliwość prowadzenia oględzin w odniesieniu do miejsca zdarzenia, osoby i rzeczy. Według tego Autora miejsce zdarzenia to obszar, na którym popełniono przestępstwo, choć tego rodzaju czynności dokonywane są również w miejscu zostawienia przez sprawców przedmiotów, które pochodziły z przestępstwa,

---

[198] P. Horoszowski, *Śledcze oględziny miejsca*, Warszawa 1959, s. 31-33.
[199] T. Hanausek, *Kryminalistyka Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 99.
[200] S. Czerw, *Badanie – oględziny miejsca zdarzenia jako zespół czynności technicznych. Materiały z konferencji naukowej na temat: Zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Warszawa 1985, cyt. za: A. Włodarska, *Kryminalistyczne oględziny miejsca zdarzenia na przykładzie wypadku* drogowego, „Zeszyty Naukowe Państwowej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2016, nr 20, s. 122.

czy też miejsc znalezienia ciała, które nie było miejscem zbrodni. Oględziny miejsca zdarzenia obejmują niezwykle szerokie spektrum działań. W stosunku do oględzin miejsca zdarzenia, oględziny osób i rzeczy mają zdecydowanie bardziej zawężony charakter[201].

Zdaniem L. Bednarskiego i A. Urbanka oględziny to czynność procesowa dokonywana najczęściej w postępowaniu przygotowawczym i realizująca cele tego postępowania, czyli: wyjaśnienie charakteru oraz okoliczności zaistniałego zdarzenia, ustalenie sprawcy przestępstwa, zebranie rzeczowego materiału dowodowego poprzez ujawnienie i zabezpieczenie śladów kryminalistycznych[202].

Według B. Hołysta, oględziny to ważna czynność kryminalistyczna i procesowa, ponieważ dostarcza istotnych i często bezpośrednich wiadomości o przestępstwie oraz sprawcy. Przeprowadzenie czynności jest uwarunkowane rodzajem i zakresem zdarzenia[203].

Podobne stanowisko prezentuje M. Żołna, stwierdzając, że oględziny to najważniejsza czynność o charakterze procesowo-kryminalistycznym. Podczas nich ujawnia się i zabezpiecza wszystkie ślady, które mają związek ze zdarzeniem oraz jego sprawcą[204].

Z kolei M. Wepsięć i M. Trzciński podkreślają, że w przypadku podejrzenia spowodowania śmierci człowieka na skutek przestępstwa, oględziny miejsca, zwłok, a także często osób i rzeczy są ze sobą powiązane, a co za tym idzie prowadzone są często jednocześnie, w tym samym czasie albo tuż po sobie[205].

A. Włodarska wskazuje, iż podstawowe założenie oględzin to wyjaśnienie faktycznych okoliczności zdarzenia tzn. określenie, z jakim rodzajem zdarzenia mamy do czynienia, co stanowiło jego przyczynę i jakie wywołało skutki[206].

---

[201] W. Jarczewski, *Czy oględziny mogą być łatwiejsze – nowoczesna technika dokumentowania miejsc katastrofy i poważnych zdarzeń natury kryminalnej* [w:] J. Konieczny, L. Dajerling (red.), *Bezpieczeństwo zdrowotne: postępy monitorowania, obrazowania stanu zdrowia i środowiska*, Poznań 2019, s. 562.

[202] L. Bednarski, A. Urbanek, *Śmierć samobójcza - perspektywa kryminalistyczna i pedagogiczna*, Kraków 2012, s. 69.

[203] B. Hołyst, *Kryminalistyka,* Warszawa 2018, s. 198.

[204] M. Żołna, *Taktyka przeprowadzenia czynności procesowo-kryminalistycznych na miejscu wypadku drogowego, „*International Journal of Legal Studies" 2017, nr 1, s. 11.

[205] M. Wepsięć, M. Trzciński, *Oględziny zwłok zakopanych i oględziny miejsca ujawnienia zwłok w przypadku podejrzenia przestępnego spowodowania śmierci – propozycja organizacji czynności procesowych. Studium przypadku*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego", Wrocław 2020, s. 120.

[206] A. Włodarska, *Kryminalistyczne oględziny miejsca zdarzenia na przykładzie wypadku* drogowego, op. cit., s. 123.

Z kolei J. Konieczny zdefiniował oględziny jako czynność wiedzotwórczą, skupiającą się na dokonaniu opisu fizycznych konsekwencji przestępstwa, zabezpieczeniu obiektów materialnych istotnych dla sprawy, budowie wstępnej fabuły, oraz gdy to możliwe, to określeniu hipotez faktualnych i eksplanacyjnych. Przesłankami oględzin są: zajście zdarzenia przestępczego, powzięcie uzasadnionych przypuszczeń przez organ ścigania, iż sytuacja ta mogła mieć związek z popełnieniem przestępstwa, a ponadto argumentowane wiedzą i doświadczeniem zawodowym decydenta procesowego przekonanie, iż wykonanie oględzin może dostarczyć informacji, które posłużą wykryciu sprawcy czy wyjaśnieniu zdarzenia bądź będzie stanowiło dowodowe wsparcie. Wytworem oględzin jest dokumentacja, a następnie interpretacja wyników tej czynności[207].

W Leksykonie Policyjnym oględziny określono jako czynność procesowo-kryminalistyczną, która polega na spostrzeganiu, a następie utrwaleniu stanu obiektu. Oględziny stanowią czynność procesową, ponieważ postępowanie karne wskazuje podstawy oraz warunki prawne jej przeprowadzenia. Za obiekt oględzin uznać można miejsce, osobę, rzecz albo zwłoki. Podział taki narzuca Kodeks postępowania karnego. Oględziny są też czynnością kryminalistyczną, ponieważ określa ona zasady taktyki, a także środki techniczne umożliwiające jej dokonanie. Cel oględzin to utrwalenie stanu przedmiotu i zabezpieczenie dowodów dla sądu. Czynność ta musi być utrwalona za pomocą protokołu. Znaczenie oględzin skupia się wokół uzyskania odpowiedzi na siedem złotych pytań kryminalistycznych[208].

Prezentowane powyższej stanowiska doktryny jednoznacznie wskazują, że oględziny są czynnością procesowo-kryminalistyczną spełniającą doniosłą funkcję wykrywczą oraz dowodową. Prawidłowo przeprowadzone oględziny zwiększają prawdopodobieństwo ustalenia okoliczności zdarzenia oraz pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej. Stanowią również podstawę dalszych działań organów procesowych. Z tego też powodu ich prawidłowe, dokładne przeprowadzenie jest tak ważne.

Podkreśla się również, że wykonanie oględzin miejsca zdarzenia nie jest zadaniem łatwym, a w szczególności, gdy są to miejsca po pożarze, gdzie destrukcyjna siła ognia

[207] J. Konieczny, *Kryminalistyczny leksykon śledztwa*, Opole 2020, s. 169-170.
[208] W. Pływaczewski, G. Kędzierska (red.), *Leksykon policyjny*, Szczytno 2001, s. 196-197.

mogła zniszczyć ślady[209] czy miejsca po wybuchach[210] będących skutkiem użycia substancji chemicznych.

4.2. Podstawa prawna oględzin

Oględziny śledcze są czynnością dowodową, regulowaną głównie przepisami Kodeksu postępowania karnego. Ich celem jest zebranie materiału obejmującego popełnienie przestępstwa i poddanie go analizie[211]. Zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem karnym, podstawą prawną przeprowadzenia omawianej czynności jest art. 207 § 1 k.p.k. Przywołany przepis brzmi następująco: „§ 1. W razie potrzeby dokonuje się oględzin miejsca, osoby lub rzeczy. § 2. Jeżeli przedmiot może ulec przy badaniu zniszczeniu lub zniekształceniu, część tego przedmiotu należy w miarę możności zachować w stanie niezmienionym, a gdy to nie jest możliwe – stan ten utrwalić w inny sposób".

Z literalnego brzmienia przepisu wyraźnie wynika, iż oględziny miejsca, osoby lub rzeczy przeprowadzane są jedynie w razie potrzeby[212]. Czynność ta jest fakultatywna, a o potrzebie przeprowadzenia oględzin decyduje organ prowadzący postępowanie przygotowawcze[213]. Trzeba także podkreślić, że na podstawie art. 308 § 1 k.p.k. w trybie czynności w niezbędnym zakresie mogą być zrealizowane wszystkie trzy rodzaje oględzin. Ustawa procesowa nie wprowadza ograniczeń w tym zakresie. W ramach czynności niecierpiących zwłoki szczególne znaczenie mają oględziny zwłok. Na podstawie art. 209 k.p.k. zawsze, jeśli ma miejsce podejrzenie przestępczego spowodowania śmierci, obligatoryjnie należy dokonać oględzin i otwarcia zwłok.

[209] K. Karwowska, A. Gawliński, *Kryminalistyczne i sądowo-lekarskie aspekty badania zwłok ofiar pożarów*, „Studenckie Zeszyty Naukowe" 2015, nr 27, s. 28; W. Kędzierski, *Pożary i wybuchy* [w:] W. Kędzierski (red.), *Technika kryminalistyczna*, Szczytno 1995, s. 356.
[210] Zob. W. Pawłowski, *Oględziny i badania miejsc wybuchów* [w:] T. Tomaszewski, E. Gruza, M. Goc (red.), *Problemy Współczesnej Kryminalistyki*, Warszawa 2020, s. 85-100.
[211] A. Chodorowska, J. Stopińska, *Oględziny i otwarcie zwłok jako czynność dowodowa w polskim procesie karnym* [w:] R. Sztychmiler, J. Kasprzak, J. Krzywkowska (red.), *Dowodzenie w procesach karnych*, Olsztyn 2014, s. 173.
[212] S. Kozdrowski, *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia*, Białystok 2012, s. 146.
[213] J. Karwel, *Oględziny miejsca zabójstwa*, „Prokuratura i Prawo" 2016, nr 9, s. 148.

Odnosząc się do oględzin osoby należy wskazać, że w art. 74 § 2 i 3 k.p.k. nałożony został obowiązek na osobę podejrzaną, podejrzanego, oskarżonego poddania się oględzinom ciała, a także innym badaniom, jeżeli nie łączą się one z naruszeniem integralności ciała. Następnie art. 192 § 1 k.p.k. stanowi o obowiązku poddania się oględzinom ciała przez pokrzywdzonego w przypadku, gdy karalność czynu uzależniona jest od stanu zdrowia pokrzywdzonego. Pokrzywdzony w tym przypadku nie może sprzeciwić się oględzinom oraz badaniom niepołączonym z zabiegiem chirurgicznym albo obserwacją w zakładzie leczniczym. Ponadto w § 4 omawianego przepisu określono ogólną regułę obejmującą poddanie się oględzinom i badaniom przez świadka. Dopuszcza się przeprowadzenie tej czynności jedynie pod warunkiem wyrażenia zgody przez świadka.

W odniesieniu do oględzin rzeczy należy wskazać, że przedmioty, które należy poddać oględzinom mogą także zostać znalezione w wyniku przeszukania. W art. 228 k.p.k. ustawodawca formułuje metodę postępowania z przedmiotami wydanymi lub znalezionymi podczas przeszukania. Przedmioty te należy niezwłocznie po ich zatrzymaniu poddać oględzinom[214]. Jak można zauważyć, oględziny są czynnością uregulowaną w Kodeksie postępowania karnego w kilku przepisach, które przede wszystkim określają rodzaje oględzin oraz wskazują osoby zobowiązane poddać się tej czynności.

Ponadto oględziny zostały dokładnie uregulowane w przedziale od § 42 do § 61 w Wytycznych Nr 3 Komendanta Głównego Policji w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów[215]. W tych wytycznych opisano metodykę wykonywania oględzin. Dostrzec należy, że wytyczne te uwzględniają podział na różnego rodzaju kategorie zdarzeń, w których można przeprowadzić oględziny, np. oględziny o skomplikowanym stanie faktycznym, miejsca wypadku czy pożaru. W stosunku do innych czynności dochodzeniowo-śledczych zostały one bardzo dobrze i dokładnie opisane. Pokazuje to ich wysunięcie na pierwszy plan i jednocześnie podnosi wagę ich występowania. Stwierdzić można także, że taki kształt mógł być wynikiem praktycznych i teoretycznych doniesień w ich zakresie.

[214] L. Koźmiński, W. Miś, L. Szplit, *Podstawowe czynności techniczno-kryminalistyczne podczas oględzin miejsca zdarzenia,* Piła 2015, s. 7.

[215] Wytyczne Nr 3 Komendanta Głównego Policji w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów z dnia 30 sierpnia 2017 r. (Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 59), § 42 - § 61.

4.3. Organy uprawnione do przeprowadzenia oględzin

Mając na uwadze kryterium podmiotu, który może dokonać oględzin, a także etap postępowania karnego, w trakcie którego są przeprowadzane, wyróżnia się:

- oględziny, które wykonuje Policja przed formalnym wszczęciem postępowania przygotowawczego (art. 308 § 1 k.p.k. – postępowanie w niezbędnym zakresie),
- oględziny, które są czynnością dowodową, przeprowadzaną na etapie postępowania przygotowawczego (po formalnym jego wszczęciu) zmierzającego do zrealizowania celów tego postępowania, dokonywane przez: Policję w toku dochodzenia albo śledztwa powierzonego przez prokuratora (art. 311 § 2 k.p.k.), prokuratora w toku śledztwa (art. 311 § 1 k.p.k.), inne organy nieprokuratorskie (np. organy Straży Granicznej i Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego - w zakresie ich właściwości (art. 312 k.p.k.),
- oględziny przeprowadzane przez sąd I instancji, w trakcie przewodu sądowego (396 k.p.k.),
- oględziny przeprowadzane przez sąd odwoławczy (art. 452 k.p.k.)[216].

Reasumując, organem uprawnionym do przeprowadzenia oględzin, a zarazem jej decydentem, jest organ procesowy. Podejmuje on decyzję o zakresie oraz sposobie przeprowadzenia tej czynności, a także jej przebiegu i formie dokumentowania[217]. Nadmienić także należy, że w oględzinach miejsca zdarzenia zazwyczaj uczestniczy prokurator, grupa funkcjonariuszy pionu dochodzeniowo-śledczego, technik kryminalistyki[218], gdy zajdzie taka potrzeba również biegli bądź specjaliści.

4.4. Przedmiot i cele oględzin

Podejmowanie czynności oględzin oparte jest na tym, co ma stanowić ich przedmiot. Przez przedmiot trzeba rozumieć określenie charakterystycznych dla danej

[216] A. Bogusłowicz, *Kryminalistyczno-procesowe aspekty dowodów zmysłowych*, „Prokuratura i Prawo" 2004, nr 7-8, s. 126-127.
[217] D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-424*, Warszawa 2020.
[218] Zob. J. Adamczyk, J. Kurczewski, *Rola i zadania technika kryminalistyki komendy rejonowej policji*, Legionowo 1995.

czynności procesowej elementów, na której dana czynność ma polegać. Tym samym dzięki przedmiotowi zakreślić można granice dotyczące przeprowadzenia danego dowodu. W przypadku oględzin wyróżniono cztery główne elementy zdefiniowane wprost w art. 207 k.p.k. i 209 k.p.k. Przedmiotem ogólnym oględzin jest:

- miejsce (np. miejsce kradzieży z włamaniem do magazynu spożywczego),
- osoba (oskarżony, podejrzany, pokrzywdzony, świadek),
- rzecz (np. rękawiczka znaleziona w trakcie przeszukania mieszkania podejrzanego należąca do ofiary),
- zwłoki **(**np. ujawnienie miejsca ukrycia zwłok)[219].

Zatem celem oględzin jest zapoznanie się z przedmiotem oględzin, a następnie dokonanie opisu jego charakterystycznych cech, lecz w szczególności ujawnienie i zabezpieczenie śladów lub ich nośników, które znajdują się na miejscu zdarzenia, osobie lub rzeczy i mogą mieć związek z przestępstwem oraz które mogą służyć jako źródło dowodowe istotne dla późniejszego postępowania[220].

W związku z powyższym za cel oględzin uważa się:

- ujawnienie nośników śladów kryminalistycznych, a następnie zebranie oraz zabezpieczenie środkami i wskazanymi metodami kryminalistycznymi śladów dowodowych, które mogą mieć związek ze zdarzeniem i mogą przyczynić się do udowodnienia sprawstwa podejrzanemu/oskarżonemu albo wykluczenia sprawstwa danej osoby,
- wyjaśnienie faktycznych okoliczności dotyczących przebiegu zdarzenia, jego skutków oraz następstw, a następnie związku przyczynowo - skutkowego osób stanowiących nośnik indywidualnych śladów połączony z cechami niezmiennymi, nieusuwalnymi oraz niepowtarzalnymi,
- ustalenie ponad wszelką wątpliwość, iż badane miejsce zdarzenia stanowi miejsce popełnienia czynu,
- dokonanie prawnej oceny rodzaju zdarzenia, gdy wyczerpuje ono znamiona czynu przestępnego, które jest ścigane z oskarżenia publicznego[221].

Oględziny miejsca zdarzenia w świetle nauk penalnych stanowią najważniejsze i najbogatsze bezpośrednie źródło informacji na temat sprawcy, metod oraz środków

[219] Zob. G. Kędzierska, M. Betlejewski*, Oględziny* [w:] W. Kędzierski (red.), *Technika kryminalistyczna,* Szczytno 2002, t. 1, s. 83
[220] M. Całkiewicz, *Oględziny zwłok i miejsca ich znalezienia*, Warszawa 2010, s. 23.
[221] R. Zdybel, *Funkcja wykrywcza i dowodowa postępowania karnego*, Warszawa 2016, s. 110.

jego działania[222]. Oględziny miejsca zdarzenia opierają się na dokonaniu czynności taktycznych oraz techniczno-kryminalistycznych, które zmierzają do poznania przebiegu zdarzenia. Powinny być wykonane w sposób planowy, uwzględniając przy tym właściwości obszaru oraz różne kategorie śladów przestępstwa, ich nośników albo rzeczy, miejsce ich położenia, właściwości czy stan i cechy indywidualne[223]. Czynności te mają na celu przede wszystkim dostarczyć wiedzy, która pozwoli na ustalenie, czy badane zdarzenie było rzeczywiście przestępstwem, czy jedynie innym zdarzeniem np. samobójstwem, działaniem sił natury, czy niezawinionym wypadkiem[224]. Podczas oględzin ujawnia się, a następnie zabezpiecza ślady zdarzenia, które są ważne, aby móc zidentyfikować sprawcę i w konsekwencji udowodnić mu winę. Analizując ślady, ich rodzaj, rozmieszczenie w połączeniu z analizą występujących tam warunków naturalnych miejsca, można dostarczyć także informacji dotyczących *modus operandi* sprawcy i czasem dodatkowo informacji o jego motywacji do popełnienia przestępstwa. Jest to bardzo istotne z punktu widzenia wykonywania późniejszych czynności tj. profilowania[225], czyli zbudowania wersji osobowej sprawcy, a następnie oceny stopnia jego winy. Oględziny miejsca zdarzenia rozpoczynają ciąg czynności wykrywczych w przypadku, gdy sprawca jest nieznany, jak też dowodowych, które są przydatne do udowodnienia mu winy[226].

Celem oględzin osoby jest równoczesne przeprowadzenie oględzin ciała tej osoby oraz jej odzieży. Pozwolić to może skonfrontować uszkodzenia odzieży z powstałymi obrażeniami ciała[227].

Oględziny rzeczy obejmują przedmioty, które pochodzą bądź służą do popełnienia przestępstwa oraz przedmioty, na których utrwalono działanie sprawcy, jak również inne rzeczy, które mają znaczenie dowodowe. Rzecz może stanowić

---

[222] S. Pikulski, B. I. Skiba, *Kilka uwag dotyczących taktyki kryminalistycznej badania miejsca zdarzenia* [w:] S. Pikulski (red.), *Zagadnienia taktyki kryminalistycznej. Materiały z konferencji naukowej*, Warszawa 1985, s. 128.

[223] Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów (Dz. Urz. KGP z 2017, poz. 59).

[224] Zob. A. Gawliński, *Śmierć z zagardlenia. Samobójstwo, zabójstwo czy nieszczęśliwy wypadek?*, „Studenckie Zeszyty Naukowe" 2014, nr 25; S. Kamińska, *Śmierć w wyniku utonięcia. Nieszczęśliwy wypadek, samobójstwo czy zabójstwo?* [w:] E. Żywucka-Kozłowska, A. Opalska, M. Treder (red.), *Śmierć w wielu odsłonach. Problemy wybrane*, Olsztyn 2017; P. Arkuszewski, Z. Wardak, *Różnicowanie zabójstwa od nieszczęśliwego wypadku przy upadku z wysokości w warunkach górskich na przykładzie zdarzenia z Kasprowego Wierchu – uwagi kryminalistyczne, opiniodawcze i orzecznicze*, „Studia Prawnoustrojowe" 2021, nr 52 i inne.

[225] Zob. B. Lach, *Profilowanie kryminalistyczne*, Warszawa 2014.

[226] J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, op. cit., s. 18.

[227] Ibidem, s. 29.

przedmiot dalszych badań podczas przeprowadzenia np. dowodu z opinii biegłego. Gdy przedmiot ulegnie podczas badania zniszczeniu lub zniekształceniu, to zgodnie z dyrektywą wyrażoną w art. 207 § 2 k.p.k. należy część tego przedmiotu, gdy jest to możliwe, zachować w stanie nie zmienionym, a w przypadku, jeżeli nie jest to możliwe to stan ten trzeba utrwalić za pomocą innego sposobu[228]. Celem oględzin rzeczy jest najczęściej opis jej ewentualnych uszkodzeń, czy też pozostawionych na niej śladów opisywanych po ich zabezpieczeniu w protokole[229].

4.5. Zasady przeprowadzania oględzin

W piśmiennictwie występuje pogląd, iż opracowanie skutecznego, pełnego i powszechnie obowiązującego katalogu zasad, które powinny być przestrzegane przez organy procesowe w trakcie realizacji czynności nie jest możliwe, ponieważ w każdym przypadku należy reagować odpowiednio indywidualnymi sposobami. Właściwe jest zatem wychodzenie od schematów książkowych, które trzeba jednak twórczo rozwijać oraz dopasowywać do zmiennych sytuacji m. in. za pomocą pomysłów płynących z doświadczenia zawodowego, wiedzy, inwencji, wyobraźni oraz intuicji[230].

Oględziny stanowią czynność dowodową, podlegającą zasadom procesu karnego, a także regułom taktycznym i technicznym, które wskazuje kryminalistyka[231]. Kodeks postępowania karnego określa wyłącznie ogólne wytyczne przeprowadzania oględzin oraz sposób jej dokumentowania. Stąd też zasady realizacji tej czynności nie są umieszczone w Kodeksie postępowania karnego[232]. Aby oględziny przeprowadzić sprawnie i efektywnie, należy przestrzegać szeregu zasad przyjętych zarówno w teorii, jak również w praktyce kryminalistycznej, które opierają się na procedurach procesowo-kryminalistycznych. Zasady oględzin zmierzają do ukształtowania modelu postępowania w czasie oględzin. Stanowią dyrektywy postępowania osób realizujących oględziny. Celem stosowania zasad jest sprawne wykonywanie czynności za pomocą wszystkich organów zmysłów i środków technicznych, które umożliwiają usprawnienie

[228] W. Grzeszczyk*, Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 263.
[229] J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, op cit., s. 29.
[230] M. Rosiak, *Oględziny a czynności towarzyszące*, „Prokuratura i Prawo" 2013, nr 5, s. 81.
[231] A. Kadej, *Wybrane kryminalistyczne metody śledcze – możliwość wykorzystania w audycie śledczym*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów" 2017, nr 154, s. 44.
[232] A. Bogusłowicz, *Kryminalistyczno-procesowe aspekty dowodów zmysłowych*, op. cit., s. 125.

w organizacji pracy oraz ochronę prawną ujawnionych dowodów[233]. W klasycznym katalogu zasad przeprowadzania oględzin znajduje się:

1. Zasada planowania działania – stanowi o konieczności uporządkowania wielu czynności wykonawczych, zmierzających do zrealizowania oględzin przed, w trakcie, a także po ich zakończeniu. Służy temu sporządzenie ramowego planu, zgodnie z którym będą podejmowane działania. Kierownik nadzorujący grupę operacyjno-procesową, podczas planowania ściśle skonkretyzowanych działań musi wykorzystać swoją wiedzę oraz zdobyte doświadczenie. Taki plan powinien uwzględniać:

- rodzaj, kolejność i zasady postępowania w trakcie realizacji poszczególnych operacji skupionych na badaniu miejsca zdarzenia,
- określenie składu grupy oględzinowej oraz przewidywany przydział zadań poszczególnym jej członkom,
- środki techniczne, które będą potrzebne i wykorzystane w toku przeprowadzonych czynności na miejscu zdarzenia[234],
- pozostałe dodatkowe czynności wykonywane w związku z czynnością.

2. Zasada bezpośredniości – oględziny oraz ich dokumentacja w formie protokołu oględzin powinny być wykonane na miejscu zdarzenia. Należy podkreślić, że nie jest dopuszczalne „odtworzenie" czynności oględzin za pomocą ludzkiej pamięci, szkiców czy fotografii[235].

3. Zasada szybkości działania – oględziny należy przeprowadzać niezwłocznie po zgłoszeniu zdarzenia, gdyż zwłoka może spowodować nieodwracalne skutki w postaci zatarcia śladów przestępstwa lub zniszczenia śladów[236].

4. Zasada wszechstronności i dokładności – wszystkie działania w trakcie oględzin należy przeprowadzać wielokierunkowo. Zatem w myśl tej zasady organ procesowy prowadzący oględziny musi skrupulatnie ujawniać wszystkie ślady oraz tzw. okoliczności negatywne, po czym dokładnie je ocenić i prawidłowo zabezpieczyć pod względem procesowo-kryminalistycznym[237].

---

[233] K. Juszka, K. Juszka, *Badawcza weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach zabójstw w Polsce*, „Archiwum Medycyny Sądowej Kryminologii" 2015, nr 65 (4), s. 215-216.
[234] L. Koźmiński, W. Miś, L. Szplit, *Wybrane czynności techniczno-kryminalistyczne podczas oględzin miejsc zdarzeń bez udziału technika kryminalistycznego*, Piła 2010, s. 8.
[235] Ibidem.
[236] H. Grzywna, *Oględziny miejsca zdarzenia*, Słupsk 2015, s. 13.
[237] Ibidem.

5. *Zasada indywidualizacji działań* – do każdych oględzin podchodzić należy w sposób jednostkowy. Praktyka wskazuje, iż każde zdarzenie jest inne[238].

6. *Zasada ekonomiki działań* – oględziny należy przeprowadzić racjonalnie oraz oszczędnie. Zasada ta stanowi postulat racjonalizacji czasu działania, a także oszczędnego gospodarowania siłami oraz środkami adekwatnie do wagi i skutków zdarzenia[239].

7. *Zasada koordynacji działań* – stworzenie warunków umożliwiających harmonijne powiązanie w jedną całość wszystkich przeprowadzanych czynności na miejscu zdarzenia, ułatwia to sporządzony wcześniej wspólny plan i podporządkowanie jednemu jednoosobowemu kierownictwu[240].

8. *Zasada obiektywizmu* – działania organu procesowego muszą wszechstronnie uwzględniać wszystkie aspekty danej sprawy. Oględziny mają na celu ustalenie rzeczywistego przebiegu zdarzenia[241].

9. *Zasada zachowania wartości dowodowej śladów i przeciwdziałania kontaminacji*

10. *Zasada pisemności* – zgodnie z art. 143 § 1 k.p.k. dokonanie oględzin wymaga obligatoryjnego spisania protokołu. Celem sporządzenia protokołu oględzin jest potwierdzenie dokonania oraz przebiegu tej czynności[242].

11. *Zasada tajności* – zakaz ujawniania osobom postronnym uzyskanych wyników oględzin, a zwłaszcza takich informacji jak dotyczące: metod działania sprawcy, źródeł informacji i zawartości zebranego materiału dowodowego. Podkreśla się, iż zebrane w ten sposób informacje mogą być ujawnione wyłącznie w takim zakresie, jaki został przewidziany w procedurze i wytycznych taktycznych[243].

12. *Zasada jednoosobowego kierownictwa* – działaniami podejmowanymi w trakcie oględzin na miejscu zdarzenia powinna kierować jedna osoba, jednoosobowe kierownictwo ma zapobiec chaosowi w trakcie wykonywania oględzin i wpłynąć na płynność i skuteczność wykonywania czynności[244].

---

[238] Ibidem.
[239] Ibidem.
[240] A. Kamińska-Nawrot, *Wybrane zagadnienia procesu karnego w pytaniach i poleceniach*, Słupsk 2019, s. 149.
[241] M. Wolińska, *Oględziny miejsca jako czynność procesowo-kryminalistyczna w polskim procesie karnym*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa" 2020, nr 8, s. 120.
[242] A. Kamińska-Nawrot, *Wybrane zagadnienia procesu karnego w pytaniach i poleceniach*, op. cit., s. 149.
[243] Ibidem.
[244] A. Włodarska, *Z problematyki oględzin w procesie karnym*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy" 2015, nr 17, s. 81-82; G. Kędzierska, *Polskie prawo i kryminalistyka o oględzinach*, „Jurisprudencija" 2000, tom 18, s. 90.

13. Zasada przestrzegania wymogów bezpieczeństwa i higieny pracy w trakcie oględzin[245].

Obrazując wagę zasad przeprowadzania oględzin, warto przytoczyć stwierdzenie K. Juszki i K. Juszki zawarte w przeprowadzonych przez nich badaniach dotyczących przestrzegania zasad prowadzenia oględzin. Autorzy ci w podsumowaniu wyników badań akt sądowych jasno wskazali, że wypracowane zasady oględzin stanowią gwarancję taktycznej poprawności wykonania tej czynności. Skutkiem tego jest wysoka wykrywalność[246].

W trakcie realizacji czynności oględzin można wyróżnić trzy etapy tworzące spójną całość.

- czynności wstępne(etap ogólnoorientacyjny)[247],
- oględziny właściwe (etap szczegółowy),
- czynności końcowe (etap podsumowujący)[248].

Podkreśla się w literaturze przedmiotu, że zaprezentowane powyżej etapy w praktyce mają umowny charakter. Podział ten wskazuje ogólne ramy organizacyjne oględzin. W każdym z etapów występują określone warunki działania[249]. Do każdego z nich dodano w nawiasie ich odpowiednik, z którym można spotkać się w praktyce[250]. Nie bez powodu teoria i praktyka kładzie duży nacisk na realizacje czynności z uwzględnieniem wypracowanych przez kryminalistykę zasad. Poniżej pochylono się nad scharakteryzowaniem etapów oględzin.

Etap pierwszy – czynności wstępne polega na szczegółowym zapoznaniu z miejscem zdarzenia, ustaleniu precyzyjnego planu dalszych działań[251]. W ramach tego etapu podejmuje się szereg czynności w odniesieniu do ujawnionych na miejscu

[245] Ibidem.
[246] K. Juszka, K. Juszka*, Badawcza weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawie zabójstw w Polsce*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii" 2015, nr 65, s. 222.
[247] T. Hanausek. *Kryminalistyka. Zarys wykładu, op. cit.,* s. 86.
[248] H. Grzywna, *Oględziny miejsca zdarzenia, op. cit.,* s. 16.
[249] Ibidem.
[250] W trakcie studiów w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, zaobserwowano że praktycy (w tym także wykładowcy akademiccy) określali etapy oględzin innymi nazwami. Podczas wykonywania praktycznych zajęć, dokonywano oględzin w oparciu o podział wskazany w nawiasach. Z tymi nazwami także spotkać można się w podręcznikach z zakresu kryminalistyki. Zaznaczyć trzeba koniecznie, że zawierał on te same elementy co podział H. Grzywny.
[251] M. Brzozowska, M. Kaczmarek, *Materialnoprawne i kryminalistyczne aspekty przestępstwa zabójstwa*, Piła 2011, s. 36.

śladów kryminalistycznych[252]. Dokładniej ujmując, celem oględzin na tym etapie jest ustalenie co i gdzie będzie poszukiwane, w jaki sposób i kiedy wykonać poszukiwania, aby w wyniku ich realizacji było można wskazać np. liczbę sprawców, czas ich przebywania na poddanym badaniom miejscu, sposób działania, narzędzia wykorzystane przez sprawców czy też środek transportu. Na tym etapie kierujący grupą oględzinową:

- ustala oraz omawia podstawowe kierunki działania i wskazuje, jakie czynności kryminalistyczne należy zrealizować na miejscu zdarzenia,
- przydziela zadania członkom tej grupy,
- gdy wystąpi okoliczność przemawiająca za uzupełnieniem składu grupy (np. o biegłych, specjalistów, policjantów) czy sprzętu specjalistycznego, wskazane jest, by dokonał weryfikacji i uzupełnił braki zgodnie z potrzebami,
- powinien wskazać zasady obiegu, gromadzenia, a także dokonania analizy informacji,
- zobowiązuje się do zapewnienia bezpieczeństwa pracy uczestnikom tej grupy,
- przyjmuje właściwą metodykę prowadzenia oględzin[253].

Etap drugi – oględziny właściwe, etap szczegółowy – skupia w sobie zespół czynności taktycznych, a także techniczno-kryminalistycznych, które zmierzają do rekonstrukcji przebiegu zdarzenia. Czynności te przeprowadzane są planowo, uwzględniają przy tym właściwość miejsca (przestrzeń zamkniętą albo otwartą) i szczegółowe badanie różnego rodzaju śladów, przedmiotów - tj. ich położenia, stanu, właściwości i cech indywidualnych. Ten etap oględzin zawiera dwie fazy: statyczną i dynamiczną[254]. T. Hanausek również potwierdza występowanie tych faz. Wskazuje, że w fazie statycznej nie dokonuje się przemieszczeń i żadnych zmian na miejscu zdarzenia. Podczas tej fazy nie można niczego poruszać na miejscu zdarzenia. Jednakże dozwolone jest wykonanie szeregu innych czynności np. fotografii, pomiarów, szkiców kryminalistycznych czy nagrań video. Należy zgodzić się z poglądem M. Całkiewicz, że ta faza oględzin pozwala na umiejscowienie dowodów i śladów w otoczeniu innych przedmiotów, które pozostają z nimi w mniej lub bardziej

[252] Ibidem.
[253] B. Hołyst, *Kryminalistyka,* op. cit., s. 206.
[254] H. Grzywna, *Oględziny miejsca zdarzenia*, op. cit., s. 16; M. Wolińska, *Oględziny miejsca jako czynność procesowo-kryminalistyczna w polskim procesie karnym*, op. cit., s. 125.

ścisłym związku. W tym kontekście analiza otoczenia, w którym znajdują się dowody i ślady może umożliwić dokonanie rekonstrukcji zdarzenia[255].

Z kolei w fazie dynamicznej podkreśla się możliwość ingerencji, dokonania zmian i przemieszczeń w obszarze miejsca zdarzenia. W tej fazie powinno się ujawnić i zabezpieczyć wszelkie ślady i dowody rzeczowe mogące mieć znaczenie dla przebiegu postępowania i docelowo rozstrzygnięcia sprawy. W związku z powyższym niezbędne jest wybranie metody przeprowadzenia oględzin, która powinna być adekwatna do charakteru i miejsca zdarzenia. Poszukiwanie śladów i dowodów można przeprowadzić metodą dośrodkową (od zewnętrznej części obszaru poddanego oględzinom do punktu centralnego), metodą odśrodkową (od punktu centralnego na zewnątrz) lub mniej popularnymi metodami strefową, warstwową i krzyżową[256]. Ponadto B. Hołyst wskazuje, że metoda dośrodkowa charakteryzuje się rozpoczęciem przeprowadzania oględzin od punktu, który jest najdalej wysunięty, po czym ruchem spiralnym należy zmierzać ku centrum miejsca zdarzenia. Zaś przez metodę odśrodkową należy rozumieć przeciwieństwo sposobu dośrodkowego, która pod względem taktyki zbliżona jest do metody subiektywnej. Ponadto Autor ten podkreśla, że w praktyce wykorzystuje się mieszane metody oględzin, gdyż przeprowadzenie oględzin jedynie w oparciu o jedną z nich byłoby niemożliwe[257].

Ujawnienia śladów i dowodów nie jest zadaniem prostym i dużej mierze zależy od wiedzy i doświadczenia członków ekipy oględzinowej. Wyróżniamy w tym zakresie dwie strategie działania. Pierwsza została nazwana metodą obiektywną i odnosi się do działań, których celem jest zabezpieczenie wszelkich możliwych śladów i dowodów istotnych dla wyjaśnienia sprawy na szeroko rozumianym miejscu zdarzenia. Drugie podejście to metoda subiektywna, której celem jest zabezpieczenie tylko wybranych śladów i dowodów, a wybór tych dowodów i śladów polega na „kierowaniu się osobistą oceną powiązań przyczynowo skutkowych między dostrzeganymi skutkami”[258].

Etap trzeci – końcowy – polega na sprawdzeniu i elementach kontrolnych. M. Kaczmarek wskazał, że należy dokonać sprawdzenia zgodności wytworzonych

[255] M. Całkiewicz, *Oględziny zwłok i miejsca ich znalezienia*, op. cit., s. 40
[256] E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, op. cit., s. 263.
[257] B. Hołyst, *Kryminalistyka*, op. cit., s. 207.
[258] M. Kulicki, V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, L. Stępka, *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej*, Toruń 2009, s. 434.

dokumentów tj. protokołu ze szkicem kryminalistycznym, a także wykonanymi zdjęciami, następnie uzyskać podpisy uczestników tej czynności, zapakować materiał dowodowy i dokonać sprawdzenia stanu sprzętu użytego w trakcie czynności. Na koniec wskazał podjęcie decyzji dotyczącej miejsca poddanego oględzinom. Należy przez to rozumieć możliwość opieczętowania go, oddania pod nadzór albo przekazania użytkownikowi itd.[259].

Podsumowując wyżej opisane etapy oględzin miejsca zdarzenia można stwierdzić, że są one odzwierciedleniem planu działania. W pierwszym stadium dokonuje się pewnego rodzaju czynności przygotowujących (ogólnego rozeznania na miejscu zdarzenia i przygotowania się do kolejnego etapu oględzin). Stadium drugie określić można realizacyjnym. Stadium ostatnie skupia się na czynnościach kontrolnych, porządkujących i analizie (choć T. Hanausek zaznaczył, że na analizę na tym etapie jest zbyt szybko[260]). Każdy z tych etapów jest ważny i współzależny od siebie. Prawidłowe przeprowadzenie oględzin miejsca zdarzenia musi zawierać każdy z nich. Szczególnie w przypadku złożonych oględzin takich jak na przykład miejsce katastrofy masowej[261].

4.6. Ujawnianie i zabezpieczanie śladów na miejscu zdarzenia

Jednym z kluczowych działań prowadzonych w ramach oględzin jest ujawnienie i odpowiednie zabezpieczenie wszystkich śladów kryminalistycznych występujących na miejscu zdarzenia, zarówno pod względem procesowym jak i pod względem techniczno-kryminalistycznym. Warto zauważyć, że katalog śladów możliwych do ujawnienia na miejscu zdarzenia jest otwarty. Śladem może być bowiem każda pozostałość po zdarzeniu, którą można wykorzystać w procesie dowodzenia. Wśród nich największą wartość dowodową mają ślady daktyloskopijne, biologiczne, traseologiczne i osmologiczne, które pozwalają powiązać osoby uczestniczące

[259] M. Kaczmarek, *Kryminalistyczne badanie miejsca zdarzenia*, Piła 2002, s. 43.
[260] Zob. T. Hanausek*, Kryminalistyka. Zarys wykładu*, op. cit., s. 85-86.
[261] Zob. *Metodyka oględzin miejsc przestępstwa o charakterze terrorystycznym i katastrof* [file:///C:/Users/Asus/Downloads/Metodyka_ogledzin_miejsc_przestepstw_o_charakterze_terrorystycznym_i_katastrof.pdf] data dostępu 10 maja 2022 r.

w zdarzeniu z miejscem ujawnienia tych śladów. Każdy z tych śladów ma swoją własną specyfikę i jest odmiennie ujawniany, zabezpieczany i badany. Inna jest też ich odporność na czynniki zewnętrzne, procesy degradacji, jak również podatność na kontaminacje[262]. Na podstawie przeprowadzonych badań kryminalistycznych zabezpieczonych śladów możliwe jest między innymi:

- zidentyfikowanie dawcy śladu,
- określenie *modus operandi* sprawcy,
- odtworzenie przebiegu zdarzenia,
- zweryfikowanie wersji śledczych,
- przeszukanie w kryminalistycznych bazach danych np. AFIS i DNA,
- podjęcie umorzonego postępowania z powodu niewykrycia sprawców[263].

4.6.1. Zasady ujawniania śladów na miejscu zdarzenia

Proces ujawniania śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia wymaga przestrzegania określonych wymogów. Przede wszystkim ujawnianie śladów powinno być przeprowadzone w sposób zaplanowany, przy wykorzystaniu środków dobranych w oparciu o rodzaj i wielkość ujawnianego śladu, a także z uwzględnieniem podłoża, na którym ślad się znajduje. Przy wyborze metody ujawniania śladu w pierwszej kolejności powinny być stosowane metody o charakterze nieniszczącym, a dopiero później metody niszczące. Podczas ujawniania jakiegoś śladu ważne jest zachowanie ostrożności tak, aby nie dopuścić do zniszczenia innego śladu. Istotna jest również kolejność, w jakiej dokonywane będzie ujawnianie śladów na miejscu zdarzenia. Pierwszeństwo mają ślady zapachowe ze względu na swoją krótką trwałość. W dalszej kolejności będą to ślady przeznaczone do identyfikacji indywidualnej, a na końcu ślady do identyfikacji grupowej. Po ujawnieniu śladów, każdy z nich powinien zostać opatrzony numerem, a następnie sfotografowany w celu udokumentowania jego położenia na miejscu zdarzenia.

[262] J. Kasprzak, *Technika kryminalistyczna* [w:] J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Brzęk, J. Moszczyński, *Kryminalistyka,* Warszawa 2006, s. 53.
[263] D. Jagiełło, *Taktyka kryminalistyczna czynności dowodowych*, op. cit., s. 87.

4.6.2. Zasady zabezpieczania śladów na miejscu zdarzenia

Prawidłowe zabezpieczenie ujawnionych na miejscu zdarzenia śladów ma zapewnić ochronę właściwości i cech śladów kryminalistycznych, aby mogły pełnić rolę informacyjną i dowodową w trakcie postępowania karnego. Wybór sposobu zabezpieczenia powinien mieć charakter indywidualny w zależności od rodzaju ujawnionego śladu[264]. Na przykład ślad daktyloskopijny zabezpiecza się za pomocą różnego rodzaju folii; wykonanie odlewu śladu traseologicznego wymaga użycia gipsu; ślad wyschniętej krwi wymaga zebrania przy pomocy wilgotnej wymazówki. Ostatnim sposobem technicznego zabezpieczenia śladu jest wykonanie jego fotografii[265]. Przy doborze materiału do zabezpieczenia śladu istotne jest wcześniejsze określenie jego rozmiaru i stanu, w jakim się znajduje. Przedmioty, na których znajdują się ślady kryminalistyczne, powinny być pakowane do specjalnie przeznaczonych do tego woreczków czy też kartonowych pudełek. Pod uwagę należy wziąć fakt podatności danego śladu na ewentualne uszkodzenia, do których może dojść np. podczas transportu. Wszystkie materiały wykorzystywane do zabezpieczenia śladów powinny być nowe i czyste, aby nie doszło do kontaminacji (na drodze ślad na ślad). Ponadto każdy ślad powinien być zapakowany oddzielnie, a jego opakowanie powinno być dodatkowo odpowiednio zabezpieczone tak, aby nie dało się go otworzyć bez jego wyraźnego uszkodzenia.

Zabezpieczenie procesowe wiąże się z umieszczeniem informacji o śladzie w protokole oględzin. Powinien on zawierać informacje dotyczące miejsca znalezienia śladu, z dokładnym opisem przedmiotu czy też podłoża będącego nośnikiem śladu, a także samo umiejscowienie, nie tyle co śladu na nośniku, ale samego nośnika na miejscu zdarzenia. Istotne z punktu widzenia zabezpieczenia śladu jest opisanie w protokole metody, przy wykorzystaniu której został on ujawniony, a także sposobu jego technicznego zabezpieczenia. Niezbędne jest także scharakteryzowanie właściwości śladu oraz opatrzenie go numeracją.

[264] M. Goc, J. Moszczyński (red.), *Ślady kryminalistyczne. Ujawnianie, zabezpieczanie, wykorzystanie*, Warszawa 2007, s. 25-26.
[265] G. Kędzierska, W. Kędzierski (red.), *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki*, Szczytno 2011, s. 38.

Najważniejszym elementem metryczki śladu jest określenie numeru, miejsca jego ujawnienia z dokładnym opisem wyglądu przedmiotu bądź podłoża, na jakim został znaleziony, a z punktu widzenia zabezpieczenia śladu - wskazanie metody oraz wykorzystanych do jego zabezpieczenia środków. Załącznikiem do protokołu oględzin jest dokumentacja fotograficzna zabezpieczonych śladów oraz w niektórych przypadkach rejestracja obrazu i dźwięku z przebiegu czynności oględzin[266].

4.6.3. Wyposażenie techniczne

Prawidłowe zabezpieczenie i zbadanie miejsca zdarzenia nie jest możliwe bez wykorzystania odpowiedniego sprzętu technicznego. Sprzęt ten można podzielić na dwie podstawowe grupy. Pierwsza z nich obejmuje sprzęt i środki techniczne sensu stricto kryminalistyczne oraz wspomagające. Do pierwszej kategorii należą walizki oględzinowe uniwersalne i specjalistyczne wykorzystywane do ujawnienia i zabezpieczenia, a także udokumentowania znalezionych na miejscu zdarzenia śladów. W zależności od rodzaju śladu technik kryminalistyki dysponuje walizkami specjalistycznymi do śladów daktyloskopijnych, traseologicznych, osmologicznych, biologicznych itd. W walizkach znajdują się narzędzia i materiały służące do ujawniania oraz zabezpieczania i późniejszego pakowania określonego rodzaju śladów kryminalistycznych. Znajdują się w niej również karteczki z numerami, które wykorzystywane się do oznaczania poszczególnych śladów oraz przyrządy służące do dokonywania pomiarów i narzędzia kreślarskie niezbędne do wykonania szkicu kryminalistycznego z miejsca oględzin.

Innym sprzętem kryminalistycznym są walizki fotograficzne służące do dokumentowania przebiegu czynności oględzin i jej wyników przy użyciu sprzętu fotograficznego. W skład takiej walizki wchodzi aparat fotograficzny wraz z różnego rodzaju obiektywami, lampa błyskowa, statyw oraz niezbędne materiały fotograficzne, które można także znaleźć na wyposażeniu walizki oględzinowej. Sprzętem

[266] L. Koźmiński, W. Miś, L. Szplit, *Podstawowe czynności techniczno-kryminalistyczne podczas oględzin miejsca zdarzenia,* op. cit., s. 14.

kryminalistycznym będzie także kamera wideo przeznaczona do utrwalenia przebiegu oględzin.

Do sprzętu kryminalistycznego zalicza się także zestaw przeznaczony do wykonywania odlewów gipsowych w przypadku ujawnienia i potrzeby zabezpieczenia na miejscu zdarzenia śladów traseologicznych. Dodatkowo do sprzętu specjalistycznego zalicza się urządzenie służące do ujawniania śladów pyłowych i specjalne źródła światła, zwane oświetlaczami kryminalistycznymi, które są stosowane do przeprowadzania oględzin przedmiotów w wąskich zakresach promieniowania widzialnego.

Do kategorii środków wspomagających zaliczamy: odzież ochronną, rękawiczki maseczki, ochraniacze na buty, czepki na głowę. Użycie tych środków jest istotne z punktu widzenia przepisów BHP, a z drugiej strony pozwala na przeciwdziałanie wystąpieniu zjawiska kontaminacji. Jest to proces polegający na niekontrolowanym zmieszaniu, skrzyżowaniu różnorodnych czynników w nową całość na etapie ujawniania i zabezpieczania śladu kryminalistycznego i w trakcie badań laboratoryjnych. Kontaminacja jest głównym źródłem niedokładności i błędnych wyników w badaniach genetycznych.

Środkami wspomagającymi przeprowadzenie czynności oględzin są środki transportu umożliwiające grupie oględzinowej dotarcie na miejsce zdarzenia, taśmy pozwalające na zakreślenie obszaru, który ma zostać poddany oględzinom w celu zamknięcia do niego dostępu osobom postronnym oraz namioty oględzinowe i niezbędne oświetlenie[267].

4.7. Różnice pomiędzy oględzinami a wizją lokalną

Jak wykazano w rozdziale I, w literaturze z zakresu postępowania karnego i kryminalistyki, odnaleźć można szereg stanowisk, wskazujących na odnajdywanie w oględzinach cech właściwych również dla wizji lokalnej, a także cech, których stanowczo obie te czynności nie posiadają. Szczegółowe analizy tych czynności, przede

[267] E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka- czyli rzecz o metodach śledczych*, Warszawa, 2008, s. 224.

wszystkim oparte na praktyce stosowania oględzin, doprowadziły jednak do tego, że ich utożsamianie zaczęło budzić kontrowersje na gruncie teorii i praktyki. Jak wskazano, zdania w doktrynie co do relacji obu czynności są podzielone. Niektórzy traktują wizję lokalną jako rodzaj oględzin. Wydaje się jednak, że między tymi czynnościami występują istotne różnice, które dają podstawę do rozróżnienia tych czynności i uznania wizji lokalnej za czynność odrębną od oględzin. Konieczne jest więc porównanie obu czynności i wskazanie zarówno podobieństw jak i różnic między nimi.

Analizując podobieństwa między oględzinami a wizją lokalną należy zwrócić uwagę na kwestię podstawową, jaką jest miejsce zdarzenia. Zarówno oględziny jak i wizja lokalna stanowią cenne źródło informacji o zdarzeniu, jej przebiegu jak i osobach w niej uczestniczących, które uzyskiwane są na miejscu zdarzenia. Wspólną cechą charakterystyczną obu czynności jest też sposób zapoznania się z tymi informacjami, a więc poprzez zmysłowe zapoznanie się z miejscem. Obie czynności mają więc charakter spostrzeżeń procesowych. W przypadku wizji lokalnej organ procesowy za pomocą zmysłów dokonuje zapoznania się z miejscem zdarzenia lub jego fragmentem, które ma na celu sprawdzenie, poznanie czy uprzednio uzyskane informacje, dotyczące tego miejsca lub jego fragmentu są zgodne z rzeczywistością, bądź w celu sprecyzowania albo uzupełnienia tych informacji, względnie mając na celu usunięcie lub tylko wyjaśnienie istniejących w nich sprzeczności. Jak można jednak zauważyć, zmysłowe zapoznanie przy wizji lokalnej jest o wiele węższe niż przy oględzinach. Oględziny obejmują bowiem całe miejsce zdarzenia, natomiast decydując się na przeprowadzenie wizji lokalnej organ, z reguły, koncentruje się na określonych elementach miejsca zdarzenia, co do których posiadane informacje są niepełne lub niezweryfikowane.

Kolejnym wspólnym elementem tych czynności jest organ procesowy, który te czynności wykonuje. Może być nim zarówno prokurator, policjant jak i sąd. W obu czynnościach organ procesowy jako przeprowadzający czynność odgrywa kluczową rolę, a do jego zadań należy także koordynowanie działań na miejscu zdarzenia. Zapewni to ich prawidłowy przebieg i nie wprowadzi niepotrzebnego zamieszania. Organ procesowy jest odpowiedzialny za wyznaczenie zadań i określenie działań w tym względzie.

Z powyższego wynika, że zarówno wizję lokalną, jak i oględziny śledcze można przeprowadzić w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym – zależy to od potrzeby dowodowej. Należy także zauważyć, że na podstawie art. 308 k.p.k.

jest możliwe przeprowadzenie w niezbędnym zakresie wizji lokalnej i oględzin. Pozwala to sklasyfikować je, w określonych okolicznościach, jako czynności niecierpiące zwłoki, zmierzające do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniszczeniem lub zniekształceniem jeszcze przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia. Podkreślić natomiast trzeba, że ani oględziny ani wizja lokalna nie są dopuszczalne w toku postępowania sprawdzającego uregulowanego w art. 307 k.p.k. Prowadzi się je bowiem wówczas, gdy zachodzi potrzeba sprawdzenia lub uzupełnienia danych zawartych w zawiadomieniu po to, aby podjąć decyzję o wszczęciu albo o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego. Z uwagi na fakt, że czynności sprawdzające prowadzone są przed wszczęciem postępowania, a więc wtedy, gdy nie ma uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, niedopuszczalne jest wykonywanie czynności stricte procesowych. Ustawodawca wskazuje bowiem, że w postępowaniu sprawdzającym nie przeprowadza się dowodu z opinii biegłego ani czynności wymagających spisania protokołu, z wyjątkiem przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie lub wniosku o ściganie oraz przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej (art. 307 § 2 i 3 k.p.k.). Z przepisu tego wyraźnie więc wynika, że w ramach postępowania sprawdzającego nie można przeprowadzić oględzin i wizji lokalnej. Obie te czynności mają charakter procesowy i wymagają udokumentowania w formie protokołu.

Zarówno oględziny jak i wizja lokalna podlegają udokumentowaniu za pomocą protokołu, a często także dokumentacji dodatkowej (graficznej, fotograficznej i szkicu kryminalistycznego, a w przypadku wizji lokalnej nierzadko także utrwalenia obrazu lub dźwięku). Jednak należy mieć na uwadze, iż dokumentacja z oględzin wygląda zupełnie inaczej niż z wizji lokalnej. Z głównych elementów można wskazać, że w trakcie oględzin sporządza się protokół oględzin miejsca, osób lub rzeczy, a także możliwe jest wykonanie szkicu kryminalistycznego roboczego, a następnie właściwego. Na szkicu oznacza się punkty SPO (Stały Punkt Odniesienia, Stała Prosta Odniesienia, Stała Płaszczyzna Odniesienia), a także ślady kryminalistyczne, którym nadaje się numery. W wizji lokalnej na szkicu zaznacza się głównie istotne dla sprawy okoliczności i nie oznacza się elementów, które charakterystyczne są wyłącznie dla oględzin miejsca zdarzenia. Ponadto w trakcie oględzin z zabezpieczonych śladów na miejscu zdarzenia sporządza się metryczki śladów, a same ślady są zabezpieczane zgodnie ze sztuką kryminalistyki. W przypadku wizji lokalnej występują ślady pamięciowe, które nie wymagają takich sposobów utrwalenia i zabezpieczenia.

Mimo wskazanych podobieństw, pomiędzy oględzinami a wizją lokalną można zauważyć jednak istotne różnice. Dotyczą one przede wszystkim celów i funkcji oraz związanego z tym zakresu czynności, a także taktyki przeprowadzenia oględzin i wizji lokalnej.

Na wstępie trzeba wskazać, że w obecnym stanie prawnym Kodeks postępowania karnego nie określa „wizji lokalnej" jako samodzielnej czynności procesowej. Nie jest ona uregulowana w Kodeksie postępowania karnego ani w żadnym innym akcie prawnym, w przeciwieństwie do oględzin, których podstawą przeprowadzenia jest art. 207 k.p.k.

Najistotniejsza różnica między wizją lokalną a oględzinami związana jest z charakterem tych czynności, będącym konsekwencją pełnionych funkcji i realizowanych celów tych czynności. Oględziny są przeprowadzane w celu zbadania miejsca przestępstwa, ujawnienia i zabezpieczenia śladów i dowodów na miejscu przestępstwa. Oględziny są czynnością, która jest ukierunkowana przede wszystkim na ujawnienie nowych, nieznanych dotąd informacji. Podczas oględzin dokonuje się zabezpieczenia śladów według wypracowanych metod z obszaru techniki kryminalistycznej. Oględziny polegają więc na działaniach zmierzających do wykrycia, zabezpieczenia i wstępnego zbadania śladów kryminalistycznych w celu wyjaśnienia charakteru i okoliczności badanego zdarzenia i ustalenia sprawcy. Celem oględzin jest więc ujawnienie, zabezpieczenie śladów przestępstwa lub ich nośników znajdujących się na miejscu zdarzenia, osobie lub rzeczy mogących mieć związek z przestępstwem, które mogą służyć jako źródła dowodowe w toku postępowania. Zadaniem oględzin jest dążenie do uzyskania takich przedmiotów, których właściwości lub ich brak są materialnym skutkiem określonego czynu.

Oględziny stanowią więc przede wszystkim czynność dowodową o charakterze poszukiwawczym, w przeciwieństwie do wizji lokalnej, której nie można przypisać celu poszukiwawczego. Wizję lokalną przeprowadza się w cel unaocznienia pewnej sytuacji. Głównymi jej celami są: potwierdzenie popełnienia przestępstwa w określonym miejscu lub w określony sposób, upewnienie się czy opis miejsca, przedstawiony przez składającego wyjaśnienia lub zeznania, jest zgodny z rzeczywistością. Wizja lokalna nie poszukuje śladów kryminalistycznych, lecz korzysta z informacji już pozyskanych za pomocą innych czynności procesowych (np. oględzin miejsca zdarzenia, przesłuchania świadków, podejrzanych). Wizja lokalna jest czynnością polegającą na bezpośrednim zapoznaniu się za pomocą zmysłów z miejscem zdarzenia

lub jego fragmentem, które ma na celu sprawdzenie, czy uprzednio uzyskane informacje dotyczące tego miejsca lub jego fragmentu są zgodne z rzeczywistością, bądź w celu sprecyzowania albo uzupełnienia tych informacji, względnie mając na celu usunięcie lub tylko wyjaśnienie istniejących w nich sprzeczności. Czynność ta jest więc nastawiona na sprawdzenie, sprecyzowanie bądź uzupełnienie już posiadanych informacji oraz ma charakter weryfikacyjny, a nie ma charakteru wykrywczego[268]. Wizja lokalna ułatwia percepcję zeznań i wyjaśnień. Jest to czynność kontrolująca i weryfikująca znane organowi opisy miejsca zdarzenia i samo zdarzenie, uzyskane na podstawie zeznań świadków oraz wyjaśnień oskarżonych lub innych czynności. W wizji lokalnej nie odnajdziemy elementu badawczego, w jej trakcie nie zabezpiecza się śladów ujawnionych na miejscu zdarzenia. Zwrócić przy tym należy uwagę na fakt, że skoro wizja lokalna przeprowadzana jest na miejscu zdarzenia, może w trakcie jej wykonywania dojść do ujawnienia nowych śladów (np. w wyniku wskazania przez podejrzanego składającego wyjaśnienia w trakcie wizji lokalnej miejsca ukrycia zwłok czy przedmiotów związanych z popełnionym przestępstwem). Jednakże, w przypadku gdy zdarzy się, że podczas wizji lokalnej odkryte zostaną jakieś nowe, wcześniej nieznane ślady albo dowody, wówczas należy przerwać wizję lokalną i rozpocząć kolejne oględziny miejsca, które są połączone z ujawnianiem, a następnie zabezpieczeniem śladów[269].

W związku z takim zróżnicowaniem charakteru i celów wizji lokalnej i oględzin, należy także zwrócić uwagę na odmienności w ramach funkcji pełnionych przez wskazane czynności. Wizja lokalna spełnia funkcję rozpoznawczą, zabezpieczającą (gwarancyjną), kontrolną i stabilizującą. Oględzinom z kolei przypisuje się głównie funkcję wykrywczą i zabezpieczającą. O wizji lokalnej nie można więc przede wszystkim powiedzieć, że pełni ona funkcję wykrywczą. Ponadto, pomimo, iż obu tym czynnościom przypisuje się funkcję zabezpieczającą, to funkcja ta jest inaczej rozumiana. W wizji lokalnej polega na upewnieniu się przez organ procesowy, że ustalony na podstawie innych dowodów stan faktyczny jest rzetelnie odtworzony, co doprowadzi do tego, że oskarżony zostanie pociągnięty do odpowiedzialności na podstawie materiałów dotyczących zdarzenia, którego nieścisłości bądź różnice

[268] Wyrok SA w Katowicach z dnia 19 lutego 2015 r., sygn. akt II AKa 489/14, LEX nr 1663044.
[269] J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, Warszawa 2012, s.131.

zostały wyjaśnione[270]. Funkcja zabezpieczająca w oględzinach polega natomiast na odpowiednim utrwaleniu (zabezpieczeniu) ujawnionych na miejscu zdarzenia śladów.

Wskazane wyżej różnice wynikające z celów i charakteru obu czynności powodują kolejne odmienności. Czynność wizji lokalnej ma charakter statyczny, w przeciwieństwie do oględzin miejsca zdarzenia, gdzie czynność ta obejmuje zarówno element statyczny jak i dynamiczny. Dynamiczny charakter czynności oględzin pozwala na zrealizowanie jednego z fundamentalnych celów tej czynności, jakim jest ujawnienie i zabezpieczenie wszystkich śladów kryminalistycznych[271].

Konsekwencją różnicy w zakresie celów i funkcji, a tym samym także zakresu podejmowanych na miejscu czynności, są także odmienne zadania niektórych uczestników, np. specjalistów. W oględzinach specjalista (technik kryminalistyki) koncentruje się na ujawnianiu i zabezpieczaniu śladów kryminalistycznych i dokumentowaniu tych śladów, z kolei w trakcie wizji lokalnej podstawowym zadaniem specjalisty jest rejestrowanie obrazu i dźwięku z przebiegu tej czynności.

Następna różnica wiąże się z przesłankami wykonywania czynności. Obie czynności są przeprowadzane „w razie potrzeby", jednak ta potrzeba rozumiana jest inaczej. W przypadku oględzin wynika ona z konieczności poszukiwania nowych śladów i dowodów, przy czym należy podkreślić, że prawdopodobieństwo ich pozostawienia przez sprawcę na miejscu zdarzenia jest duże. Dlatego też czynność ta jest wykonywana w bardzo wielu postępowaniach, można powiedzieć, że co do zasady jest to jedna z pierwszych czynności postępowania. De facto trudno jest przyjąć, iż oględziny nie dadzą możliwości na dokonanie ustaleń we wskazanym zakresie. Nie są one konieczne tylko w wyjątkowych przypadkach wskazujących na bezcelowość przeprowadzenia oględzin. Zaliczyć do nich można znaczny upływ czasu czy też istotną zmianę warunków zewnętrznych[272]. Wizja lokalna jest natomiast przeprowadzana tylko wtedy, gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy wymaga weryfikacji i uzupełnienia, a ponadto cel ten może być osiągnięty poprzez wizytę na miejscu zdarzenia. W konsekwencji można stwierdzić, że o ile oględziny są przeprowadzane de facto w zdecydowanej większości czynów przestępczych to wizję lokalną prowadza się

[270] E. Gruza, *Psychologia sądowa dla prawników*, op cit, s. 186-188.
[271] Wyrok SN z dnia 19 lipca 2009 r., sygn. akt V KK 20/09, Legalis nr 450603.
[272] M. Kurowski, *Art. 207* [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz Tom I, art. 1-424*, Warszawa 2020, s. 848.

w sprawach dotyczących niektórych przestępstw, zwłaszcza w sprawach o przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.

Wskazane wyżej odmienności są źródłem kolejnych różnic między wizją lokalną a oględzinami. Przeprowadzenie wizji lokalnej poprzedzone jest wykonaniem innych czynności dowodowych, w których ustalono okoliczności podlegające wyjaśnieniu. Co do oględzin, jak wielokrotnie zaznaczano w stanowiskach autorów z zakresu procesu karnego i kryminalistyki, są pierwszą czynnością na miejscu zdarzenia i jej wykonaniu przypisuje się raczej twórcze działanie oparte na pierwotnym zdobyciu informacji. W wizji lokalnej uzyskuje się informacje wtórne.

To także powoduje, że podczas wizji lokalnej zazwyczaj sprawca czynu zabronionego jest już znany i to głównie z nim przeprowadzana jest wizja lokalna. W wizji zatem często uczestniczą osoby które relacjonują zdarzenie (podejrzany, oskarżony, pokrzywdzony czy świadek). W oględzinach miejsca zdarzenia dokonuje się szeregu działań, które dopiero mają za zadanie wskazanie sprawcy czynu zabronionego. Zebrane na miejscu zdarzenia dowody (np. ślady daktyloskopijne, biologiczne czy traseologiczne itd.) mogą pozwolić ustalić lub potwierdzić jego tożsamość.

Kolejna istotna różnica to fakt, iż wizja lokalna jest czynnością powtarzalną, zaś oględziny cechuje niepowtarzalny charakter. Jak już wspomniano, oględziny służą uzyskaniu jak największej ilości informacji o przestępstwie. Jest to pierwsza czynność wykonywana na miejscu zdarzenia. Nie jest tak w przypadku wizji lokalnej, która przeprowadzana jest w krótkim odstępie czasu, po wykonanych już oględzinach miejsca zdarzenia i którą można przeprowadzić wielokrotnie, w zależności od potrzeb postępowania karnego, w przypadku, gdy organ uzna, że jest ona potrzebna, aby np. wyjaśnić nieścisłości, które wystąpiły podczas przesłuchania. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na stanowisko Sądu Apelacyjnego w Katowicach, który podkreślił, że przeprowadzenie oględzin dwufazowo, czyli jako oględziny a następnie reoględziny kolejnego dnia, nie jest pożądane z procesowego i kryminalistycznego punktu widzenia, skoro oględziny w doktrynie przedmiotu określa się jako niepowtarzalne. Sąd zauważył jednak, że takie procedowanie ma wymiar praktyczny i uwzględnia zasady ekonomiki procesowej, ponadto nie jest niezgodne z normą art. 207 § 1 k.p.k., który stanowi, iż dowód taki wykonuje się „w razie potrzeby”[273].

[273] Wyrok SA w Katowicach z dnia 8 kwietnia 2009 r., sygn. akt II AKa 69/09, Legalis nr 172920.

Różnice między wizją lokalną a oględzinami dotyczą także metod stosowanych w trakcie przeprowadzania tych czynności. Metody, które mogą być zastosowane w stosunku do oględzin (tj. obiektywna i subiektywna, dośrodkowa i odśrodkowa) nie mogą być wykorzystane w trakcie przeprowadzania wizji lokalnej. Oględziny winny bowiem obejmować cały obszar miejsca zdarzenia, a nawet teren wykraczający poza samo miejsce dokonania czynu (np. droga ucieczki, miejsce porzucenia dowodów). Wyznaczone przez organ procesowy miejsce oględzin powinno być poddane bardzo dokładnemu obejrzeniu po to, aby ujawnić wszystkie ślady pozostawione na miejscu. Stąd konieczność stosowania wypracowanych w kryminalistyce metod, które mają zapewnić dokładność i skrupulatność czynności. Wizja lokalna, choć przeprowadzana na miejscu zdarzenia, koncentruje się natomiast na pewnym wycinku miejsca przestępstwa, co do którego organ chce zweryfikować i uzupełnić posiadane informacje. Nie ma tu potrzeby szczegółowego badania całego miejsca, więc stosowane przy oględzinach metody nie byłyby adekwatne do realizacji zadań wizji lokalnej.

Cele omawianych czynności w sposób istotny przesądzają także o tym, czyi ewentualnie jakieś środki techniczne lub przedmioty będą niezbędne do ich wykonania. Cele czynności wpływają bowiem także na wskazaną metodykę ich wykonywania. I w tej płaszczyźnie wskazać więc można różnice między wizją lokalną a oględzinami. Podczas wizji lokalnej wykorzystuje się przede wszystkim środki techniczne umożliwiające utrwalenie tej czynności za pomocą dokumentacji dodatkowej - głównie kamerę rejestrującą obraz i dźwięk, aparat fotograficzny, a także mikrofon. W wizji lokalnej mogą być niezbędne także przedmioty imitujące narzędzie przestępstwa, pojazd używany do przemieszczania się, czy inne przedmioty będące odpowiednikiem tych używanych w trakcie zdarzenia. Z kolei oględziny wymagają wykorzystania innych (i w znacznie większej ilości) środków technicznych niż w wizji lokalnej. Mając na uwadze, że na miejscu zdarzenia mogą zostać zabezpieczone różnego rodzaju ślady kryminalistyczne, wykorzystuje się do ich ujawnienia i zabezpieczenia ściśle określone materiały (do każdego rodzaju śladu kryminalistycznego konieczne jest wykonanie zabezpieczenia w ściśle opisany w kryminalistyce i właściwy dla niego sposób). Niewyobrażalnym jest także, aby podczas oględzin przybrać pozoranta. Pozorant może natomiast wystąpić w trakcie przeprowadzenia wizji lokalnej, w której obecność może ułatwić wykonanie określonych czynności.

Z powyższych rozważań wynika, że wizja lokalna i oględziny miejsca zdarzenia to czynności do siebie podobne. Są to czynności procesowo-kryminalistyczne,

o charakterze dowodowym, polegające na dokonywaniu spostrzeżeń, a miejscem ich przeprowadzenia jest miejsce zdarzenia. Są przeprowadzane przez właściwy organ procesowy, zarówno w toku postępowania przygotowawczego, jak i sądowego. Analiza elementów procesowo-kryminalistycznych daje jednak podstawę do wysunięcia wniosku, że między tymi czynnościami zachodzą istotne różnice. Dotyczą one przede wszystkim celu obu czynności, bowiem wizja lokalna (w przeciwieństwie do oględzin) nie zmierza do znalezienia i zabezpieczenia śladów pozostawionych na miejscu zdarzenia. Różnice w zakresie charakteru tych czynności dowodowych (elementu badawczego, poszukiwawczego) są nierozerwalnie związane także z innymi funkcjami tych czynności i szczegółowymi celami, które realizują. Odmienności w zakresie charakteru, celów i funkcji wizji lokalnej i oględzin wpływają także na kolejne różnice dotyczące przesłanek czynności (i związanego z nimi momentu przeprowadzenia czynności), udziału w jej przeprowadzeniu innych podmiotów, sposobu ich przeprowadzenia i stosowanych metod, a także wykorzystywanych przedmiotów i środków technicznych. Zaprezentowane różnice dają podstawę do stwierdzenia, że mimo podobieństw, wizja lokalna jest odrębną od oględzin, samodzielną czynnością dowodową.

Rozdział V

Wizja lokalna a eksperyment procesowy

5.1. Pojęcie eksperymentu procesowego

Rozważania na temat pojęcia eksperymentu procesowego warto rozpocząć od analizy słownikowej. Według słownika wyrazów obcych eksperyment pochodzi od łacińskiego słowa *experimentum*, co oznacza próbować, doświadczać[274]. Słownik języka polskiego PWN określa eksperyment „jako doświadczenie naukowe w celu zbadania jakiegoś zjawiska"[275]. Encyklopedia PWN uzupełnia tę definicję o „zabieg badawczy polegający na celowym wywoływaniu określonego zjawiska (lub jego zmiany) w warunkach sztucznie stworzonych (laboratoryjnych) oraz zbadaniu jego przebiegu, cech lub zależności. Z kolei według Encyklopedii Prawa eksperyment procesowy to „jeden ze środków dowodowych, który podejmuje się w celu sprawdzenia okoliczności mających istotne znaczenie dla sprawy. Eksperyment procesowy polega na przeprowadzeniu doświadczenia bądź na odtworzeniu przebiegu jakiegoś zdarzenia lub jego fragmentu. W ten sposób odtwarza się np. sytuację, jaka miała miejsce w czasie popełnienia przestępstwa"[276]. Uzupełniając te definicje słownikiem wyrazów bliskoznacznych, można dodać, że eksperyment to „doświadczenie, badanie, sprawdzian, test, próba"[277]. Celem eksperymentu jest najczęściej sprawdzenie sformułowanej uprzednio hipotezy, która w wyniku eksperymentu zostaje potwierdzona (wzrasta jej prawdopodobieństwo) lub obalona"[278]. Z kolei T. Kotarbiński definiuje eksperyment jako „zabieg polegający na wywołaniu czegoś w takich właśnie, a nie innych warunkach, po to, by można było zaobserwować, czy w tych warunkach towarzyszy czemuś coś takiego a takiego"[279].

Podsumowując przytoczone definicje słownikowe można wskazać na główne cechy terminu „eksperyment", a mianowicie jest to:

- próba, doświadczenie, zabieg badawczy,

[274] W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 2000, s. 145; A. Malicka, *Zakaz poddawania eksperymentom naukowym, w tym szczególnie eksperymentom medycznym, bez dobrowolnie wyrażonej zgody* [w:] M. Jabłoński, A. Bisztyga (red.), Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym, Wrocław 2014, s. 48.
[275] *Słownik języka polskiego PWN* [https://sjp.pwn.pl/szukaj/eksperyment.html] data dostępu 9 października 2019r.
[276] M. Bojarski, *Eksperyment procesowy* [w:] U. Kalina- Prasznic (red.), *Encyklopedia Prawa,* Warszawa 2007, s. 167.
[277] A. Popławska, W. Kupiec, *Słownik wyrazów bliskoznacznych*, Kraków 2004, s. 63.
[278] *Encyklopedia PWN* [https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/eksperyment;3897080.html] data dostępu 9 października 2019r.
[279] *T. Kotarbiński, Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk,* Wrocław 1961, s. 352.

- element celowej i świadomej działalności człowieka,
- wykonany w sztucznie stworzonych warunkach,
- stosowany w celach poznawczych, stanowi lub może stanowić dowód czegoś[280].

Kolejny etap analizy pojęcia eksperyment procesowy koncentruje się na przedstawieniu wybranych poglądów zarówno z punktu widzenia procesowego jak i kryminalistycznego. Na wstępie należy zwrócić uwagę na rozbieżność poglądów w zakresie nazewnictwa eksperymentu.

T. Hanausek używa określenia eksperyment kryminalistyczny jako ,,czynność zarówno procesową, jak i kryminalistyczną dokonywaną w postaci doświadczenia lub odtworzenia przebiegu stanowiącego przedmiot rozpoznania zdarzeń lub ich fragmentów w celu sprawdzenia okoliczności mających istotne znaczenie dla sprawy"[281].

Z kolei B. Hołyst twierdzi że ,,eksperyment kryminalistyczno-dowodowy jest to czynność przeprowadzana przez organ procesowy, polegająca na dokonaniu doświadczenia lub odtworzenia zdarzeń albo ich fragmentów w ściśle określonych warunkach w celu sprawdzenia już zebranych dowodów lub weryfikacji założeń wynikających z wersji kryminalistycznej"[282].

K. Sławik podkreśla, że eksperyment procesowy ,,jest samodzielną czynnością procesowo-kryminalistyczną i może być realizowany w formie doświadczenia lub odtworzenia przebiegu jakiegoś zdarzenia lub jego fragmentu; dokonywany jest w ściśle określonych warunkach, zbliżonych do tych, w jakich przebiegało określone zdarzenie"[283].

M. Kulicki posługuje się terminem eksperyment procesowo-kryminalistyczny, którego istota polega na ,,kontrolowanym wywołaniu określonego zjawiska lub regulowaniu warunków wpływających na to zjawisko w celu obserwacji pomiaru lub wykrycia zależności zjawiska od regulowanych warunków. Wspólny wszystkim eksperymentom sposób badania to sztuczne wywoływanie zjawiska, dowolna zmiana określonych stron zjawiska i dokładna obserwacja oraz pomiar zmian. Istotną cechą

[280] A. Malasińska-Nagórna, *Eksperyment prowadzony na podstawie art. 211 k.p.k. a eksperyment rzeczoznawczy*, ,,Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile" 2012, nr 1, s. 11.
[281] T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, op. cit., s. 89.
[282] B. Hołyst, *Kryminalistyka*, op. cit.B, s. 1146.
[283] K. Sławik, *Kryminalistyka w związku z procesem karnym, kryminologią i wiktymologią*, Szczecin 2003, s. 193-194.

eksperymentu jest czynna ingerencja osoby aranżującej, która umyślnie wywołuje zjawisko, by poddać je obserwacji”[284].

W opinii S. Kalinowskiego „eksperyment kryminalistyczny jest to przeprowadzana przez organ procesowy, często przy udziale eksperta kryminalistyki lub innego specjalisty, czynność procesowa, której celem jest bądź doświadczalne sprawdzenie środków dowodowych już zebranych, bądź uzyskanie nowych przez odtworzenie okoliczności faktycznych zdarzenia przestępnego”[285].

C. Kulesza podkreśla natomiast charakter eksperymentu procesowego, wskazując, że jest to „dynamiczna czynność procesowa mająca na celu sprawdzenie w sposób doświadczalny, czy badane zdarzenie lub podawany jego przebieg były w ogóle możliwe, ewentualnie czy dane osoby mogły obserwować dane zdarzenie. Powinien być przeprowadzany w warunkach zbliżonych do tych, które istniały w czasie i miejscu badanego zdarzenia”[286].

Na istotną cechę eksperymentu procesowego zwraca uwagę T. Grzegorczyk, który podkreśla, że eksperyment procesowy jest dowodem samoistnym o charakterze zmysłowym[287].

K. Woźniewski uważa, że eksperyment procesowy to czynność dowodowa, która jest przeprowadzana przez organ procesowy na etapie postępowania przygotowawczego bądź sądowego, w dwóch formach tj. doświadczenia albo odtworzenia przebiegu zdarzenia stanowiącego przedmiot rozpoznania bądź ich fragmentu. Celem eksperymentu jest sprawdzenie wersji śledczych albo jakiejś cząstkowej hipotezy śledczej czy zweryfikowanie treści zeznań świadka lub wyjaśnień podejrzanego, a także sprawdzenie, jakie konsekwencje musi przynieść ustalony w innej drodze przebieg zdarzenia[288].

Jak wynika z opinii K. Jagodzińskiej „eksperyment procesowo-kryminalistyczny jest czynnością dowodową, która w istotny sposób kształtuje pogląd o rzeczywistym przebiegu zdarzenia oraz ułatwia dotarcie do prawdy materialnej. Dzięki tym właściwościom wykorzystanie wyników eksperymentu znajduje szerokie

[284] M. Kulicki, *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej*, Toruń 1994, s. 325.
[285] S. Kalinowski, *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa, 1981, s. 204
[286] C. Kulesza, *Art. 211* [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Lex 2020.
[287] T. Grzegorczyk, *Art. 211* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467. Komentarz*, Lex 2014.
[288] K. Woźniewski, *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji*, op.cit., s. 127.

zastosowanie zarówno w sferze procesowej, naukach penalnych, jak i innych dziedzinach im pokrewnych”[289].

Zdaniem P. W. Mierzejewskiego eksperyment procesowy to czynność postępowania dowodowego. Przybrać może formę doświadczenia bądź odtworzenia przebiegu zdarzenia, jakiegoś faktu, stanowiącego przedmiot rozpoznania w toczącym się postępowaniu karnym oraz zdarzeń czy ich fragmentów, które występują obok faktu zasadniczego, powiązanego z rozpoznawaną sprawą. Czynność ta jest połączeniem dwóch warstw. Pierwsza jest procesowa, ponieważ obejmuje aspekty stricte procesowe. Zaś druga to kryminalistyczna skupiająca się na metodach i sposobach jej wykonania[290].

5.2. Eksperyment procesowy a eksperyment rzeczoznawczy

Eksperyment procesowy należy odróżnić od eksperymentu rzeczoznawczego. Zasadnicza różnica między nimi jest taka, że eksperyment rzeczoznawczy nie jest czynnością procesową. Jest to czynność prowadzona samodzielnie przez biegłego, w ramach wykonywanej ekspertyzy (część składowa opinii).

W zakresie różnic pomiędzy wskazanymi typami eksperymentów wypowiedział się Sąd Najwyższy[291], wskazując na dwa podstawowe elementy różnicujące, którymi są podmiot przeprowadzający (organ procesowy i odpowiednio biegły) oraz charakter (czynność procesowa i element składowy opiniowania). We wskazanym orzeczeniu Sąd Najwyższy podkreślił, że ze wskazanych różnic wynika, iż przeprowadzenie przez biegłego eksperymentu rzeczoznawczego nie legalizuje ani przesłuchania przez niego uczestników postępowania, ani tym bardziej, wykorzystania ich oświadczeń i to również przez sąd odwoławczy. Z wyroku tego wynika także, że konieczność rozróżnienia eksperymentu procesowego i rzeczoznawczego

[289] K. Jagodzińska, *Eksperyment Karnoprocesowy w Polsce i w Niemczech. Zarys problematyki porównawczej* [w:] Nowa kodyfikacja prawa karnego, tom XXIII, Wrocław 2008, s. 43.
[290] P. M. Mierzejewski, *Kompendium postępowania karnego*, op.cit., s. 131.
[291] Wyrok SN z 20 czerwca 1988 r., I KR 174/88, LEX nr 203997.

związana jest z istotą całego postępowania karnego. Sąd wskazał bowiem, że nie da się osiągnąć celów postępowania karnego określonych w art. 2 k.p.k. przez „cedowanie (przerzucanie) obowiązków organów procesowych na innych uczestników postępowania, pozbywanie się możliwości bezpośredniego zetknięcia się z najważniejszymi dowodami, łamanie zakazów dowodowych i w efekcie opieranie się przy rozstrzyganiu o istocie procesu na materiale niestanowiącym dowodów". Dlatego też trzeba podkreślić, że „eksperyment procesowy określony w art. 211 k.p.k. jest czynnością procesową, do której przeprowadzenia uprawniony jest jedynie organ procesowy, mogący tylko wezwać do udziału w tych czynnościach biegłego (art. 198 § 1 k.p.k.) lub specjalistę (art. 205 § 1 k.p.k.)".

Warto również dodać, iż w zakresie innych czynności dowodowych kierujący nimi organ procesowy może przeprowadzać proste eksperymenty, np. w czasie przesłuchania może zweryfikować zdolność świadka do określenia odległości. Należy pamiętać, że wynik takich czynności nie stanowi samodzielnego środka dowodowego[292].

5.3. Podstawa prawna eksperymentu procesowego i jego rodzaje

Podstawą prawną przeprowadzenia eksperymentu procesowego jest art. 211 k.pk., z którego wynika, że „w celu sprawdzenia okoliczności mających istotne znaczenie dla sprawy, można przeprowadzić w drodze eksperymentu procesowego doświadczenie lub odtworzenie przebiegu stanowiących przedmiot rozpoznania zdarzeń lub ich fragmentów". Jest to więc samoistna czynność procesowa o charakterze dowodowym, mająca na celu sprawdzenie w sposób doświadczalny, czy badane zdarzenie lub podawany jego przebieg były w ogóle możliwe[293].

Zgodnie z literalnym brzmieniem tego przepisu eksperyment procesowy może przyjąć dwie formy: doświadczenia oraz odtworzenia[294]. W pierwszej formie chodzi

[292] Z. Czeczot, T. Tomaszewski, *Kryminalistyka ogólna*, Łódź 1996, s. 198.
[293] Wyrok SN z dnia 16 lipca 2009 r. syg. akt V KK 20/09, LEX nr 519629.
[294] J. Widacki (red.), *Kryminalistyka, op. cit.,* s. 131.

o sprawdzenie, czy jest możliwość wystąpienia określonych stanów. Zatem doświadczenie polega na zweryfikowaniu, czy określone zdarzenie lub jego fragment mogło mieć miejsce lub taki przebieg, który organ procesowy zakłada w utworzonej wersji kryminalistycznej bądź jaki wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego (np. zeznań świadków, wyjaśnień podejrzanego). Celem doświadczenia może być także zbadanie możliwości spostrzegania wskazanych faktów i zjawisk w danych warunkach. Przyjmuje się, że ta forma eksperymentu dąży do wypełnienia luki dowodowej bądź do weryfikacji niepewnego ogniwa łańcucha środków dowodowych[295]. Z kolei druga forma eksperymentu procesowego ma na celu sprawdzenie poprzez odtworzenie, czy zdarzenie lub jego fragmenty mogły mieć określony przebieg. Istotą rekonstrukcji jest stworzenie niemalże identycznych warunków jak te, które były w trakcie zdarzenia, podczas działania, o tej samej porze oraz w tożsamych warunkach[296]. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 19 grudnia 2015 roku podkreślił, że jedynie stworzenie niemal identycznych warunków zdarzenia pozwala rzetelnie przeprowadzić eksperyment procesowy polegający na jego odtworzeniu, którego celem jest sprawdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy[297]. To samo stanowisko zaprezentował Sąd Okręgowy w Poznaniu w wyroku z dnia 17 grudnia 2015 roku, który podkreślił, że żeby doświadczenie i odtworzenie spełniało cel procesowy, powinno być przeprowadzane w warunkach maksymalnie zbliżonych do takich, które miały miejsce, kiedy zdarzenie nastąpiło[298].

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że pomiędzy doświadczeniem a odtworzeniem występują niewielkie różnice. Doświadczenie może posiadać charakter wielokierunkowy, czy też być badaniem poszukiwawczym, którego celem jest sprawdzenie hipotez bądź wersji kryminalistycznych. Skierowane może być na pewien fragment zdarzenia. Badane są w nim jedynie pewne związki występujące pomiędzy rzeczami a zjawiskami, które nie zawsze będą związane ze wszystkimi elementami określonego zdarzenia, np. czasem, miejscem. Tymczasem odtworzenie musi być związane z poznanymi już okolicznościami zdarzenia budzącego wątpliwości. Odtworzenie może obejmować całe zdarzenie i zawsze musi być powiązane z każdym

[295] D. Gruszecka, *Art. 211* [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2019.
[296] M. Kurowski, *Art. 211* [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 775.
[297] Wyrok SA w Gdańsku z dnia 29 grudnia 2015 r., sygn. akt II AKa 111/15, LEX nr 2034123.
[298] Wyrok SO w Poznaniu z dnia 17 grudnia 2015 r., sygn. akt IV Ka 1095/15, LEX nr 1966610.

jego elementem sytuacyjnym[299]. Wskazuje się, że podstawową różnicą jest konieczność przeprowadzenia odtworzenia w warunkach jak najbardziej zbliżonych do warunków ustalonych w toku postępowania odnośnie do miejsca, w którym dane zjawisko zaistniało, eksperyment zaś w formie doświadczenia niekoniecznie już musi spełniać takie wymogi[300]. Istotność tego elementu podkreśla także orzecznictwo sądowe. Jako przykład wskazać można wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2005 r.[301], a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2009 r.[302]. Wskazano w nich wyraźnie, że „zarówno doświadczenie, jak i odtworzenie, aby spełniało sens procesowy, winno być przeprowadzone w warunkach maksymalnie zbliżonych do tych, jakie miały miejsce, gdy zdarzenie zaistniało". Dlatego też słusznie przyjmuje się, że organ procesowy powinien zrezygnować z przeprowadzenia odtworzenia w tych sytuacjach, gdy doszło do istotnej zmiany okoliczności (np. sposobu oświetlenia w zakresie możliwości spostrzeżenia i rozpoznania istotnych cech czy przebudowy drogi) lub dostosować czas przeprowadzenia eksperymentu do warunków (np. oczekiwać na zmianę pory roku). W zakresie zaś eksperymentu w formie doświadczenia nie jest istotne uzyskanie takich samych warunków, chyba że mają one zasadnicze znaczenie dla możliwości wystąpienia określonych zdarzeń[303]. Zwraca się także uwagę, że jeżeli z uwagi na znaczny upływ czasu od danego zdarzenia pokrzywdzony nie jest w stanie przekazać informacji istotnych dla wiernego odtworzenia określonych okoliczności, to cel eksperymentu jest niemożliwy do realizacji, zatem wniosek dowodowy złożony przez pokrzywdzonego w tej materii winien być oddalony na podstawie art. 170 § 1 pkt 4 k.p.k.[304]. W orzecznictwie wskazuje się jednak również na możliwość rekonstrukcji zdarzenia także w warunkach imitacji zaaprobowanej przez oskarżonego, podnosząc, że czynność ta ma jedynie charakter weryfikujący uzyskane wcześniej dowody i ich przydatność do poprawnych ustaleń rekonstruujących zajście[305].

W przepisach policyjnych eksperyment procesowy został uregulowany w rozdziale 9 wytycznych Nr 3 Komendanta Głównego Policji w sprawie wykonywania

[299] R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Art. 211* [w:] R. A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 662.
[300] S. Rybarczyk, *Eksperyment jako dowód w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 16–18.
[301] Wyrok SN z dnia10 czerwca 2005 r., II KK 332/04, LEX nr 152467.
[302] Wyrok SN z dnia 16 lipca 2009 r., V KK 20/09, LEX nr 519629.
[303] M. Kurowski, *Art. 211* [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, Lex.
[304] T. Grzegorczyk, Art. 211, op. cit., Lex 2014.
[305] Wyrok SA w Katowicach z dnia 8 kwietnia 2009 r., II AKa 69/09, LEX nr 534004.

niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów[306]. Zgodnie z wytycznymi eksperyment procesowy może zostać przeprowadzony jednorazowo lub kilkukrotnie, w każdym stadium postępowania, również w toku dokonywania innych czynności. Wytyczne odnoszą się również do sposobu sporządzania dokumentacji z przeprowadzanej czynności. Jeżeli eksperyment procesowy jest samodzielną czynnością procesową, to z jego przeprowadzenia sporządza się protokół i w miarę potrzeby dokumentację techniczną. Z kolei jeżeli eksperyment procesowy jest częścią oględzin, jego przebieg i wyniki dokumentuje się w protokole oględzin.

5.4. Organy uprawnione do prowadzenia eksperymentu procesowego oraz jego uczestnicy

Eksperyment procesowy może zostać przeprowadzony zarówno w postępowaniu przygotowawczym jak i sądowym, o ile jest to celowe, by zweryfikować okoliczności, które mają istotne znaczenie dla sprawy[307]. Z racji obligatoryjnej formy utrwalenia tej czynności w protokole jest to czynność niedopuszczalna w trakcie postępowania sprawdzającego (art. 307 k.p.k.). W odniesieniu do możliwości przeprowadzenia eksperymentu procesowego w trybie czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 k.p.k.) należy stwierdzić, że z formalnego punktu widzenia przepisy dopuszczają taką możliwość. Trzeba jednak mieć na uwadze przesłanki przeprowadzenia tej czynności. Przeprowadzenie eksperymentu procesowego wymaga bowiem uzyskania określonego materiału dowodowego przed jego przeprowadzeniem. W praktyce więc zasadniczo możliwość wykonania eksperymentu procesowego w ramach czynności niecierpiących zwłoki wskazanych w art. 308 k.p.k. będzie wyeliminowana przez konieczność wcześniejszego zgromadzenia dowodów i zaplanowania tej czynności. Jako czynność dowodową eksperyment procesowo–kryminalistyczny można przeprowadzić w takcie

[306] Wytyczne Nr 3 Komendanta Głównego Policji w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów z dnia 30 sierpnia 2017 r. (Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 59), § 42 - § 61.
[307] M. Szramka, *Eksperyment procesowo-kryminalistyczny*, ,,Edukacja Prawnicza" 2010, nr 12, s. 37.

postępowania dowodowego przed sądem pierwszej instancji, instancji odwoławczej, a także po uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania.

Przeprowadzenie eksperymentu procesowego stanowi czynność organu procesowego. Organ procesowy podejmuje decyzję o zakresie oraz sposobie przeprowadzenia tej czynności, a także jej przebiegu i formie dokumentowania. Na etapie postępowania przygotowawczego czynność tę może wykonać prokurator prowadzący postępowanie przygotowawcze lub Policja lub inne organy uprawnione do prowadzenia postępowania przygotowawczego w zakresie określonym przez prawo. Zakres uprawnień poszczególnych organów ścigania do przeprowadzenia eksperymentu procesowego uzależniony jest przy tym od formy prowadzonego postępowania. Gdy przybierze ono formę śledztwa, to wówczas zrealizowanie eksperymentu procesowo-kryminalistycznego przez organ nieprokuratorski wymaga umocowania za pomocą powierzenia tej czynności Policji bądź innym organom. W przypadku, gdy częściowo zostanie powierzone śledztwo tym organom procesowym, to wykonać ją można tylko w obszarze powierzonej przez prokuratora części tego śledztwa. W toku dochodzenia prowadzonego przez organy nieprokuratorskie przeprowadzenie eksperymentu procesowego należy do uprawnień tych organów. Należy jednak pamiętać w takim przypadku o uprawnieniach prokuratora wynikających z obowiązku sprawowania nadzoru nad czynnościami innych organów. Prokurator może więc uczestniczyć w eksperymencie procesowym przeprowadzanym przez prowadzącego postępowanie, osobiście go przeprowadzić, a także wydawać postanowienia, zarządzenia lub polecenia oraz zmieniać i uchylać postanowienia i zarządzenia wydane przez prowadzącego postępowanie (art. 326 § 3 k.p.k.). Na etapie jurysdykcyjnym organem, który przeprowadza tę czynność jest sąd. Należy jednak podkreślić, iż zgodnie z art. 396 § 1 k.p.k. jeżeli przeprowadzenie eksperymentu z udziałem pełnego składu orzekającego napotyka znaczne trudności albo jeżeli strony wyrażają na to zgodę, sąd wyznacza do tej czynności sędziego ze swego składu albo sąd wezwany.

Trzeba przy tym podkreślić, że uprawnienie do przeprowadzenia eksperymentu procesowego przysługuje jedynie uprawnionym na danym etapie organom procesowym, natomiast nie jest ono objęte uprawnieniami stron procesowych ani ich przedstawicieli (obrońców, pełnomocników). Przeprowadzone przez oskarżonych we własnym zakresie praktyczne doświadczenia nie mają waloru dowodowego i co najwyżej mogą być podstawą do stwierdzenia potrzeby przeprowadzenia konkretnych dowodów

przez sąd[308]. Podobnie wskazał Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z 10 czerwca 2014 r., stwierdzając, że „przeprowadzane we własnym zakresie przez oskarżonych praktyczne doświadczenia pozbawione są waloru dowodowego niezależnie od ich metodologii i co najwyżej mogą stanowić podstawę dla stwierdzenia potrzeby przeprowadzenia określonych dowodów przez sąd; nie są bowiem ani eksperymentem procesowym, ani rzeczoznawczym”[309]. Trzeba jednak wskazać, że czynność o znamionach eksperymentu, ale przeprowadzona przez strony poza procesem karnym, nie może być co prawda nazwana eksperymentem procesowym, ale może być do procesu wprowadzona na podstawie art. 393 § 3 k.p.k. i będzie podlegała ocenie przez sąd zgodnie z art. 410 k.p.k. w ramach art. 7 k.p.k.[310].

Zgodnie z treścią art. 167 k.p.k. dowody w postępowaniu karnym przeprowadza się na wniosek stron albo z urzędu. Odnosi się to także do eksperymentu procesowego. Przeprowadzenie dowodu z urzędu jest uprawnieniem organu procesowego (art. 9 § 1 k.p.k.), a jednocześnie obowiązkiem wynikającym z zasady prawdy materialnej. Z kolei wnioskowanie o przeprowadzenie czynności dowodowej jest jednym z najważniejszych uprawnień stron procesowych, objętych zasadą równości broni wynikającą z zasady kontradyktoryjności postępowania. Dla oskarżonego prawo do składania wniosków dowodowych jest jednym z najważniejszych elementów prawa do obrony materialnej. Poza wskazanym art. 167 k.p.k. uprawnienie do składania wniosków dowodowych wyrażone jest np. w art. 315 § 1 k.p.k., zgodnie z którym podejrzany i jego obrońca oraz pokrzywdzony i jego pełnomocnik mogą składać wnioski o dokonanie czynności śledztwa.

Odnosząc się do uczestników eksperymentu procesowego i jednocześnie uprawnień stron procesowych postępowania przygotowawczego należy wskazać, że eksperyment procesowy uznaje się za czynność niepowtarzalną[311]. Ustawa nie definiuje pojęcia czynności niepowtarzalnych, choć nie ulega wątpliwości, że pod pojęciem tym kryją się czynności o charakterze dowodowym. W literaturze przedmiotu panuje powszechne przekonanie, że przez czynność niepowtarzalną

[308] H. Skwarczyński, *Art. 211* [w:] A. Sakowicz (red.), *Kodeks postepowania karnego. Komentarz.* Legalis 2020.
[309] Wyrok SA w Białymstoku z dnia 10 czerwca 2014 r., II AKa 80/14, LEX nr 1496381.
[310] M. Kurowski, *Eksperyment procesowy* [w:] J. Skorupka (red.), *System Prawa Karnego Procesowego, t. VIII, cz. 4, Dowody*, Warszawa 2019, s. 5247–5249; C. Kulesza, *Art. 211*, op. cit., Lex 2020.
[311] A. Staszak, *Art. 316* [w:] D. Szumiło-Kulczycka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, Lex 2022.

należy rozumieć taką czynność, której nie będzie można powtórzyć na kolejnym etapie szeroko rozumianego postępowania karnego, a więc w tym przypadku przed sądem[312]. K. Dudka wskazuje przy tym, że nie traci waloru niepowtarzalności czynność, którą na etapie śledztwa lub dochodzenia powtarzano z uwagi na konieczność jej uzupełnienia[313]. Ocena zatem, czy czynność ma charakter niepowtarzalny, dokonywana jest ex ante, a więc przed jej przeprowadzeniem[314].

Uznanie eksperymentu za czynność niepowtarzalną powoduje istotne konsekwencje. Art. 316 § 1 k.p.k. wymaga bowiem, że jeżeli czynności śledztwa nie będzie można powtórzyć na rozprawie, należy podejrzanego, pokrzywdzonego i ich przedstawicieli ustawowych, a obrońcę i pełnomocnika, jeżeli są już w sprawie ustanowieni, dopuścić do udziału w czynności. Wyjątkiem od tego obowiązku jest uznanie, że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu w razie zwłoki. Wówczas organ procesowy może odmówić dopuszczenia tych osób do udziału w czynności. Także podejrzanego pozbawionego wolności nie sprowadza się wtedy, gdy zwłoka grozi utratą lub zniekształceniem dowodu (art. 316 § 2 k.p.k.). W literaturze zwraca się uwagę, że konieczność odpowiedniego zaplanowania eksperymentu procesowego zasadniczo wyłącza odmowę dopuszczenia do udziału w czynności osób uprawnionych z uwagi na niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu, co odnieść należy także do podejrzanego pozbawionego wolności (art. 316 § 2 k.p.k.). Odnowa dopuszczenia czynności powinna więc nastąpić tylko wyjątkowo, np. gdy wykonanie czynności w danym czasie będzie uwarunkowane, np. specyficzną pogodą, jako elementem istotnym dla optymalnego odwzorowania warunków zdarzenia, a zapewnienie udziału osób wskazanych w art. 316 § 1 k.p.k. skutkowałoby koniecznością przesunięcia tej czynności na inny czas i zarazem utratą możliwości skorzystania z odpowiedniej aury pogodowej, warunkującej sytuację maksymalnie zbliżoną do tej w jakiej zaistniało zdarzenie[315].

Poza stronami procesowymi i ich przedstawicielami należy także zwrócić uwagę na możliwość udziału w eksperymencie procesowym także innych uczestników, których obecność i pełnione zadania istotnie wpływają na jakość i skuteczność tej czynności

[312] Ibidem.
[313] K. Dudka [w:] R.A. Stefański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego, t. 10, Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016, s. 912.
[314] A. Staszak, *Art. 316*, op. cit., Lex 2022.
[315] D. Drajewicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-424*, Warszawa 2020.

dowodowej. W przypadku, gdy w związku z przeprowadzanym doświadczeniem czy rekonstrukcją, wymagane są wiadomości specjalne, do udziału w tej czynności trzeba powołać biegłego. Podstawą udziału biegłych w eksperymencie jest art. 198 § 1b k.p.k. który stanowi, że w miarę potrzeby biegłego wzywa się do udziału w przeprowadzeniu dowodów. Na przesłanki powołania biegłego zwrócił uwagę m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z 7 maja 1997 r., wskazując, że „eksperyment procesowy jest czynnością procesową, którą przeprowadza organ procesowy. Ustawa wcale nie wymaga udziału biegłego w przeprowadzeniu eksperymentu, ewentualna zaś potrzeba uczestniczenia przez biegłego w przeprowadzeniu tej czynności zależy od tego, czy w rachubę wchodzi in concreto stwierdzenie (ustalenie i ocena) okoliczności wymagających wiadomości specjalnych (art. 176 § 1 k.p.k.)[316]. Z kolei zgodnie z art. 205 § 1 k.p.k. przy realizacji czynności technicznych należyte jest uczestnictwo specjalisty. Specjalistę można przesłuchać w charakterze świadka o czym stanowi art. 206 § 2 k.p.k. Uczestnikami eksperymentu mogą być również świadkowie zdarzenia, pozoranci przybrani do czynności, protokolanci i osoby ochraniające teren a także pomocniczy personel techniczny.

Trzeba także zauważyć, że zgodnie z treścią art. 212 k.p.k. w toku eksperymentu procesowego mogą być dokonywane także inne czynności dowodowe, jak na przykład przesłuchania. W literaturze podkreśla się, że taka potrzeba musi wynikać z realiów konkretnej sprawy. Przesłuchanie może dotyczyć zarówno świadków, biegłych jak i podejrzanych. Słusznie przy tym przyjmuje się, że przesłuchania osób biorących udział w eksperymencie procesowym nie wymaga sporządzania odrębnych protokołów, lecz oświadczenia dowodowe mogą być umieszczone w protokole czynności głównej (eksperymentu procesowego), przy zachowaniu wymogów procesowych związanych z ich przeprowadzeniem (np. co do uprzedzenia świadka w trybie art. 190 i art. 191 § 2 k.p.k.)[317].

[316] Wyrok SN z dnia 7 maja 1997 r., IV KKN 23/97, LEX nr 29960.
[317] J. Grajewski, S. Steinborn, *Art. 211* [w:] L. K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego*, Lex 2015.

5.5. Przedmiot i cel eksperymentu procesowego

Przedmiotem eksperymentu są wszystkie elementy zdarzenia, zarówno te, które są utrwalone materialnie, jak i nieutrwalone materialnie. Do składników zdarzenia utrwalonych materialnie możemy zaliczyć ślady sprawcy przestępstwa, współsprawców, pomocników, podżegaczy, pokrzywdzonego, czy też świadków zdarzenia oraz innych osób znajdujących się na miejscu oraz w czasie popełnienia przestępstwa, bądź bezpośrednio przed nim albo po jego dokonaniu. Obejmuje to także ślady użytych narzędzi czy środków lokomocji lub transportu. Określenie środka komunikacji oraz transportu dotyczy również śladów zwierząt i pociągów. Przedmiot ten ma miejsce wówczas, gdy odtwarzany jest mechanizm śladów, a eksperyment stanowi kontrolę określnego w wersji ich źródła. Co do drugiego elementu zdarzeń materialnie nieutrwalonych, są to te nieodkształcające rzeczywistości. Na podłożu miejsca przestępstwa nie pozostawiają one śladów w terenie otwartym, we wnętrzu budynku, na przedmiotach terenowych czy też na zostawionych przez sprawcę narzędziach. Niematerialną postacią zjawiska mogą być: ruch, cios nożem, barwa, światło, cyfry, liczby lub hasła[318].

Przedmiotem eksperymentu jest przebieg całego zdarzenia lub jego fragmentu ze szczególnym uwzględnieniem:

- możliwości odbioru wrażeń zmysłowych przez człowieka np. zobaczenia, czy też usłyszenia czegoś w ściśle określonych warunkach,
- możliwości percepcji innych bodźców w ściśle określonych warunkach,
- możliwości dokonania jakiejś czynności; sprawdzenia czy konkretna osoba mogła np. w określonych warunkach czasowych, przedmiotowych lub podmiotowych czy też przestrzennych popełnić przestępstwo,
- mechanizmu przebiegu określonych zdarzeń i ich wzajemnych związków,
- możliwości zaistnienia konkretnego zdarzenia albo wystąpienia konkretnego zjawiska,
- zweryfikowania prawdziwości zeznań lub wyjaśnień,
- wyjaśnienia sprzeczności występujących w zeznaniach bądź wyjaśnieniach,

[318] Z. Jarocki, *Eksperyment w postępowaniu karnym a taktyka obrońcy*, „Palestra" 1996, nr 10 (106), s. 57-58.

- ujawnienia mechanizmu powstawania i położenia śladów,[319]
- sprawdzenia wersji śledczych, jak również jakiejś cząstkowej hipotezy śledczej,
- sprawdzenia konsekwencji, które musi przynieść ustalony uprzednio już w innych przeprowadzonych czynnościach przebieg wydarzeń[320].

Celem eksperymentu procesowego jest zdobycie danych dla indukcyjnego uzasadnienia lub dla sprawdzenia określonej tezy ogólnej[321]. W związku z powyższym eksperyment umożliwia sprawdzenie już zebranych dowodów pochodzących z różnych źródeł dowodowych. Zadaniem eksperymentu jest na przykład sprawdzenie możliwości usłyszenia i zobaczenia czegoś przez świadka lub ustalenie, czy możliwe było popełnienie przestępstwa przez konkretną osobę, w określonych warunkach i w określony sposób. Czynność ta pozwala również na sprawdzenie wersji śledczych opartych na materiałach postępowania oraz doświadczeniu organu procesowego. Trzecim celem eksperymentu procesowego jest poznanie określonych związków między rzeczami a zjawiskami, ustalenie określonego ciągu zdarzeń i ich wzajemnych relacji, ustalenie możliwości wystąpienia określonych skutków przestępstwa w wyniku działania sprawcy, ustalenie możliwości powstania określonych śladów na miejscu zdarzenia[322].

Wykorzystanie eksperymentu procesowego wykazują przykłady spraw, będących przedmiotem badań aktowych, w których były przeprowadzane eksperymenty procesowe. W pierwszej celem eksperymentu procesowego było sprawdzenie poprzez dokonanie „pomiaru czasu przejazdu rowerem pomiędzy domem (...) a miejscem zabójstwa (...) oraz pomiędzy boiskiem a miejscem zabójstwa (...)[323]. W drugiej sprawie celem eksperymentu było sprawdzenie „czy zabezpieczona podczas oględzin mieszkania przy ul. (...) w dniu 23.07.06 wkładka zamka pasuje do któregoś z kluczy zabezpieczonych w dniu 24.07.06 na klatce schodowej przy ul. (...) w Białymstoku”[324].

---

[319] A. Malasińska-Nagórna*, Eksperyment kryminalistyczny w postępowaniach karnych o kierowaniu pojazdami w stanie nietrzeźwości (na podstawie śladów z praktyki*), „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile” 2012, nr 1, s. 46; A. Malasińska-Nagórna*, Eksperyment prowadzony na podstawie art. 211 k.p.k. a eksperyment rzeczoznawczy*, op. cit., s. 13.

[320] L. K. Paprzycki (red.) *Kodeks postepowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 714.

[321] J. Sokołowski, *Istota eksperymentu śledczego*, „Problemy Kryminalistyki” 1963, nr 44-45, s. 593.

[322] Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów (Dz. Urz. KGP z 2017 r., poz. 59).

[323] Protokół eksperymentu procesowego w sprawie SO w Gdańsku, sygn. akt XIVK 289/12, karta 2135.

[324] Protokół eksperymentu procesowego w sprawie SO w Białymstoku sygn. akt III 118/07K 289/12, karta 94-95.

5.6. Przesłanki eksperymentu procesowego

Przystępując do rozważań obejmujących warunki stosowania eksperymentu procesowego należy podkreślić, że nie ma wątpliwości, iż eksperyment jest czynnością procesową. O zastosowaniu omawianej czynności decydują określone potrzeby postępowania karnego, jak również możliwości przeprowadzenia doświadczenia[325]. W związku z tym jej skuteczne oraz zgodne z prawem przeprowadzenie uwarunkowane jest pojawieniem się określonych przesłanek. Warunkiem *sine qua non* wykonania każdego eksperymentu jest wystąpienie przesłanek pozytywnych prawnych i faktycznych, które uzasadniłyby taką potrzebę[326]. Do katalogu przesłanek faktycznych zaliczyć należy:

- zaistnienie wątpliwości co do możliwości zrealizowania wskazanego działania, poczynienia spostrzeżeń, zaistnienie zdarzenia lub wystąpienia zjawiska,
- stwierdzenie, że zdarzenie, zjawisko bądź okoliczności, które budzą wątpliwości mają istotne znaczenie z punktu widzenia dowodowego dla sprawy,
- zauważalna jest szansa, że rozstrzygnięcie tej wątpliwości jest możliwe[327].

W doktrynie sytuacje, w których nie można przeprowadzić eksperymentu procesowo-kryminalistycznego określa się mianem negatywnych przesłanek. Negatywne przesłanki przeprowadzenia eksperymentu są określone wprost w Wytycznych Nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo śledczych przez policjantów w § 62 pkt 2. Czynności tej nie dokonuje się w siedmiu przypadkach, gdy:

- zagraża życiu albo zdrowiu uczestników,
- łączy się z udziałem pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185a, art. 185b lub art. 185c k.p.k.,
- łączy się z udziałem osób, o których mowa w art. 192 § 3 k.p.k., chyba że wyrażą zgodę,
- przeprowadzenie eksperymentu zagraża ujawnieniu tajemnicy prawnie chronionej,

[325] M. Jachimowicz, *Eksperyment procesowy w postepowaniu karnym* [https://www.edukacjaprawnicza.pl/eksperyment-procesowy-w-postepowaniu-karnym/] data dostępu 10 październik 2017r.
[326] M. Żołna, *Eksperyment procesowo – kryminalistyczny. Istota i dowodowa rola*, op. cit., s. 32.
[327] Ibidem.

- przeprowadzenie tej czynności jest uwłaczające dla godności osobistej uczestników,
- eksperyment może zagrażać mieniu niewspółmiernie do znaczenia eksperymentu,
- przeprowadzenie eksperymentu związane będzie z przybraniem zwłok[328].

Ponadto, jak wskazał Sąd Apelacyjny, nie można przeprowadzić eksperymentu procesowego w sytuacji, gdy został już ustalony przebieg zdarzeń, a nie zachodzi konieczność dokonania weryfikacji tych okoliczności; w takiej sytuacji przeprowadzenie go jest zbędne[329]. W orzecznictwie można także znaleźć opisy sytuacji, które świadczą o nieprzydatności przeprowadzenia eksperymentu w określonych sytuacjach. Fakt ten podkreślił Sąd Najwyższy stwierdzając, że „przeprowadzenie dowodu z eksperymentu procesowego oraz z opinii biegłego co do mechanizmu powstania śladów krwi na ubraniach skazanego byłoby nieprzydatne do stwierdzenia istotnych dla rozstrzygnięcia okoliczności, przede wszystkim z uwagi na niemożność precyzyjnego i szczegółowego odtworzenia okoliczności zdarzenia (wynikającej przede wszystkim) ze znacznej nietrzeźwości jego uczestników”[330]. Mając na uwadze wskazane stanowiska, koniecznym jest rozważenie możliwości przeprowadzenia eksperymentu z punktu widzenia możliwości otrzymania jasnego wyniku.

Przesłanki pozytywne i negatywne są brane pod uwagę przez organy procesowe, gdy podejmowana jest decyzja o realizacji eksperymentu procesowego. Mają one istotny wpływ na nią. Skrupulatnie przeprowadzona analiza pozytywnych i negatywnych przesłanek jest fundamentem prawidłowej realizacji czynności i jej dowodowej skuteczności. W przypadku wystąpienia pozytywnej przesłanki, nie stoi nic na przeszkodzie do przeprowadzenia tej czynności. Jednakże, gdy okoliczności wykażą negatywną przesłankę nie jest dopuszczone podjęcie się realizacji eksperymentu. Co za tym idzie, zbagatelizowanie negatywnych przesłanek może wywołać daleko idące konsekwencje. Najlepiej można zobrazować ową sytuację przykładem, gdy zdarzenie miałoby miejsce na terenie, który z różnych przyczyn zagrażałby zdrowiu i życiu osób w nim uczestniczących. W takiej sytuacji kategorycznie winno się odstąpić od podjęcia eksperymentu. Takimi miejscami mogą być tereny szczególnie niebezpieczne tj. miejsca popożarowe (gdyż mogło dojść do naruszenia konstrukcji pokryć dachowych itp.),

[328] Wytyczne Nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów (Dz. Urz. KGP z 2017 r., poz. 59).
[329] Wyrok SA w Krakowie z dnia 11 marca 2020, sygn. akt II AKa 217/19, Legalis 2525491.
[330] Postanowienie SN z dnia 21 marca 2019, sygn. akt III KK 698/19.

miejsca ujawnienia niewypałów i niewybuchów (nadal są prowadzane akcje przez wojska inżynierskie), czy osuwiska lub zapadliska pokopalniane. Przeprowadzenie eksperymentu procesowego powinno być w takich sytuacjach poprzedzone zweryfikowaniem stanu tego terenu, a dopiero po pozytywnej ocenie można byłoby przystąpić do czynności. W przeciwnym razie, gdy opinia odpowiednich służb będzie negatywna, należy odstąpić od czynności, gdyż może dojść do niebezpiecznych i nieodwracalnych w skutkach sytuacji zagrażających życiu i zdrowiu. Dlatego też, tak istotne jest ustalenie i dokładna analiza przesłanek pozytywnych i negatywnych przed podjęciem decyzji o przeprowadzeniu eksperymentu procesowego.

5.7. Zasady przeprowadzenia eksperymentu procesowego

Eksperyment procesowy regulują dwie grupy zasad. Pierwsza odnosi się od ogólnych zasad wypracowanych na gruncie kryminalistyki. Są to między innymi zasada obiektywizmu, planowości, aktywności, tajności oraz dokumentowania przebiegu i wyników eksperymentu. Drugą grupę stanowią zasady specyficzne dla tej czynności, których katalog został opisany poniżej.

Podstawowym warunkiem prawidłowego przeprowadzenia eksperymentu procesowego jest dbałość o należyte jej zrealizowanie zarówno pod kątem procesowym jak i kryminalistycznym. Ważne jest też, aby w przygotowaniu eksperymentu brano również pod uwagę czynnik ekonomiki procesowej. Przed przeprowadzeniem tej czynności niezbędne jest zapoznanie się z aktami postępowania, co pozwala na sformułowanie celu eksperymentu, a następnie zaplanowanie tej czynności i jej przeprowadzenie zgodnie z niżej podanymi zasadami. Przyjmuje się, że podstawą przeprowadzenia tej czynności mogą być zeznania świadka lub wyjaśnienia podejrzanego/oskarżonego.

Z taktycznego punktu widzenia J. Widacki zaleca przeprowadzenie eksperymentu z udziałem podejrzanego bezpośrednio po przyznaniu się do winy, jeśli wyrazi na to zgodę. W trakcie eksperymentu podejrzany demonstruje przebieg zdarzenia,

co wizualizuje tę czynność i pozwala na uzupełnienie złożonych wcześniej wyjaśnień, skonfrontowanie z innymi dowodami, które zostały zebrane w trakcie postępowania. W niektórych przypadkach można oczekiwać ujawnienia nowych śladów i dowodów. Dodatkowym walorem takiego eksperymentu jest uwiarygodnienie przyznania się do popełnionego czynu, co może mieć znaczenie, kiedy podejrzany/oskarżony odwoła swoje przyznanie się do winy[331].

Kluczową kwestią jest zapewnienie takich warunków eksperymentu, aby były jak najbardziej zbliżone do tych, w których nastąpiło zdarzenie. W zależności od sytuacji warunki mogą dotyczyć miejsca i czasu przeprowadzenia eksperymentu. Z charakteru eksperymentu wynika, że czynność ta powinna zostać zrealizowana w miejscu odtwarzanego zdarzenia. Jest to szczególnie ważne, gdy badana jest możliwość usłyszenia lub zobaczenia czegoś lub pokonania np. jakieś przeszkody. Z kolei czas czynności powinien odpowiadać temu, w którym doszło do zdarzenia. Dotyczy to pory dnia i warunków oświetleniowych. Optymalne jest, aby warunki pogodowe i klimatyczne (temperatura i wilgotność) były też zbliżone, co może mieć znaczenie dla uzyskania miarodajnych wyników. Ważne jest zapewnienie tych samych warunków słyszalności, co jest konieczne do otworzenia tych samych warunków akustycznych, w jakich przebiegało zdarzenie. Z praktyki wiadomo, że eksperyment powinien być przeprowadzony w takim samym tempie i przez taki sam czas trwania, jak odtwarzane zdarzenie oraz w tej samej kolejności poszczególnych czynności.

Na bazie wiedzy wynikającej z akt sprawy niezbędne jest przygotowanie zestawu pytań dla uczestników eksperymentu, które pozwolą z jednej strony doprecyzować znane już fakty, wyjaśnić sprzeczności w zeznaniach świadków i wyjaśnieniach podejrzanego/oskarżonego lub ewentualnie uzyskać nową wiedzę na temat zdarzenia.

Biorąc pod uwagę specyfikę czynności, w eksperymencie powinny wziąć udział wyłącznie osoby, których obecność jest niezbędna do jej przeprowadzenia. Z praktycznego punktu widzenia minimalny skład grupy to: organ procesowy, podejrzany lub oskarżony, świadek, biegły, specjalista oraz protokolant. W przypadku udziału podejrzanego lub oskarżonego, którzy zostali tymczasowo aresztowani, to w czynności biorą udział również funkcjonariusze Służby Więziennej. Innymi uczestnikami czynności mogą być: tłumacz, obrońca podejrzanego/oskarżonego, pełnomocnik pokrzywdzonego.

[331] J. Widacki, *Eksperyment procesowy*, [w:] J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, Warszawa 2018, s. 130.

Organ prowadzący czynność instruuje poszczególnych uczestników eksperymentu o ich zadaniach, rozmieszczeniu w terenie, jak również sposobie komunikacji w trakcie czynności. Szczególnie ważne zadania realizują osoby protokołujące czynność oraz rejestrujące obraz i dźwięk, które powinny być usytułowane w takich miejscach, aby mogły bez zakłóceń wykonywać powierzone obowiązki. Organ prowadzący powinien również na bieżąco kontrolować realizację przydzielonych zadań.

Kolejnym ważnym zadaniem jest przygotowanie przedmiotów (rekwizytów), mających posłużyć w trakcie realizacji eksperymentu procesowego. O ile to możliwe, pożądane jest używanie oryginalnych lub podobnych przedmiotów. W sytuacji, kiedy doszło do zabójstwa i użyto noża, to w eksperymencie należy używać wyłącznie przedmioty imitujące narzędzie zbrodni. Ma to pomóc podejrzanemu/oskarżonemu odtworzyć zdarzenie, a pozostałym uczestnikom ułatwić zobrazowanie, jak zdarzenie przebiegało.

Należy zwrócić uwagę, że zaplanowanie eksperymentu procesowego wymaga, podobnie jak przy innych czynnościach procesowych, podjęcia również działań organizacyjnych, których celem jest zabezpieczenie środków transportu, łączności oraz zapewnienia bezpieczeństwa uczestnikom czynności. Szczególnie dotyczy to terenu otwartego lub innego powszechnie dostępnego miejsca takiego jak galeria handlowa, dworzec itd.

5.8. Taktyka przeprowadzenia eksperymentu procesowego

W eksperymencie procesowym podobnie jak oględzinach i wizji lokalnej można wyróżnić trzy etapy:

Etap czynności wstępnych

W pierwszej kolejności należy sprawdzić, czy warunki, w których eksperyment procesowy ma zostać przeprowadzony, nie uległy zmianie. Jeżeli są takie same jak w trakcie zdarzenia, to w kolejnym etapie należy poinformować

podejrzanego/oskarżonego o prawie do udziału w eksperymencie procesowym, odmowy udziału w czynności, prawie do składania wyjaśnień, prawie do odmowy składania wyjaśnień, jak również odmowy odpowiedzi na pytania, co wynika z art. 16 k.p.k. Po pouczeniu podejrzany/oskarżony powinien złożyć do protokołu oświadczenie, że będzie brał udział w eksperymencie procesowym.

Jeśli organ podejmie decyzję co do utrwalania czynności za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, zobowiązany jest również poinformować przed uruchomieniem urządzenia o takim sposobie dokumentowania eksperymentu wszystkie osoby uczestniczące w czynności (z art. 147 § 1 k.p.k.). Aktualnie istnieje również możliwość dokumentowania przebiegu i wyników eksperymentu procesowego z wykorzystaniem danych uzyskanych metodą laserowego skanowania 3D. Dzięki wykorzystaniu techniki 3D możliwe jest m.in. stwierdzenie, czy z pozycji, jaką zajmował świadek, miejsce zdarzenia było faktycznie widoczne, jaka jest dokładna odległość między dwoma punktami, czy stojąc na ziemi uczestnik zdarzenia mógł sięgnąć do danego punktu lub przedmiotu, jakim dokładnie zakresem pola widzenia dysponował świadek lub oskarżony (podejrzany)[332].

Następnym etapem jest wpisanie do protokołu danych osób, które biorą udział w czynności. Kolejnym krokiem jest omówienie celu czynności i przydzielenie zadań dla każdej z osób biorącej w niej udział. Należy również wziąć pod uwagę, że przeprowadzenie eksperymentu może wywołać negatywne, emocjonalne działania osób postronnych. W związku z powyższym niezbędne jest sprawdzenie, czy teren eksperymentu będzie właściwie zabezpieczony, jak również czy środki transportu, którym zespół przyjechał na miejsce czynności, są właściwie chronione.

Etap czynności właściwych

Sposób przeprowadzenia eksperymentu procesowego ma ścisły związek z rodzajem zdarzenia i celem, który ma zostać zrealizowany. W związku z powyższym organ prowadzący powinien opracować scenariusz czynności uwzględniający te okoliczności. Inaczej będzie przebiegał eksperyment mający charakter doświadczenia, a inaczej, kiedy jego celem jest odtworzenie przebiegu zdarzenia. Należy podkreślić,

[332] K. Maksymowicz, M. Żołna, J. Kościuk, B. Dawidowicz, *Dokumentowanie przebiegu i wyników eksperymentu procesowo-kryminalistycznego oraz możliwości przeprowadzenia wirtualnego eksperymentu procesowego przy zastosowaniu techniki laserowego skanowania 3D,* „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii" 2010, nr LX, s. 292.

że każdy eksperyment jest inny i w praktyce można jedynie wskazać na pewne praktyczne elementy w jego przebiegu.

W pierwszej kolejności należy przestrzegać, aby wszystkie czynności opisane w scenariuszu zostały zrealizowane i co ważne - w taki sposób, jak to zaplanował organ procesowy. Biorąc pod uwagę, że czynność ma charakter dynamiczny, trzeba zapewnić możliwość bezpośredniej obserwacji przebiegu prób i ich wyników. Ważne jest, aby eksperyment prowadzić w taki sposób, który wyklucza jego uczestnikom możliwość wzajemnego sugerowania przebiegu zdarzenia[333].

Taktyka kryminalistyczna sugeruje, że w przypadku zdarzenia złożonego np. napadu rabunkowego na kantor z udziałem kilku sprawców, warto eksperyment podzielić na kilka etapów, co ułatwi pełniejsze poznanie zdarzenia. Z kolei w przypadku zdarzenia prostego, gdzie eksperyment będzie wymagał udziału tylko podejrzanego, można tę czynność przeprowadzić w jednym odcinku czasu. Warto też pamiętać, że zdarzają się sytuacje, że z różnych obiektywnych przyczyn nie można odtworzyć niektórych fragmentów zdarzenia, co powinno znaleźć się w protokole z eksperymentu.

W niektórych sytuacjach eksperyment lub jego fragmenty należy powtórzyć, co pozwala nie tylko na korygowanie ewentualnych błędów, ale również uzyskanie optymalnego, zgodnego ze stanem faktycznym, przebiegu zdarzenia. Sprawą otwartą jest, ile razy należy powtórzyć eksperyment w tych samych lub zmodyfikowanych warunkach Taki sposób postępowania jest też ważny z punktu widzenia psychologii zeznań świadków i podejrzanych. Jest to proces „regenerujący pamięć, pozwalający na odnowienie obrazu zdarzenia w szczegółach, które upływ czasu zatarł lub zniekształcił”[334].

Z praktycznego punktu widzenia wielokrotnie organ procesowy powinien zapewnić udział biegłego lub biegłych, co pozwoli na wyjaśnienie istotnych kwestii specjalistycznych. Dzięki wiadomościom specjalnym biegły w pewnym zakresie nadzoruje wykonanie lub wykonuje określone próby i ocenia ich wynik. Dzięki temu służy pomocą organowi procesowemu w realizacji eksperymentu.

Jak wskazano, organ procesowy zgodnie z art. 212 k.pk. może w trakcie eksperymentu dokonywać przesłuchań. W praktyce dotyczy to w szczególności świadków, podejrzanego oraz biegłych. Osoba składająca zeznania powinna mieć

[333] M. Betlejewski, *Eksperyment procesowo-kryminalistyczny* [w:] G. Kędzierska, W. Kędzierski (red.), *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki*, Szczytno, 2011, s 263.
[334] Z. Jarocki, *Eksperyment w postępowaniu karnym a taktyka obrońcy*, op. cit., s. 55.

swobodę wypowiedzi. Jest to bardzo istotne w przypadku przesłuchiwania podejrzanego, który w trakcie opisywania wydarzeń może ujawnić takie fakty, które mogłyby być znane jedynie sprawcy czynu[335]. Dotyczy to również możliwości składania oświadczeń i wniosków do protokołu zgodnie z art. 148 § 2 pkt i art. 150 § 2 pkt k.p.k.

Etap czynności końcowych

Z przebiegu i wyników eksperymentu procesowego zgodnie z art. 143 § 1 pkt 5 k.p.k. należy sporządzić protokół. Treść i forma protokołu powinna odpowiadać wymaganiom określonym w artykułach 148, 150 i 151 k.p.k. Protokół powinien zawierać datę i godzinę rozpoczęcia czynności, a następnie szczegółowy opis przeprowadzanych czynności. Treść protokołu powinna być zgodna z przebiegiem czynności. W części opisowej protokołu powinno znajdować się dokładne i chronologiczne sprawozdanie z przeprowadzonych czynności, ścisłe opisanie uzyskanych wyników oraz wyszczególnienie wszystkich środków technicznych użytych podczas przeprowadzenia eksperymentu[336].

Po zakończeniu eksperymentu niezbędne jest odczytanie protokołu i sprawdzenie, czy nie zostały pominięte jakieś istotne kwestie i czy opis zgadza się z tym, co zeznawali świadkowie lub wyjaśniał podejrzany lub oskarżony. Należy odebrać ewentualne oświadczenia uczestników wizji, wpisać liczbę wykonanych zdjęć oraz nazwy urządzenia rejestrującego czynność oraz uzyskać podpisy osób biorących udział w czynności. Na końcu należy wpisać godzinę zakończenia czynności.

5.9. Wartość dowodowa eksperymentu procesowego

Rezultaty eksperymentu procesowo-kryminalistycznego można analizować z dwóch punktów widzenia tj. pozytywnego i negatywnego. Wynik pozytywny stanowi o potwierdzeniu możliwości zaistnienia konkretnego zdarzenia w badanych okolicznościach oraz warunkach, a także może wskazać możliwość określonego

[335] K. Jagodzińska, *Eksperyment procesowo-kryminalistyczny a problem osobowych źródeł dowodowych*, „Acta Universitatis Vratislaviensis, *Przegląd Prawa i Administracji"* 2009, nr LXXXI, s. 85.
[336] B. Młodziejowski, *Eksperyment kryminalistyczny* [w:] J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Brzęk, J. Moszczyński, *Kryminalistyka*, Warszawa 2006, s. 261.

przebiegu owego zdarzenia, a więc np. po przeprowadzeniu eksperymentu ustalono, iż jakieś zdarzenie albo fakt mogły być widziane albo słyszane z konkretnej odległości bądź w odpowiednio odtworzonych warunkach. Z kolei wynik negatywny to wynik, który wyklucza możliwość zaistnienia konkretnego zdarzenia w badanych okolicznościach oraz warunkach albo możliwość określonego przebiegu owego zdarzenia. Ocena wyniku eksperymentu dowodowego jest oczywiście uzależniona od różnych okoliczności danej sprawy. Co do zasady większe znaczenie dowodowe posiada wynik negatywny[337].

Według judykatury, eksperyment oraz jego wyniki świadczą jedynie o teoretycznej możliwości zdarzenia. Nie przesądzają o rzeczywistym fakcie, który ustala sąd[338]. Potwierdza to również stanowisko zaprezentowane przez Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 9 maja 2018 roku, w którym stwierdzono: „dowód z eksperymentu ma szczególny, ograniczony charakter. Eksperyment i jego wyniki mogą świadczyć tylko o teoretycznej możliwości, a nie o rzeczywistym fakcie"[339]. Podobnie orzekł także Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z 28 sierpnia 2014 r. wskazując, że „dowód z eksperymentu procesowego ma walor akcesoryjny, weryfikujący uzyskane wcześniej informacje i ich przydatność dla dokonywania ustaleń faktycznych, sam zaś nie pozwala na dokonywanie takich ustaleń"[340].

5.10. Różnice pomiędzy eksperymentem procesowym a wizją lokalną

Przystępując do porównania wizji lokalnej i eksperymentu procesowego już na wstępie trzeba wskazać, że zarówno w literaturze przedmiotu jak i w praktyce wizja lokalna jest najczęściej traktowana właśnie jako forma eksperymentu procesowego. Świadczy to o znacznym podobieństwie tych dwóch czynności. Wniosek taki wynika także z przeprowadzonej analizy obu czynności pod kątem procesowym

[337] T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*,op. cit., s. 91.
[338] D. Gruszecka, *Art. 211* [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, op. cit.; Wyrok SA w Lublinie z dnia 30 lipca 2014 r., sygn. akt II AKa 153/14, LEX nr 1500825.
[339] Wyrok SA w Krakowie z dnia 9 maja 2018 r., sygn. akt II AKa 73/18, LEX nr 211.
[340] Wyrok SA w Krakowie z dnia 28 sierpnia 2014 r., II AKa 129/14, LEX nr 1615778.

i kryminalistycznym. Wskazać więc można wiele elementów wspólnych wizji lokalnej i eksperymentu procesowego.

Obie czynności należą do dowodowych czynności procesowych, które dokonywane są przez uprawniony organ procesowy. Dopuszczalne są zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i w postępowaniu sądowym. Z formalnego punktu widzenia mogą być przeprowadzone także w ramach postępowania w niezbędnym zakresie, jednak w obu przypadkach do ich przeprowadzenia konieczne jest zgromadzenie przez organ innych dowodów oraz szczegółowe zaplanowanie czynności, co powoduje, że w praktyce co do zasady trudno byłoby je uznać za wykonywane w wypadkach niecierpiących zwłoki. Nie ma natomiast wątpliwości, że procesowy charakter czynności wyklucza możliwość ich przeprowadzenia w postępowaniu sprawdzającym prowadzonym jeszcze przed wszczęciem postępowania przygotowawczego (art. 307 k.p.k.).

Niezwykle istotną cechą wspólną wizji lokalnej i eksperymentu procesowego jest to, że są to dowodowe czynności o charakterze zmysłowym, przeprowadzane na miejscu zdarzenia. Przedmiotem tych czynności jest więc miejsce popełnienia przestępstwa, uwzględniające także miejsce dojścia i odejścia z miejsca, w którym dokonano przestępstwa. Ani wizja lokalna ani eksperyment procesowy nie osiągnie swego celu, jeśli organ procesowy nie uda się na miejsce zdarzenia. Istotą obu czynności jest więc uszczegółowienie informacji o zdarzeniu, sposobie zachowania jego uczestników w oparciu o informacje uzyskane na miejscu zdarzenia. Trzeba jednak podkreślić, że powyższe stwierdzenie odnosi się do tej formy eksperymentu procesowego, która określana jest jako rekonstrukcja zdarzenia, a więc polega na odtworzeniu przebiegu zdarzenia lub jego fragmentu. W odniesieniu bowiem do doświadczenia jako drugiej formy eksperymentu podobieństwa między wizją lokalną a eksperymentem procesowym są niewielkie, bowiem doświadczenie nie musi w każdym przypadku być przeprowadzone na miejscu zdarzenia. Jeśli celem eksperymentu będzie jedynie sprawdzenie możliwości wykonania określonej czynności niezależnie od warunków panujących na miejscu zdarzenia (np. sprawdzenie, czy podejrzany byłby w stanie podnieść określony przedmiot, czy wykonać określony ruch ręką) - doświadczenie może być przeprowadzone także w innym miejscu niż miejsce zdarzenia. Trzeba więc mieć na uwadze, że znaczne podobieństwo między wizją lokalną

a eksperymentem procesowym odnosi się do tej jego formy, która polega na odtworzeniu przebiegu zdarzenia lub jego fragmentu na miejscu popełnienia przestępstwa.

Obie czynności realizowane są na podstawie wcześniej przeprowadzonych dowodów. Konieczne jest więc posiadanie przez organ informacji dotyczących przebiegu zdarzenia oraz ocena, że wymagają one sprawdzenia, uzupełnienia lub zweryfikowania na miejscu zdarzenia. Obie czynności mają więc na celu weryfikację i uszczegółowienie informacji pochodzących z przeprowadzonych już w sprawie dowodów. Podkreślenia wymaga, że konieczność weryfikacji i kontroli dowodów odnosić się musi do takich informacji, które dotyczą okoliczności o istotnym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy.

Mimo wskazanych, znacznych podobieństw wizji lokalnej i eksperymentu procesowego (rekonstrukcji przebiegu zdarzenia) można także wskazać istotne różnice, które powodują, że czynności te traktować jednak należy jako odrębne czynności dowodowe.

Odnoszą się one przede wszystkim do szczegółowych celów obu czynności. Eksperyment procesowy zmierza do odtworzenia przebiegu zdarzenia lub jego fragmentów, natomiast wizja lokalna ukierunkowana jest na upewnienie się co do miejsca zdarzenia i jego poszczególnych elementów (np. usytuowania budynków, odległości pomiędzy punktami istotnymi dla odtworzenia przebiegu zdarzenia, roślinności w miejscu popełnienia przestępstwa, ukształtowania terenu). Mimo więc, że obie czynności zmierzają do weryfikacji i uzupełnienia posiadanych już informacji poprzez udanie się na miejsce zdarzenia, to mają jednak nieco inny cel.

Wskazana wyżej różnica skutkuje także odmiennością w zakresie sposobu przeprowadzenia tych czynności. Eksperyment procesowy polega na rekonstrukcji przebiegu zdarzenia, ma więc wyraźnie charakter czynności dynamicznej. W zależności od potrzeb, w różnym zakresie poszczególni uczestnicy eksperymentu odtwarzają zachowania osób uczestniczących w zdarzeniu, przemieszczają się, wykonują różne czynności, często zmienia się także konfiguracja osobowa w różnych fragmentach odtwarzanych sytuacji. Wizja lokalna ma natomiast charakter statyczny. Jej celem nie jest „odegranie" określonych scen na miejscu zdarzenia, a jedynie upewnienie się, unaocznienie fragmentu przestrzeni i jego poszczególnych elementów.

W konsekwencji trzeba też podkreślić, że niezbędnym warunkiem prawidłowego przeprowadzenia eksperymentu procesowego jest stworzenie warunków maksymalnie

zbliżonych do takich, które miały miejsce, kiedy zdarzenie nastąpiło. Ta cecha eksperymentu procesowego stanowi o istocie tej czynności i jest silnie akcentowana w doktrynie i orzecznictwie. W przypadku wizji lokalnej nie jest konieczne aż tak rygorystyczne traktowanie tego warunku. Oczywiście czynność ta będzie nieskuteczna, jeśli wizja zostanie przeprowadzona w sytuacji, w której miejsce zdarzenia zostanie istotnie zmienione (wycięta roślinność, zburzone lub wybudowane obiekty itp.). Jednak zapewnienie warunków niemalże identycznych jak te z miejsca zdarzenia nie jest aż tak istotne. Ważniejsza jest więc niezmienność miejsca (topografii terenu, rozmieszczenia istotnych elementów miejsca), a nie warunków przeprowadzenia tej czynności.

W konsekwencji oznacza to, że eksperyment procesowy należy postrzegać jako czynność niepowtarzalną, co potwierdzają także poglądy doktryny. Wizja lokalna może być natomiast przeprowadzania nawet kilkukrotnie. Taka możliwość wystąpić może zarówno wtedy, gdy organ będzie chciał poznać i zweryfikować różne elementy przestrzenne miejsca zdarzenia podczas różnych wizji lokalnych, jak i wówczas, gdy zajdzie potrzeba ponownego przeprowadzenia wizji w odniesieniu do tego samego elementu. Może to wynikać na przykład z konieczności zweryfikowania nowych zeznań czy wyjaśnień albo informacji uzyskanych z innych dowodów, które zaprzeczają wcześniejszym dowodom.

Istota obu czynności i sposób ich przeprowadzenia rzutuje także na kwestie uczestników tych czynności. Eksperyment procesowy zmierzający do odtworzenia przebiegu zdarzenia wymaga aktywnego udziału podejrzanego/oskarżonego lub świadków czy pokrzywdzonych, których wyjaśnienia lub zeznania będą weryfikowane na miejscu zdarzenia. W trakcie eksperymentu procesowego osoby te składają uzupełniające wyjaśnienia lub zeznania, na podstawie których rekonstruowane są po kolei czynności odpowiadające przebiegowi zdarzenia przestępczego. Wizja lokalna jest natomiast czynnością, która może i często jest, ale nie musi być przeprowadzana z udziałem podejrzanego/oskarżonego, pokrzywdzonego czy świadków. W tych przypadkach, w których celem wizji lokalnej jest jedynie zapoznanie się z topografią miejsca, z usytuowaniem poszczególnych jego elementów i unaocznienie przez organ informacji terenowych wynikających z przeprowadzonych dowodów (np. dokumentacji fotograficznej dołączonej do protokołu oględzin), wówczas udział podejrzanego/oskarżonego czy innych osób w wizji lokalnej

nie jest potrzebny. Celem wizji jest wówczas zorientowanie się w terenie jedynie przez organ procesowy, bez potrzeby dostarczenia przez podejrzanego czy inne osoby uzupełniających, dodatkowych informacji o miejscu zdarzenia.

Dokonane wyżej porównanie wizji lokalnej i eksperymentu procesowego potwierdza przyjętą w niniejszej rozprawie hipotezę, że wizja lokalna jest samodzielną czynnością dowodową, a nie formą eksperymentu procesowego. Trzeba przy tym zwrócić uwagę na możliwość występowania w praktyce takich sytuacji, w których wizja lokalna dostarczy informacji, które należy zweryfikować w trakcie odtworzenia przebiegu zdarzenia. Wówczas po przeprowadzeniu wizji lokalnej zostanie przeprowadzony eksperyment procesowy. Trzeba także zwrócić uwagę na fakt, że te dwie czynności mogą być realizowane bezpośrednio po sobie, w trakcie jednej wizyty na miejscu zdarzenia. Tak będzie wtedy, gdy wizja lokalna jest przeprowadzana z udziałem podejrzanego, którego informacje co do miejsca organ od razu będzie chciał zweryfikować w kontekście dynamicznego odtworzenia określonego fragmentu zdarzenia. Wówczas organ procesowy musi podjąć decyzję co do wzajemnych relacji wizji lokalnej i eksperymentu procesowego. Możliwe jest tu bowiem uznanie wizji lokalnej jako czynności głównej, w ramach której - na podstawie art. 212 k.p.k. - przeprowadzany jest eksperyment procesowy. Możliwe jest także przyjęcie, że są to dwie odrębne czynności dowodowe, wymagające sporządzenia odrębnej dokumentacji procesowej.

Rozdział VI

Wizja lokalna w świetle badań aktowych i ankietowych

6.1. Wizja lokalna na tle badań akt spraw karnych

Z dostępnej literatury przedmiotu, przeprowadzonych rozmów z sędziami, prokuratorami i funkcjonariuszami Policji, jak również własnych przemyśleń Autorki wynikających z wiedzy nabytej w trakcie praktyk zawodowych można było postawić tezę, iż w sprawach o zabójstwo jedną z realizowanych czynności procesowych jest wizja lokalna. Poznanie okoliczności tych zdarzeń wymaga od organu procesowego zastosowania wszystkich możliwych środków, które pozwolą na wszechstronne wyjaśnienie sprawy i zebranie materiału dowodowego na potrzeby postępowania sądowego[341]. Wyżej wymienione elementy miały bezpośredni wpływ na podjęcie decyzji o zbadaniu problematyki wizji lokalnej w oparciu o analizę akt spraw karnych prawomocnie zakończonych, w których w wyroku przypisano sprawcy popełnienie przestępstwa z art. 148 k.k.

Badania aktowe zostały przeprowadzone w trzech sądach okręgowych tj. w SO w Białymstoku, SO w Olsztynie i SO w Gdańsku. Badaniem objęto sprawy z lat 2000-2015. W Sądzie Okręgowy w Białymstoku i Olsztynie zostały przebadane wszystkie udostępnione sprawy zakończone prawomocnym wyrokiem na podstawie art. 148 k.k. Ze względu na sytuację epidemiologiczną w Polsce związaną z SARS-CoV-2 Sąd Okręgowy w Gdańsku wyraził zgodę na przebadanie 34 akt spraw karnych wybranych losowo przez Prezesa Sądu Okręgowego w Gdańsku. W sumie przebadano 114 akt spraw karnych, z czego w 70 stwierdzono dokumentację z przeprowadzonych wizji lokalnych, z tego w Sądzie Okręgowym w Olsztynie w 30, w Sądzie Okręgowym w Białymstoku 18 oraz w Sądzie Okręgowym w Gdańsku w 22 sprawach.

Badania aktowe były prowadzone od kwietnia 2018 roku do stycznia 2021 roku. Postępowanie badawcze uległo przedłużeniu ze względu na stan pandemii wywołany wirusem SARS-CoV-2 utrudniający realizację badań.

W celu zebrania materiału badawczego sporządzono kwestionariusz ankietowy. Procedura postępowania badawczego za pomocą ankiety wyglądała następująco:

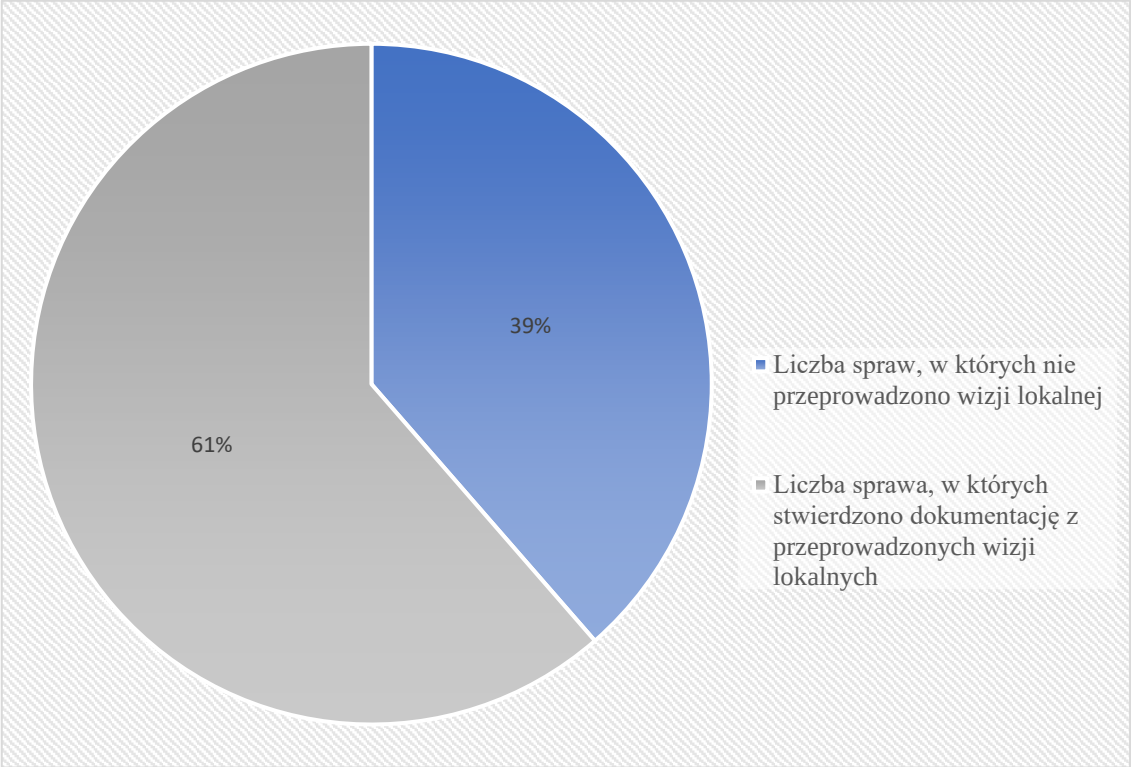
1. odnalezienie postanowienia o wszczęciu śledztwa,

[341] K. Frąckowiak, *Przestępstwo zabójstwa w Polsce i Wielkiej Brytanii* [w:] „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 9, s. 128.

2. ustalenie, czy w badanych aktach sprawy karnej została przeprowadzona wizja lokalna,
3. ustalanie podstawy prawnej realizacji wizji lokalnej,
4. odnalezienie protokołu z przeprowadzonej wizji lokalnej,
5. odnalezienie protokołu oględzin oraz eksperymentu procesowego,
6. odnalezienie dokumentacji z przebiegu wizji lokalnej tj. materiały fotograficzne, stenogram, nagrania z kaset video i płyt,
7. zapoznanie się z treścią protokołu wizji lokalnej, eksperymentu procesowego i oględzin śledczych,
8. zapoznanie się z treścią uzasadnienia wyroku i ustalenie wpływu wizji lokalnej na wydane orzeczenie,
9. po zapoznaniu się z materiałem badawczym wypełnienie kwestionariusza badawczego.

Wyniki badań aktowych zostały przedstawione w postaci wykresów, które zawierają legendę i prezentują wartości procentowe uzyskanych odpowiedzi na pytanie. Pod każdym z wykresów znajduje się analiza dotycząca odpowiedzi na dane pytanie poddane badaniu. Rozdział ten zawiera również zdjęcia ilustrujące poruszaną tematykę.

Wykres 1. Liczba przeprowadzonych wizji lokalnych w stosunku do poddanych analizie spraw karnych prawomocnie zakończonych na podstawie art. 148 k.k.

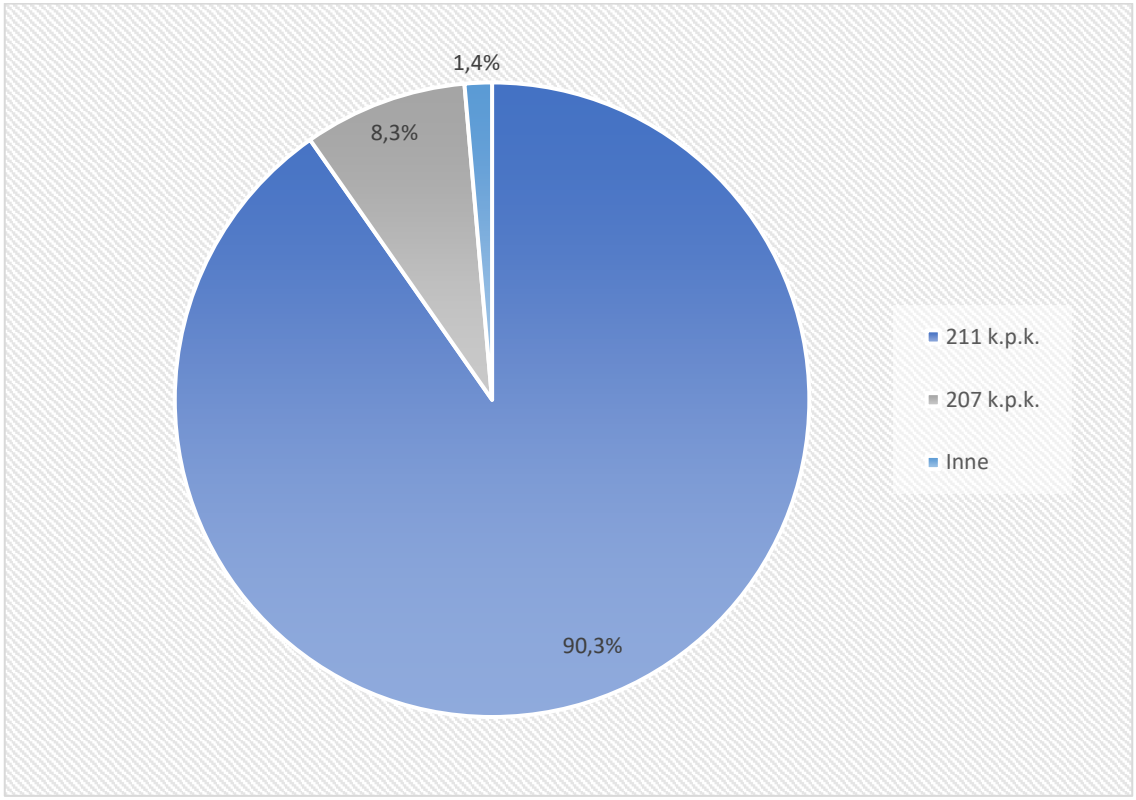
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Liczba przeprowadzonych wizji lokalnych w stosunku do poddanych analizie akt spraw karnych prawomocnie zakończonych na podstawie art. 148 k.p.k. wskazuje, że jest to czynność często wykorzystywana w postępowaniach karnych, pomimo braku regulacji w Kodeksie postępowania karnego. Z analizy akt spraw wynika, że czynność ta jest szczególnie przydatnych w sprawach skomplikowanych takich jak zabójstwo.

Pytanie 1. Jaka była podstawa realizacji wizji lokalnej?

a) 211 k.p.k.
b) 207 k.p.k.
c) Inna

Wykres 2. Podstawa prawna realizacji wizji lokalnej.

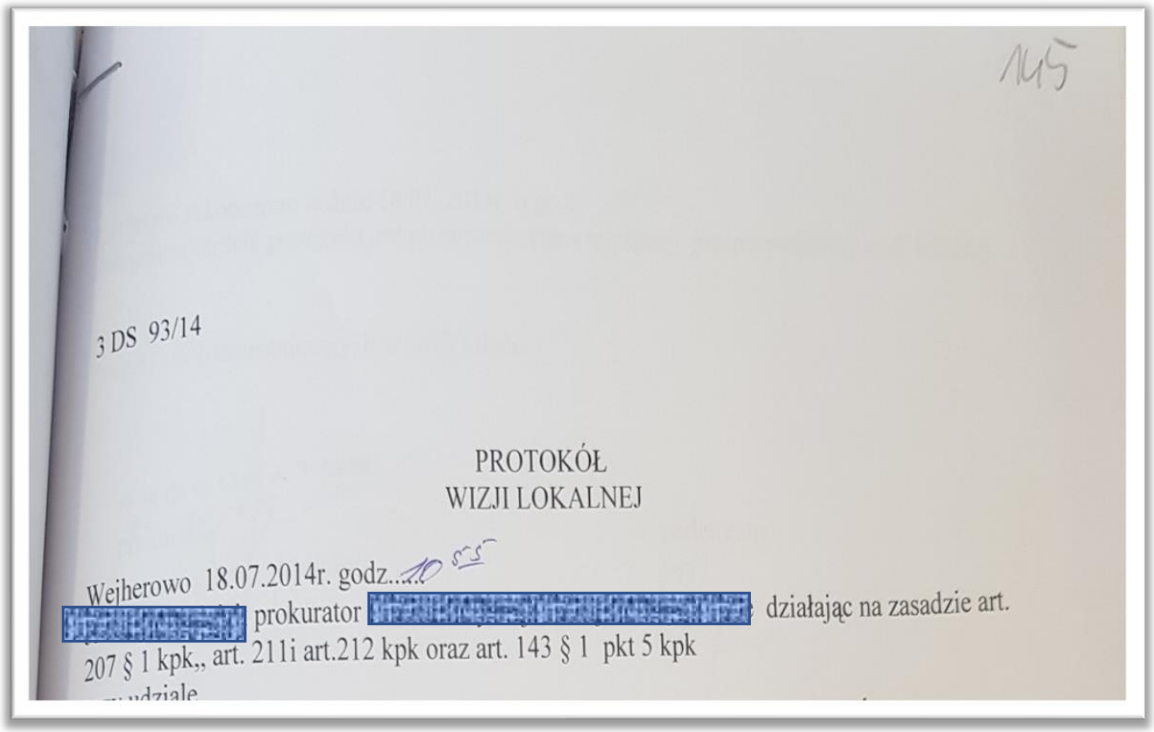

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Jak wynika z powyższego wykresu, jako podstawę przeprowadzenia wizji lokalnej najczęściej wskazywano art. 211 k.p.k., regulujący eksperyment procesowy. Na podstawie tego przepisu zostało przeprowadzonych 65 wizji lokalnych, co stanowi 90,3% ogółu spraw. Często też obok art. 211 k.p.k. wskazywano za podstawę przeprowadzenia wizji lokalnej art. 143 § 2 k.p.k. Na podstawie art. 207 k.p.k. wykonano 6 wizji lokalnych stanowiących 8,3% badanych przypadków. W jednym przypadku za podstawę prawną podano 207 § 1 k.p.k., art. 211 k.p.k., art. 212 k.p.k. i 143 § 1 pkt 5 k.p.k. Jak wynika z uzyskanych badań organ procesowy w większości spraw utożsamiał czynności wizji lokalnej z przeprowadzeniem eksperymentu procesowego. Z kolei przywołanie art. 211 k.p.k. w zw. z art. 207 k.p.k. i art. 143 § 2 k.p.k. sugeruje, że organ procesowy miał problem ze wskazaniem podstawy prawnej i na wszelki wypadek wskazał eksperyment i oględziny, powołując się jednocześnie na prawo sporządzenia protokołu z innych, niewskazanych w art. 143 § 1 k.p.k. czynności, jeśli tylko organ uzna to za potrzebne. W niektórych

sprawach znajdowały się protokoły, w których przekreślono zarówno artykuły 207 k.p.k. i 211 k.p.k. jako podstawę przeprowadzenia tej czynności.

Zdjęcie 2. Fragment protokołu wizji lokalnej z wskazaną podstawą prawną tj. art. 207 § 1 k.p.k., art. 211 k.p.k., art. 212 k.p.k. i 143 § 1 pkt 5 k.p.k.

145

3 DS 93/14

PROTOKÓŁ
WIZJI LOKALNEJ

Wejherowo 18.07.2014r. godz. 10 55

[redacted] prokurator [redacted] działając na zasadzie art. 207 § 1 kpk,, art. 211i art.212 kpk oraz art. 143 § 1 pkt 5 kpk

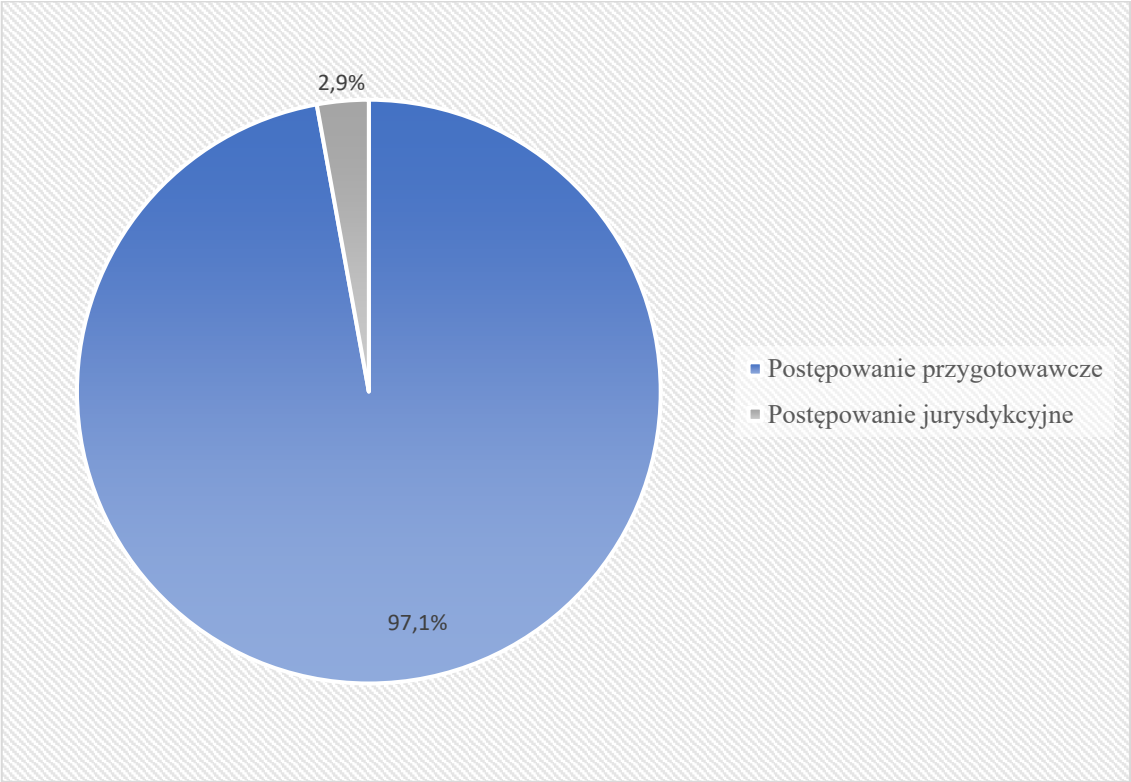
Źródło. Protokół wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt XIV K 26/15 Sądu Okręgowego w Gdańsku, tom 1, karta 145.

Pytanie 2. Na jakim etapie postępowania została zrealizowana wizja lokalna?

Celem tego pytania było ustalenie, na jakim etapie postępowania karnego były przeprowadzane wizje lokalne?

a) postępowanie przygotowawcze
b) postępowanie jurysdykcyjne

Wykres 3. Etap postępowania, na którym została zrealizowana wizja lokalna.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

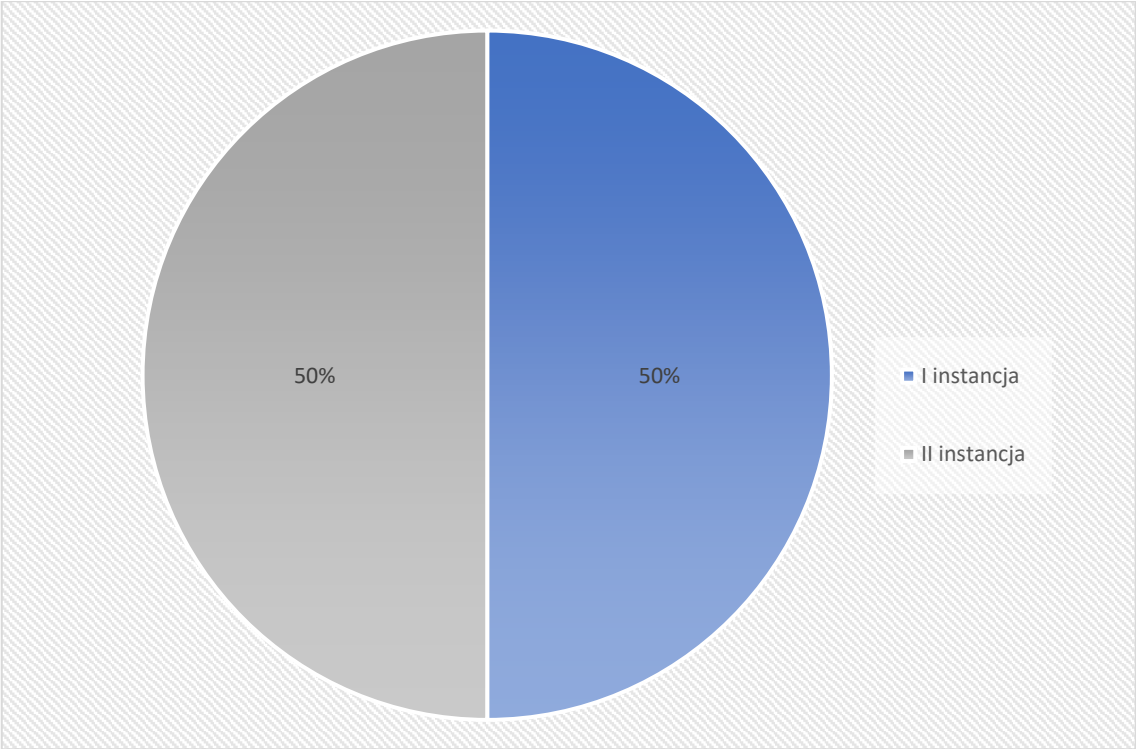
Na etapie postępowania przygotowawczego przeprowadzono 68 wizji lokalnych (97,1%). Z analizy spraw wynikało, że czynność ta była przeprowadzana w krótkim odstępie czasu od wystąpienia zdarzenia. Należy przyjąć, że takie podejście wynikało z obawy, że ślady pamięciowe wraz z upływem czasu mogłyby zostać zatarte bądź zniekształcone, co mogłoby negatywnie wpłynąć na jakość przeprowadzanych czynności. Na etapie postępowania sądowego przeprowadzono tylko 2 wizje lokalne (2,9%).

Pytanie 3. Etap postępowania sądowego, w którym przeprowadzono wizję lokalną.

Kolejną kwestią poddaną badaniu było określenie etapu postępowania sądowego, na którym przeprowadzona została wizja lokalna.

a) postępowanie przed sądem I instancji
b) postępowanie przed sądem II instancji

Wykres 4. Instancje, w której przeprowadzono wizję lokalną.

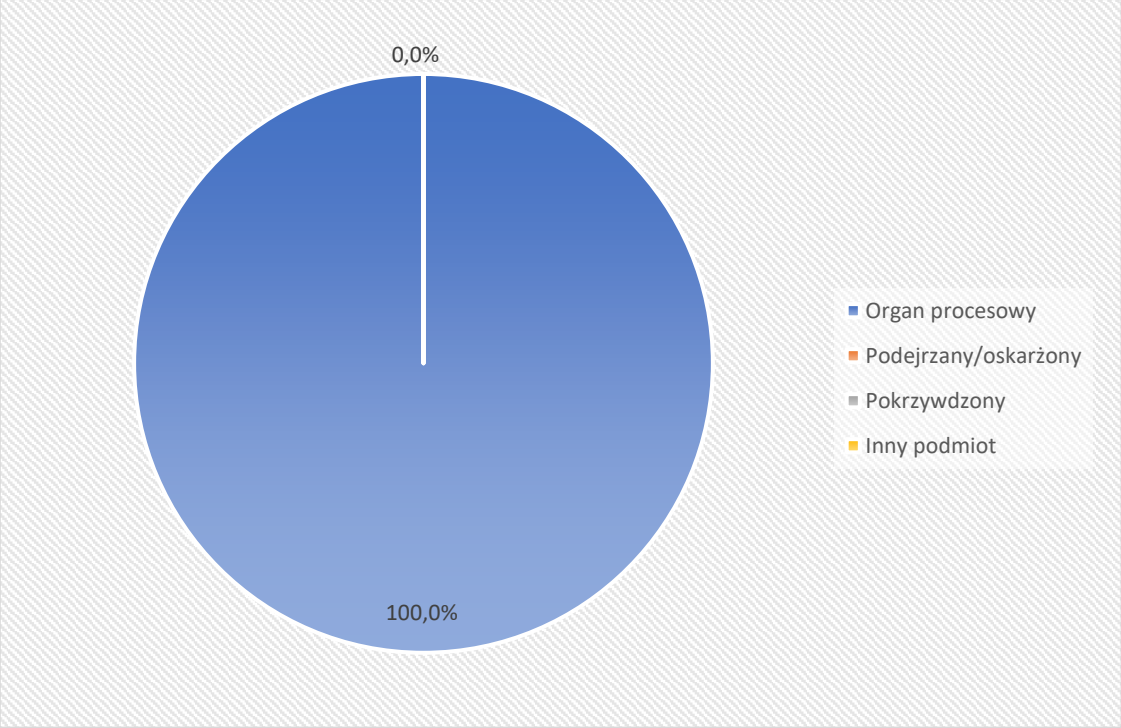
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Na podstawie zbadanych akt spraw stwierdzono, że 1 przypadku wizję lokalną przeprowadził sąd I instancji i jedną czynność sąd II instancji. Powodem przeprowadzenia wizji lokalnej na tym etapie postępowania sądowego była potrzeba powtórzenia źle przeprowadzonej czynności wizji lokalnej na etapie postępowania przygotowawczego. Czynność ta została przeprowadzona niedokładnie i nie pozwoliła na zrealizowanie celu. W drugim przypadku sprawca dopiero na etapie postępowania sądowego złożył wyjaśnienia co do miejsca ukrycia zwłok, które następnie wskazał w trakcie wizji lokalnej.

Pytanie 4. Jaki podmiot zainicjował przeprowadzenie wizji lokalnej?

a) organ procesowy
b) podejrzany/oskarżony
c) pokrzywdzony
d) inny podmiot

Wykres 5. Podmiot inicjujący przeprowadzenie wizji lokalnej.

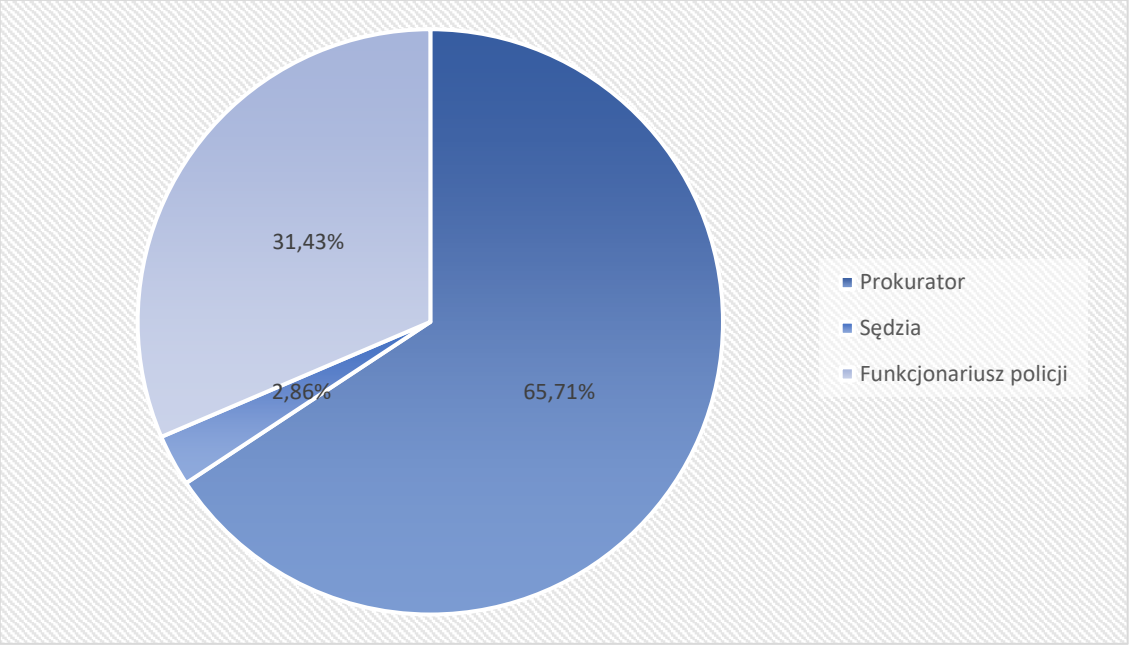
Źródło: Badania i opracowanie własne.

W każdej analizowanej sprawie to organ procesowy inicjował przeprowadzenie wizji lokalnej. Nie odnotowano przypadków, w których czynność tę inicjowałby podejrzany/oskarżony, pokrzywdzony czy inny podmiot (np. obrońca podejrzanego/oskarżonego). Wyniki te potwierdzają, że wizja lokalna jest czynnością, która służy przede wszystkim organowi procesowemu i jest przeprowadzana w celu zweryfikowania informacji o zdarzeniu i jego okolicznościach, posiadanych przez organ procesowy na podstawie innych dowodów.

Pytanie 5. Kto kierował przebiegiem wizji lokalnej?

a) prokurator
b) sędzia
c) funkcjonariusz Policji

Wykres 6. Kierujący przebiegiem wizji lokalnej.

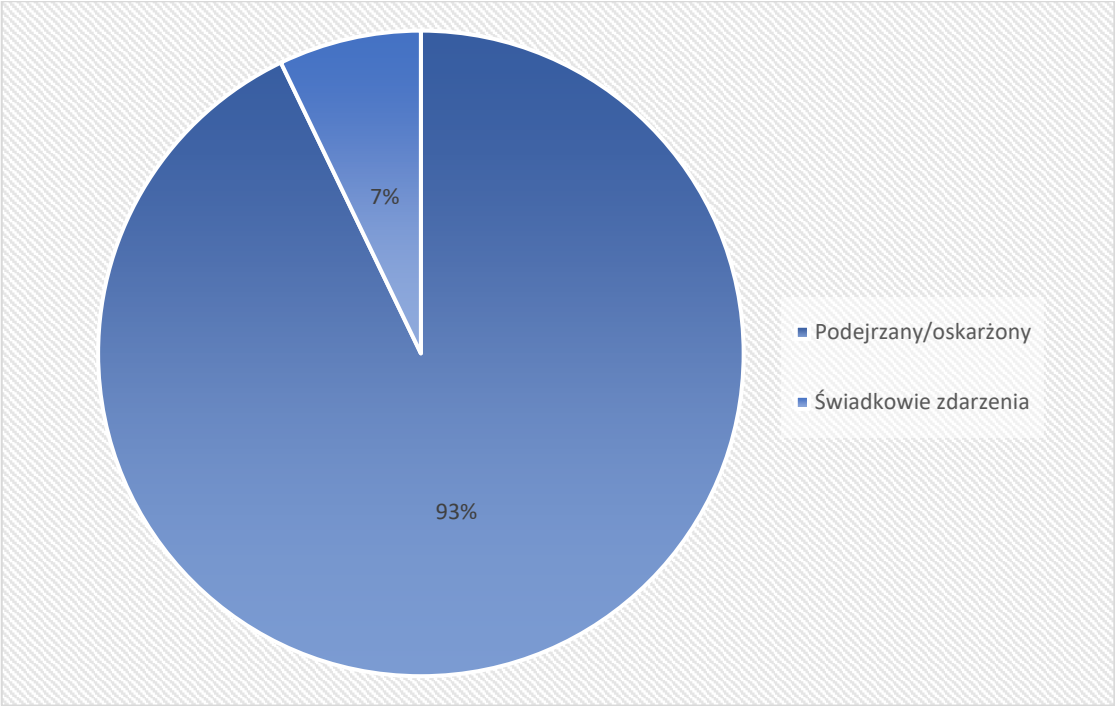
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Z prezentowanego powyższej wykresu wynika, że w 46 sprawach osobą kierującą omawianą czynnością był prokurator, co stanowi 67,2% przypadków. Funkcjonariusz Policji w 22 sprawach był organem kierującym czynnościami, co stanowi 31,4% spraw. Na etapie postępowania jurysdykcyjnego organem prowadzącym był sąd, co stanowiło to 2,86%. Na podstawie analizy akt spraw trudno było ustalić jakimi przesłankami kierował się prokurator przeprowadzający samodzielnie czynność wizji lokalnej, a w jakich sytuacjach zlecał wykonanie tej czynności funkcjonariuszowi Policji. Pewną wskazówką może być fakt, że prokurator, który przeprowadzał wizję brał udział też w innych czynnościach takich jak oględziny lub eksperyment procesowy. Co może sugerować że organ procesowy w pełni czuł się odpowiedzialny za powierzone mu śledztwo.

Pytanie 6. Czy podejrzany/oskarżony lub świadek brał udział w wizji lokalnej?

a) podejrzany/oskarżony
b) świadek

Wykres 7. Udział podejrzanego/oskarżonego lub świadka w wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Z powyższego wykresu wynika, że każda wizja lokalna była przeprowadzona z udziałem podejrzanego/oskarżonego albo świadka. W 65 sprawach (93%) uczestnikiem wizji lokalnej był podejrzany/oskarżony, zaś 5 sprawach (czyli 7%), uczestnikami byli świadkowie zdarzenia.

Pytanie 7. Kto był pozostałym uczestnikiem wizji lokalnej?

a) tylko specjaliści
b) tylko biegli

c) tylko pozoranci

d) specjaliści, biegli i pozoranci

e) specjaliści i biegli

f) specjaliści i pozoranci

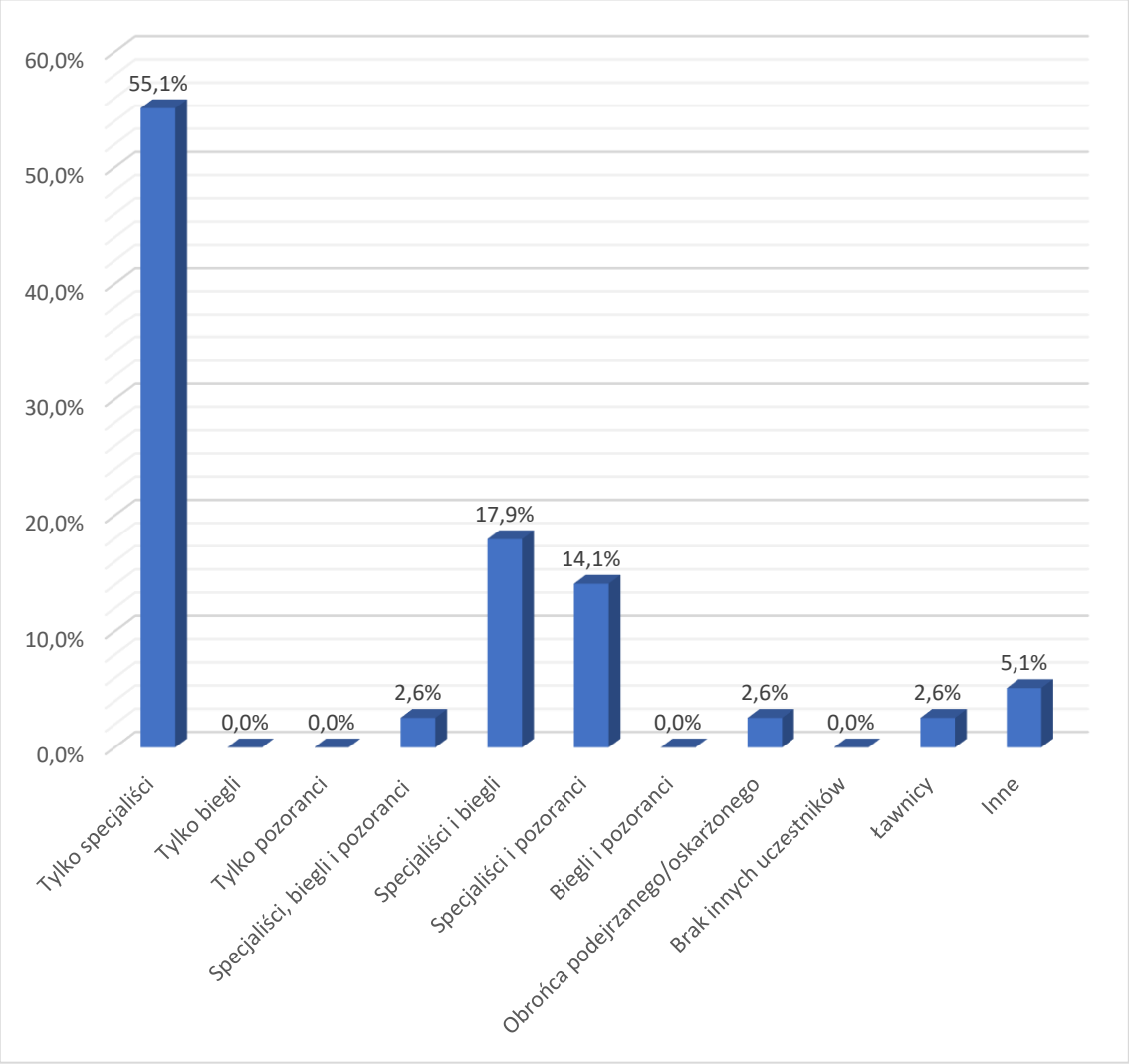
g) biegli i pozoranci

h) obrońca podejrzanego/oskarżonego

i) brak innych uczestników

j) ławnicy

Wykres 8. Pozostali uczestnicy wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

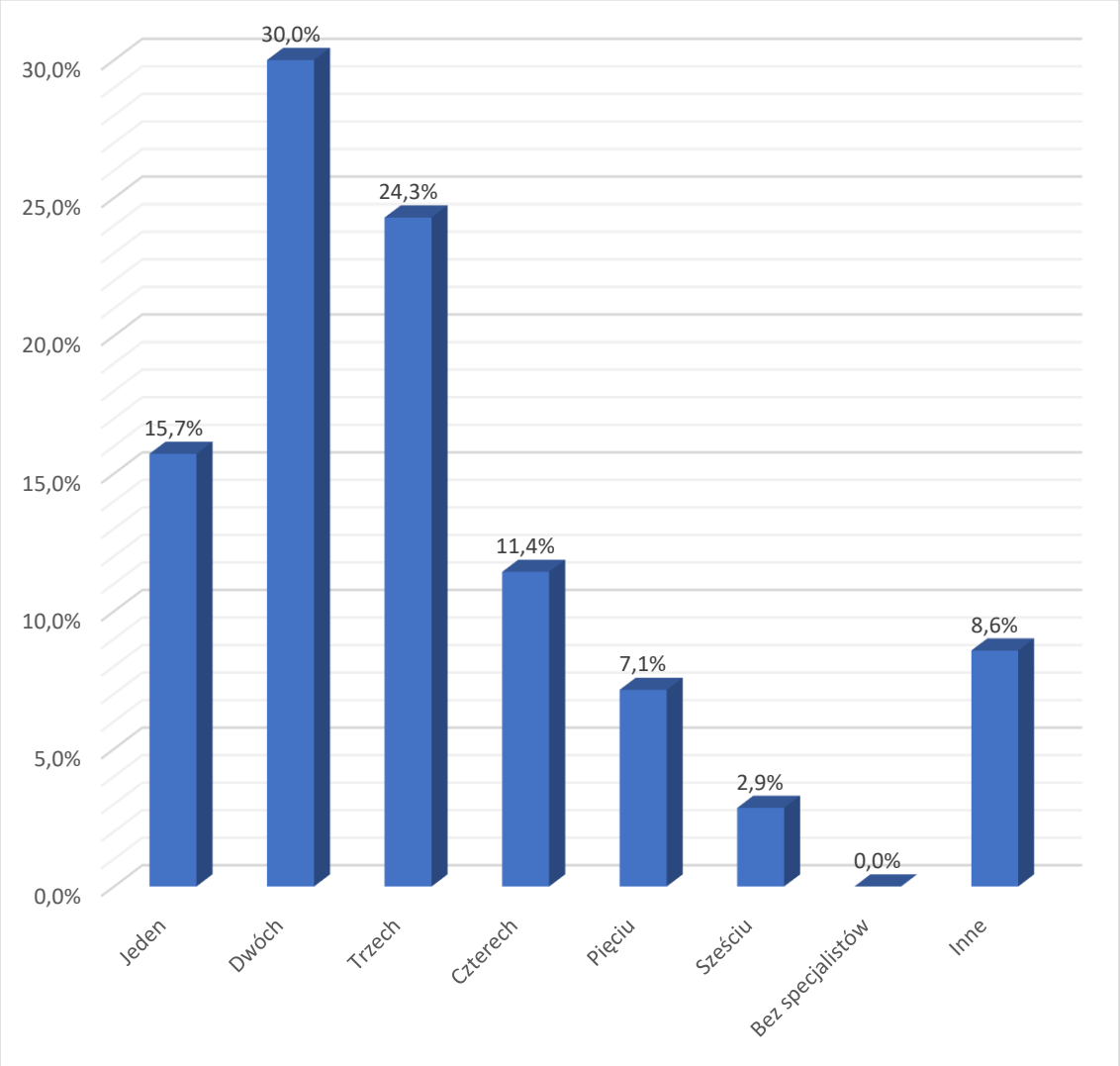
Wykres prezentuje udział pozostałych uczestników wizji lokalnej. W zdecydowanej większości spraw (tj. 43 razy, co stanowi 55,1%) jedynymi uczestnikami tej czynności byli tylko specjaliści. Na drugim miejscu znajdują się specjaliści i biegli, którzy wystąpili w 14 badanych aktach sprawy (tj. 17,9%). Zaś na trzecim miejscu znajdują się specjaliści i pozoranci (tj. 11 razy czyli 14,1%). Na czwartym miejscu znajduje się grupa innych osób, w których sklasyfikowano konwojentów (tj. 4 razy, czyli 5,1%). Obrońca podejrzanego/oskarżonego oraz ławnicy brali udział w 2 wizjach lokalnych, co stanowi 2,6%. Specjaliści, biegli i pozoranci wzięli udział jednocześnie w 1 czynności tj. 2%. Warto zauważyć, że liczba specjalistów była uzależniona od potrzeb wizji lokalnej. Z kolei udział biegłego lub biegłych miał istotne znaczenie dla realizacji celów czynności. Warto też odnotować udział w wizji lokalnej obrońcy w dwóch wizjach lokalnych. Z praktycznego punktu widzenia udział obrońcy w tej czynności mógł mieć istotne znaczenie dla zabezpieczenia interesów klienta[342].

Pytanie 8. Ilu było specjalistów, którzy brali udział w wizji lokalnej?

a) jeden
b) dwóch
c) trzech
d) czterech
e) pięciu
f) sześciu
g) nie było specjalistów biorących udział w wizji lokalnej

[342] Zob. Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej) z dnia z dnia 27 lutego 2018 r. (K. Adw z 2022 r. poz. 3), § 6; J. Naumann, *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz.* Wyd. 4, Warszawa 2020, § 6, Legalis 2023 [data dostępu 1 stycznia 2023 roku];

Wykres 9. Liczba specjalistów biorących udział w wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

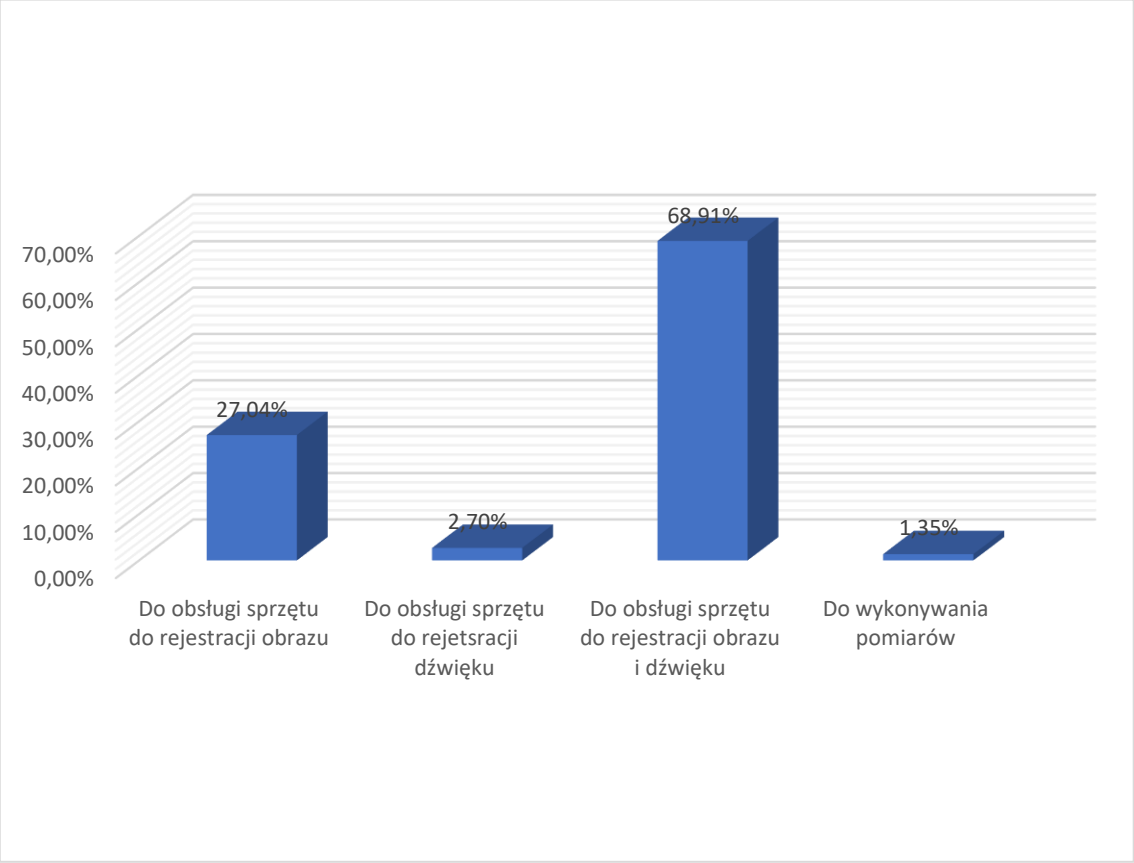
Liczba specjalistów biorących udział w wizji lokalnej była uzależniona od okoliczności sprawy. W sprawach mniej skomplikowanych, w których podejrzany współpracował z organem procesowym przyznając się do zarzucanego mu czynu, wyjaśniając sprzeczności w wyjaśnieniach, wskazując miejsce zabójstwa, opisując topografię tego miejsca, wystarczający był udział jednego lub dwóch specjalistów. W 17 sprawach niezbędny był udział trzech specjalistów, co stanowi 24,3% badanych spraw. Czterech specjalistów wystąpiło w 8 badanych czynnościach wizji lokalnej, czyli jedynie w 11,4% przypadków. Pięciu specjalistów brało udział w 5 badanych czynnościach wizji lokalnej co stanowi 7,1%. Sześciu specjalistów wzięło udział 2 razy

tj. w 2,9% podczas przeprowadzanej wizji lokalnej. Warto zauważyć, że kluczową kwestią było prawidłowe zaplanowanie wizji lokalnej, adekwatne do okoliczności sprawy. Jednym z elementów tego planu było określenie liczby specjalistów i przypisanie im określonych zadań. Prawidłowe zaplanowanie tej czynności pozwalało na jej sprawne przeprowadzenie.

Pytanie 9. Do jakich czynności byli powołani specjaliści?

a) do obsługi sprzętu do rejestracji obrazu
b) do obsługi sprzętu do rejestracji dźwięku
c) do obsługi sprzętu do rejestracji obrazu i dźwięku
d) do wykonania pomiarów

Wykres 10. Czynności do których byli powołani specjaliści.

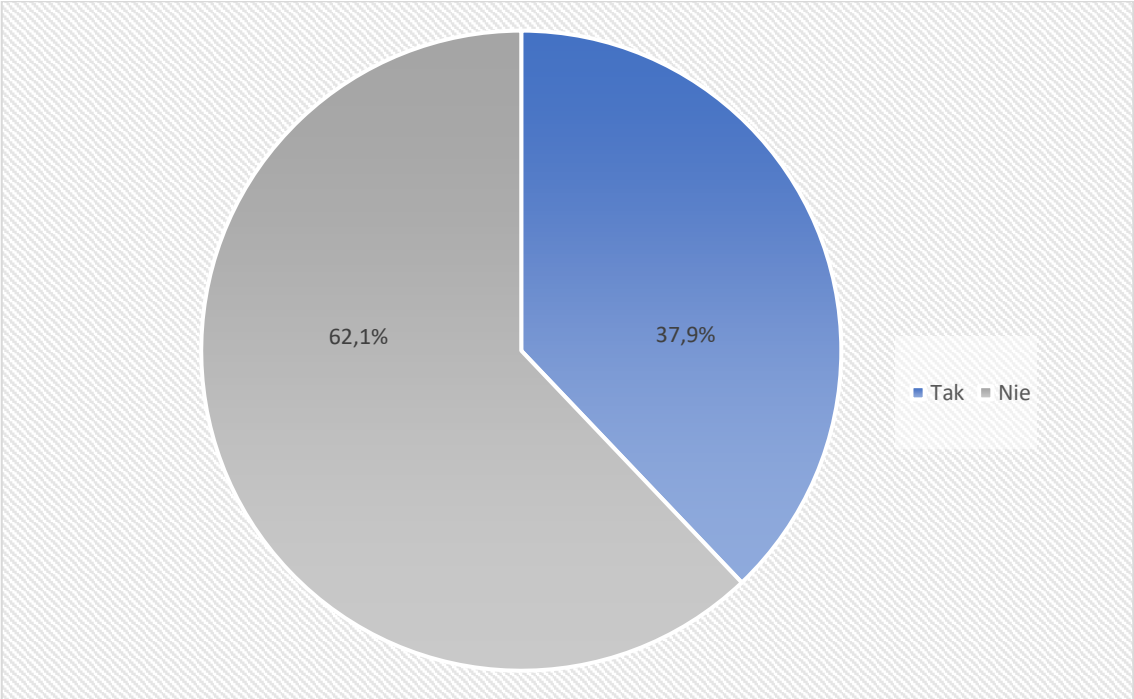
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Najczęściej specjaliści biorący udział w przeprowadzeniu wizji lokalnej byli zaangażowani do obsługi sprzętu rejestrującego obraz i dźwięk (tj. 51 razy – 68,91%). Znacznie mniej specjalistów było powołanych do obsługi sprzętu w celu rejestracji tylko obrazu (tj. 20 razy - 27,04%). Rejestracja tylko dźwięku została wykonana w dwóch przypadkach (2,70%), a pomiary były wykonane tylko 1 raz (1,35%). Na podstawie analizy akt spraw można stwierdzić, że jakość wykonywanych czynności zlecanych specjalistom była bardzo różna. Większość z nich pozwalała na dokładne i precyzyjne utrwalenie przeprowadzanej czynności. Zdarzały się też nagrania, które były złej jakości oraz zawierały informacje nieistotne.

Pytanie 10. Czy został powołany protokolant do dokumentowania wizji lokalnej?

a) tak
b) nie

Wykres 11. Udział protokolanta w wizji lokalnej.

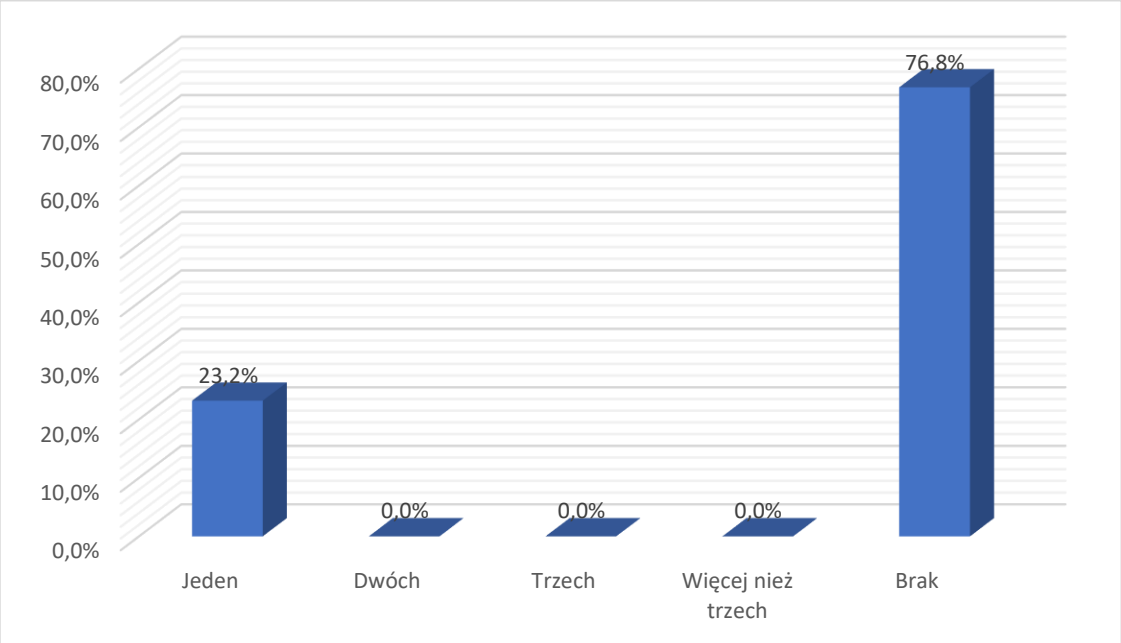
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Jak wynika z powyższego wykresu protokół z przeprowadzonej wizji lokalnej w 62,1% przypadków był sporządzany przez prowadzącego czynność. Natomiast w pozostałych 37,9%. spraw czynność protokołowania wykonywał protokolant pracownik prokuratury. Analiza protokołów nie wykazała, aby były istotne różnice w dokładności zapisów z przebiegu czynności jak również w możliwości ich odczytania. W większości przypadków protokół wypełniano odręcznie. W niektórych przypadkach protokół miał charakter wydruku komputerowego. Należy stwierdzić, że zarówno treść jak i forma protokołu nie budziła zastrzeżeń.

Pytanie 11. Ilu biegłych wzięło udział w wizji lokalnej?

a) jeden
b) dwóch
c) trzech
d) więcej niż trzech
e) nie było biegłych biorących udział w wizji lokalnej

Wykres 12. Liczba biegłych biorących udział w wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Z analizy spraw wynika, że tylko w 16 przypadkach powołany był biegły, natomiast w pozostałych 54 przypadkach biegłych nie powołano. Na obecność biegłych podczas przeprowadzania wizji lokalnej wpływ miały okoliczności zdarzenia, które budziły wątpliwości, a mogły przy udziale biegłego zostać wyjaśnione.

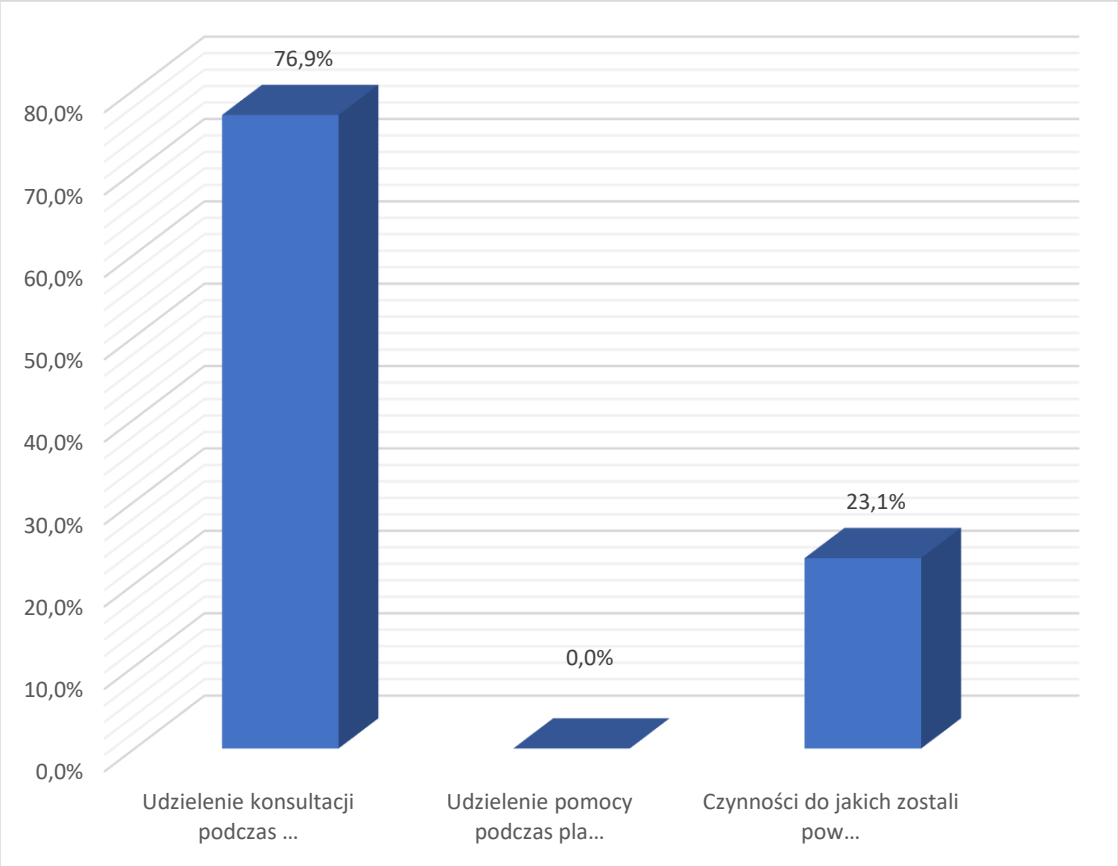
Mając na uwadze charakter badanego przestępstwa uzasadnione jest, że wszyscy biegli zostali powołani z zakresu medycyny sądowej. Poddane badaniom były wizje lokalne w sprawach o zabójstwo, stąd też najczęściej powoływani byli biegli posiadający wiedzę pozwalającą określić np. czy uderzenie nożem w daną część ciała mogło spowodować śmierć.

Obecność biegłego podczas przeprowadzania wizji lokalnej może pozwolić mu skonstruować wnioski i wydać jasną, pełną, logiczną i kategoryczną opinię. Zauważyć można, że na liczbę powołanych biegłych ma wpływ konkretne zdarzenie, które determinują jego okoliczności. Domniemywać można, że udział biegłego w wizji lokalnej ma na celu jak najlepsze wykonanie powierzonych mu obowiązków (np. zrozumienie przebiegu zdarzenia poprzez poznanie jego szczegółów).

Pytanie 12. Do jakich czynności powołani byli biegli?

a) udzielenie konsultacji podczas wizji lokalnej
b) udzielenie pomocy podczas planowania
c) czynności do których zostali powołani biegli nie są jasno sprecyzowane

Wykres 13. Czynności do których powołani byli biegli.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Wykres prezentuje, do jakich czynności powołani byli biegli. Biegły z zakresu medycyny sądowej powołany był przede wszystkim do udzielenia konsultacji podczas przeprowadzenia wizji lokalnej (10 razy - 76,9 %). W 23,1 % przypadków (tj. 3 razy) został powołany biegły, nie były jasno sprecyzowane. W żadnej badanej sprawie organ procesowy nie korzystał z biegłych w trakcie przygotowania planu wizji lokalnej.

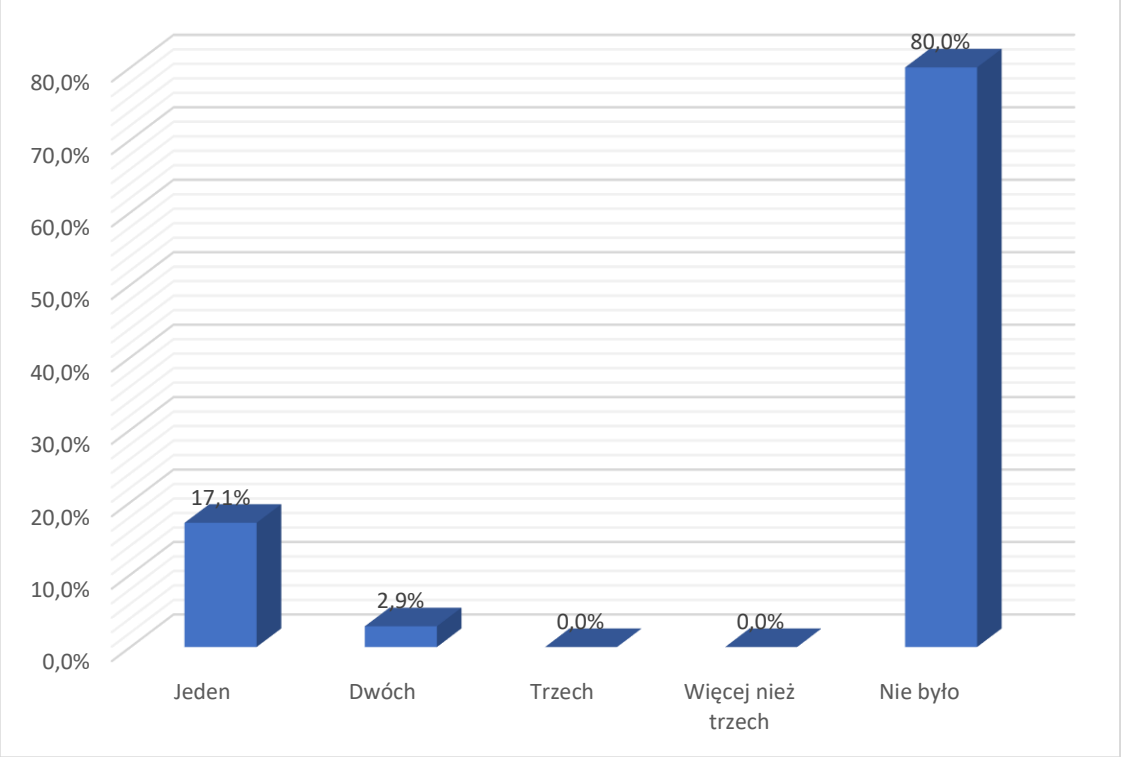
Pytanie 13. Ilu pozorantów zostało przybranych do czynności?

a) jeden
b) dwóch
c) trzech

d) więcej niż trzech

e) do czynności nie przybrano pozorantów

Wykres 14. Liczba pozorantów przybranych do czynności.

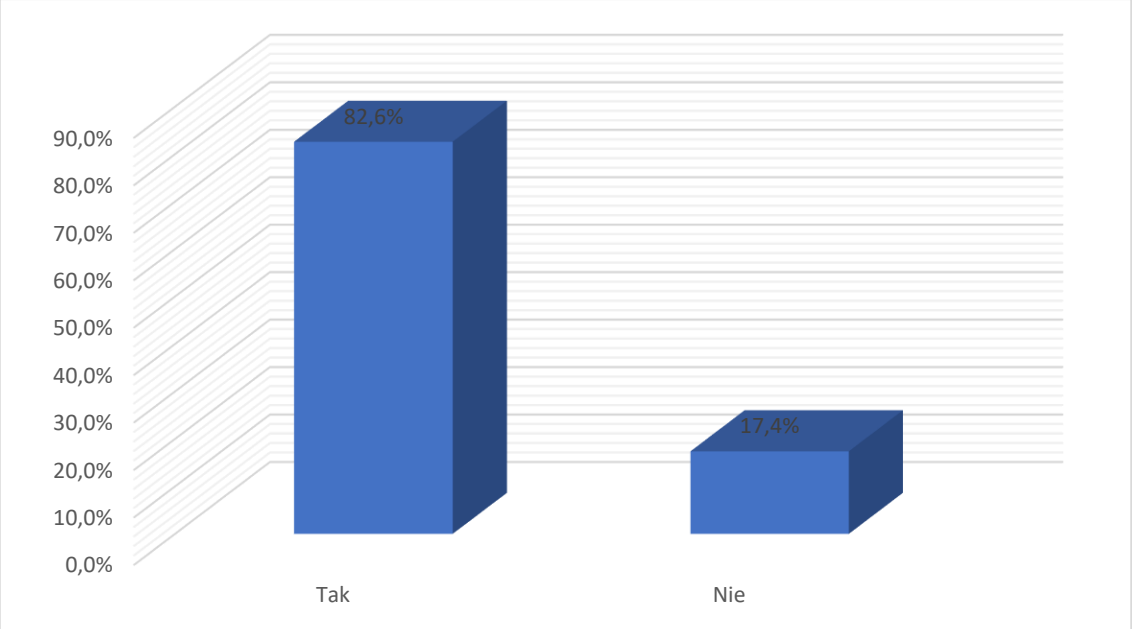
Źródło: Badania i opracowanie własne.

W zdecydowanej większości wizji lokalnych nie wykorzystywano pozorantów co stanowiło 56 przypadków (80%). Były to sprawy gdzie udział w zdarzeniu brała udział tylko sprawca a całe zdarzenie przebiegało w jednym pomieszczeniu. W sprawach gdzie zdarzenie miało bardziej dynamiczny charakter a miejsce zdarzenia było np. na terenie otwartym wtedy korzystano z udziału pozorantów. W 12 przypadkach (17,1%) został przybrany jeden pozorant a w 2 przypadkach (2,9%) pozorantów było 2. Pozoranci w miarę możliwości mieli zbliżony wzrost oraz wagę do ofiary przestępstwa. Rola pozorantów sprowadzała się do statycznej obecności na miejscu zdarzenia adekwatnie do charakteru zdarzenia stając np. w miejscu gdzie stała ofiara lub w miejscu gdzie ofiara upadła itp.

Pytanie 14. Czy podejrzany/oskarżony biorący udział w wizji lokalnej, został pouczony o swoich prawach?

a) tak
b) nie

Wykres 15. Pouczenie o prawach podejrzanego/oskarżonego biorącego udział w wizji lokalnej.

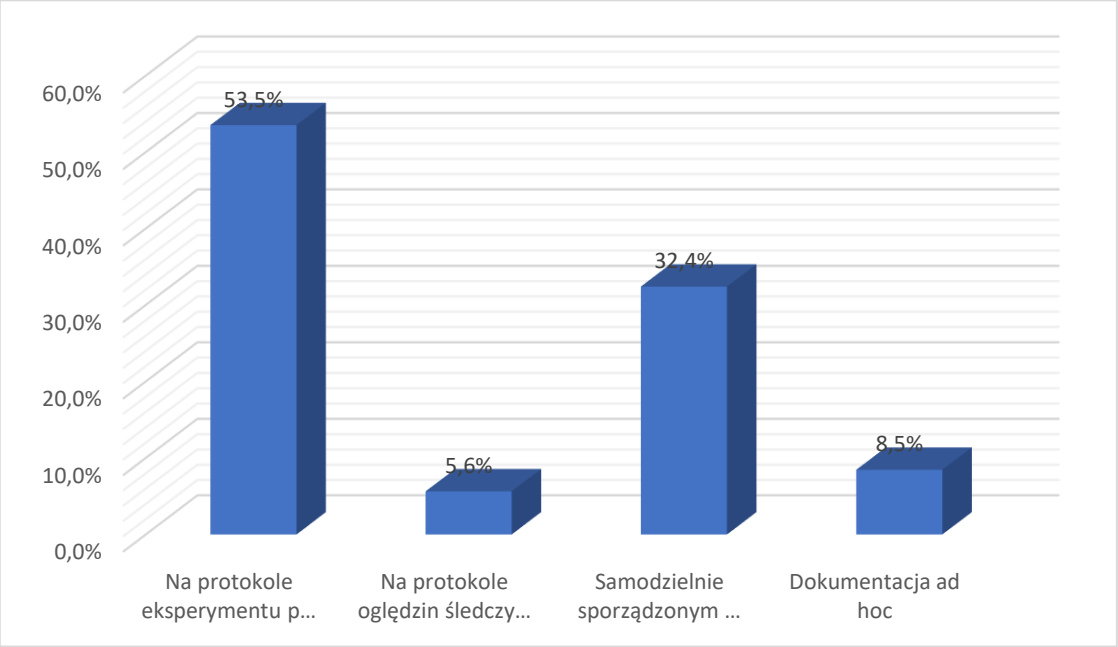
Źródło: Badania i opracowanie własne.

W 57 protokołach znajdowała się informacja o pouczeniu o prawach podejrzanego/oskarżonego, co stanowiło 82,6% spraw. W 12 przypadkach (17,4%) takiej informacji nie odnotowano. Należy podkreślić, że pouczenie to nie wynikało z art. 300 § 1 k.p.k. Pouczenia były umieszczane na początku protokołów i odnosiło się tylko i wyłącznie do przeprowadzanej czynności wizji lokalnej. Z tego względu było bardziej szczegółowe w stosunku do pouczenia ogólnego wręczanego przed pierwszym przesłuchaniem. W niektórych przypadkach pouczenie nie było odnotowane w protokole, a znajdowało się w nagraniach rejestrujących wizję lokalną (płyty CD i kasety Video).

Pytanie 15. W jakiej formie został sporządzony protokół z przeprowadzenia wizji lokalnej?

a) na protokole eksperymentu procesowego
b) na protokole oględzin śledczych
c) na samodzielnie sporządzonym protokole wizji lokalnej
d) na dokumentacji ad hoc

Wykres 16. Forma sporządzenia protokołu z wizji lokalnej.

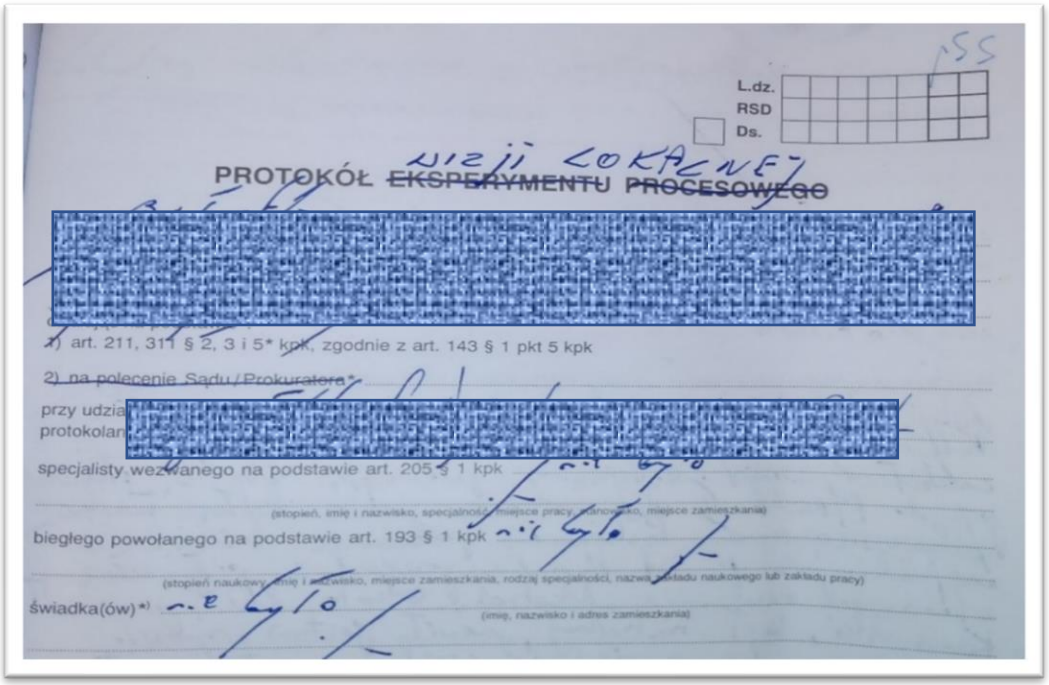

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Forma sporządzenia protokołu z przeprowadzonej wizji lokalnej była różnorodna. Z przeprowadzonej analizy materiału badawczego wynika, iż najpopularniejszą formą utrwalenia przebiegu wizji lokalnej był protokół eksperymentu procesowego, który wystąpił 38 razy, czyli w 53,5% przypadków. Ponadto podczas analizy zaobserwowano również, że przekreślano słowa ,,eksperyment procesowy" i w jego miejscu wpisywano słowa ,,wizja lokalna". Biorąc to pod uwagę podczas badań, w takim przypadku, traktowano taki protokół jako samodzielnie sporządzony protokół wizji lokalnej, nie jako protokół eksperymentu procesowego (co wymuszało sklasyfikowanie go w grupie protokołów samodzielnie sporządzonych

tj. 23 co stanowi 32,4%). Sam fakt przekreślenia słów „eksperyment procesowy" wskazuje na wykluczenie możliwości utożsamienia go z tą czynnością i sklasyfikowania go jako jego formę. W przeciwnym razie, gdyby autor tego protokołu uznał, że wizja lokalna jest formą eksperymentu procesowego, to taki zapis powinien wyglądać inaczej, np. protokół eksperymentu procesowego w formie wizji lokalnej czy protokół eksperymentu procesowego – wizja lokalna. Mając na względzie powyższe w obecnej sytuacji należało zatem wnioskować, iż zasadnym jest sklasyfikowanie tego protokołu jako protokół wizji lokalnej.

Zdjęcie 3. Fragment protokołu wizji lokalnej z przekreślonymi słowami „eksperyment procesowy" i wpisanymi w ich miejsce słowami „wizja lokalna".

Źródło. Protokół wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt III K 203/11 Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 155.

Na drugim miejscu znajduje się samodzielnie sporządzony protokół wizji lokalnej - wystąpił 23 razy, czyli w 32,4% przypadków. Przeprowadzający korzystali z wcześniej samodzielnie przygotowanych protokołów wizji lokalnej. Przed przystąpieniem do realizacji były one wydrukowane i zawierały wszystkie formalne elementy ważne

z punktu realizacji tej czynności. Na trzecim miejscu znajduje się dokumentacja ad hoc. Odnotowano 6 przypadków, które stanowiły 8,5% całego zebranego materiału. Przez dokumentacje ad hoc należy rozumieć adnotację na temat wizji lokalnej, która sporządzana została na kartce papieru, czy kopertach (którym nie można było przypisać formy protokołu, gdyż nie zawierały jego wymaganych prawem elementów). Najmniej popularną formą był protokół oględzin, gdyż ustalono tę formę jedynie w 4 przypadkach, tj. 5,6 % poddanych analizie wizji lokalnych. Organy procesowe najmniej wykorzystywały ten sposób utrwalenia.

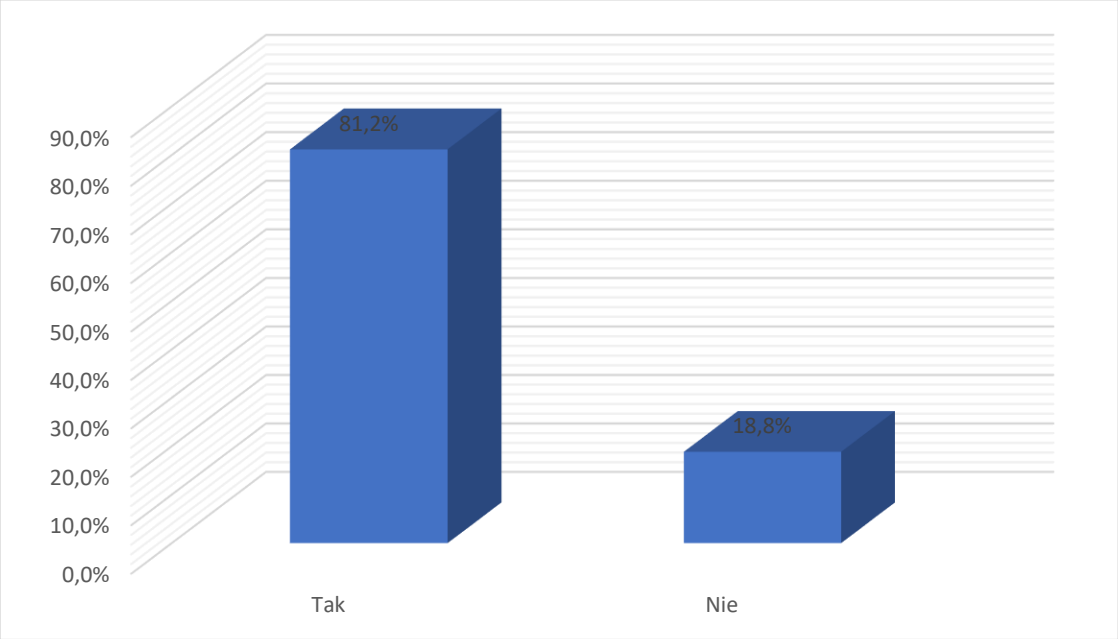
Zaprezentowane wyniki potwierdzają dostrzeganą w praktyce potrzebę stworzenia odrębnego formularza protokołu wizji lokalnej. Świadczy o tym zarówno duży odsetek samodzielnie sporządzanych „protokołów wizji lokalnej", jak i modyfikacje dokonywane na protokołach eksperymentu procesowego, polegające na zmianie nazwy wykonywanej czynności (z eksperymentu procesowego na wizję lokalną), czy podstaw prawnych.

Wywnioskować należy, że protokół dedykowany dla przeprowadzenia wizji lokalnej ułatwiłby dokumentowanie omawianej czynności i nie powodował problemów interpretacyjnych. Ujednolicenie nazewnictwa protokołu utrwalającego omawianą czynność poprzez „protokół wizji lokalnej" pozwoliłoby na odstąpienie od klasyfikowania go jako eksperymentu procesowego czy oględzin wtórnych. W badanych aktach spraw karnych obejmujących zabójstwo zdarzało się, że w spisie treści badanego tomu akt sprawy wpisany był eksperyment procesowy, a w rzeczywistości po odnalezieniu tego protokołu była to wizja lokalna. Uwidacznia to panujące zamieszanie w aktach spraw (czy też traktowanie wizji akurat w tym przypadku jako eksperyment procesowy), jak i problem w praktycznym określeniu, czym jest wizja lokalna.

Pytanie 16. Czy prawidłowo zamieszczono w protokole podpisy osób uczestniczących w wizji lokalnej?

a) tak
b) nie

Wykres 17. Prawidłowość zamieszczonych podpisów w protokole w wizji lokalnej.

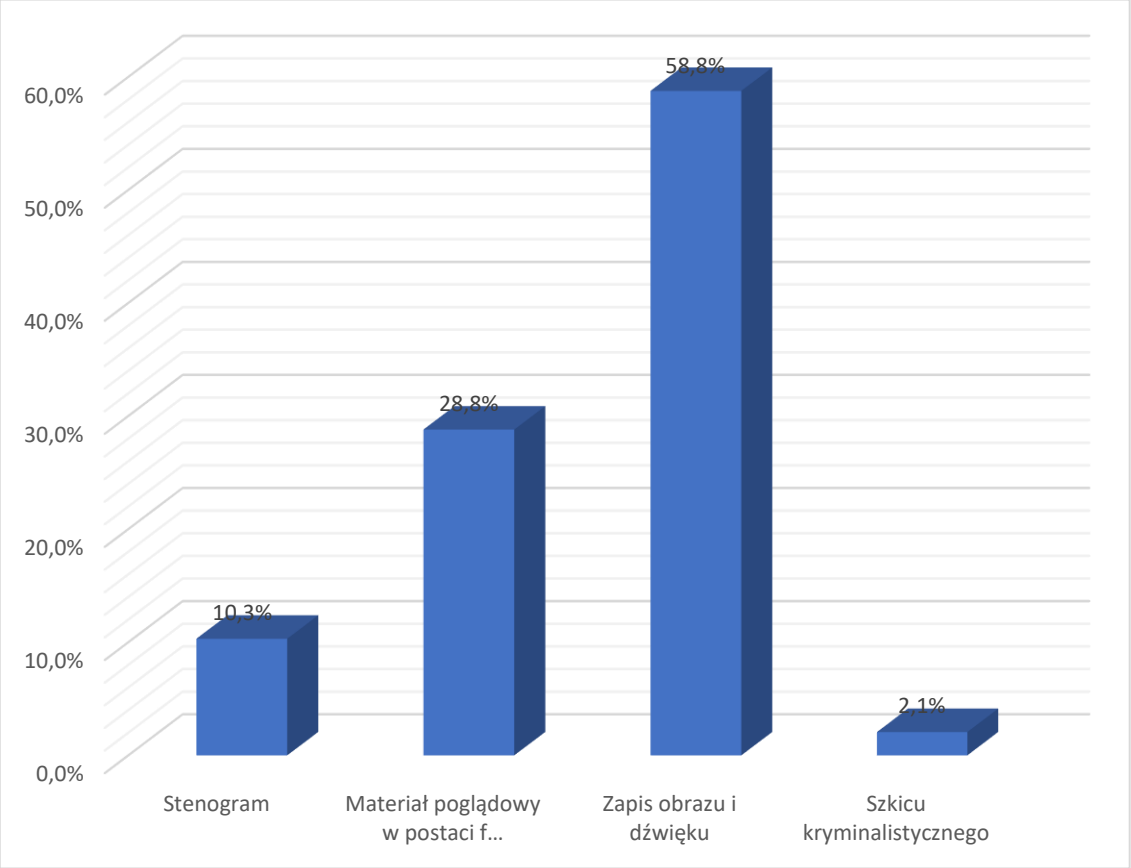
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Powyższe pytanie odnosiło się do strony formalnej sporządzanej dokumentacji z przebiegu wizji lokalnej. Jednym z możliwych, istotnych braków formalnych w protokole jest brak podpisu osób w niej uczestniczących. W 56 przypadkach (81,2 %) podpisy te były prawidłowo zamieszczone na protokołach. W 13 przypadkach (18,8 %) na protokole z przeprowadzenia wizji lokalnej brakowało np. jednego z podpisów uczestników tej czynności tj. osoby obsługującej kamerę. Ustalenie odpowiedzi na to pytanie w trakcie badań nastręczało trudności, gdyż w niektórych przypadkach podpisu na protokołach nie można było rozczytać ze względu na charakter pisma. Podpis skrócony tj. parafa nie wskazywała jasno, kto mógł ją złożyć. W przypadku wystąpienia braku, nie można było ustalić osoby, która nie złożyła podpisu.

Pytanie 17. Jakie zastosowano inne formy utrwalenia wizji lokalnej?

a) stenogram
b) materiał poglądowy w postaci fotografii
c) zapis obrazu i dźwięku
d) szkic kryminalistyczny

Wykres 18. Inne formy utrwalenia wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Protokół wizji lokalnej często uzupełniany jest dokumentacją dodatkową. W związku z tym wyróżnić można cztery dodatkowe sposoby jego utrwalenia tj. stenogram, materiał poglądowy w postaci fotografii, zapis obrazu i dźwięku oraz szkic kryminalistyczny. Ze względu na cechy charakterystyczne każdej z tych form, możliwość utrwalenia wizji lokalnej za ich pomocą uzależniona jest od rodzaju przestępstwa. W przestępstwie zabójstwa nie można było wykluczyć tych sposobów dokumentacji.

W praktyce jednak zapis obrazu i dźwięku był najczęściej wykorzystywaną formą dodatkowego utrwalenia wizji lokalnej, gdyż w 57 przypadkach (58,8%) wykorzystano właśnie ten sposób utrwalenia. Dzięki niemu można zapoznać się z całym przebiegiem czynności, m.in. zaobserwować reakcję i zachowania aktywnych uczestników wizji lokalnej, czy poznać lepiej określone miejsce zdarzenia. Tego rodzaju dokumentacja może lepiej od protokołu zobrazować przebieg wizji lokalnej. Pozytywnym przykładem takiej formy dokumentacji są udostępnione

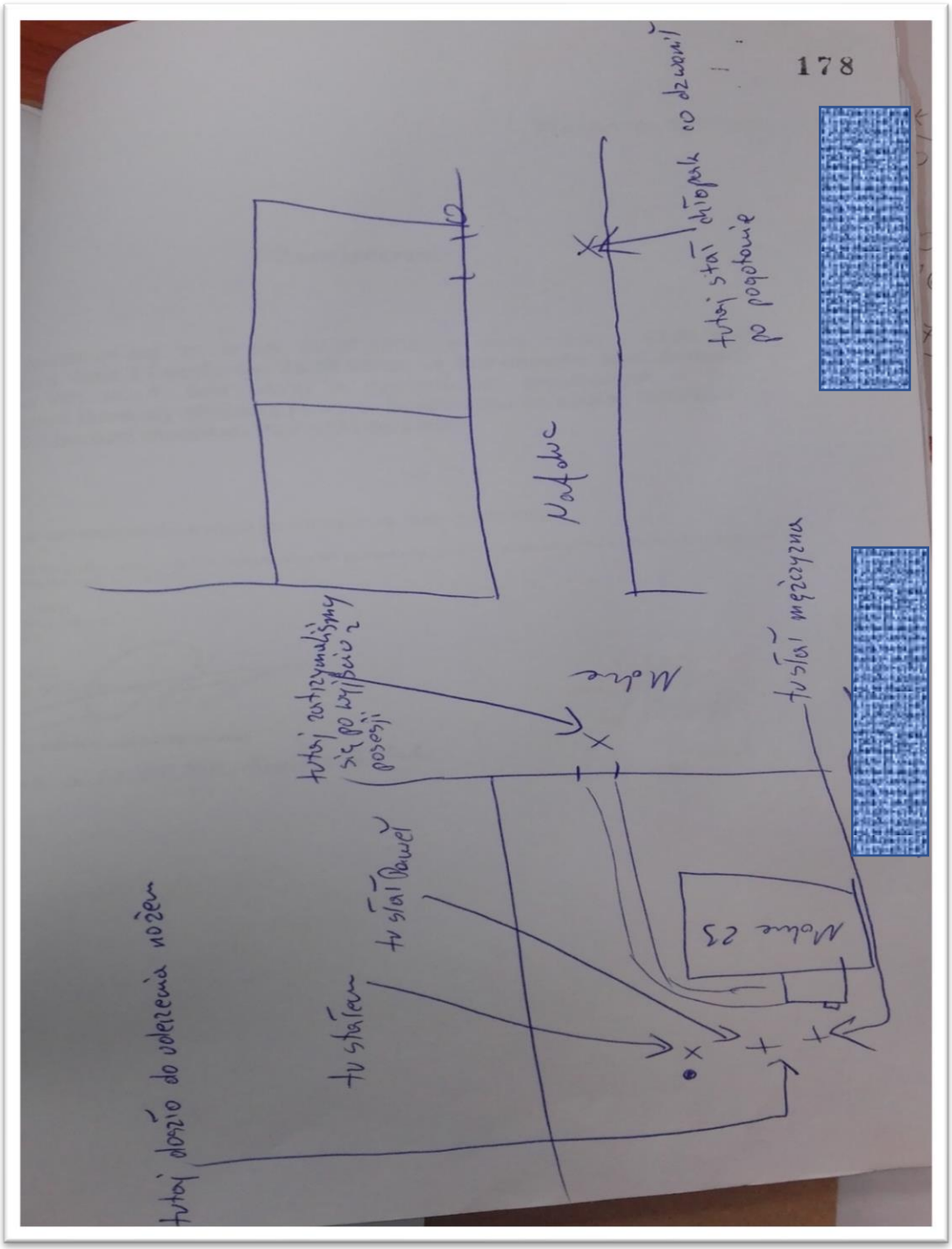
w Sądzie Okręgowym w Białymstoku zapisy obrazu i dźwięku z przeprowadzonej wizji lokalnej.

W 27 przypadkach (27,8%) utrwalono wizję lokalną za pomocą materiału poglądowego w postaci fotografii. Mając na uwadze różne techniki wykonania zdjęć, z których później sporządzano materiał poglądowy, można stwierdzić, że zdjęcia te w dużej mierze są ogólnoorientacyjne. Niekiedy skupiały się na fragmentach, na których podejrzany wskazywał drogę, czy miejsce zabójstwa (tak, aby organ upewnił się, potwierdził wcześniej uzyskane informacje).

Koleją formą utrwalenia braną pod uwagę był stenogram. Za pomocą stenogramu utrwalono 10 (10,3%) wizji lokalnych. Forma ta może być wykorzystana dopiero, gdy stenograf dokona przekładu zapisanego materiału. W przeciwieństwie do kamery czy aparatu fotograficznego, stenogram wymaga osoby z odpowiednią wiedzą, stąd też może wynikać małe jego wykorzystanie w praktyce.

Tylko dwa razy utrwalono wizję lokalną przy pomocy szkicu kryminalistycznego (co stanowi 2,1% badanych spraw). Z praktycznego punktu widzenia sporządzenie szkicu jest najmniej przydatną formą uzupełniającego dokumentowania wizji lokalnej. Może być raczej uzupełnieniem do protokołu i nagrania video np. poprzez wskazanie miejsc (np. na działce, w mieszkaniu) istotnych z punktu widzenia przebiegu zdarzenia, czy też miejsca znalezienia zwłok i ich położenia. Szkic kryminalistyczny w wizji lokalnej może spełniać funkcję porządkującą poprzez oznaczenie istotnych punktów dla toczącego się postępowania karnego. Niestety nie zawsze ten dokument jest wykonany zgodnie z zasadami wypracowanymi przez kryminalistykę. Poniżej zaprezentowano jeden z odręcznych szkiców kryminalistycznych, którego wykonanie pozostawia wiele do życzenia.

Zdjęcie 4. Przykład szkicu kryminalistycznego sporządzonego w ramach wizji lokalnej.

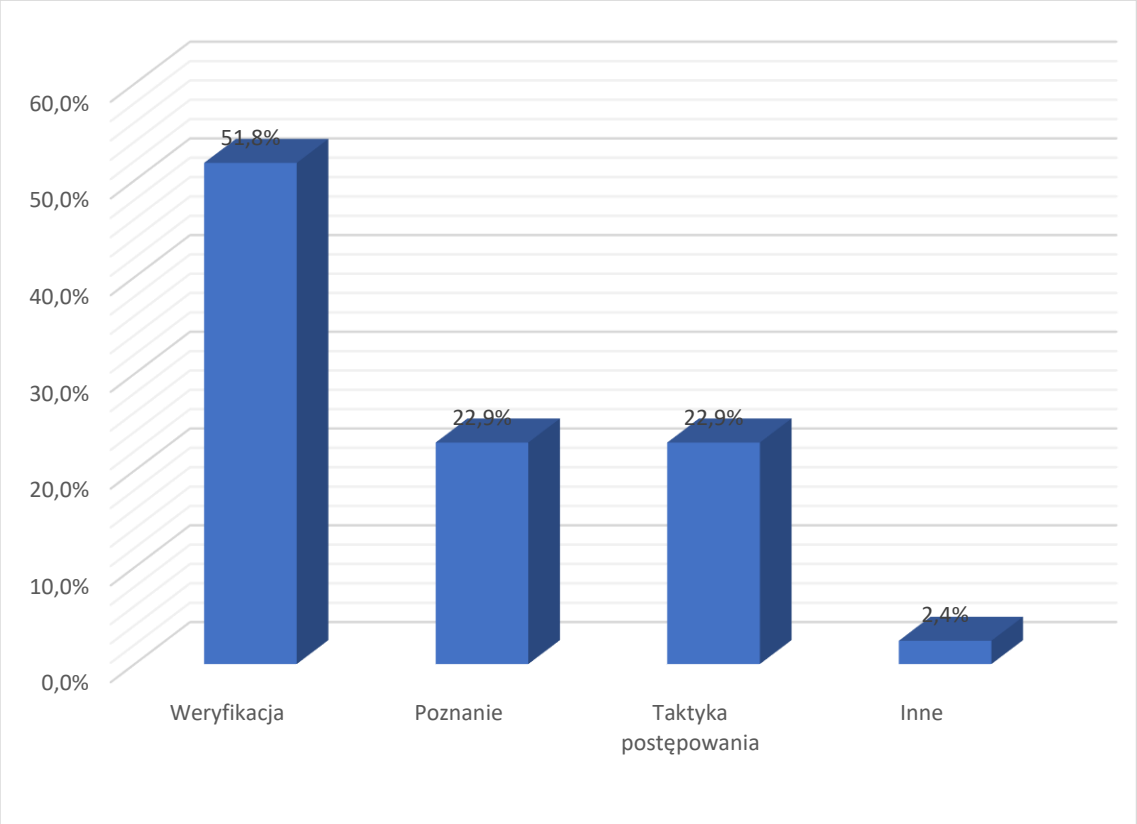

Źródło. Dokumentacja wizji lokalnej w postaci szkicu kryminalistycznego, Sąd Okręgowy w Białymstoku, sygnatura akt III K 60/13, karta 178.

Pytanie 18. Jaki był cel ogólny wizji lokalnej?

a) weryfikacja
b) poznanie
c) taktyka postępowania

Wykres 19. Cel ogólny wizji lokalnej.

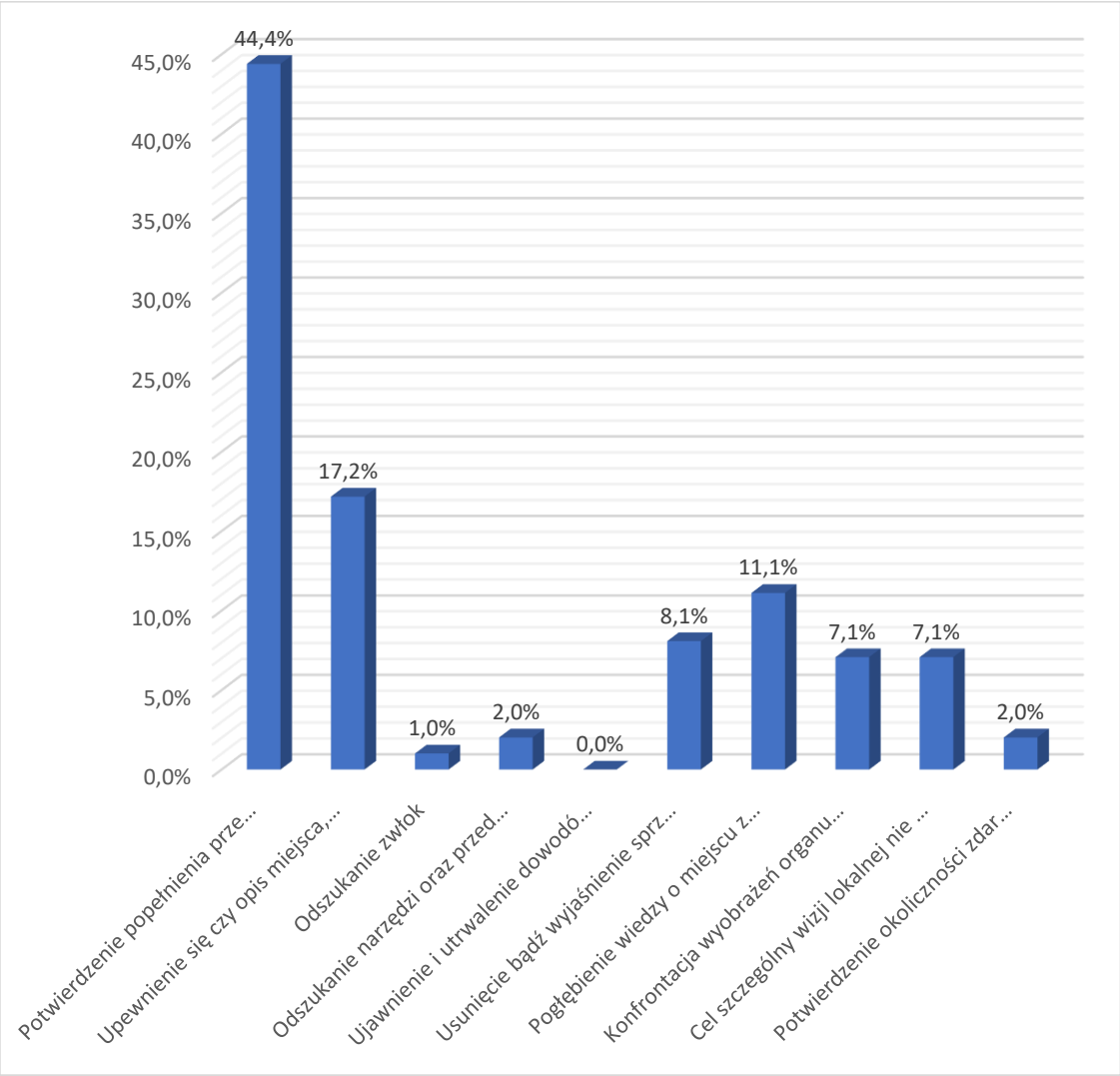
Źródło: Badania i opracowanie własne.

W 43 przypadkach (51,8%) celem ogólnym, dla którego przeprowadzono wizję lokalną, była weryfikacja przebiegu zdarzenia. Cel poznawczy oraz taktyka postępowania były celem w 19 wizjach lokalnych, czyli w 22,9%. W pozostałych przypadkach tj. 2 (2,4%) nie można było ustalić, w jakim celu została przeprowadzona wizja lokalna. Cel nie był wprost wskazany i nie wynikał z treści protokołu.

Pytanie 19. Jaki był cel szczegółowy wizji lokalnej?

a) potwierdzenie popełnienia przestępstwa w określony sposób (W)
b) upewnienie się czy opis miejsca, przedstawiony przez składającego wyjaśnienia lub zeznania, jest zgodny z rzeczywistością (W)
c) ustalenie miejsca ukrycia zwłok (P)
d) ustalenie miejsca ukrycia narzędzi oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa nie odnalezionych podczas oględzin miejsca zdarzenia (P)
e) ujawnienie dowodów rzeczowych, w tym śladów kryminalistycznych nie odnalezionych podczas oględzin miejsca zdarzenia (P)
f) usunięcie bądź wyjaśnienie sprzeczności w zebranych uprzednio informacjach (W)
g) pogłębienie wiedzy o miejscu zdarzenia (P)
h) konfrontacja wyobrażeń organów procesowych o miejscu zdarzenia, wytworzonych pod wpływem przeprowadzonych czynności z jego rzeczywistym wyglądem (W)
i) potwierdzenie okoliczności zdarzenia i udziału w nich poszczególnych osób (T)
j) cel szczególny wizji lokalnej nie jest jasno sprecyzowany

Wykres 20. Cel szczególny wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

W 44 przypadkach celem szczegółowym było potwierdzenie popełnienia przestępstwa w określony sposób (44,4%). Na drugim miejscu znajduje się upewnienie się, czy opis miejsca, przedstawiony przez składającego wyjaśnienia lub zeznania, jest zgodny z rzeczywistością (17 razy czyli 17,2%). Na trzecim miejscu jest pogłębienie wiedzy o miejscu zdarzenia, które wystąpiło w 11 przypadkach (11,1%). Na czwartym miejscu znalazło się usunięcie bądź wyjaśnienie sprzeczności w zebranych uprzednio informacjach tj. 8 razy (8,1%). Konfrontacja wyobrażeń organów procesowych o miejscu zdarzenia, wytworzonych pod wpływem przeprowadzonych czynności z jego rzeczywistym wyglądem oraz cel szczególny wizji lokalnej nie jest jasno

sprecyzowany wystąpiły w 7 czynnościach (7,1%). Potwierdzenie okoliczności zdarzenia i udziału w nich poszczególnych osób oraz odszukanie narzędzi i przedmiotów pochodzących z przestępstwa nie odnalezionych podczas oględzin miejsca zdarzenia odnotowane było w 2 czynnościach (2%). Odszukanie zwłok wystąpiło jedynie w 1 przypadku (1%). W żadnej z przebadanych wizji lokalnych nie odnotowano celu w postaci ujawnienia i utrwalenia dowodów rzeczowych, w tym śladów kryminalistycznych nie odnalezionych podczas oględzin miejsca zdarzenia. Podkreśla to wskazywaną różnicę pomiędzy wizją lokalną a oględzinami miejsca zdarzenia, które mają przede wszystkim charakter czynności wykrywczej.

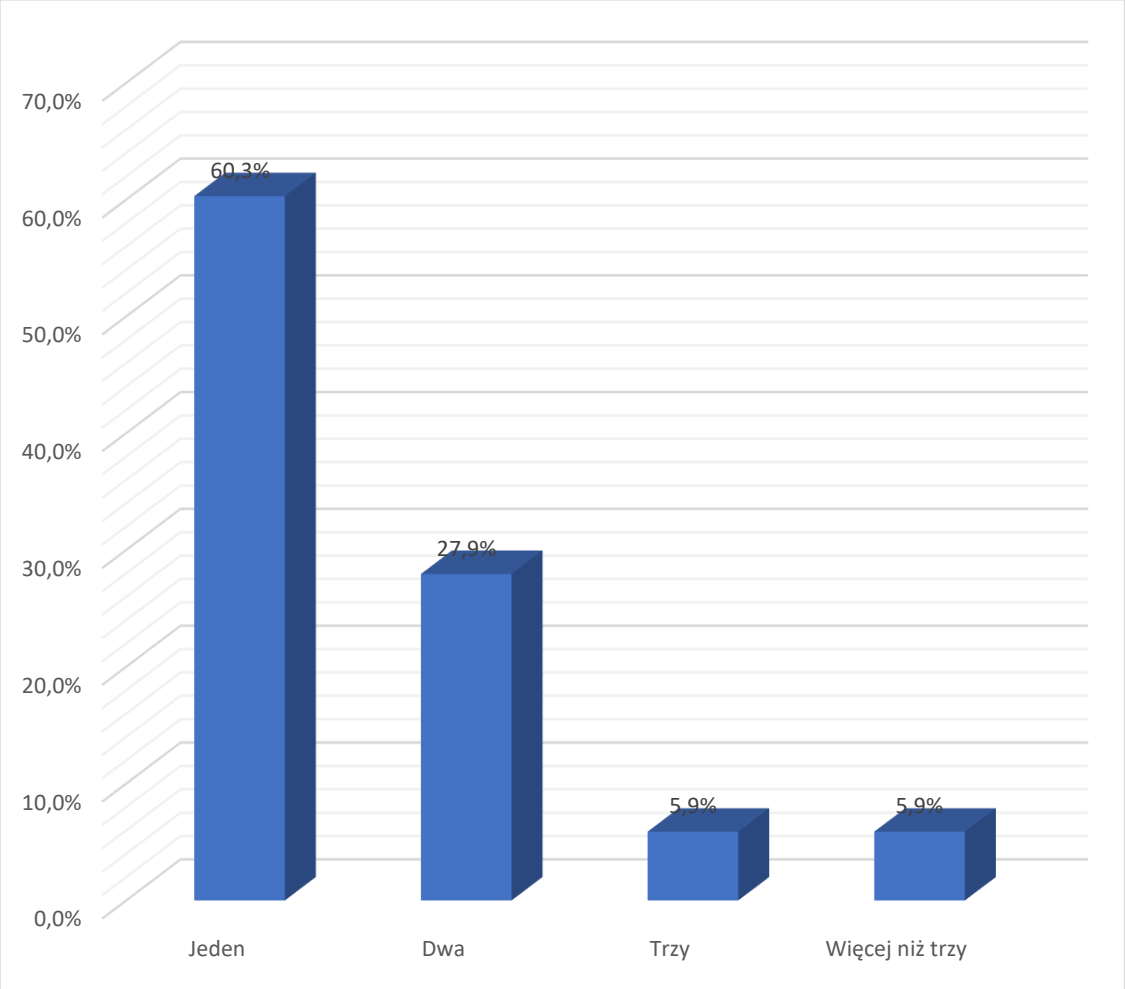
Pytanie 20. Jakie były wcześniejsze dowody, z których wynikała potrzeba przeprowadzenia wizji lokalnej?

Dwudzieste pytanie było pytaniem otwartym. Dotyczyło ustalenia wcześniejszych okoliczności, które stanowiły przyczynę (podstawę) przeprowadzenia wizji lokalnej. Mając na uwadze szerokie możliwości, z jakich wyniknąć mogła potrzeba realizacji wizji lokalnej, zdecydowano o nie zamieszczaniu z góry ustalonych wariantów. W 39 wizjach lokalnych (90,68%) wskazano, że podstawą do realizacji wizji lokalnych były wcześniej złożone wyjaśnienia przez podejrzanego/oskarżonego. Zeznania świadka, podobnie jak oględziny, stanowiły podstawę w 2 wizjach lokalnych (4,66%). W pozostałych przypadkach nie można było wskazać, jakie dowody stanowiły podstawę przeprowadzenia omawianej czynności.

Pytanie 21. Ile razy wizja lokalna została przeprowadzona w badanej sprawie?

a) raz
b) dwa
c) trzy
d) więcej niż trzy razy

Wykres 21. Liczba przeprowadzonych wizji lokalnych w sprawie.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

W większości spraw wizja lokalna była przeprowadzana wyłącznie raz (tj. 41 razy - 60,3%). W 19 przypadkach (27,9%) wizja lokalna była przeprowadzana dwa razy. Trzy razy i więcej wizję lokalną przeprowadzono w 4 sprawach, co stanowiło 5,9%. W przebadanych wizjach lokalnych nie wskazano wprost podstawy ponownego przeprowadzenia wizji lokalnej. W protokole jednakże wpisano ponownie cel ogólny tj. weryfikację – cel ten wpisany był w protokole z wizji lokalnej również przy przeprowadzeniu pierwszej czynności. Można przypuszczać, że konieczność przeprowadzenia ponownej wizji lokalnej mogła być spowodowana nieprawidłowym jej wykonaniem (za pierwszym razem), czy też potrzebą jej realizacji ze względu

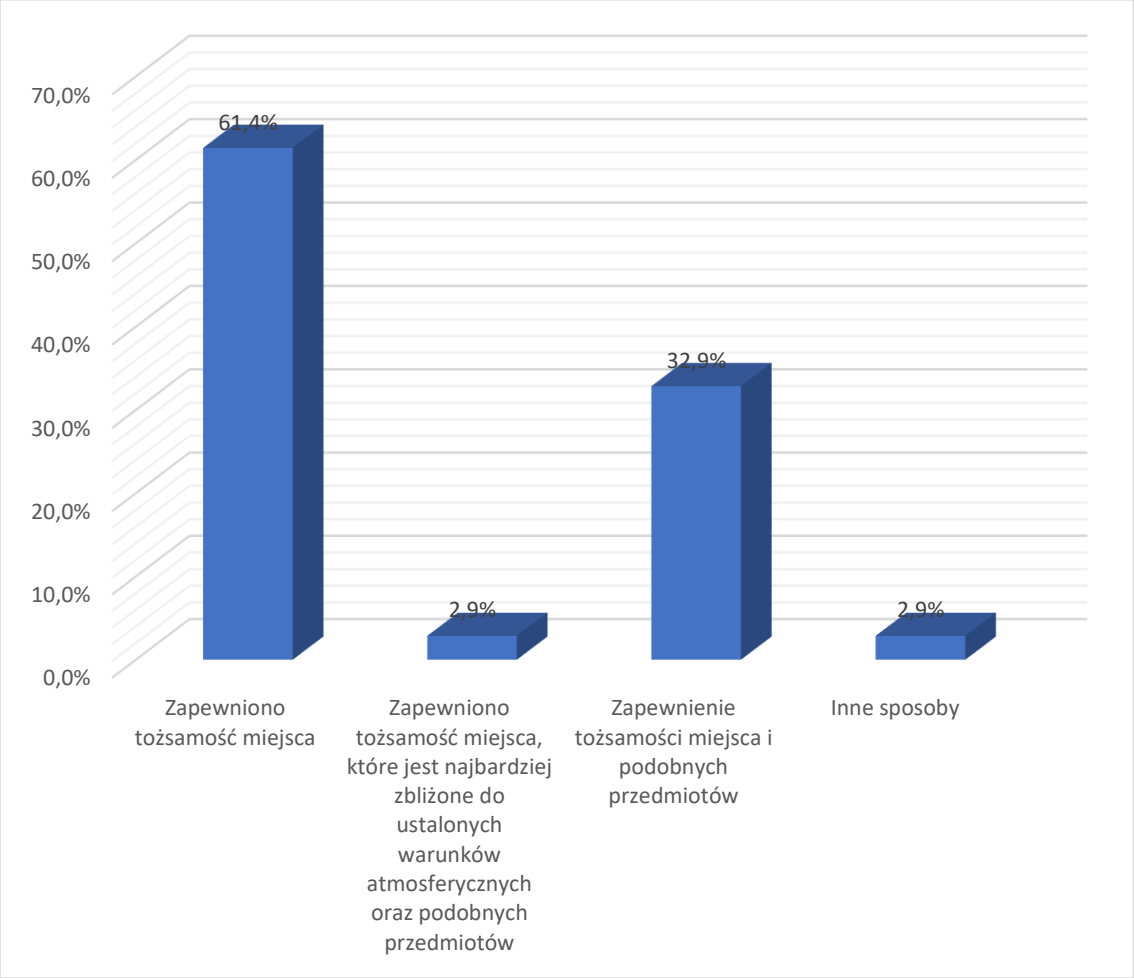
na pojawienie się nowych istotnych informacji o zdarzeniu. O ponownym przeprowadzeniu wizji lokalnej decydowały zatem potrzeby postępowania karnego.

Zaprezentowane wyniki badań dowodzą, że organ przeprowadzał wizję lokalną nawet kilkukrotnie. W ten sposób potwierdzić można jedną z istotnych cech tej czynności, jaką jest jej powtarzalność. Cecha ta odróżnia ją od innych czynności dowodowych, w szczególności od oględzin i eksperymentu procesowego. Wizja lokalna nie jest czynnością niepowtarzalną, można ją przeprowadzać w toku postępowania nawet kilkukrotnie. W badanych aktach spraw karnych, w których wystąpiła wizja lokalna, nie natrafiono na stwierdzenie „wizja wizji lokalnej". Pomimo tego, nic nie stoi na przeszkodzie, by traktować (nazywać) wizję lokalną w opisanej sytuację jako „wizja wizji lokalnej". Wtedy trzeba mieć jednak na uwadze jej cel, w ramach którego jest wykonywana oraz okoliczności. W przypadku, gdy cel i okoliczności są tożsame z celem pierwszej przeprowadzonej wizji lokalnej, to nazwa taka jak najbardziej może być użyta. Gdy z kolei przeprowadza się ją w ramach tej samej sprawy, ale cel i okoliczności są inne, lepiej użyć oznaczenia „wizja lokalna 1", „wizja lokalna 2" itd. Pierwsza propozycja pokazuje wykonanie powtórne wizji lokalnej, druga zaś stanowi o przeprowadzeniu jej w ramach tej samej sprawy, ale w innym celu i okolicznościach. Przy użyciu takiego oznaczenia już z samego opisu będzie można wywnioskować powtarzalność bądź nowy cel jej przeprowadzenia.

Pytanie 22. W jaki sposób zrealizowano wizję lokalną?

a) zapewniono tożsamość miejsca
b) zapewnienie tożsamości miejsca i podobne przedmioty
c) zapewniono tożsamość miejsca, które jest najbardziej zbliżone do ustalonych warunków atmosferycznych oraz podobnych przedmiotów
d) inne sposoby

Wykres 22. Sposób realizacji wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

W 43 przypadkach (61,4%) zapewniono tożsamość miejsca. W 23 wizjach lokalnych (32,9%) zapewniono tożsamość miejsca i podobne przedmioty. Zaś w 2 wizjach lokalnych (2,9%) zapewniono tożsamość miejsca, które jest najbardziej zbliżone do ustalonych warunków atmosferycznych oraz podobnych przedmiotów. Jak można zauważyć zapewnienie tożsamości miejsca odgrywa tu zasadniczą rolę. Pomimo, iż warunki atmosferyczne nie muszą być zbliżone do tych z miejsca popełnienia przestępstwa, to istotne jest, aby wizję lokalną przeprowadzono zawsze w miejscu tego przestępstwa. Jeśli wymagają tego okoliczności, należy także zapewnić podobne przedmioty, które mają stanowić odwzorowanie rzeczy użytych na miejscu zdarzenia. Jak wynikło z przeprowadzonej analizy nie jest to element obligatoryjny każdej wizji

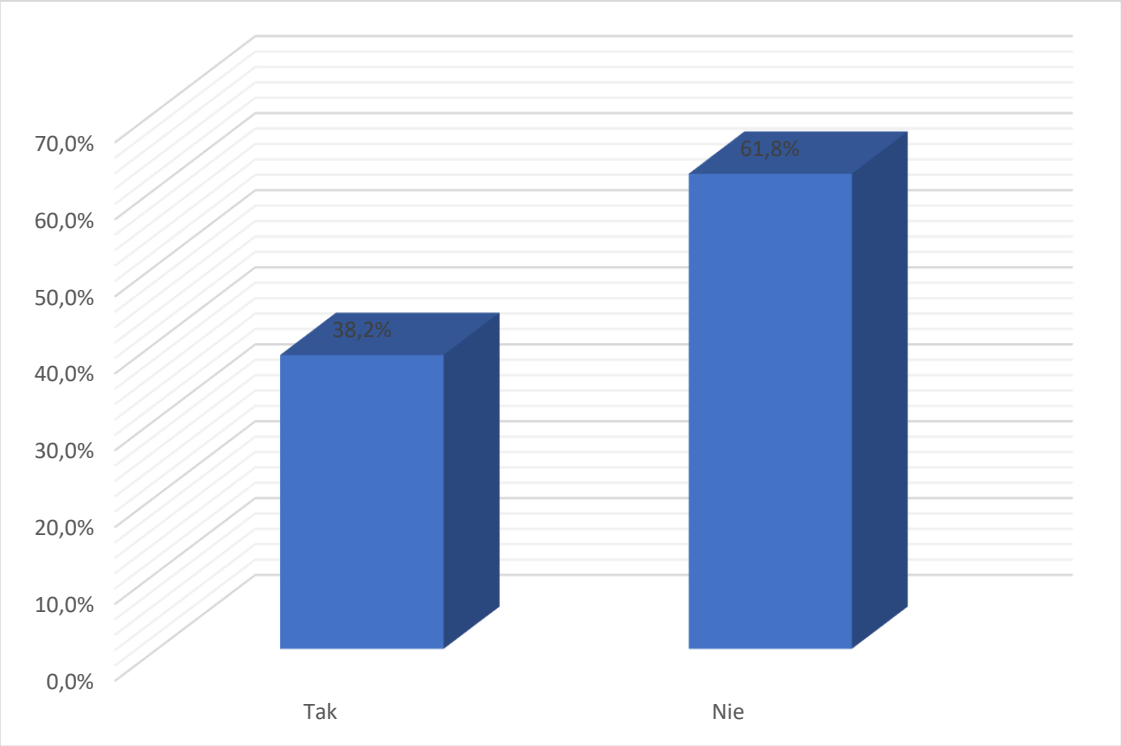
lokalnej. O wykorzystaniu przedmiotów podczas przeprowadzenia wizji lokalnej decyduje charakter sprawy oraz potrzeba ich wykorzystania.

Przedstawione wyniki badań pozwalają stwierdzić, że organ obligatoryjnie przeprowadzał wizję lokalną w tym samym miejscu, w którym nastąpiło zdarzenie. Zaprezentowane badanie potwierdza fakt i wskazuje jednocześnie różnice, że warunki atmosferyczne nie odgrywały tu istotnej roli, jak to jest w przypadku eksperymentu procesowego.

Pytanie 23. Czy organ procesowy udostępnił rekwizyty ułatwiające pokazanie danych czynności?

a) tak
b) nie

Wykres 23. Udostepnienie rekwizytów przez organ procesowy.

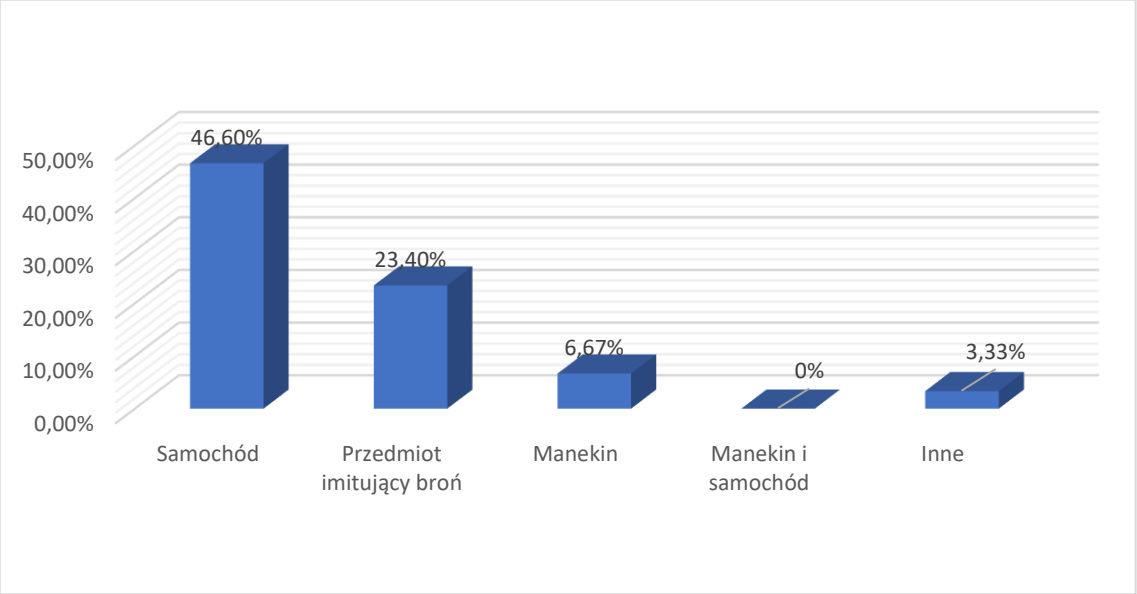
Źródło: Badania i opracowanie własne

Z praktycznego punktu widzenia rekwizyty udostępnione podczas wizji lokalnej mogą stanowić ułatwienie zarówno dla osoby pokazującej czynności, miejsca, jak i osoby obserwującej. Dane umieszczone na wykresie dwudziestym trzecim prezentują udostępnione przez organ procesowy rekwizyty. W 42 przypadkach (61,8%) organ procesowy nie udostępnił żadnych rekwizytów. W pozostałych wizjach lokalnych tj. 26 przypadkach (38,2%) rekwizyty zostały udostępnione. Udostępnienie rekwizytów miało na celu ułatwienie pokazania poszczególnych czynności podejrzanemu/oskarżonemu i fragmentów zdarzenia z dnia przestępstwa.

Pytanie 24. Jakie rekwizyty zostały wykorzystane podczas wizji lokalnej?

a) samochód
b) przedmiot imitujący broń
c) manekin
d) manekin i przedmiot imitujący broń
e) manekin i samochód
f)inne rekwizyty

Wykres 24. Rekwizyty, które wykorzystano podczas wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

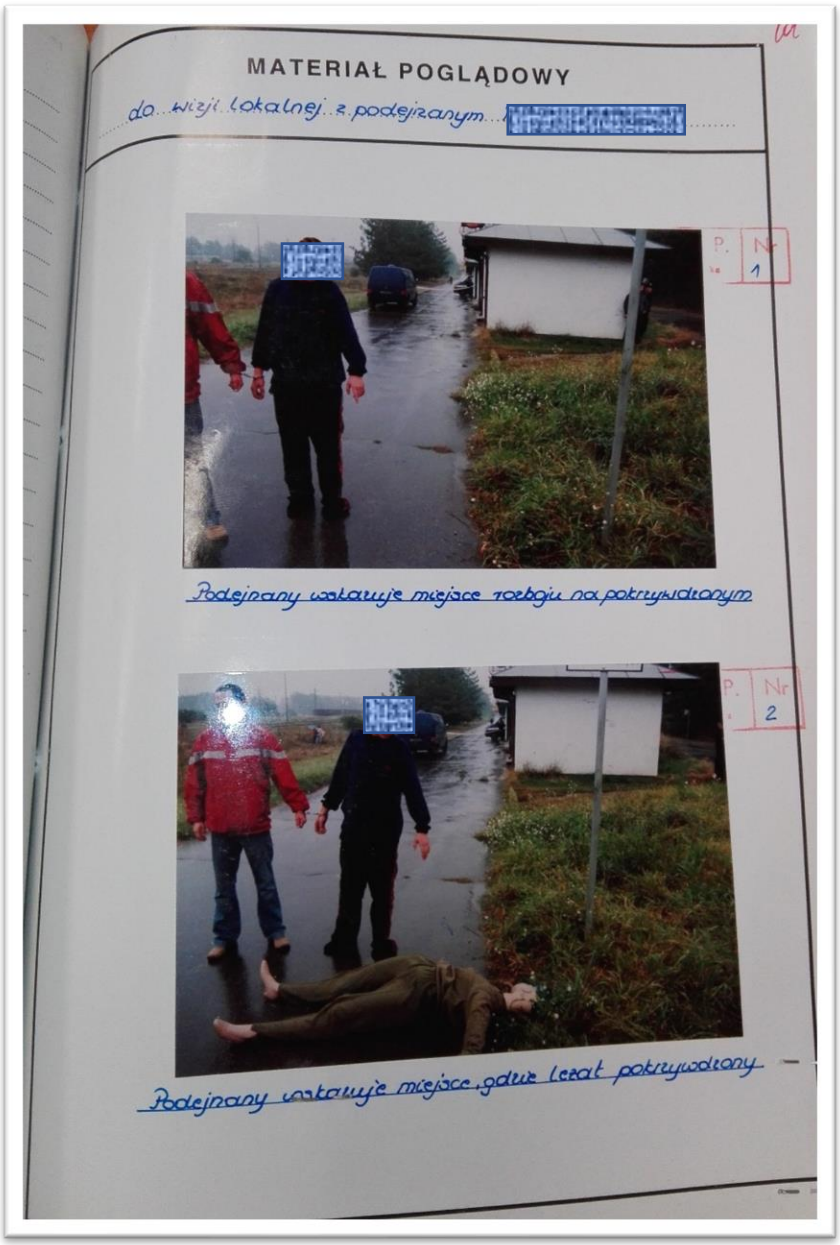
Podczas analizy dokumentów z wizji lokalnych ustalono, że przedmioty imitujące broń zostały udostępnione w 14 (46,60%) przypadkach w przebadanych wizjach lokalnych.

Samochód był wykorzystany w 7 sprawach (23,4%). Celem jego użycia było wskazanie drogi przemieszczania się sprawcy przestępstwa. Użycie samochodu pozwoliło ustalić drogę poruszania się znacznie szybciej, niż gdyby droga ta była pokazywana pieszo przez sprawcę przestępstwa. Samochód zatem stanowił tu środek lokomocji, pomagający m. in. zweryfikować drogę poruszania się.

Manekin i przedmioty imitujące broń użyto w 6 (20%) wizjach lokalnych. Manekina użyto w 2 przypadkach (6,67%). Manekin był odpowiednikiem ofiary. Sprawca przestępstwa mógł zademonstrować na nim sytuację, w której doszło do jej śmierci. Jak można zaobserwować na dołączonym fragmencie z materiału poglądowego, manekin – jak wspominano – pełnił rolę ofiary. Podejrzany wskazywał miejsce rozboju, którego dokonał na ofierze. Na drugim zdjęciu manekin został ułożony w sposób odzwierciedlający położenie pokrzywdzonego. Następnie na dalszej części materiału podejrzany demonstrował przy użyciu manekina, w jaki sposób ciągnął pokrzywdzonego. Następnie manekin został ułożony w miejscu, do którego podejrzany przeniósł pokrzywdzonego. Cały materiał poglądowy jest czytelny i opisany w sposób jasny oraz spójny. Wykonaniu tego materiału nie można nic zarzucić. Na materiale celowo (dla celów niniejszej dysertacji) zasłoniono wizerunek osób w nim uczestniczących tj. funkcjonariusza policji i podejrzanego. Osoby te były spięte kajdankami.

W jednej wizji lokalnej (3,33%) wykorzystano inny rekwizyt, którym był taboret. Wykorzystanie tego rekwizytu wynikało z charakteru sprawy. Po zapoznaniu się z wizją lokalną, w której wykorzystano taboret, można jedynie domyślać się, że potrzeba wykorzystania tego rekwizytu wynikła dopiero podczas realizacji tej czynności. W momencie, gdy podejrzany omawiał fragment zdarzenia, zauważono stojący tam taboret i poproszono go o zademonstrowanie sytuacji z jego użyciem.

Zdjęcie 5. Fragment materiału poglądowego do wizji lokalnej z udziałem podejrzanego. Podczas wizji lokalnej wykorzystano manekin, pełniący funkcję pokrzywdzonego.

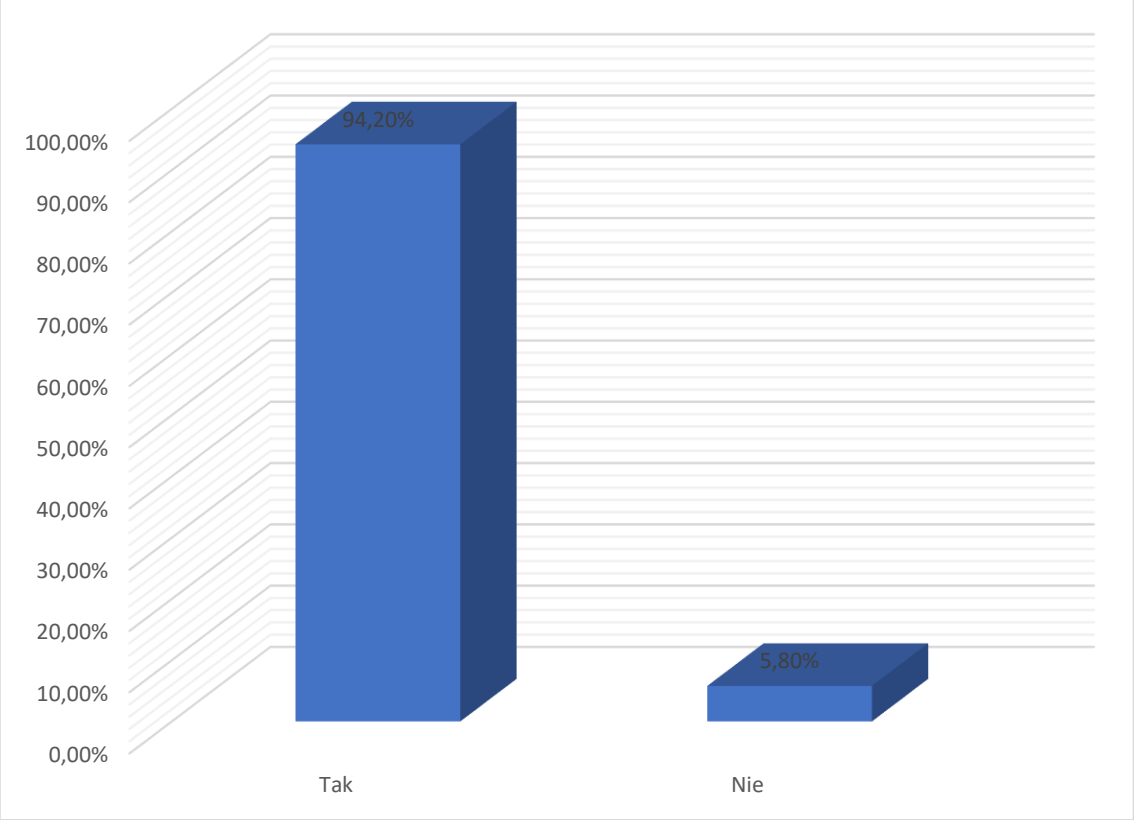

Źródło. Materiał poglądowy do wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt III K 209/07, Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 101.

Pytanie 25. Czy podczas wizji lokalnej przeprowadzono przesłuchanie?

a) tak
b) nie

Wykres 25. Przeprowadzenie przesłuchania podczas wizji lokalnej.

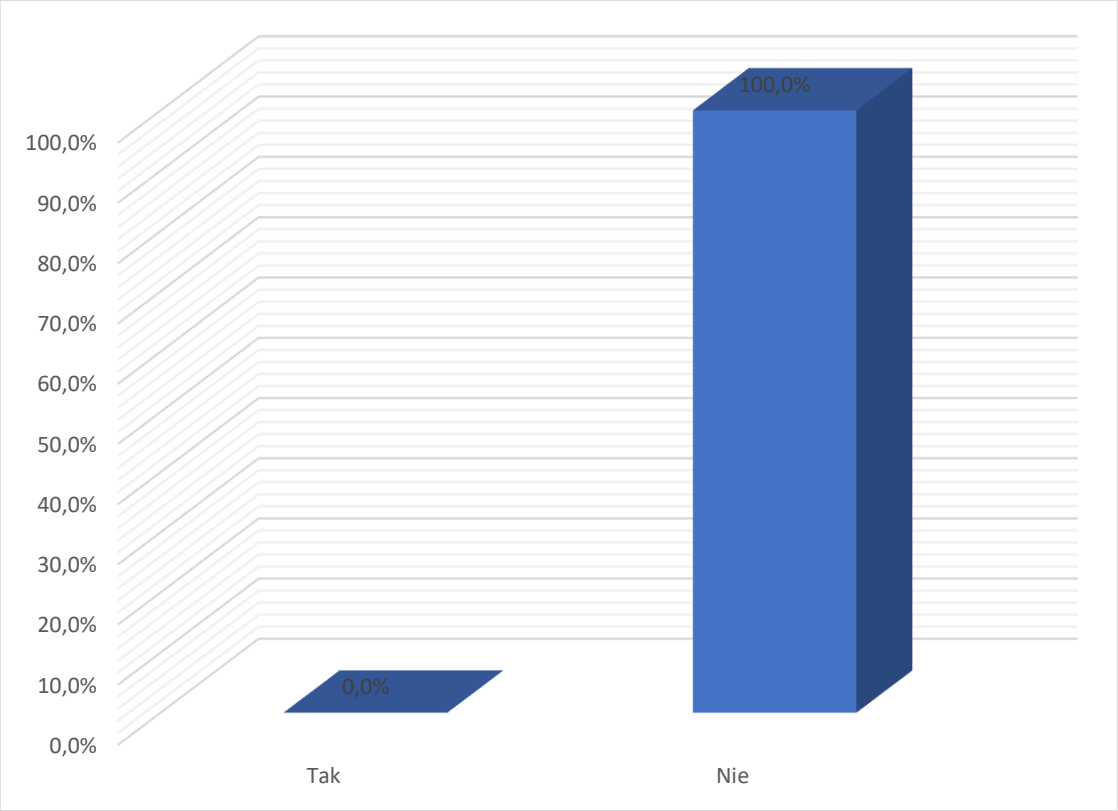
Źródło: Badania i opracowanie własne.

W 65 przypadkach w trakcie realizacji czynności doszło do przesłuchania (w większości przesłuchiwanymi byli podejrzani/oskarżeni, rzadziej świadkowie) co stanowi 94,2% spraw. W 4 przypadkach (5,8%) nie odnotowano przeprowadzenia przesłuchania. W przypadku jednej wizji lokalnej, która została utrwalona za pomocą kasety video, nie można było ustalić, czy podczas wizji lokalnej zostało przeprowadzone przesłuchanie. Z badań jednoznacznie wynika, że przesłuchanie jest często przeprowadzane na miejscu zdarzenia. Jak można spostrzec powiązanie wizji lokalnej z przesłuchaniem jest oczywiste i nie wzbudza żadnych wątpliwości.

Pytanie 26. Czy podczas wizji lokalnej ujawniono ślady bądź inne dowody i przerwano wizję lokalną?

a) tak
b) nie

Wykres 26. Ujawnienie śladów bądź dowodów i przerwanie wizji lokalnej.

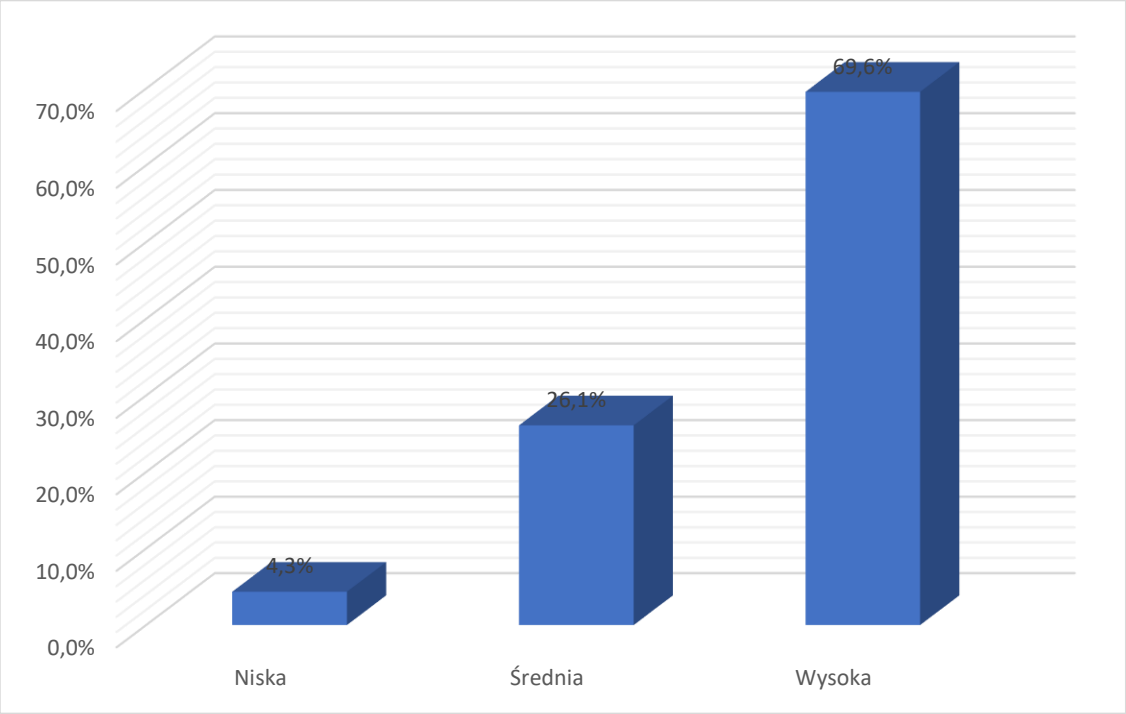
Źródło: Badania i opracowanie własne.

W żadnej ze zbadanych wizji lokalnych nie ujawniono śladów kryminalistycznych związanych ze zdarzeniem oraz nie przerwano wizji lokalnej. Choć takie sytuacje zgodnie z literaturą mogą mieć miejsce, to badania nie potwierdziły ich wystąpienia. Jest to kolejna różnica, która uwidacznia odmienność wizji lokalnej od oględzin. W wizji lokalnej nie ujawnia się śladów i dowodów. Gdy zostaną odszukane, powinno przerwać się wizję lokalną i rozpocząć oględziny miejsca ujawnienia śladów, dowodu.

Pytanie 27. Określ jakość merytoryczną protokołu pod względem przyjętych zasad jego sporządzania

a) niska
b) średnia
c) wysoka

Wykres 27. Określenie jakości merytorycznej protokołu pod względem przyjętych zasad jego sporządzania.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

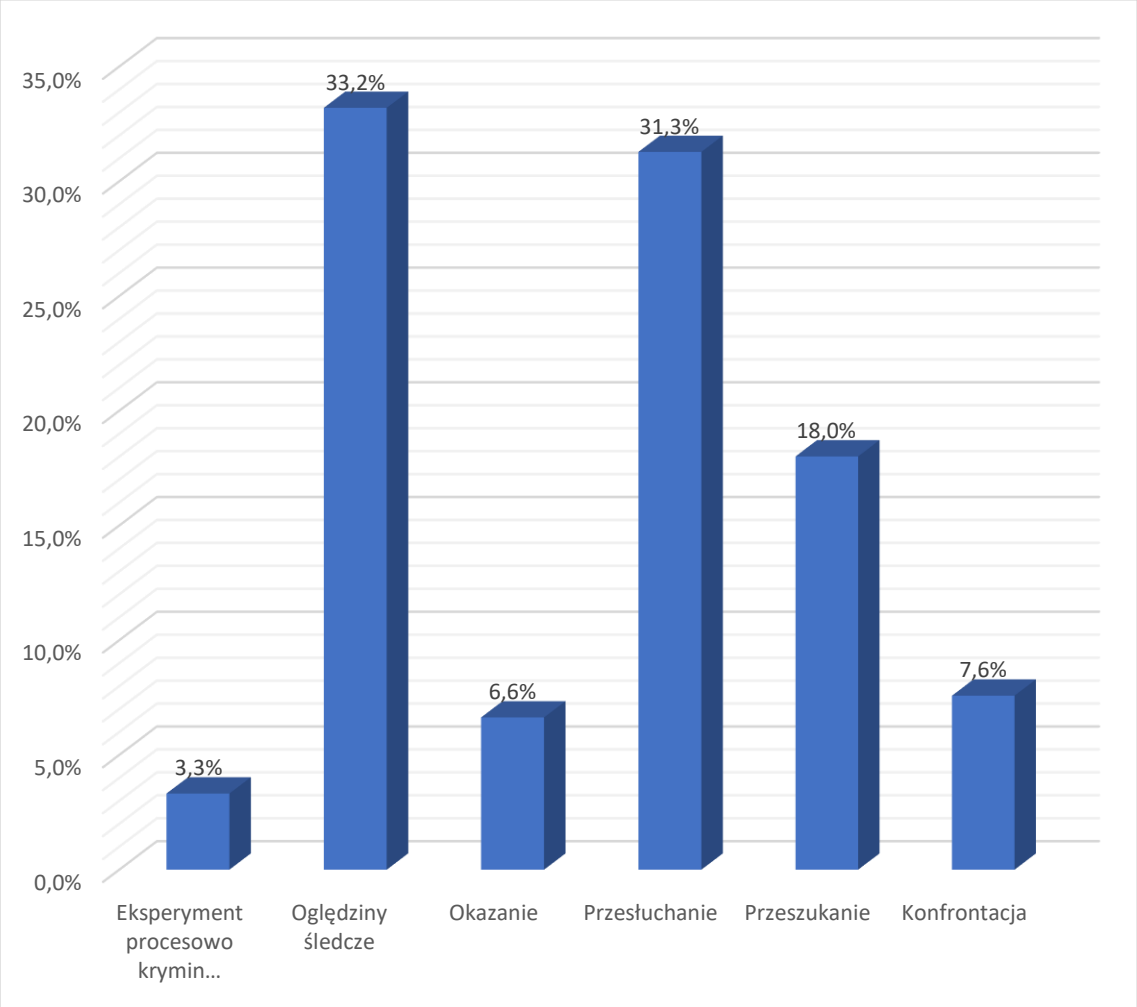
Wykres charakteryzuje jakość merytoryczną protokołu. Mając na uwadze ogólnie przyjęte zasady jego sporządzania, wyróżniono podział na niską, średnią i wysoką jakość. W 48 przypadkach protokół sporządzony był (69,6%) prawidłowo. Nie znaleziono w nich żadnych uchybień formalnych, a ich treść nie budziła zastrzeżeń. Protokoły te były czytelne, sformułowane prawidłowo i zawierały wszystkie najważniejsze elementy. W 18 wizjach lokalnych (26,1%) zaobserwowano występujące braki polegające na braku określeniu celu przeprowadzonej wizji lokalnej bądź część opisowa była sporządzona

w sposób chaotyczny i niezrozumiały. Trzy (4,3%) protokoły wizji lokalnej zakwalifikowano jako niskie merytorycznie. Brakowało w nich elementów formalnych tj. podpisu czy pouczenia. Ponadto, pomimo wskazania załączników dołączonych do protokołu, nie można było ich odnaleźć. Protokoły te były nieczytelne. Ich analiza znacznie była utrudniona.

Pytanie 28. Jakie inne czynności dowodowe były wykonywane w postępowaniu, w którym wykorzystano wizję lokalną?

a) eksperyment procesowy
b) oględziny śledcze
c) okazanie
d) przesłuchanie
e) przeszukanie
f)konfrontacja

Wykres 28. Inne **c**zynności zrealizowane przed przeprowadzeniem wizji lokalnej.

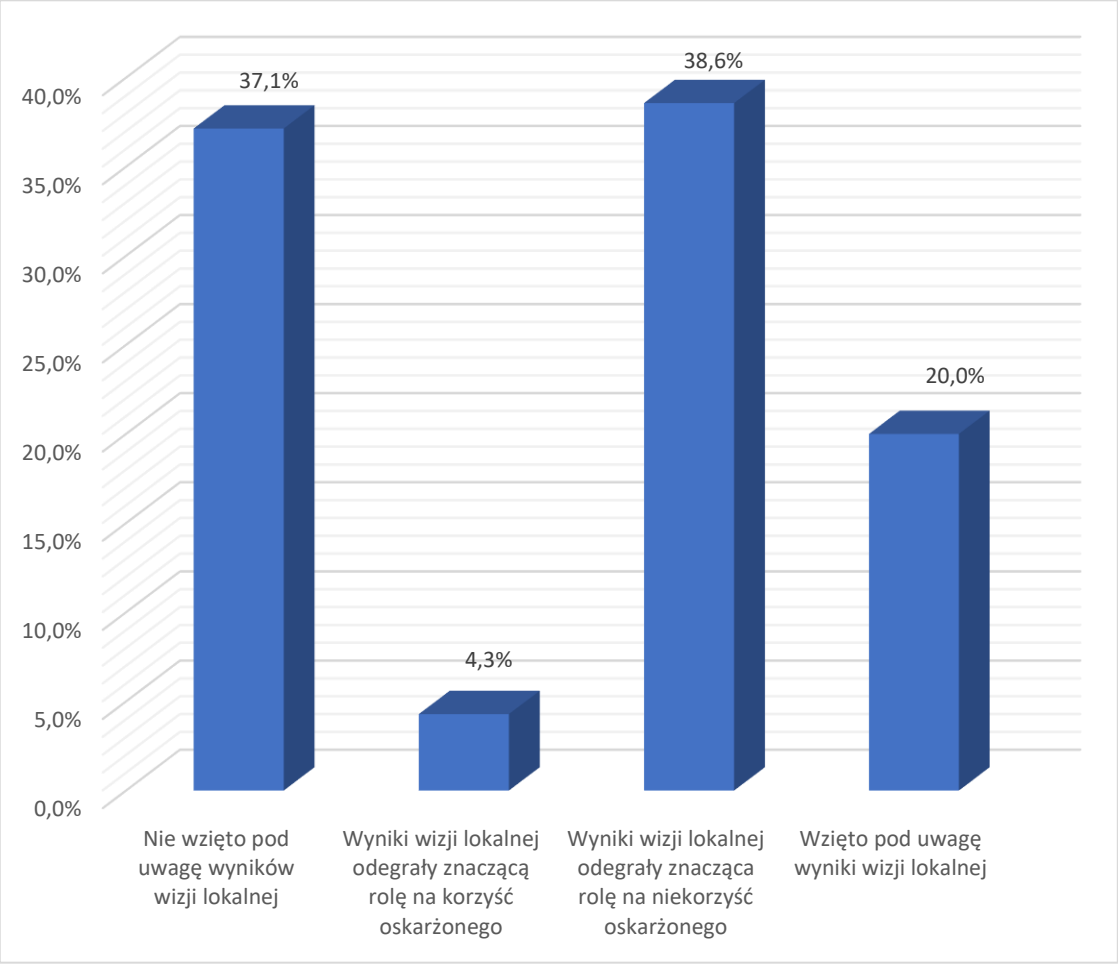
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Z analizy badanych akt wynika, że w ramach postępowania karnego czynnościami, które były realizowane w pierwszej kolejności były: oględziny śledcze – 69 razy (32,7%) oraz przesłuchania – 66 razy (31,3%). W pozostałych przypadkach przeprowadzono: przeszukanie – 38 razy (18%), okazanie – 14 razy (6,6%), konfrontacje 16 razy (7,6%) oraz eksperyment procesowy – 7 razy (3,3%). W analizowanych aktach spraw nie stwierdzono zapisów wskazujących, że wnioski z eksperymentu były brane pod uwagę przy podejmowaniu decyzji o przeprowadzeniu wizji lokalnej.

Pytanie 29. Jaki był wpływ wyników wizji lokalnej na wyrok?

a) nie wzięto pod uwagę wyników wizji lokalnej
b) wyniki wizji lokalnej odegrały znaczącą rolę na korzyść oskarżonego
c) wyniki wizji lokalnej odegrały znaczącą rolę na niekorzyść oskarżonego
d) wzięto pod uwagę wyniki wizji lokalnej, lecz nie można było ustalić ich wpływu na wyrok

Wykres 29. Wpływ wyników wizji lokalnej na wyrok.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

W 27 przypadkach (38,6%) wyniki wizji lokalnej odegrały znaczącą rolę w orzeczonym wyroku, przy czym ich wynik dostarczył dowodów niekorzystnych dla oskarżonego. W 3 sprawach (4,3%) wyniki wizji lokalnej odegrały znaczącą rolę

na korzyść oskarżonego. W 26 przypadkach (37,1%) nie wzięto pod uwagę wyników wizji lokalnej. Może to świadczyć o tym, że przeprowadzenie tej czynności nie doprowadziło do osiągnięcia zakładanych celów (np. weryfikacyjnych). W 14 przypadkach (20,0%) wzięto pod uwagę wyniki wizji lokalnej, lecz nie udało się ustalić, czy czynność tak wpłynęła na korzyść czy na niekorzyść oskarżonego.

6.2. Wizja lokalna na tle badań ankietowych funkcjonariuszy Policji

W ramach niniejszej dysertacji przeprowadzone zostały badania ankietowe, w których uczestniczyło 116 funkcjonariuszy Policji z pionu dochodzeniowo-śledczego, którzy na co dzień wykonują czynności procesowe w sprawach kryminalnych. W związku z powyższym istotne było, z punktu widzenia realizacji celów pracy doktorskiej, ustalenia w czy i w jakiej formie realizowana jest wizja lokalna w praktyce dochodzeniowo-śledczej.

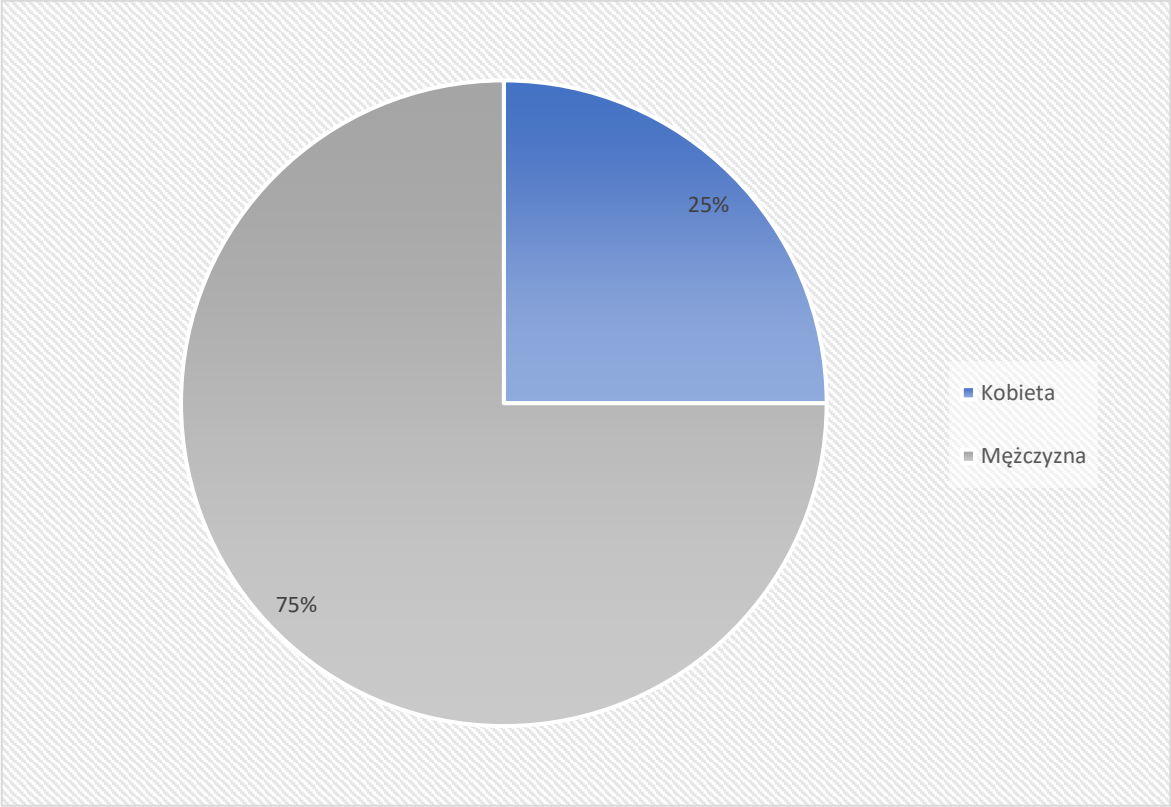
Badanie ankietowe zostało zrealizowane w okresie od lutego do grudnia 2021 roku za pomocą Internetu oraz papierowej formy ankiety. Podobnie jak podczas przeprowadzania badań akt spraw karnych, stan epidemii związany z wystąpieniem pandemii SARS-CoV-2 wpłynął na przedłużenie czasu przeprowadzenia badań ankietowych. Za pośrednictwem Internetu ankietę wypełniło 40 funkcjonariuszy Policji, zaś w formie papierowej otrzymano 76 kwestionariuszy. Kwestionariusz ankietowy składał się z pytań zarówno zamkniętych jednokrotnego i wielokrotnego wyboru oraz z pytań otwartych. Ankietowani po udzieleniu odpowiedzi na zadane pytanie proszeni byli do wskazania odpowiedzi na następne pytanie, znajdujące się w formularzu ankietowym. Udzielenie odpowiedzi w pytaniach zamkniętych było obowiązkowe, stąd też każdy z ankietowanych musiał zaznaczyć właściwą według niego odpowiedź. Nie było tak w przypadku pytań otwartych, dlatego odpowiedzi w nich nie zostały udzielone przez wszystkich funkcjonariuszy. Jednakże zebrane odpowiedzi były wystarczające do zaprezentowania poglądu osób, które ustosunkowały się do zadanego pytania otwartego.

Aby ułatwić zapoznanie się z wynikami badania ankietowego, każdy z wyników został poprzedzony zadanym funkcjonariuszowi Policji pytaniem, a w pytaniach zamkniętych także wskazaniem możliwego wariantu odpowiedzi.

Pytanie 1. Płeć:

a) kobieta
b) mężczyzna

Wykres 30. Płeć respondentów.

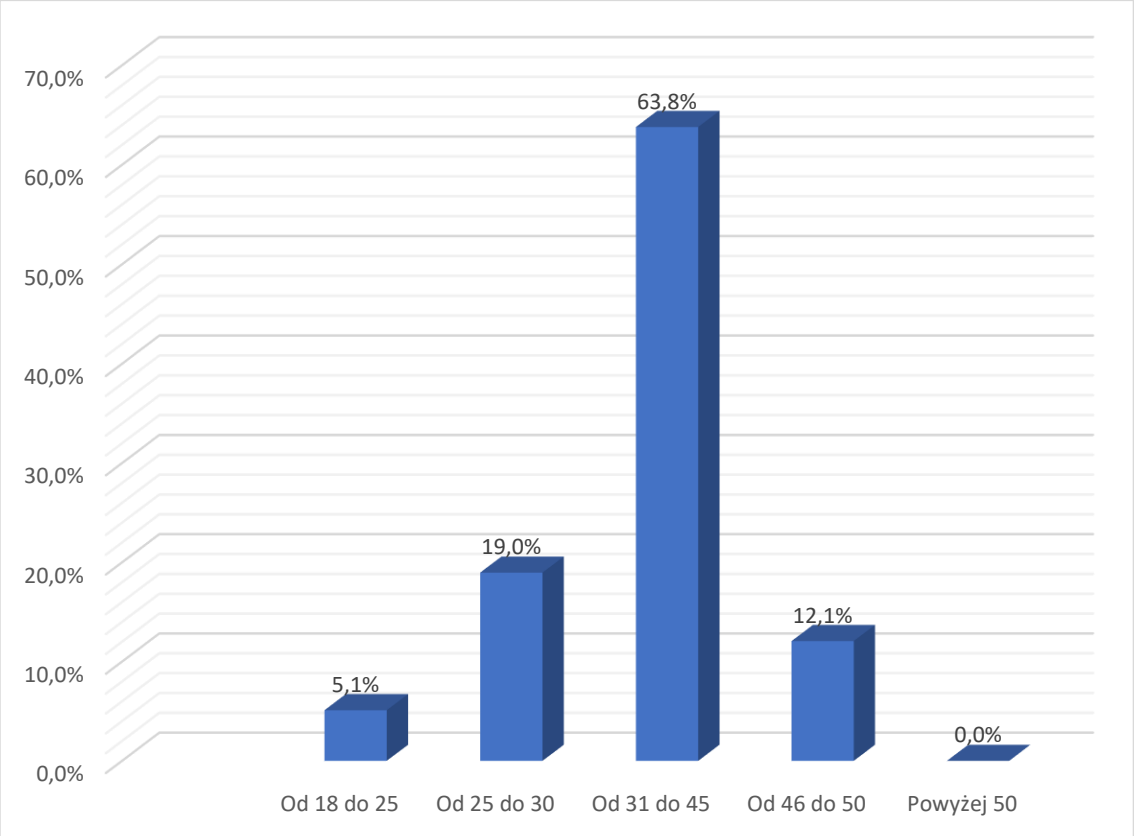
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Struktura płci ankietowanych w pełni odzwierciedla przewagę mężczyzn występującą w pionie dochodzeniowo-śledczym, co w dużym stopniu wynika z charakteru pracy.

Pytanie 2. Wiek:

a) od 18 do 24
b) od 25 do 30
c) od 31 do 45
d) od 46 do 50
e) powyżej 50 lat

Wykres 31. Wiek respondentów.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

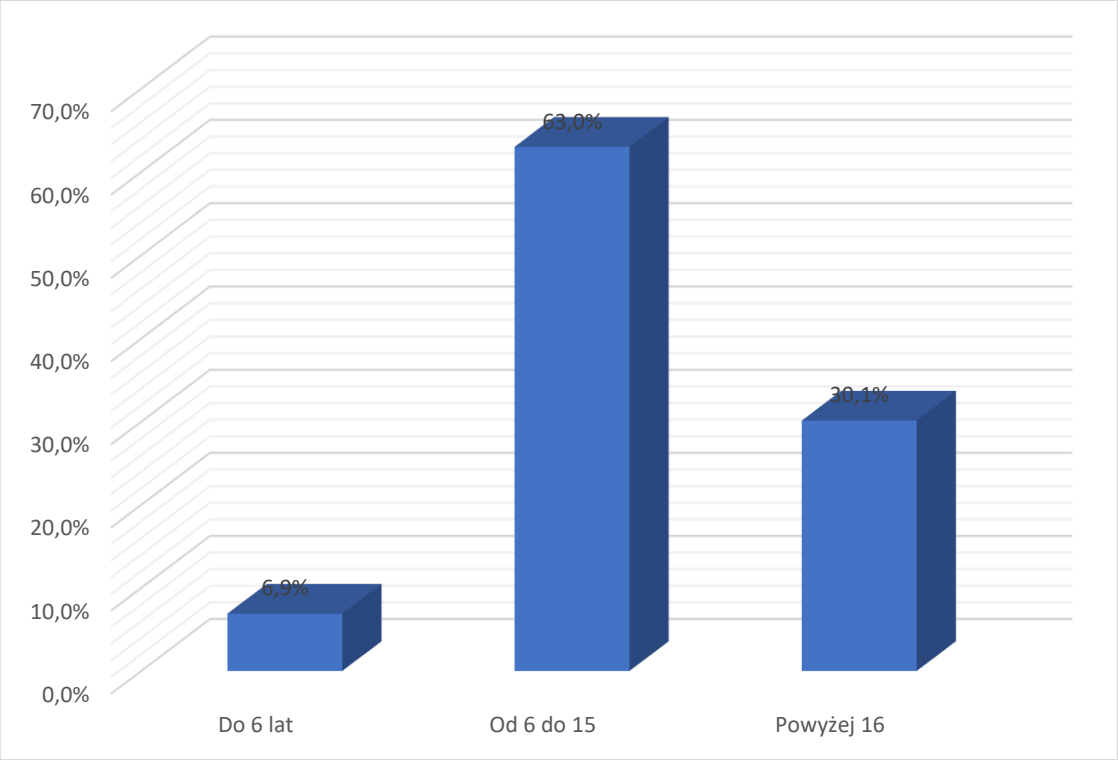
Ankietowani zostali podzieleni na pięć grup wiekowych. W pierwszej grupie od 18 do 25 lat znalazło się 2 funkcjonariuszy Policji, stanowiących 5,1% uczestników. W grupie drugiej (tj. od 25 do 30 lat) znalazło się 22 ankietowanych, czyli 19,0%. Trzecia grupa od 31 do 45 lat jest najbardziej liczną grupą, gdyż znajdują się w niej 74 osoby, zatem aż 63,80%. Czwarta grupa o przedziale wiekowym od 46 do 50 lat liczyła

14 osób (tzn. 12,1%). W ostatniej piątej grupie wiekowej powyżej 50 lat nie znalazła się żadna osoba z ankietowanych. Znaczna przewaga osób pomiędzy 30 a 50 rokiem życia pozwoliła przypuszczać, że osoby wypełniające ankietę dysponowały dużym doświadczeniem życiowym i zawodowym, które z pewnością ma istotne znaczenie dla właściwej oceny potrzeby przeprowadzenia wizji lokalnej oraz prawidłowego przeprowadzenia i oceny wyników tej czynności. Twierdzenie to znalazło potwierdzenie w danych dotyczących stażu pracy funkcjonariuszy Policji, którzy wypełnili ankietę (zob. kolejne pytanie).

Pytanie 3. Staż pracy:

a) do 6 lat
b) od 6 do 15 lat
c) powyżej 16 lat

Wykres 32. Staż pracy.

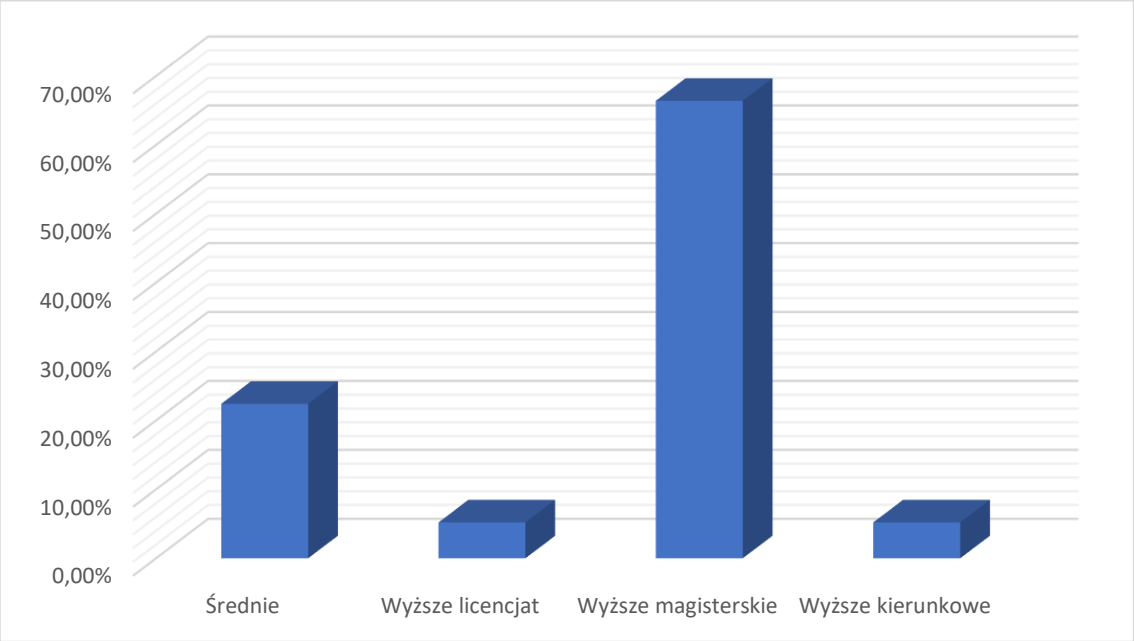
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Najmniej liczną grupą ze względu na staż pracy są ankietowani do 6 lat – 5 osób, czyli zaledwie 6,9%. Najliczniejszą grupą są respondenci, którzy staż pracy wskazali w przedziale od 6 do 15 lat – 46 osób (tj. 63%). W przedziale powyżej 16 lat znalazły się 22 osoby, stanowiące 30,1% całej grupy. Respondenci stanowili więc grupę funkcjonariuszy, którzy z racji stażu pracy wykonywali różne czynności procesowe, a ich wiedza i doświadczenie praktyczne pozwalały przypuszczać, że są właściwymi osobami do przeprowadzenia badań ankietowych.

Pytanie 4. Wykształcenie:

a) średnie
b) wyższe licencjat
c) wyższe magisterskie
d) wyższe kierunkowe

Wykres 33. Wykształcenie respondentów.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

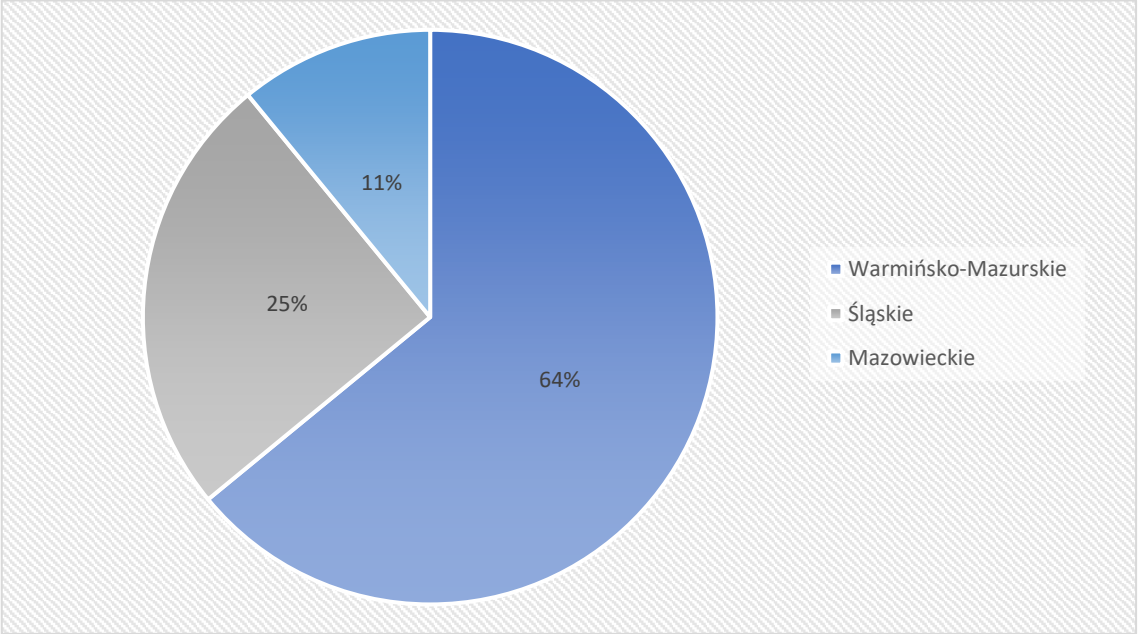
Ponad połowa respondentów, bo aż 77 osób, czyli 66,4%, posiada wykształcenie wyższe. W tej badanej grupie znajdowali się funkcjonariusze Policji, którzy posiadali wykształcenie wyższe magisterskie z różnych dziedzin np. prawa, pielęgniarstwa, zarządzania zasobami ludzkimi, handlu, administracji skarbowej, informatyki, psychologii, ekonomii itp. Drugą najliczniejszą grupą są osoby z wykształceniem średnim – 26 osób (tj. 22,4%). Z badań wynika, że tylko 6 osób ma licencjat co stanowi 5,2% ankietowanych. Taką samą grupę stanowią osoby, które ukończyły studia magisterskie w specjalności nauki o policji, bezpieczeństwo wewnętrzne, kryminologia, kryminalistyka).

Warto podkreślić, że wszyscy ankietowani odbyli przeszkolenie zawodowe w szkołach policyjnych przygotowujące do służby w pionie dochodzeniowo-śledczym.

Pytanie 5. Województwo, w którym Pan/Pani pracuje:

Celem tego pytania było ustalenie miejsca pełnienia służby i ewentualnych rozbieżności w praktyce wykonywania wizji lokalnej.

Wykres 34. Województwo, w którym funkcjonariusz Policji aktualnie pracuje.

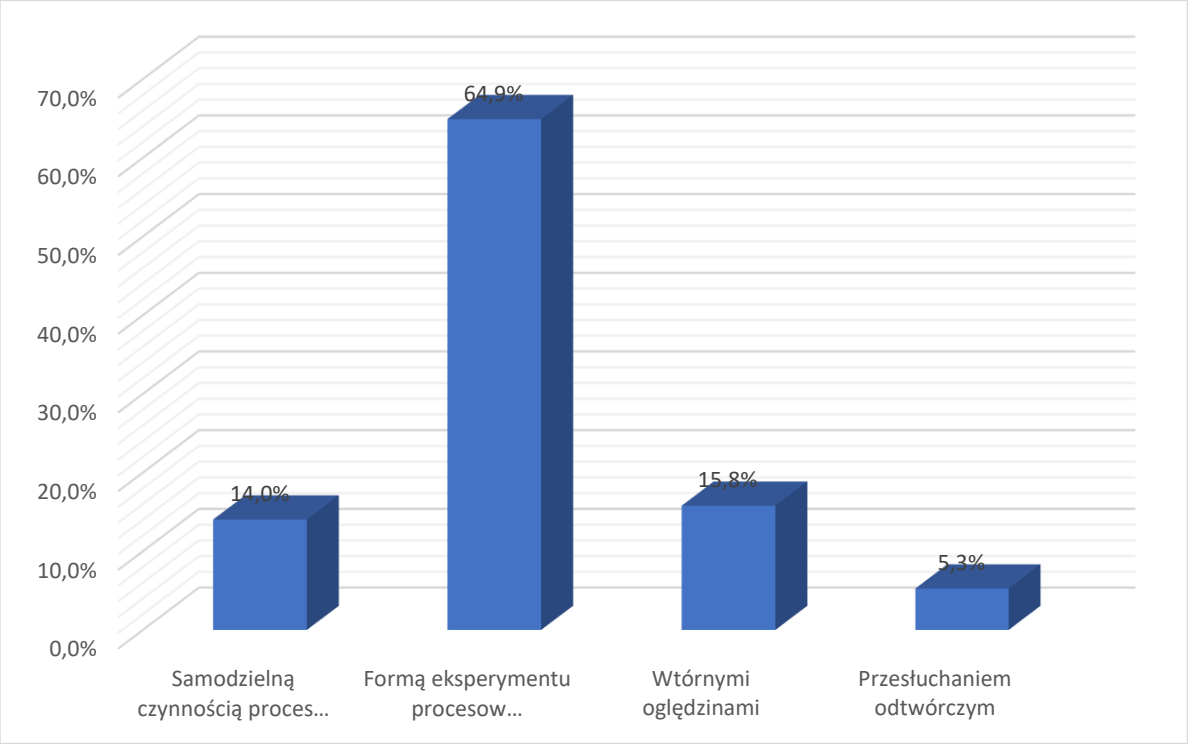
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Badania ankietowe objęły funkcjonariuszy z trzech województw, co pozwoliło uzyskać informacje z województw o różnej liczbie przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. Znaczną większość ankietowanych stanowili respondenci z województwa warmińsko – mazurskiego (tj. 64 %). Mniejszą grupę stanowili funkcjonariusze Policji z województwa śląskiego (tj. 25 %) oraz mazowieckiego (tj. 11 %).

Pytanie 6. Wizja lokalna jest:

a) samodzielną czynnością procesową
b) formą eksperymentu procesowego
c) wtórnymi oględzinami
d) przesłuchaniem odtwórczym

Wykres 35. Wizja lokalna jako samodzielna czynność procesowa, forma eksperymentu procesowego, wtórne oględziny, przesłuchanie odtwórcze.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

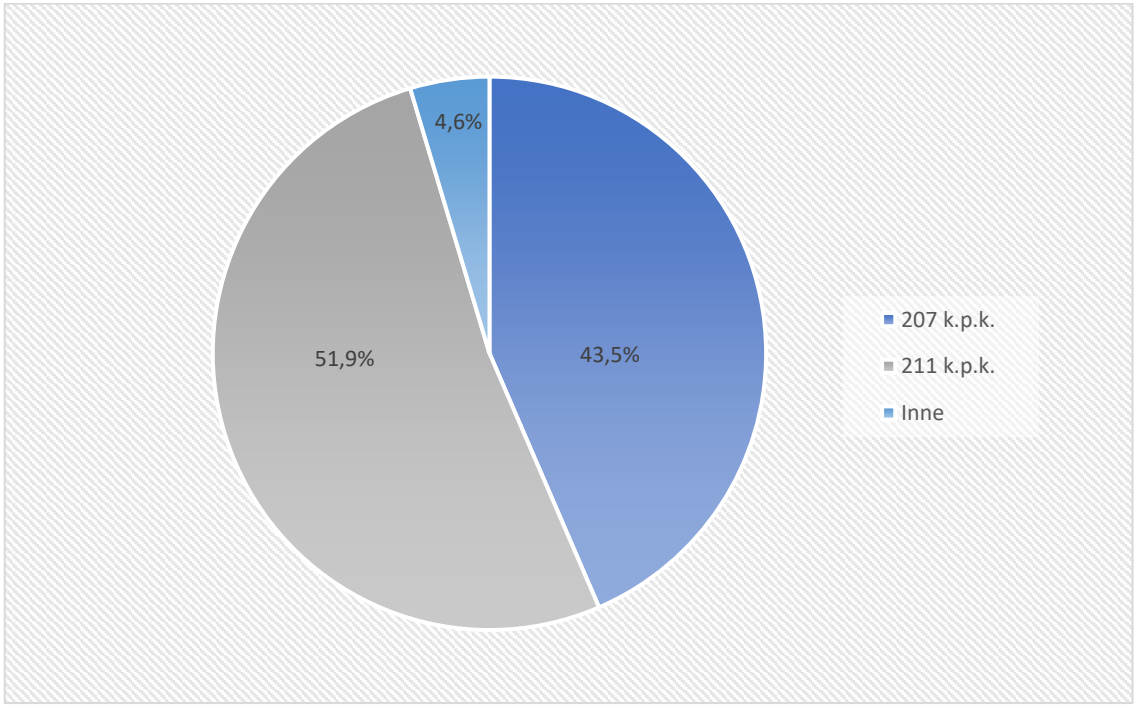
Uwzględnienie tego pytania było niezbędne z punktu widzenia problemu badawczego stanowiącego podstawę niniejszej dysertacji. Funkcjonariuszom Policji zaproponowano cztery warianty odpowiedzi określające, czym jest wizja lokalna - tj. samodzielną czynnością procesową, formą eksperymentu procesowego, wtórnymi oględzinami czy przesłuchaniem odtwórczym. O ile w literaturze i badanych aktach spraw karnych można znaleźć podejście utożsamiania wizji lokalnej z eksperymentem procesowym i oględzinami wtórnymi, o tyle nie spotyka się wyrażenia „przesłuchanie odtwórcze", jednakże dla ustalenia, czy badana grupa spotkała się również z takim nazewnictwem, postanowiono wskazać również i ten wariant.

Przechodząc do analizy wyżej zaprezentowanego wykresu, można stwierdzić, że ponad połowa respondentów, tj. 74 osoby (64,9%), wskazała, że wizja lokalna jest formą eksperymentu procesowego. Drugą najczęściej pojawiającą się odpowiedzią są wtórne oględziny, które wskazało 18 osób, co stanowi 15,8% ankietowanych. Następnie 16 osób (14%) twierdzi, iż jest to samodzielna czynność procesowa. Najmniej liczna grupa 6 – osobowa (5,3%) wizję lokalną przypisała przesłuchaniu odtwórczemu. Przedstawione wyniki badań potwierdzają, że obecnie wizja lokalna, ze względu na brak wyraźnej podstawy prawnej, jest różnie traktowana, zarówno w doktrynie jak i w praktyce. Dane odzwierciedlają trzy podejścia do określenia charakteru prawnego wizji lokalnej, przy czym warto wskazać, że dominującym stanowiskiem jest to, które uznaje wizję lokalną za rodzaj eksperymentu procesowego. Warto jednak podkreślić dość znaczny odsetek respondentów, którzy wyraźnie wskazują na samodzielny, odrębny charakter wizji lokalnej. Zaprezentowane wyniki potwierdzają niejednolite podejście do wizji lokalnej w praktyce i dają podstawę do wysunięcia tezy o potrzebie wyraźnego uregulowania tej czynności, także w celu ujednolicenia praktyki procesowej.

Pytanie 7. Jaka jest podstawa prawna wizji lokalnej?

a) 207 k.p.k.
b) 211 k.p.k.
c) inna podstawa prawna

Wykres 36. Podstawa prawna wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

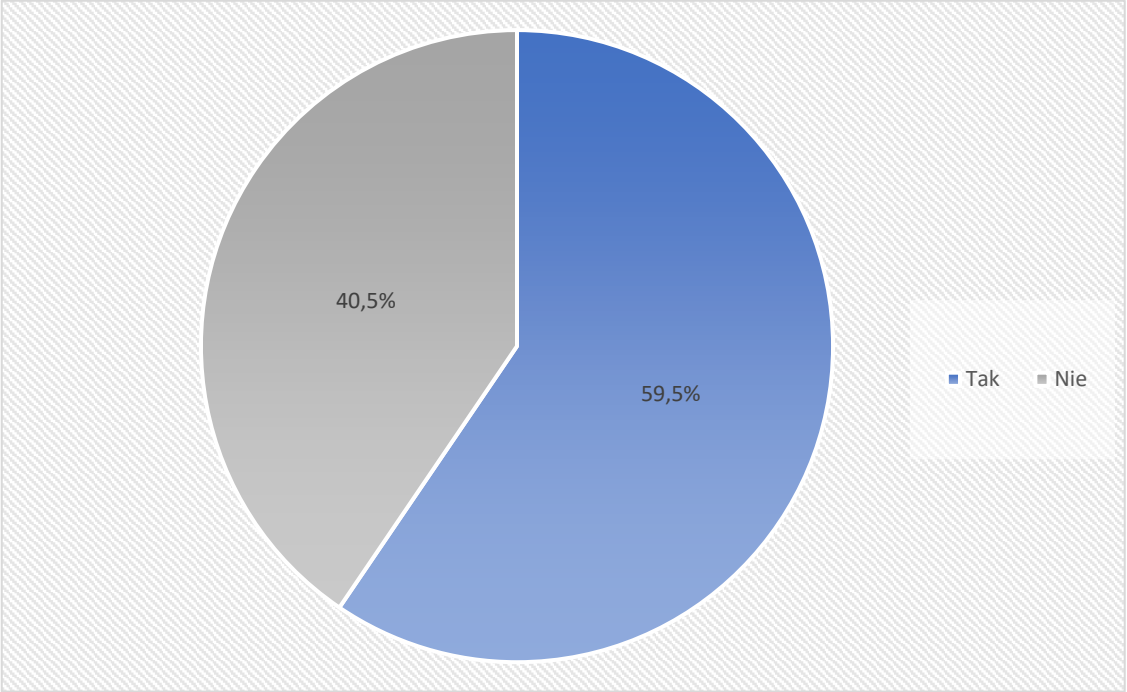
Zadane pytanie miało na celu ustalenie podstawy prawnej, która według uznania funkcjonariuszy Policji jest właściwa. Wyróżniono dwie podstawy prawne tj. art. 207 k.p.k. i art. 211 k.p.k. W trzecim wariancie zawierały się inne podstawy prawne. W przypadku, kiedy funkcjonariusz wybrał wskazanie innej podstawy prawnej, umożliwiono mu również wpisanie tejże podstawy. Wyniki badań w zakresie wskazywanej przez respondentów podstawy prawnej wizji lokalnej są konsekwencją określenia przez nich charakteru prawnego tej czynności. Skoro dominujące jest stanowisko traktujące wizję lokalną jako rodzaj eksperymentu procesowego, to jako podstawę prawną większość z nich wskazuje art. 211 k.p.k. (56 osób, czyli 51,9% badanych). Zwraca jednak uwagę fakt, że nie wszyscy spośród 74 osób, które określiły wizję lokalną jako formę eksperymentu procesowego, wskazała analogicznie jako podstawę prawną art. 211 k.p.k. (takich osób było 56). Może to świadczyć o tym, że mimo określenia wizji lokalnej jako eksperymentu procesowego, niektórzy respondenci dostrzegają duże rozbieżności między tymi czynnościami i widzą potrzebę wprowadzenia odrębnej regulacji prawnej. Mniej niż połowa, bo 47 ankietowanych – 43,5%, wskazało art. 207 k.p.k. Najmniej liczna grupa 5 osobowa (4,6%) podała, że jest to inna podstawa

prawna. Niestety żadna z tych osób nie wskazała, jaki artykuł Kodeksu postępowania karnego według nich jest prawidłowy i umożliwiający realizację omawianej czynności.

Pytanie 8. Czy przeprowadzał bądź uczestniczył Pan/Pani w wizji lokalnej?

a) tak
b) nie

Wykres 37. Liczba respondentów, którzy przeprowadzali bądź uczestniczyli w wizji lokalnej.

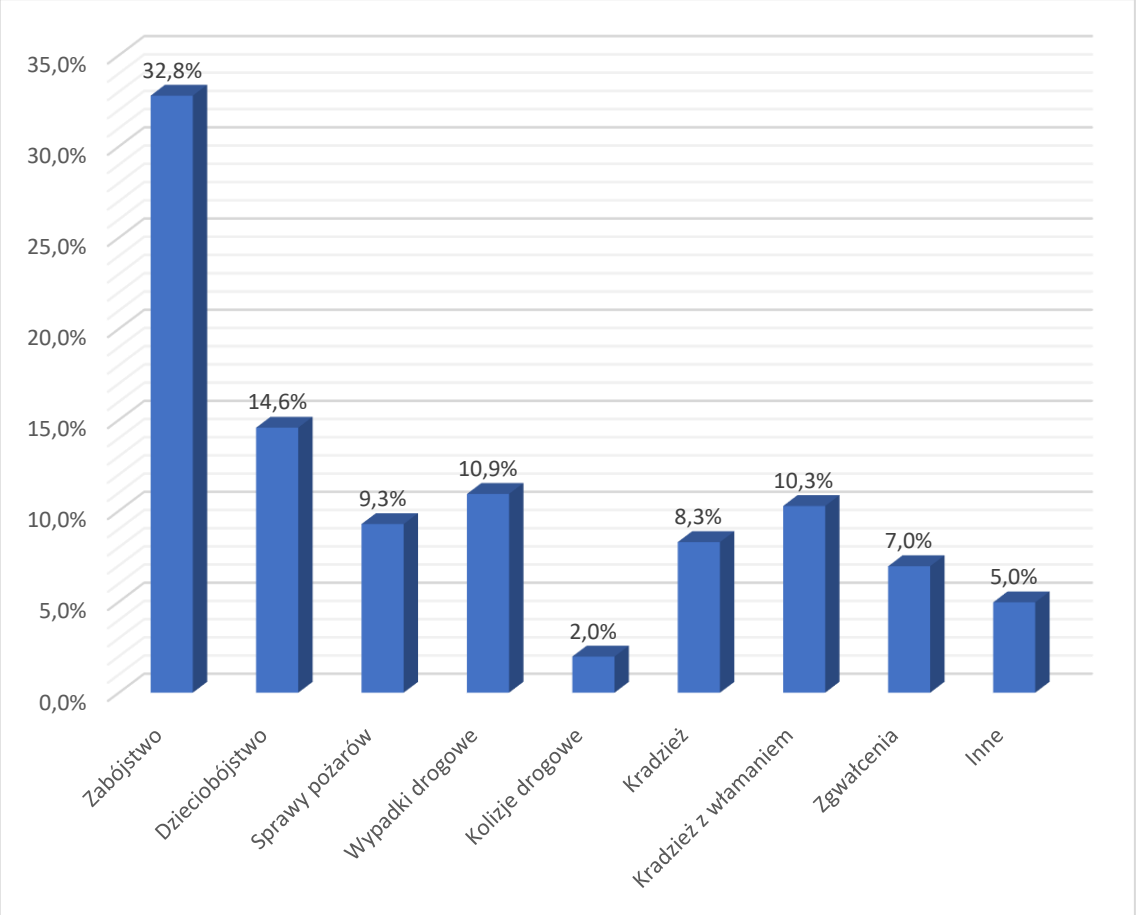
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Przedstawiony powyżej wykres prezentuje liczbę funkcjonariuszy Policji, którzy wykonywali bądź uczestniczyli w wizji lokalnej. W pierwszej grupie ponad połowa z nich, bo aż 69 osób (59,5%) deklarowała realizację tej czynności w praktyce. Mniej niż połowa respondentów, którzy nie przeprowadzali ani nie brali udziału w tej czynności znalazła się w drugiej grupie – 47 osób tj. 40,5%.

Pytanie 9. Przy jakich przestępstwach przeprowadza się wizję lokalną?

a) zabójstwo
b) dzieciobójstwo
c) sprawy pożarów
d) wypadki drogowe
e) kolizje drogowe
f) kradzież z włamaniem
g) kradzież
h) zgwałcenia
i) inne

Wykres 38. Kategorie przestępstw, w których przeprowadza się wizję lokalną.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Mając na uwadze różnego rodzaju kategorie przestępstw, wskazanym było wytypowanie czynów zabronionych, w których można byłoby przeprowadzić wizję lokalną. Z literatury i rozmów z praktykami ustalono, iż wizję lokalną wykonać można najczęściej w sprawie: zabójstwa, dzieciobójstwa, pożarów, wypadków drogowych, kolizji drogowych, kradzieży z włamaniem, kradzieży, zgwałcenia. Pozostawiono jednak możliwość respondentom, by wskazali inne przestępstwa, w których występuje możliwość wykonania wizji lokalnej.

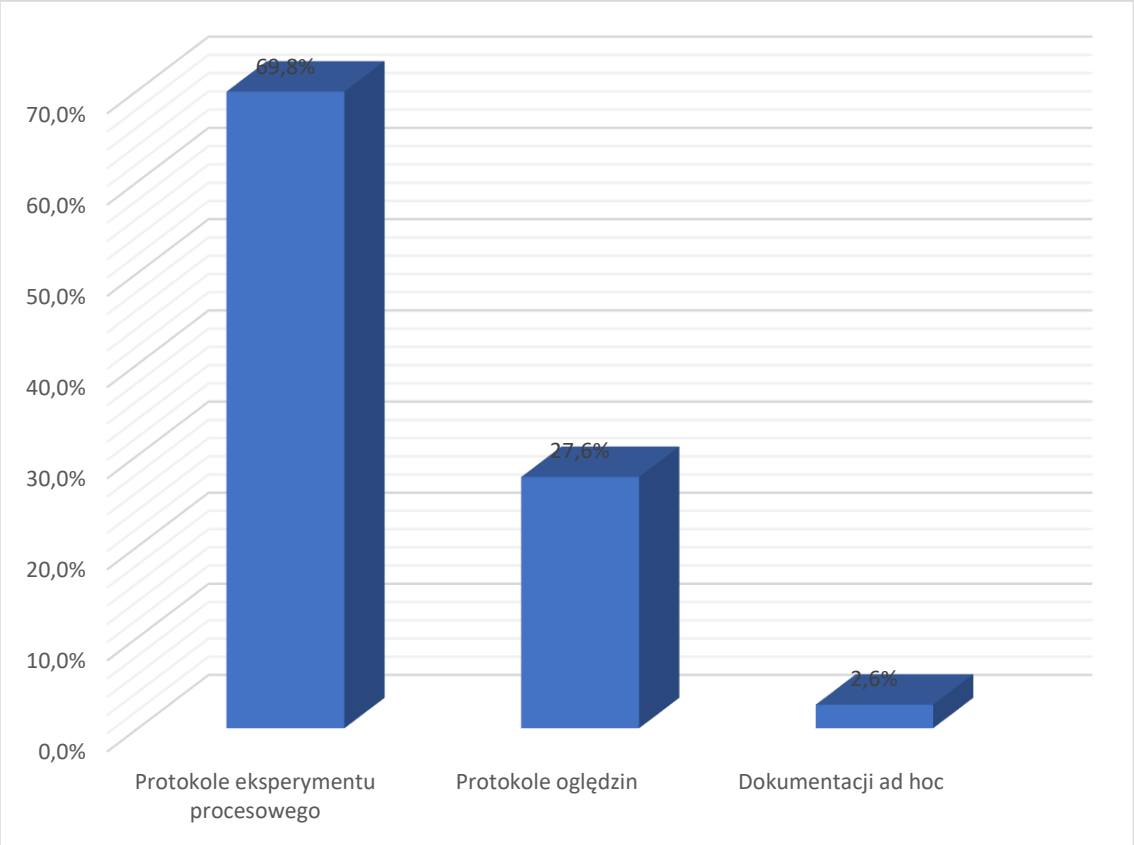
Z powyższego wykresu przedstawiającego kategorie przestępstw, w których przeprowadza się wizję lokalną wynika, że zdecydowana większość respondentów, tj. 99 (32,8%,) wskazała, że jest ona przydatna w sprawach o zabójstwa. Na drugim miejscu znalazło się przestępstwo dzieciobójstwa – 44 (14,6%). Na trzecim miejscu wskazano dwie kategorie przestępstw tj. przestępstwo kradzieży z włamaniem - 31 (10,3%) oraz wypadki drogowe - 33 (10,9%). Niewiele mniej funkcjonariuszy Policji wskazało możliwość realizacji wizji lokalnej w sprawach pożarów - tj. 28 (9,3%) oraz przestępstwie kradzieży – 25 (8,3%). Najmniejsza ilość respondentów zaznaczyło możliwość realizacji wizji lokalnej w przestępstwie zgwałcenia tj. 21 (7%) oraz inne – 15 (5%). Funkcjonariusze Policji nie wskazali jednak rodzaju przestępstwa, które zostało przez nich zakwalifikowane jako „inne".

Zaprezentowane dane potwierdzają, że wizja lokalna jest czynnością, która może być wykorzystywana w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw różnego rodzaju. Z drugiej jednak strony zwraca uwagę największy odsetek respondentów, którzy wskazali zabójstwo jako to przestępstwo, przy ściganiu którego wizja lokalna jest szczególnie wartościową czynnością. Potwierdza to zasadność doboru przez autorkę dysertacji materiału do badań aktowych.

Pytanie 10. Wizję lokalną dokumentuje się na:

a) protokole eksperymentu procesowego
b) protokole oględzin
c) dokumentacji ad hoc

Wykres 39. Sposoby dokumentacji wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Respondenci zapytani o sposób dokumentacji wizji lokalnej w znacznej większości (tzn. 81 osób, czyli 69,8%) wskazali, że czynność ta jest utrwalana w protokole eksperymentu procesowego. Ankietowani w znacznej mniejszości (32 osoby tj. 27,6%) wskazali dokumentowanie wizji lokalnej w protokole oględzin. Jest to konsekwencją faktu, że większość ankietowanych traktuje wizję lokalną jako formę eksperymentu procesowego albo oględzin. Ostatnia najmniej liczna grupa (3 osoby, tj. 2,6%) stwierdziła, iż czynność ta jest dokumentowana na samodzielnie sporządzonym protokole wizji lokalnej.

Pytanie 11. Jakiego rodzaju informacje zamieszcza się w protokole wizji lokalnej?

Pytanie to miało charakter pytania otwartego. Poniżej wskazano katalog najczęściej powtarzających się twierdzeń. Odpowiedzi na to pytanie udzieliło 59 funkcjonariuszy Policji. Respondenci wskazali, że w protokole wizji lokalnej zamieszcza się:

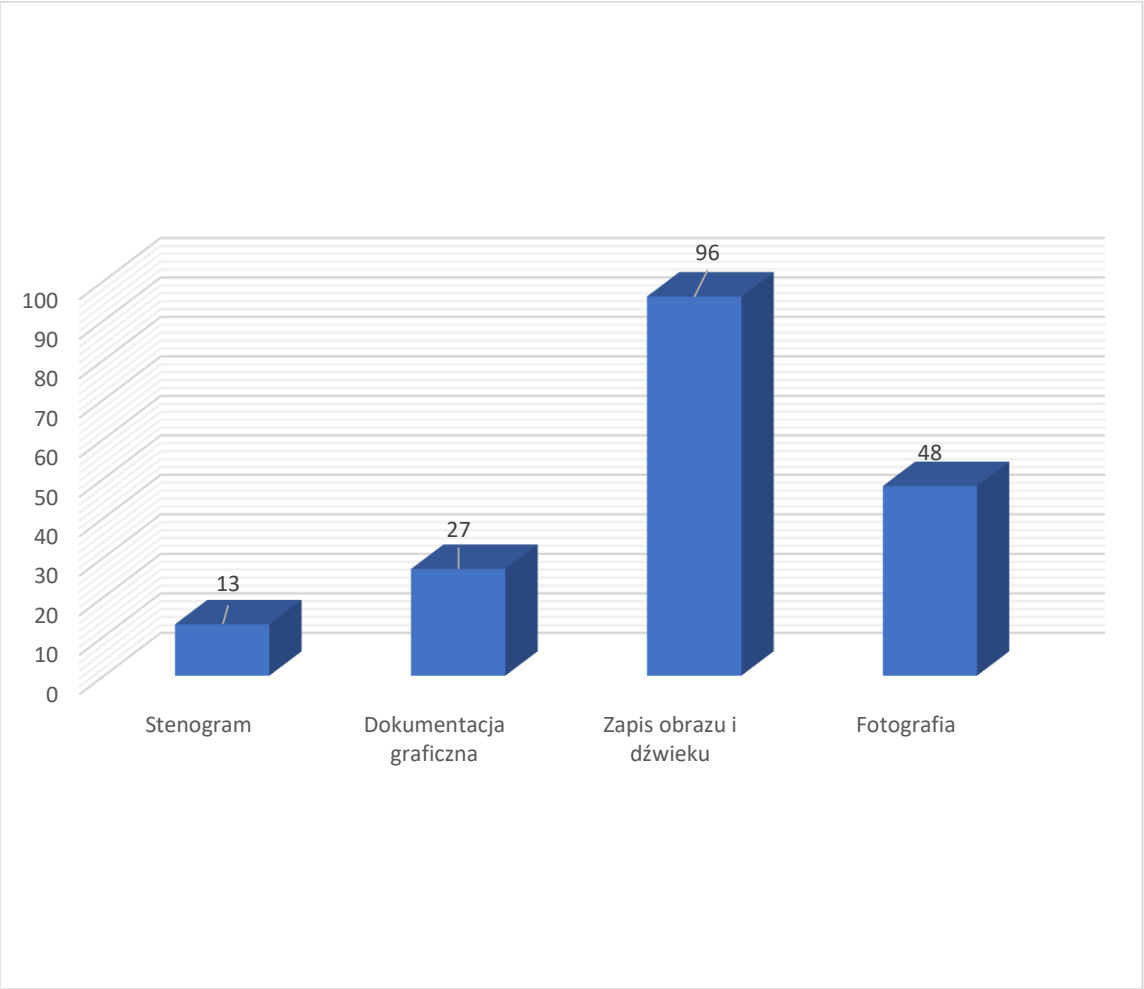
1. postanowienia i zarządzenia wynikające z wizji lokalnej,
2. cel wizji lokalnej,
3. oznaczenie czynności, czas miejsce oraz osoby uczestniczące,
4. wskazanie organu przeprowadzającego wizję lokalną,
5. datę i godzinę rozpoczęcia i zakończenia czynności,
6. opis topografii terenu,
7. warunki prowadzenia wizji lokalnej,
8. zeznania świadków,
9. wyjaśniania podejrzanych/oskarżonych,
10. odtworzenie przebiegu zdarzenia lub jego fragmentu,
11. oświadczenia i wnioski stron biorących udział w wizji lokalnej,
12. wynik wizji lokalnej,
13. rodzaj wykorzystanego sprzęt rejestrującego czynność,
14. podpisy uczestników.

Przedstawione wyniki wskazują, że według respondentów, protokół wizji lokalnej powinien zawierać wszystkie niezbędne elementy, które dotyczą zarówno miejsca przeprowadzenia czynności i uczestników biorących w niej udział, treści prowadzonych czynności wraz z jej wynikami oraz podpisy i adnotacje dotyczące przebiegu czynności i protokołu. Ankietowani wymienili więc najważniejsze elementy, które warunkują prawidłowość sporządzanego protokołu.

Pytanie 12. Inne formy utrwalenia wizji lokalnej to:

a) stenogram
b) dokumentacja graficzna (szkic kryminalistyczny, plan)
c) zapis obrazu i dźwięku
d) zdjęcia

Wykres 40. Sposoby utrwalenia wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

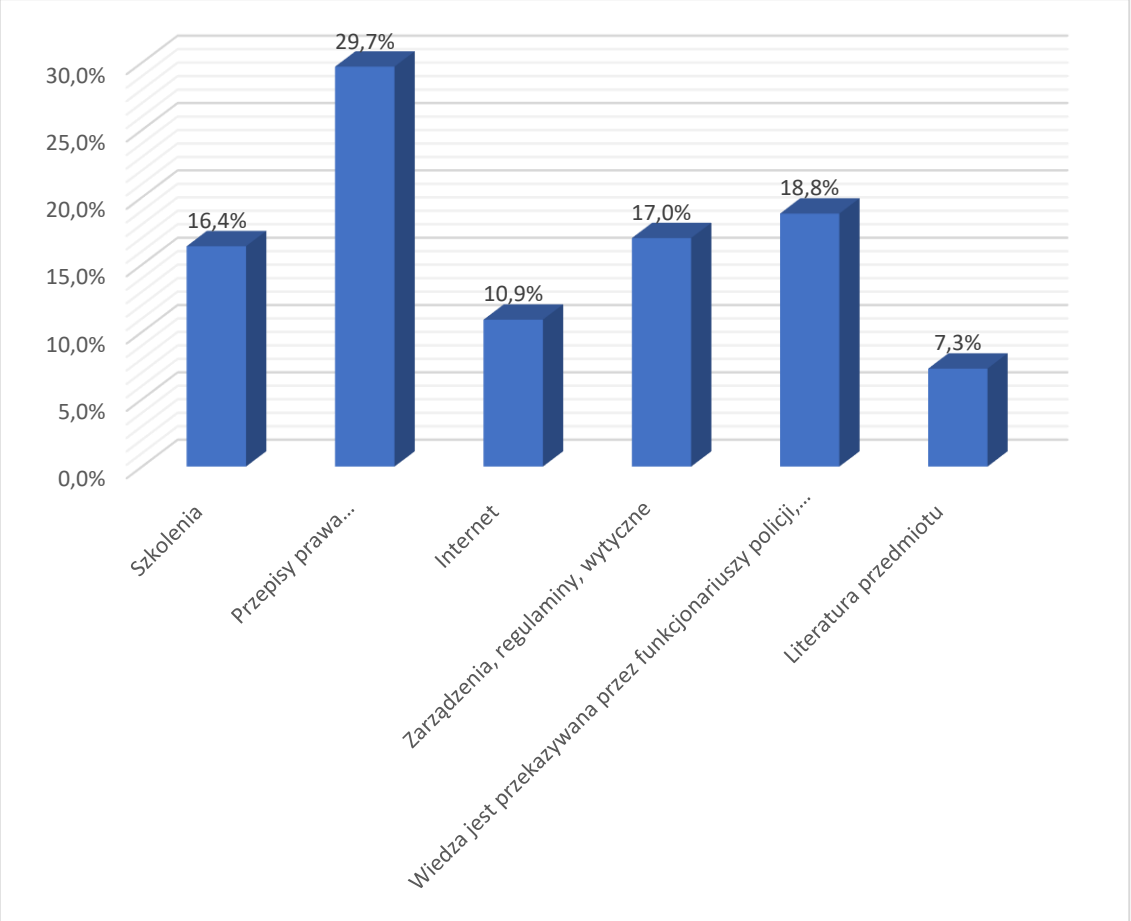
Respondenci uważają, że jedną z głównych pozaprotokolarnych form utrwalania wizji lokalnej jest zapis obrazu i dźwięku – 96 osób dało aprobatę temu sposobowi. Fotografię zaznaczyło 48 funkcjonariuszy Policji. 27 razy zaznaczono dokumentację graficzną. Stenogram nie jest według respondentów najczęściej używaną formą utrwalenia wizji lokalnej (13 razy został zaznaczony).

Przedstawione wyniki potwierdzają, że jako dokumentacja uzupełniająca protokół, najbardziej użyteczną formą jest jednoczesny zapis obrazu i dźwięku. Pozwala to na najbardziej wszechstronne i szczegółowe odzwierciedlenie przebiegu czynności, w tym także zachowania jego uczestników.

Pytanie 13. Jakie są źródła wiedzy na temat taktyki wizji lokalnej?

a) szkolenia
b) przepisy prawa powszechnie obowiązującego, głównie Kodeks postępowania karnego
c) Internet
d) wewnętrzne (resortowe) zarządzenia, regulaminy, wytyczne
e) wiedza jest przekazywana przez funkcjonariuszy Policji, którzy już przeprowadzali wizję lokalną (wiedza wynika z doświadczenia zawodowego)
f) literatura przedmiotu

Wykres 41. Stanowiska respondentów na temat źródeł wiedzy dotyczącej taktyki prowadzenia wizji lokalnej.

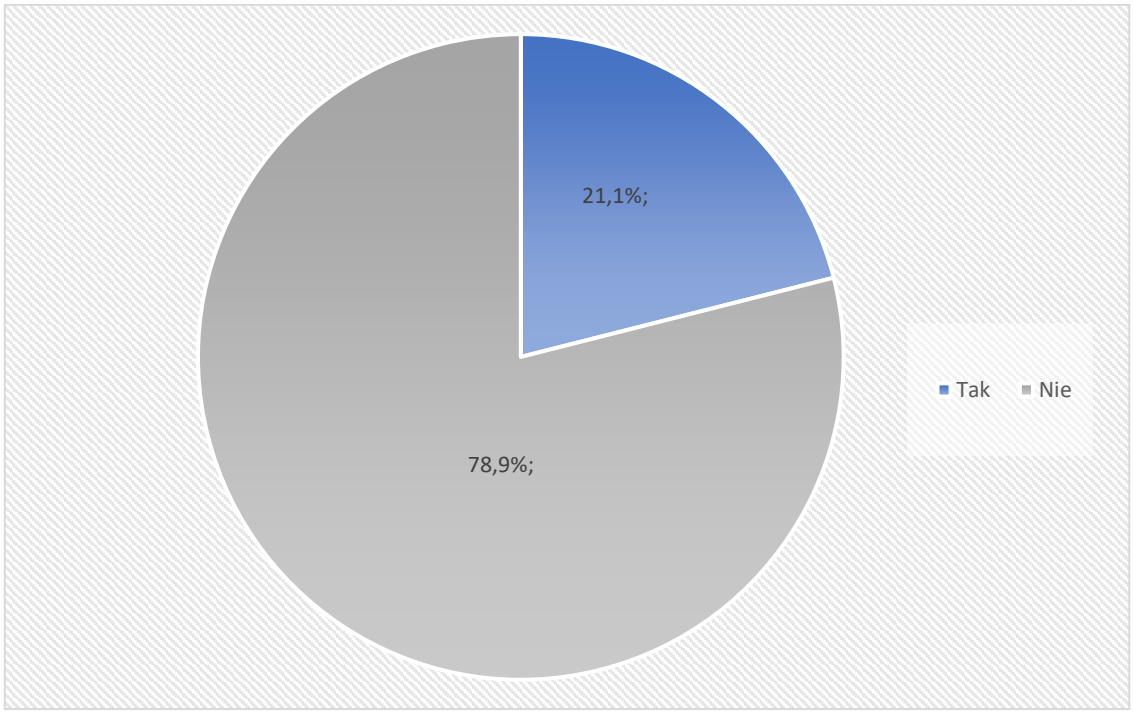
Źródło: Badania i opracowanie własne.

Respondenci mieli do wyboru sześć grup opisujących źródła pozyskania wiedzy na temat wizji lokalnej. 27 osób wskazało, że szkolenia są ich źródłem wiedzy. 49 osób zaznaczyło przepisy prawa. W trzeciej grupie znalazło się 18 osób, które swoją wiedzę czerpią z Internetu. Dla 28 osób wewnątrzresortowe zarządzenia, regulaminy i wytyczne stanowią źródło pozyskania informacji. Z doświadczenia innych funkcjonariuszy wiedzę czerpie 31 osób. Najmniej jednak wiedzy na temat wizji lokalnej funkcjonariusze Policji pozyskują z literatury przedmiotu. Tylko 12 osób zadeklarowało korzystanie z tego sposobu pozyskania informacji. Może to wynikać z faktu, że czynność ta jest sporadycznie opisywana przy analizie innych czynności procesowo-kryminalistycznych. Przedstawione wyniki mogą dziwić, ponieważ wizja lokalna nie jest czynnością wyraźnie regulowaną prawnie, zaś największa grupa respondentów twierdzi, że to właśnie przepisy prawa są ich podstawowym źródłem wiedzy na temat wizji lokalnej. Pozytywnie natomiast należy ocenić dość duży odsetek osób, które uzyskują informacje na temat wizji lokalnej na szkoleniach i w pracy, od innych osób, które mają większe doświadczenie w przeprowadzaniu tej czynności. Świadczy to o tym, że praktyka dostrzega wizję lokalną jako czynność dowodową i akceptuje potrzebę jej wykorzystywania w postępowaniu karnym.

Pytanie 14. Czy regulacje co do taktyki i metodyki przeprowadzenia wizji lokalnej są pełne?

a) tak
b) nie

Wykres 42. Stanowisko respondentów w sprawie regulacji taktyki i metodyki przeprowadzania wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Z uzyskanych danych wynika, że 92 funkcjonariuszy Policji, co stanowi 78,9% respondentów, uważa, że nie ma przepisów dotyczących wizji lokalnej, jak również założeń taktycznych przeprowadzenia tej czynności. Zaledwie 24 osoby (tj. 21,1%) twierdziło, że regulacje co do taktyki i metodyki realizacji wizji lokalnej są wystarczające. Duża grupa respondentów widzi więc potrzebę pełnego i wyraźnego uregulowania wizji lokalnej, zarówno jako czynności procesowej, jak i kryminalistycznej.

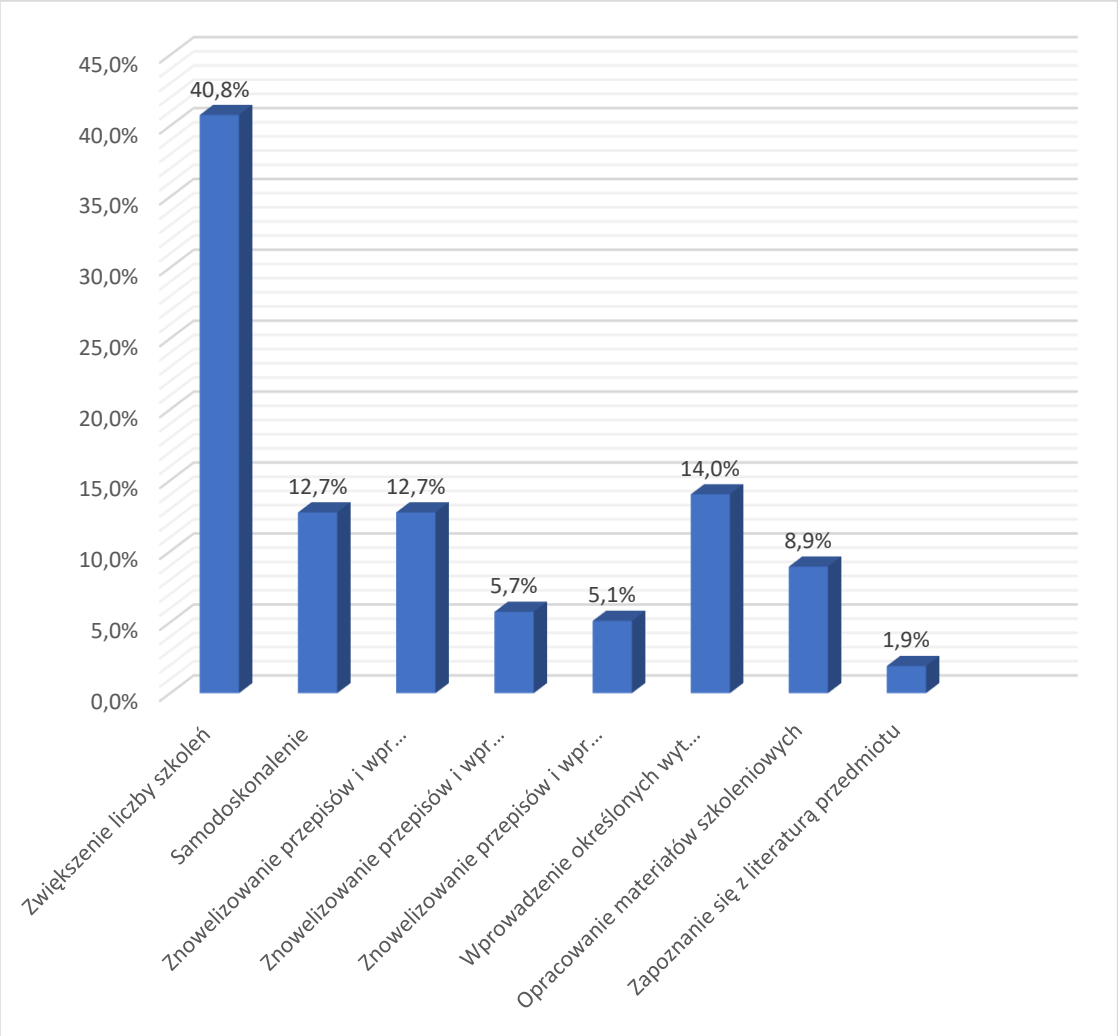
Pytanie 15. Jakie proponuje Pan/Pani zmiany w zakresie regulacji taktyki i metodyki prowadzenia wizji lokalnej?

a) znowelizowanie przepisów i wprowadzenie wizji lokalnej jako samodzielnej instytucji,
b) znowelizowanie przepisów i wprowadzenie wizji lokalnej jako

formy eksperymentu procesowego,

c) znowelizowanie przepisów i wprowadzenie wizji lokalnej jako oględzin wtórnych,
d) wprowadzenie określonych wytycznych przeprowadzenia wizji lokalnej,
e) zwiększenie liczby szkoleń,
f) samokształcenie,
g) opracowanie materiałów szkoleniowych,
h) zapoznanie się z literaturą przedmiotu

Wykres 43. Stanowisko respondentów w sprawie proponowanych zmian w zakresie regulacji taktyki i metodyki prowadzenia wizji lokalnej.

Źródło: Badania i opracowanie własne.

Respondenci mieli do wyboru 7 możliwości i mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź wskazaną w pytaniu. Miało to na celu ułatwić respondentowi zaznaczenie zauważonych już wcześniej i niejednokrotnie sygnalizowanych przez praktyków zmian w zakresie regulacji taktyki i metodyki prowadzenia wizji lokalnej. Najbardziej pożądaną zmianą według respondentów jest zwiększenie liczby szkoleń (64 osoby). Na drugim miejscu 22 osoby zaaprobowały, aby wprowadzić określone wytyczne przeprowadzenia wizji lokalnej. 20 osób zaznaczyło, by znowelizować przepisy i wprowadzić wizję lokalną jako samodzielną instytucję. Zaś za nowelizowaniem przepisów i wprowadzeniem wizji lokalnej jako formy eksperymentu procesowego opiniowało 9 osób, a jako formy oględzin wtórnych wskazało jedynie 8 ankietowanych. Ponadto 10 osób wskazało samodoskonalenie, 7 osób zwiększenie uprawnień, a 3 osoby zapoznanie się z literaturą przedmiotu.

Uzyskane wyniki wskazują, że z punktu widzenia funkcjonariuszy Policji najważniejsze jest opracowanie jasnych i kompleksowych wytycznych dotyczących realizacji tej czynności. Respondenci oczekują więc przekazania im praktycznej wiedzy co do przeprowadzania wizji lokalnej przede wszystkim na szkoleniach, a także poprzez skierowane do nich szczegółowe wytyczne.

Pytanie 16. Według Pana/Pani co utrudnia realizację wizji lokalnej?

Pytanie to miało charakter otwarty. Funkcjonariuszom nie zaproponowano żadnych możliwych odpowiedzi, ponieważ chciano poznać całkowicie ich punkt widzenia, nie narzucając im tym samym swoich spostrzeżeń. W związku z tym, mieli oni swobodę zaprezentowania utrudnień, które mają bezpośredni wpływ na realizację wizji lokalnej. Z możliwości wypowiedzenia się skorzystało znacznie mniej badanych. Odpowiedzi udzieliło 55 ankietowanych. Różnorodność odpowiedzi była duża, co spowodowało konieczność uporządkowania ich w określone grupy. W związku z tym utworzono pięć grup. Podział ten nie był znany ankietowanym i stanowi skutek analizy udzielonych odpowiedzi.

W pierwszej grupie obejmującej ogólne utrudniania w przeprowadzaniu wizji lokalnej funkcjonariusze Policji wskazali na pośpiech, zmienność sytuacji na miejscu zdarzenia, brak czasu, warunki atmosferyczne, zbyt długi upływ czasu od momentu

wystąpienia zdarzenia, utrudnienia związane z osobami postronnymi obserwującymi przeprowadzaną wizję lokalną, topografię terenu, brak odpowiednich środków technicznych oraz z góry obrane założenia.

Druga grupa to zagadnienia podkreślające problem wynikający ze stanu wiedzy osób przeprowadzających wizję lokalną, a więc brak umiejętności jej przeprowadzenia przez funkcjonariuszy Policji i prokuratorów.

W trzeciej grupie podkreślono brak jasno określonych przepisów prawa oraz wytycznych, nieprecyzyjne określenie „wizji lokalnej" w Kodeksie postępowania karnego i traktowanie omawianej czynności jako formy eksperymentu procesowego lub oględzin wtórnych, niekiedy zaś jako samodzielnej czynności procesowej.

W czwartej grupie wskazano utrudniania związane z postawą podejrzanego/oskarżonego, który nie chce współpracować z organem prowadzącym wizję lokalną bądź nie chce udzielić zgody na udział w czynności (często za namową obrońców), występuje problem również z zapewnieniem nadzoru nad podejrzanym oraz brak świadków zdarzenia lub ich niechęć do zeznawania podczas wizji lokalnej ze względu na obserwowanie czynności przez osoby postronne.

W piątej grupie znalazły się trudności organizacyjne wynikające z większej liczby osób biorących udział w wizji lokalnej.

W jednej z ankiet znalazła się opinia, którą warto zacytować, bo stanowi bardzo intersujące podsumowanie wyników badań ankietowych przeprowadzonych wśród funkcjonariuszy Policji.

„Aby wizję lokalną można było przeprowadzać częściej w różnej kategorii spraw karnych, należy uzupełnić najpierw braki występujące w literaturze na jej temat oraz uregulować ją w Kodeksie postępowania karnego, jak również wyjaśnić jej charakter. Należy podkreślić, że wiedza na temat wizji lokalnej w praktyce wynika z doświadczenia prowadzącego i jest przekazywana podczas jej realizacji. Wizja lokalna powinna być samodzielną czynnością procesową, wtedy w pełni można byłoby wykorzystać jej walor dowodowy. Uregulowanie jej jako samodzielnej czynności procesowej ułatwiłoby jej realizacje i nie powodowało tworzenia czynności, która wykonywana obecnie jest w różnorodnej formie".

Wnioski końcowe

Podstawowym celem niniejszej rozprawy było stworzenie naukowego opisu wykorzystywanej w praktyce, lecz nieuregulowanej w przepisach Kodeksu postępowania karnego czynności, jaką jest wizja lokalna. Najważniejszym zadaniem podjętych badań było ustalenie istoty tej czynności, jej prawnego charakteru, cech charakterystycznych oraz znaczenia dla osiągnięcia celów postępowania karnego. W konsekwencji, jako końcowy cel rozprawy, przyjęto rozstrzygnięcie, czy wizja lokalna jest samodzielną, odrębną od innych czynnością dowodową, czy też wyszczególnianie jej w katalogu czynności dowodowych jest zbędne i należy postrzegać ją jako rodzaj innej czynności, która została już opisana w przepisach kodeksowych.

Dla realizacji tego zadania przyjęto 7 celów szczegółowych, które miały doprowadzić do skonstruowania definicji wizji lokalnej, ustalenia przesłanek jej przeprowadzenia, istoty i charakteru prawnego, wskazania różnic między wizją lokalną a oględzinami miejsca zdarzenia oraz eksperymentem procesowym, a także określenia znaczenia wizji lokalnej jako czynności dowodowej. Skorelowane z nimi były sformułowane hipotezy badawcze, które odnosiły się do wykorzystywania w praktyce wizji lokalnej mimo braku podstawy prawnej w obowiązujących przepisach procedury karnej, sposobu jej realizacji i dokumentowania.

Przeprowadzone w pracy rozważania dogmatyczno-prawne, a także analizy wyników badań aktowych oraz badań ankietowych pozwoliły na realizację wszystkich celów pracy, a także weryfikację przyjętych hipotez badawczych.

W zakresie zdefiniowania wizji lokalnej wykazano, że w literaturze z zakresu postępowania karnego i kryminalistyki brak jest jednolitego stanowiska odnośnie miejsca wizji lokalnej w katalogu czynności procesowych. Na podstawie przeglądu literatury można wskazać trzy główne nurty poglądów na ten temat. Pierwszy z nich wskazuje, że wizja lokalna jest formą oględzin ze wskazaniem, że są to oględziny wtórne. Drugi nurt poglądów sytuuje wizję lokalną jako formę eksperymentu procesowego. Trzeci wskazuje, że jest to samodzielna (odrębna) czynność procesowa. Z analizy tej wynika, że stanowiska w tej sprawie są rozłożone w miarę równomiernie. Brak legalnej definicji tej czynności powoduje, że w literaturze przedmiotu funkcjonuje szereg definicji wizji lokalnej, będących emanacją poglądów Autorów odnoszących się do miejsca wizji lokalnej w katalogu czynności procesowych. Brak legalnej definicji skłonił autorkę niniejszej dysertacji do wypracowania definicji, która odnosiłaby się do poglądów doktryny, ale również do aktualnych potrzeb wynikających z jej praktycznego stosowania. Na bazie tych przemyśleń została sformułowana definicja

wizji lokalnej jako *czynności dowodowej, przeprowadzanej przez organ procesowy w stadium postępowania przygotowawczego lub sądowego, polegającej na bezpośrednim poznaniu zmysłowym miejsca zdarzenia lub jego fragmentu, której celem jest weryfikacja oraz uzupełnienie już posiadanych informacji uzyskanych w wyniku innych czynności dowodowych. Celem tej czynności nie jest przeprowadzenie ponownych oględzin miejsca zdarzenia jak również rekonstrukcji jego przebiegu w postaci eksperymentu procesowego.*

Zdefiniowanie wizji lokalnej pozwoliło przejść do realizacji kolejnego zadania badawczego, jakim było określenie istoty, w tym także celów i funkcji oraz charakteru prawnego wizji lokalnej. Szczegółowe analizy poglądów doktryny, literatury przedmiotu jak również wyników badań aktowych i badań ankietowych wskazują, że wizja lokalna jest samodzielną, fakultatywną czynnością procesowo-kryminalistyczną o charakterze dowodowym, przeprowadzaną przez uprawniony organ procesowy na miejscu zdarzenia. Na etapie postępowania przygotowawczego organem uprawnionym do jej przeprowadzenia jest prokurator, Policja oraz inne nieprokuratorskie organy ścigania w zakresie ustawowych uprawnień do prowadzenia postępowania przygotowawczego, a na etapie postępowania jurysdykcyjnego sąd (także sędzia wyznaczony ze składu lub sąd wezwany). Organ procesowy jest odpowiedzialny za planowanie wizji lokalnej, wyznaczenie zadań uczestnikom, a w trakcie jej przeprowadzania istotne jest także koordynowanie czynności podejmowanych przez poszczególnych uczestników.

Wizja lokalna jako czynność procesowa o charakterze dowodowym może być przeprowadzana zarówno w toku postępowania przygotowawczego, jak i sądowego, przy czym z uwagi na jej weryfikacyjny i poznawczy charakter jej wykorzystanie jest szczególnie istotne w toku postępowania przygotowawczego. Potwierdzają to także wyniki badań aktowych, z których wynika, że wizja lokalna była przeprowadzana na etapie śledztwa lub dochodzenia w 97,1% przypadków. Trzeba natomiast wskazać, że wizja lokalna nie jest dopuszczalna w toku postępowania sprawdzającego uregulowanego w art. 307 k.p.k. Do jej przeprowadzenia konieczne jest więc co najmniej uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, znajdujące wyraz w postanowieniu o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia. W odniesieniu do możliwości przeprowadzenia wizji lokalnej w ramach tzw. postępowania w niezbędnym zakresie (art. 308 k.p.k.) należy przyjąć, że jest ona dopuszczalna dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa w sytuacjach niecierpiących zwłoki,

jednak z uwagi na fakt, iż jest to czynność wymagająca wcześniejszego przeprowadzenia innych dowodów przyjąć trzeba, że zasadniczo powinna być ona realizowana już po wydaniu postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia.

Wizja lokalna jako czynność dowodowa o istotnym znaczeniu dla stron postępowania musi uwzględniać procesowe zasady uczestnictwa stron procesowych oraz ich przedstawicieli w jej przeprowadzeniu. Prawa te należy uwzględniać także w czasie planowania i przygotowania czynności.

Czynność ta polega na bezpośrednim zapoznaniu się, obejrzeniu, za pomocą zmysłów, miejsca zdarzenia lub jego fragmentu. Wizję lokalną wyróżnia również jej statyczny charakter. Celem wizji lokalnej jest weryfikacja posiadanych przez organ informacji uzyskanych z innych źródeł dowodowych, ich uszczegółowienie i uzupełnienie. Biorąc pod uwagę przede wszystkim weryfikacyjny cel wizji lokalnej stwierdzić można, że powinna być ona zaliczona do czynności kontrolujących dowody. Służy ona bowiem kontroli posiadanych informacji dowodowych, które zostały uzyskane w wyniku innych czynności dowodowych, przede wszystkim przesłuchań świadków, podejrzanych/oskarżonych, a także oględzin miejsca zdarzenia. Weryfikacyjny cel wizji lokalnej potwierdzają także wyniki badań ankietowych, z których wynika, że wizja lokalna była głównie wykorzystywana do weryfikacji oświadczeń procesowych podejrzanych i świadków (51,8 %), szczególnie w odniesieniu do opisu miejsca zdarzenia.

Warto także zauważyć, że jej celem jest w pewnym zakresie także uzupełnienie materiału dowodowego poprzez pozyskanie nowych informacji w wyniku dokonywania spostrzeżeń i zmysłowego odbioru zastanych faktów na miejscu wizji lokalnej. W tym sensie można więc mówić także o wizji lokalnej jako o czynności ujawniającej dowody, zwłaszcza, gdy w toku jej przeprowadzania organ dokonuje również uzupełniającego przesłuchania osób co do okoliczności weryfikowanych na miejscu zdarzenia. Podkreślić natomiast trzeba, że wizji lokalnej nie należy postrzegać jako dowodowej czynności poszukiwawczej, bowiem jej celem nie jest poszukiwanie na miejscu zdarzenia nowych, niewykrytych dotąd śladów i dowodów przestępstwa.

Biorąc pod uwagę cele wizji lokalnej wskazać należy, że może ona występować zarówno jako czynność prosta, jak i złożona, gdy w ramach wizji lokalnej dochodzi do wykonywania innych czynności dowodowych, które należy uznać za dopuszczalne (analogicznie do oględzin czy eksperymentu na podstawie art. 212 k.p.k.). Do czynności tych zaliczyć należy przede wszystkim przesłuchania podejrzanych/oskarżonych

lub świadków, którzy na miejscu zdarzenia składają uzupełniające wyjaśnienia lub zeznania dotyczące weryfikowanych lub uzupełnianych informacji o miejscu zdarzenia i samym zdarzeniu. Występowanie wizji lokalnej jako czynności złożonej potwierdzają także wyniki przeprowadzonych badań aktowych. Wynika z nich, że w 65 przypadkach w trakcie realizacji czynności doszło do przesłuchania świadka lub podejrzanego/oskarżonego, co stanowi 94,2% spraw. Jedynie w 4 przypadkach (5,8%) nie odnotowano przesłuchania podejrzanego.

Wskazanie istoty, celów i funkcji wizji lokalnej pozwoliło na sprecyzowanie przesłanek przeprowadzenia tej czynności. W tym zakresie można sformułować wniosek, że wizja lokalna, podobnie jak oględziny, powinna być przeprowadzana „w razie potrzeby". O zastosowaniu wizji lokalnej decydują więc ściśle określone potrzeby konkretnego postępowania karnego oraz możliwość przeprowadzenia tej czynności. Jest to czynność, która może być wykorzystywana w każdym postępowaniu karnym, niezależnie od typu przestępstwa będącego jego przedmiotem. O podjęciu decyzji przeprowadzenia wizji lokalnej decydują trzy główne przesłanki. Pierwsza odnosi się do posiadania przez organ procesowy określonych informacji o zdarzeniu, uzyskanych w wyniku wcześniej przeprowadzonych czynności dowodowych, takich jak np. przesłuchanie, oględziny. Druga przesłanka podkreśla, że organ procesowy uznał, iż posiadane informacje wymagają zweryfikowania lub uzupełnienia. Trzeba przy tym podkreślić, że informacje te winny mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Trzecia przesłanka obejmuje ocenę dokonaną przez organ procesowy, że do weryfikacji bądź szczegółowego poznania tych okoliczności konieczna jest wizyta organu procesowego na miejscu zdarzenia, z możliwym udziałem określonych uczestników.

Istotna część analiz przeprowadzonych w rozprawie miała na celu opis wizji lokalnej jako czynności kryminalistycznej. Konieczne było przede wszystkim wskazanie zasad jej realizacji, taktyki jej prowadzenia i sposobów dokumentowania. Wypracowanie i respektowanie kryminalistycznych wytycznych dotyczących planowania, przygotowania i realizacji wizji lokalnej pozwoli bowiem na zwiększenie prawidłowości jej przeprowadzenia oraz skuteczności. W tym zakresie zwrócić należy uwagę, że przeprowadzenie wizji lokalnej wymaga często zaangażowania znacznej liczby osób i środków technicznych. Należy więc właściwie się do niej przygotować, sformułować swoje oczekiwania w stosunku do tej czynności wskazując jej cele główne

i pomocnicze, zaplanować i konsekwentnie zrealizować ten plan. Przestrzeganie wyszczególnionych w pracy zasad kryminalistycznych związanych z planowaniem, przygotowaniem, przeprowadzeniem i dokumentowaniem wizji lokalnej pozwoli na uzyskanie wartościowego dowodu, dzięki któremu organ zweryfikuje i uzupełni posiadane informacje istotne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Z praktycznego punktu widzenia przeprowadzenie wizji lokalnej obejmuje kilka wzajemnie ze sobą powiązanych etapów. Istotny z punktu widzenia gwarancyjnego jest etap wstępny, który obejmuje m.in. pouczenie uczestników czynności o ich prawach i obowiązkach związanych z jej przeprowadzeniem. Jest to szczególnie istotne z uwagi na prawo podejrzanego/oskarżonego do obrony. Uwzględniając nakaz wynikający z zasady informacji prawnej (art. 16 k.p.k.) trzeba więc podkreślić znaczenie pouczenia podejrzanego o prawie do udziału w wizji lokalnej, ale także prawo do odmowy udziału w czynności z uwagi na brak obowiązku aktywnego udziału w wizji lokalnej i dostarczania dowodów na swoją niekorzyść, prawie do składania wyjaśnień, prawie do odmowy składania wyjaśnień, jak również odmowy odpowiedzi na pytania. Jeśli organ podejmie decyzję co do utrwalania wizji lokalnej za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, zobowiązany jest również poinformować przed uruchomieniem urządzenia o takim sposobie dokumentowania wizji lokalnej wszystkie osoby uczestniczące w czynności. Istotne z punktu widzenia taktycznego jest także na etapie wstępnym omówienie celu czynności i przydzielenie zadań dla każdej z osób biorącej w niej udział.

Najistotniejszy etap wizji lokalnej (etap czynności właściwych) jest w dużej mierze zależny od celu, jaki ma zostać zrealizowany w trakcie wizji lokalnej. Czynność ta będzie przebiegała odmiennie, gdy udział w niej weźmie tylko organ procesowy (np. w celu zorientowania się w topografii terenu czy usytuowaniu określonych obiektów na miejscu zdarzenia), a inaczej, gdy czynność zostanie przeprowadzona z udziałem podejrzanego czy świadka (których informacje będą niezbędne dla osiągnięcia celu wizji lokalnej). Wizję lokalną rozpoczyna się od miejsca, które zostało opisane w protokole oględzin jako kluczowe dla przebiegu zdarzenia z uwagi na ujawnione zwłoki, przedmioty, narzędzia. W zasadniczej części wizji lokalnej istotną rolę mogą odgrywać także biegli. W niektórych przypadkach udział biegłego wydaje się celowy i może mieć pozytywny wpływ na prawidłowość przeprowadzonych czynności. Należy podkreślić, że rolą biegłego jest w takich przypadkach zapewnienie prawidłowości przeprowadzenia wizji lokalnej, a nie przeprowadzenie badań i na ich podstawie sporządzanie opinii.

Etap końcowy koncentruje się na skompletowaniu dokumentacji wizji lokalnej. Trzeba bowiem podkreślić zarówno procesowe jak i kryminalistyczne znaczenie prawidłowego dokumentowania tej czynności. Podstawową formą utrwalenia tej czynności powinien być protokół. Biorąc jednak pod uwagę specyfikę tej czynności należy podkreślić także duże znaczenie tzw. dokumentacji dodatkowej, a w szczególności dokumentacji fotograficznej oraz dokonanej za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk.

Opracowanie charakterystyki wizji lokalnej jako czynności kryminalistycznej było niezbędne dla zapewnienia jej prawidłowości i skuteczności, a także jednolitości stosowania w praktyce. Badania aktowe i ankietowe wykazały bowiem, że w większości spraw czynność ta przeprowadzana była według uznania organu kierującego jej realizacją, bez przestrzegania jednolitych zasad, procedur, algorytmów czy standardów postępowania. Generowało to wiele błędów obniżających skuteczność wizji lokalnej. Do najczęściej popełnianych błędów podczas przeprowadzonych wizji lokalnych można zaliczyć: niewskazanie celu bądź jego nieprawidłowe określenie, brak planu czynności lub jego schematyczną postać nieadekwatną do charakteru zdarzenia. Konsekwencją takiego stanu rzeczy był chaotyczny jej przebieg, a także niekompletna dokumentacja. Protokoły zawierały szereg nieostrych pojęć, niedokładny opis miejsca zdarzenia, brak było podpisów uczestników czynności.

Potrzeba opracowania zasad procesowo-kryminalistycznych wizji lokalnej dotyczy także dokumentowania tej czynności. Brak jednolitych wzorów dokumentów z przeprowadzonej wizji lokalnej został stwierdzony w badaniach aktowych i potwierdzony w badaniach ankietowych. W tych pierwszych wizja lokalna była najczęściej utrwalana za pomocą protokołu eksperymentu procesowego (53,5 %), ale często także na samodzielnie sporządzonym protokole wizji lokalnej (tj. 32,4 %), w dokumentacji sporządzonej ad hoc (8,5 %), albo na protokole oględzin (5,6 %). Także ankietowani funkcjonariusze Policji wskazywali różne podstawowe formy dokumentowania wizji lokalnej: protokół eksperymentu procesowego (69,8 %) i protokół oględzin (27,6 %). Zaprezentowane wyniki potwierdzają dostrzeganą w praktyce potrzebę stworzenia odrębnego formularza protokołu wizji lokalnej. Świadczy o tym zarówno duży odsetek samodzielnie sporządzanych „protokołów wizji lokalnej", jak i modyfikacje dokonywane na protokołach eksperymentu procesowego, polegające na zmianie nazwy wykonywanej czynności (z eksperymentu procesowego na wizję lokalną) czy podstaw prawnych.

Procesowo-kryminalistyczny opis wizji lokalnej pozwolił na wychwycenie elementów różniących wizję lokalną od oględzin miejsca zdarzenia oraz od eksperymentu procesowego. Najistotniejsza różnica między wizją lokalną a oględzinami związana jest z charakterem tych czynności i ich celami oraz funkcjami. Oględziny są czynnością, która jest ukierunkowana przede wszystkim na wykrycie, zabezpieczenie i wstępne zbadanie śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia w celu wyjaśnienia charakteru i okoliczności badanego zdarzenia i ustalenia sprawcy. Celem oględzin jest więc ujawnienie, zabezpieczenie śladów przestępstwa lub ich nośników znajdujących się na miejscu zdarzenia, osobie lub rzeczy mogących mieć związek z przestępstwem, które mogą służyć jako źródła dowodowe w toku postępowania. Oględziny stanowią więc przede wszystkim czynność dowodową o charakterze poszukiwawczym, w przeciwieństwie do wizji lokalnej, której nie można przypisać celu poszukiwawczego. Wizja lokalna nie poszukuje śladów kryminalistycznych, lecz korzysta z informacji już pozyskanych za pomocą innych czynności procesowych (np. oględzin miejsca zdarzenia, przesłuchania świadków, podejrzanych). Wizja lokalna jest czynnością polegającą na bezpośrednim zapoznaniu się za pomocą zmysłów z miejscem zdarzenia lub jego fragmentem, które ma na celu sprawdzenie, czy uprzednio uzyskane informacje dotyczące tego miejsca lub jego fragmentu są zgodne z rzeczywistością, bądź w celu sprecyzowania albo uzupełnienia tych informacji, względnie mając na celu usunięcie lub tylko wyjaśnienie istniejących w nich sprzeczności. Czynność ta jest więc nastawiona na sprawdzenie, sprecyzowanie bądź uzupełnienie już posiadanych informacji oraz ma charakter weryfikacyjny, a nie ma charakteru wykrywczego. Jest to czynność kontrolująca i weryfikująca znane organowi opisy miejsca zdarzenia i samo zdarzenie, uzyskane na podstawie zeznań świadków oraz wyjaśnień oskarżonych lub innych czynności.

Różnice między wizją lokalną i eksperymentem procesowym (rekonstrukcją przebiegu zdarzenia) odnoszą się, przede wszystkim, do szczegółowych celów obu czynności. Eksperyment procesowy zmierza do odtworzenia przebiegu zdarzenia lub jego fragmentów, ma więc charakter dynamiczny, bowiem jego uczestnicy odtwarzają zachowania dotyczące popełnionego czynu. Taki cel eksperymentu powoduje, że do jego przeprowadzenia niezbędny jest aktywny udział podejrzanego/oskarżonego lub świadków czy pokrzywdzonych. Osoby te składają uzupełniające wyjaśnienia lub zeznania, na podstawie których rekonstruowane są po kolei czynności odpowiadające przebiegowi zdarzenia przestępczego.

W przeciwieństwie do eksperymentu procesowego wizja lokalna jest ukierunkowana na upewnienie się co do miejsca zdarzenia i jego poszczególnych elementów, unaocznienie fragmentu przestrzeni i jego poszczególnych elementów (np. usytuowania budynków, odległości pomiędzy punktami istotnymi dla odtworzenia przebiegu zdarzenia, roślinności w miejscu popełnienia przestępstwa, ukształtowania terenu). Dlatego ma ona charakter statyczny. Z uwagi na brak celu rekonstrukcyjnego wizja lokalna może być także przeprowadzona bez udziału innych osób (podejrzanego, świadków). Zmierza wówczas jedynie do zorientowania się organu w terenie, bez potrzeby dostarczenia przez podejrzanego czy inne osoby uzupełniających, dodatkowych informacji o miejscu zdarzenia. W odniesieniu do różnic między wizją lokalną a eksperymentem procesowym trzeba też zwrócić uwagę, że z uwagi na rekonstrukcyjny charakter eksperymentu procesowego koniecznym warunkiem jego przeprowadzenia jest stworzenie warunków maksymalnie zbliżonych do tych, które miały miejsce, kiedy zdarzenie nastąpiło. W związku z powyższym eksperyment jest czynnością niepowtarzalną. W przypadku wizji lokalnej zdecydowanie istotniejsze jest zapewnienie tożsamości i niezmienności miejsca (topografii terenu, rozmieszczenia istotnych elementów miejsca), a nie warunków przeprowadzenia tej czynności. Brak wymogu zapewnienia identycznych warunków z czasu zdarzenia podczas wizji lokalnej powoduje, że czynność ta może być wykonywana wielokrotnie, także jako tzw. wizja wizji lokalnej.

Przeprowadzone analizy pozwoliły na sformułowanie wniosku o dużym znaczeniu dowodowym wizji lokalnej i konieczności jej uregulowania jako samodzielnej czynności dowodowej. Jest to przede wszystkim czynność kontrolująca i weryfikująca dowody zgromadzone przez organ procesowy, które dotyczą okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Dzięki tej czynności można zapoznać się z topografią terenu będącego miejscem zdarzenia. Można również zweryfikować zeznania świadków oraz wyjaśnienia podejrzanych/oskarżonych. Wizja lokalna pozwala zatem także na uzupełnienie i uszczegółowienie posiadanych informacji. Zaletą przeprowadzenia wizji lokalnej z udziałem innych osób jest niewątpliwie możliwość obserwacji podejrzanego, oskarżonego, czy świadka, który wyjaśnia lub zeznaje na miejscu zdarzenia. Obserwacja ich zachowania w takich warunkach może być istotnym czynnikiem ułatwiającym ocenę wiarygodności składanych zeznań czy wyjaśnień. Niewątpliwie wizja lokalna jest to także czynność niezwykle istotna dla określenia

taktyki dalszego prowadzenia postępowania. Wyniki wizji, poprzez pozyskanie nowych informacji w wyniku dokonywania spostrzeżeń i zmysłowego odbioru zastanych faktów na miejscu wizji lokalnej, mogą posłużyć bowiem do przeprowadzenia innych czynności procesowych.

Przydatność wizji lokalnej potwierdza także praktyka. Mimo, że czynność ta nie ma swojego umocowania w Kodeksie postępowania karnego, jest powszechnie stosowana w toku prowadzonych procesów karnych. Przeprowadzone badania aktowe wykazały, że spośród 114 spraw o zabójstwo, aż w 70 przeprowadzona została wizja lokalna. Z kolei z badań ankietowych obejmujących 116 funkcjonariuszy Policji z pionów dochodzeniowo-śledczych wynika, że ponad połowa policjantów (59,5 %) brała udział w tej czynności. Ciekawe wnioski dotyczą przy tym formalnie wskazywanej podstawy prawnej wizji lokalnej, trzeba bowiem pamiętać, że w obecnym stanie prawnym nie jest ona uregulowana w Kodeksie postępowania karnego. Badania aktowe wykazały, że w 90,3 % przypadków za podstawę prawną wskazywano art. 211 k.p.k. dotyczący eksperymentu procesowego , a w 8,3% spraw - art. 207 k.p.k. będący podstawą oględzin. Z kolei z badania ankietowego wynika, że 51,9 % respondentów wskazywało, że podstawą prawną wizji lokalnej jest art. 211 k.p.k., a 43,5 % - art. 207 k.p.k. Trzeba przy tym podkreślić, że analizując dokumentacje wizji lokalnej stwierdzono, że w wielu wypadkach wizja lokalna była wskazywana jako przeprowadzana czynność na protokole, w którym przekreślano wyrażenie „eksperyment procesowy" albo „oględziny" i wpisywano zmienione oznaczenie dokumentu jako „protokół wizji lokalnej". Świadczy to o dostrzeganiu także przez organy procesowe konieczności traktowania wizji lokalnej jako samodzielnej czynności dowodowej. Potrzebę wyodrębnienia wizji lokalnej jako odrębnej czynności widzą także praktycy, którzy w badaniu ankietowym wypowiadali się na temat samodzielnego charakteru tej czynności (14% respondentów).

Podsumowując wyniki przeprowadzonych w rozprawie analiz, uwzgledniających także praktykę stosowania prawa przez organy prowadzące postępowanie karne, można sformułować kilka najważniejszych postulatów de lege ferenda.

Przede wszystkim postulować należy traktowanie wizji lokalnej jako samodzielnej czynności procesowej, a w konsekwencji jej prawne uregulowanie w Kodeksie postępowania karnego. Mimo, że jest to czynność zbliżona do oględzin miejsca zdarzenia i zwłaszcza eksperymentu procesowego, wyróżnia się jednak własną specyfiką wynikającą z weryfikacyjnego (kontrolnego) i statycznego jej charakteru.

Regulacja prawna powinna precyzować przesłanki tej czynności (potrzeba związana z koniecznością weryfikacji i uzupełnienia informacji posiadanych przez organ z innych źródeł dowodowych), jej charakter (czynność dowodowa na miejscu zdarzenia, polegająca na zmysłowym zapoznaniu się z miejscem), a także cel (weryfikacja, uszczegółowienie informacji o okolicznościach istotnych dla rozstrzygnięcia).

Wydaje się, że przepisy winny dopuszczać wizję lokalna w dwóch formach: prostej i złożonej, obejmującej przeprowadzanie w trakcie jej realizacji także innych czynności dowodowych, głównie przesłuchań świadków i podejrzanych/oskarżonych (analogicznie do rozwiązań z art. 212 k.p.k.).

Dokumentowanie wizji lokalnej także powinno zostać uregulowanie ustawowo, przy czym przyjąć należy protokół jako podstawową, obligatoryjną formę oraz możliwość utrwalania przebiegu wizji w dokumentacji dodatkowej na zasadach ogólnych. Wydaje się przy tym, że należałoby opracować wzór protokołu wizji lokalnej w celu zapewnienia jednolitości dokumentowania tej czynności.

Niezbędne jest także opracowanie kryminalistycznych standardów przeprowadzenia tej czynności, jak również objęcie tej instytucji szkoleniami funkcjonariuszy organów ścigania i sędziów oraz opracowanie materiałów dydaktycznych. Na problemy z prawidłową realizacją wizji lokalnej wskazują bowiem także ankietowani policjanci. Ich zdaniem wynikają one właśnie z braku opracowania wizji lokalnej w literaturze przedmiotu oraz braku szkoleń dedykowanych temu zagadnieniu. Trudno uznać za właściwe pozyskiwanie wiedzy na temat wizji lokalnej jedynie od starszych kolegów lub z Internetu. W związku z powyższym niezbędne jest przygotowanie programu szkoleń, jak i materiałów dydaktycznych dla aplikantów prokuratorskich i sędziowskich, jak i słuchaczy szkół policyjnych.

Konieczne wydaje się także procesowo-kryminalistyczne opracowanie postępowania w przypadku konieczności podejmowania kilku czynności dowodowych na miejscu zdarzenia. Dopuszczalność (na zasadach określonych w art. 212 k.p.k.) przesłuchania podejrzanego, oskarżonego czy świadka w trakcie wizji lokalnej, jak słusznie zauważono także w doktrynie, powoduje skumulowanie istotnych czynności dowodowych. Wymaga to większej staranności w planowaniu, przygotowaniu i koordynowaniu wszystkich czynności. Może też powodować niedokładne utrwalenie wszystkich czynności (w tym wyjaśnień czy zeznań) w protokole wizji lokalnej. Poza wskazanymi sytuacjami trzeba też zwrócić uwagę na możliwość „przechodzenia”

wizji lokalnej w inne czynności dowodowe. W szczególności dotyczy to oględzin połączonych z ujawnieniem i zabezpieczeniem śladów, a także przeszukania, które może okazać się konieczne w razie wskazania przez podejrzanego lub świadka miejsca ukrycia określonych przedmiotów. Z uwagi na odmienne cele i charakter oględzin i przeszukania przyjąć należy, że czynności te nie mogą zostać uznane za czynności dodatkowe w rozumieniu art. 212 k.p.k., przeprowadzane w trakcie wizji lokalnej. W związku z tym w razie ujawnienia potrzeby ich przeprowadzenia podczas wizji lokalnej, wizję należy zakończyć i przystąpić do kolejnej odrębnej czynności dowodowej (oględzin, przeszukania). Taka sytuacja powoduje jeszcze większy stopień skomplikowania czynności na miejscu zdarzenia, związany z obecnością poszczególnych osób w trakcie wykonywania kolejnych czynności, koordynowania działań, dysponowania wymaganymi środkami, sprzętem do przeprowadzenia czynności, czy też dokumentowaniem. Nie można jednak wykluczyć, że w trakcie wizji lokalnej, zwłaszcza powiązanej z przesłuchaniem podejrzanego, dojdzie do płynnego przejścia wizji lokalnej w inną czynność dowodową. Ze względu na znaczne podobieństwo wizji lokalnej z udziałem podejrzanego do eksperymentu procesowego polegającego na odtworzeniu przebiegu zdarzenia lub jego fragmentu, może zwłaszcza dochodzić do konieczności wykonania eksperymentu procesowego będącego konsekwencją informacji uzyskanych w trakcie wizji lokalnej. Także w odniesieniu do takiej sytuacji konieczne jest wypracowanie procedur zapewniających prawidłowe i skuteczne przeprowadzenie wszystkich czynności na miejscu zdarzenia.

Streszczenie

W toku postepowania karnego jest wiele czynności procesowo-kryminalistycznych, które wykorzystywane są w celu wykrycia prawdy materialnej i sprawiedliwego rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej za przestępstwo. Wśród nich wskazać można wizję lokalną. Czynność ta nie została jednak zdefiniowana w żadnym z dotychczas obowiązujących polskich kodeksów postępowania karnego. Pojęcie to występuje natomiast w publikacjach naukowych z obszaru nauk penalnych, w podręcznikach do kryminalistyki, jest także używane przez praktyków, zwłaszcza funkcjonariuszy organów ścigania.

W literaturze przedmiotu można wyróżnić trzy grupy poglądów. Wizja lokalna jest traktowana jako oględziny wtórne, jako forma eksperyment procesowego lub jako samodzielna czynność procesowa.

Brak normatywnego określenia wizjo lokalnej powoduje także problemy praktyczne. Należy podkreślić, że w wielu przypadkach przedstawiciele organów procesowych mają problem z prawidłowym zdefiniowaniem wizji lokalnej i w dowolny sposób z niej korzystają, nie zawsze adekwatnie do potrzeb wynikających z toczącego się postępowania. Dodatkową trudnością wynikającą z fragmentarycznego opisu wizji lokalnej jest brak jednolitych standardów przeprowadzania tej czynności.

Podjęcie kompleksowego opracowania czynności wizji lokalnej było zatem uzasadnione nie tylko ze względu na brak monografii i badań naukowych, ale również z uwagi na praktyczne zastosowanie tej czynności. Problem badawczy został skonkretyzowany w formie pytania: Co jest wizja lokalna? Czy jest formą eksperymentu procesowego, oględzinami wtórnymi czy samodzielną czynnością procesową?

Do realizacji założonych celów oraz weryfikacji przyjętych 7 problemów szczegółowych oraz 6 hipotez niezbędne było zastosowanie następujących metod: badanie literatury, badania źródeł prawa, badania aktowe oraz badania ankietowe. Badania aktowe zostały przeprowadzone w Sądach Okręgowych tj. w Białymstoku, Olsztynie i Gdańsku. Badaniem poddano ogółem 114 spraw z lat 2000-2015 roku w których w 70 sprawach ujawniono protokoły z wizji lokalnych. Badaniami ankietowymi objęto 116 funkcjonariuszy Policji z pionu dochodzeniowo-śledczego, którzy na co dzień wykonują czynności procesowe w sprawach kryminalnych.

Praca zawiera wprowadzenie, 6 rozdziałów merytorycznych, zakończenie oraz bibliografię.

Podsumowując wyniki przeprowadzonych w rozprawie analiz, uwzgledniających także praktykę stosowania prawa przez organy prowadzące postępowanie karne można sformułować kilka najważniejszych postulatów de lege ferenda.

Przede wszystkim postulować należy traktowanie wizji lokalnej jako samodzielnej czynności procesowej, a w konsekwencji jej prawne uregulowanie w Kodeksie postępowania karnego. Mimo, że jest to czynność zbliżona do oględzin miejsca zdarzenia i zwłaszcza eksperymentu procesowego, wyróżnia się jednak własną specyfiką wynikającą z weryfikacyjnego (kontrolnego) i statycznego jej charakteru.

Dokumentowanie wizji lokalnej także powinno zostać uregulowanie ustawowo, przy czym przyjąć należy protokół jako podstawową, obligatoryjna formę oraz możliwość utrwalania przebiegu wizji w dokumentacji dodatkowej na zasadach ogólnych. Wydaje się przy tym, że należałoby opracować wzór protokołu wizji lokalnej w celu zapewnienia jednolitości dokumentowania tej czynności.

Niezbędne jest także opracowanie kryminalistycznych standardów przeprowadzenia tej czynności, jak również objecie tej instytucji szkoleniami funkcjonariuszy organów ścigania i sędziów, opracowanie materiałów dydaktycznych. Na problemy z prawidłową realizacją wizji lokalnej wskazują także ankietowani policjanci. Ich zdaniem wynikają one właśnie z braku opracowania wizji lokalnej w literaturze przedmiotu oraz braku szkoleń dedykowanych temu zagadnieniu. Trudno uznać za właściwe pozyskiwanie wiedzy na temat wizji lokalnej jedynie od starszych kolegów lub z Internetu. W związku z powyższym niezbędne jest przygotowanie programu szkoleń, jak i materiałów dydaktycznych dla aplikantów prokuratorskich i sędziowskich, jak i słuchaczy szkół policyjnych.

Summary

Over the course of criminal proceedings, there are several procedural-forensic activities which are used to determine the material truth and to justly decide the matter of criminal responsibility for a crime. This includes, amongst others, a visit to the scene of a crime. However, this activity has not been defined in any of the Polish Criminal Procedure Codes in force to date. Instead, the aforementioned concept appears in scientific publications in the field of penal studies, textbooks on forensic science, and is also in use by practitioners, especially law enforcement officials.

Three groups of views can be identified in the literature on the subject. A visit to the scene of a crime is considered a secondary examination, a form of procedural experiment or independent procedural activity.

The lack of any normative definition of a visit to the scene of crime also causes certain practical problems. It must be emphasized that in many cases officials of the procedural authorities have problems with the adequate definition of a visit to the scene of a crime and define it rather arbitrarily and not always appropriate to the purposes of the pending proceedings. An additional difficulty that results from the fragmentary description of a visit to the scene of a crime is the lack of consistent standards for performing this activity.

Therefore, a comprehensive study of a visit to the scene of a crime is warranted not only because of the scarcity of monographs and scientific studies on the subject but also because of the practical use of this activity. The research problem is specified in the form of the question: What is a visit to the scene of a crime? Is it a form of procedural experiment, secondary examination or an independent procedural activity?

To meet the defined objectives and verify the adopted seven detailed problems and six hypotheses, it was essential to use the following methods: research of the literature, legal sources, case files and surveys. The research of the case files was carried out in the Regional Courts, i.e. in Białystok, Olsztyn and Gdańsk. A total of 114 cases from 2000-2015 were surveyed, in which 70 cases revealed protocols of visits to scenes of crime. The survey involved 116 police officers from the investigative division of the Polish Police who perform procedural activities in criminal cases on a day-to-day basis.

The work includes an introduction, six chapters on the subject, a conclusion and a bibliography.

When summarizing the results of the analysis carried out in the work, taking into account also the practice of application of the law by the authorities carrying out criminal proceedings, it is possible to formulate some of the most important de lege ferenda postulates.

Most importantly, it is necessary to postulate the consideration of a visit to the scene of a crime as an independent procedural activity, and consequently its legal regulation in the Polish Code of Criminal Procedure. Although it is an activity similar to the inspection of the scene of a crime and, in particular, a procedural experiment, it is distinguished by its characteristics resulting from its verificatory (control) and static nature.

Documentation of a visit to the scene of a crime should also be regulated by law, with the adoption of a protocol as its primary, obligatory form and the possibility of recording the course of a visit in supplementary documentation under general regulations. At the same time, it appears that it would be appropriate to develop a model protocol of a visit to the scene of a crime to ensure consistency in documenting this activity.

It is also necessary to develop forensic standards for carrying out this activity, as well as to cover this institution in the courses designed for law enforcement officials and judges and to develop educational materials. Problems with the proper execution of a visit to the scene of a crime are also indicated by the surveyed police officers. In their opinion, such problems are caused precisely by the lack of literature on visits to the scene of a crime and the absence of training dedicated to this issue. It is difficult to consider it appropriate to obtain knowledge about the subject matter only from the experience of senior colleagues or from the Internet. Therefore, it is necessary to prepare a training program, as well as educational materials for the court and prosecutors' trainees, as well as students of police colleges.

Bibliografia

Literatura

1. Adamczak S., Hanausek T., Jarosz J., *Kryminalistyka. Zagadnienia wybrane. Dla studentów wydziału prawa*, Kraków 1971.
2. Adamczyk J., Kurczewski J., *Rola i zadania technika kryminalistyki komendy rejonowej policji*, Legionowo 1995.
3. Arkuszewski P., Wardak Z., *Różnicowanie zabójstwa od nieszczęśliwego wypadku przy upadku z wysokości w warunkach górskich na przykładzie zdarzenia z Kasprowego Wierchu – uwagi kryminalistyczne, opiniodawcze i orzecznicze*, „Studia Prawnoustrojowe" 2021, nr 52.
4. Artur A., *Słownik języka polskiego*, Warszawa-Bielsko-Biała 2013.
5. Awsiukiewicz G., *Dokumentowanie czynności policjanta pionu prewencji. Wybrane przepisy i przykładowa dokumentacja. Materiał dydaktyczny*, Słupsk 2008.
6. Bańko M. (red.), *Wielki słownik wyrazów bliskoznacznych PWN*, Warszawa 2005.
7. Bartnik M. (red.), *Leksykon polskiej procedury karnej*, Warszawa 2013.
8. Bartoszewicz M., *Definicje legalne w świetle zasady określoności prawa* [w:] Balicki R., Jabłoński M. (red.), *Księga pamiątkowa poświęcona Doktorowi Arturowi Wojciechowi Preisnerowi*, Wrocław 2018.
9. Bąkowski T., *Kilka krytycznych uwag i spostrzeżeń dotyczących formułowania definicji legalnych we współczesnym prawodawstwie*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2016, Tom XXXVI.
10. Bednarski L., Urbanek A., *Śmierć samobójcza - perspektywa kryminalistyczna i pedagogiczna*, Kraków 2012.
11. Betlejewski M., *Eksperyment procesowo-kryminalistyczny* [w:] Kędzierska G., Kędzierski W., (red.), *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki*, Szczytno, 2011.
12. Bielska-Brodziak A., *Kłopoty z definicjami legalnymi* [w:] Bogucki O., Czepity S. (red.), *System prawny a porządek prawny*, Szczecin 2008.
13. Błoński M., *Wzory pism procesowych w sprawach karnych z komentarzem*, Warszawa 2020.

14. Bogusłowicz A., *Kryminalistyczno-procesowe aspekty dowodów zmysłowych,* „Prokuratura i Prawo" 2004, nr 7-8.

15. Bojarski M., *Eksperyment procesowy* [w:] Kalina- Prasznic U. (red.), *Encyklopedia Prawa*, Warszawa 2007.

16. Boratyńska K., Czarnecki P., Lach A., *Art. 212* [w:] Sakowicz A. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023.

17. Browarny K., *Metody i środki wykorzystywane przez specjalistów w praktyce dochodzeniowo-śledczej* [w:] Szostak I., Dembowska I. (red.), *Innowacyjne metody wykrywania sprawców przestępstw. Materiały z konferencji*, Wrocław 2014.

18. Brzozowska M., Kaczmarek M., *Materialnoprawne i kryminalistyczne aspekty przestępstwa zabójstwa*, Piła 2011.

19. Całkiewicz M., *Oględziny zwłok i miejsca ich znalezienia*, Warszawa 2010.

20. Chlebowicz P., *Samosąd we Włodowie. Studium przypadku*, Olsztyn 2017.

21. Chodorowska A., Stopińska J., *Oględziny i otwarcie zwłok jako czynność dowodowa w polskim procesie karnym* [w:] Sztychmiler R., Kasprzak J., Krzywkowska J. (red.), *Dowodzenie w procesach karnych*, Olsztyn 2014.

22. Chojniak Ł., *Czynności procesowe* [w:] Boratyńska K. T., Chojniak Ł., Jasiński W., *Postępowanie karne*, Warszawa 2015.

23. Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984.

24. Cora Ł., *Charakter prawny czynności kontrolujących dowody*, „Przegląd Sądowy" 2018, nr 11-12.

25. Czeczot Z., Tomaszewski T., *Kryminalistyka ogólna*, Łódź 1996, s. 198.

26. Czeczot Z., Tomaszewski T., *Podstawy Kryminalistyki Ogólnej*, Warszawa 1989.

27. Czerw S., *Badanie – oględziny miejsca zdarzenia jako zespół czynności technicznych. Materiały z konferencji naukowej na temat: Zagadnienia taktyki kryminalistyczne*j, Warszawa 1985.

28. Czerw S., *Kryminalistyczne badanie miejsca zdarzenia,* [w:] Kędzierski W. (red.), *Technika kryminalistyczna,* t. 1, Szczytno 1986.

29. Czogalik M., Grudniewska M., Kubała M., Pohl A., Wąs S., *Wpływ rodzaju bodźca na trafność przypominania śladów pamięciowych* [w:] B. W. Wojciechowski (red), *Zeznania i wyjaśnienia. Badania nad oceną i psychologicznymi uwarunkowaniami*, Warszawa 2017.

30. Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1995.

31. Dawidowicz B., *Procesowokarne i kryminalistyczne aspekty wizji lokalnej*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2009, t. LXXXI.

32. Dawidowicz B., *Wizja lokalna na tle innych czynności procesowo-kryminalistycznych,* „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 2008, Tom XXIII.

33. Doroszewski W. (red.) *Słownik języka polskiego, op. cit*, data dostępu 27 września 2022 r.

34. Doroszewski W. (red.) *Słownik języka polskiego*, op. cit., data dostępu 27 września 2022 r.

35. Drajewicz D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1-424*, Warszawa 2020.

36. Dudka K., Paluszkiewicz H., *Postępowanie karne*, Warszawa 2021.

37. Dudka K. [w:] Stefański R.A. (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. T. 10. Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016.

38. Dudka K., *Znaczenie wiedzy eksperckiej w procesie karnym - zagadnienia wybrane* [w:] Artes Serviunt Vitae Sapientia Imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorczyka z okazji 70 urodzin, Warszawa-Łódź 2019.

39. Frąckowiak K., *Przestępstwo zabójstwa w Polsce i Wielkiej Brytanii* [w:] „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 9.

40. Gaberle A., *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków 2007.

41. Gaberle A., *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004.

42. Gajowniczek-Pruszyńska K., Karlik P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do ustawy z 19.7.2019 r.*, Warszawa 2020.

43. Gawliński A., *Śmierć z zagardlenia. Samobójstwo, zabójstwo czy nieszczęśliwy wypadek?, „*Studenckie Zeszyty Naukowe" 2014, nr 25.

44. Girdwoyń P., *Wersje kryminalistyczne. O wykrywaniu przestępstw*, Warszawa 2001.

45. Girdwoyń P., *Zarys kryminalistycznej taktyki obronnej*, Kraków 2004.

46. Goc M., Moszczyński J. (red.), *Ślady kryminalistyczne. Ujawnianie, zabezpieczanie, wykorzystanie*, Warszawa 2007.

47. Grajewski J., Steinborn S., *Art. 211* [w:] Paprzycki L. K. (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015.

48. Grochowska-Wasilewska A., *Strony procesowe oraz inni uczestnicy postępowania* [w:] Grochowska-Wasilewska A., Jagiełłowicz Ł., Wiśniewski Ł. (red.), *Postępowanie karne*, Warszawa 2020.

49. Gruszecka D., *Art. 211* [w:] Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2019.

50. Gruszecka D., *Art. 211* [w:] Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2019.

51. Gruszecka D., *Art. 212* [w:] Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2021.

52. Gruszecka D., *Oględziny. Otwarcie zwłok. Eksperyment procesowy* [w:] Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego*, Warszawa 2021.

53. Gruza E., Goc M., Moszczyński J., Kryminalistyka czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw, Warszawa 2020.

54. Gruza E., *Inne czynności procesowo-kryminalistyczne* [w:] Gruza E., Goc M., Moszczyński J., *Kryminalistyka czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Warszawa 2020.

55. Gruza E., *Psychologia sądowa dla prawników*, Warszawa 2017.

56. Grzegorczyk T., *Czynności procesowe w postępowaniu karnym*, Warszawa 1998.

57. Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467. Komentarz*, Lex 2014 (komentarz do art. 212).

58. Grzegorczyk T., *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Artykuły 1-467. Komentarz*, Warszawa 2014.

59. Grzegorczyk T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014.

60. Grzeszczyk W*., Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014.

61. Grzywna H., *Oględziny miejsca zdarzenia*, Słupsk 2015.

62. Guczok A., *Analiza kryminalistyczna dokumentów w postaci zdjęć fotograficznych zawartych w materiałach sprawy karnej* [w:] Kegel Z. (red.), *Aktualne tendencje w badaniach dokumentów. Materiały XIII wrocławskiego sympozjum badań pisma*, Wrocław 2010.

63. Gurgul J., *Intuicja i wyobraźnia w śledztwie*, „Problemy Kryminalistyki" 1994, nr 204.

64. Gurgul J., *Oględziny – kwestie wybrane*, „Prokuratura i Prawo" 2000, nr 5.

65. Gutekunst W., *Kryminalistyka. Zarys systematycznego wykładu*, Warszawa 1965.

66. Hajduk Z., *Ogólna metodologia nauk*, Lublin 2012.

67. Hanausek T., *Kryminalistyka. Zarys wykładu,,* Kraków 1998.

68. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu* T., Warszawa 2009.

69. Hołyst B. (red.), *Wielka encyklopedia prawa*, Warszawa 2005.

70. Hołyst B., *Kryminalistyka*, Warszawa 2010.

71. Hołyst B., *Kryminalistyka*, Warszawa 2018.

72. Horoszowski P., *Kryminalistyka*, Warszawa 1958.

73. Horoszowski P., *Śledcze oględziny miejsca*, Warszawa 1959.

74. Huzar E., *Niektóre zagadnienia procesowe dowodu z fotografii i filmu w postępowaniu karnym*, „Palestra" 1969, nr 13/9.

75. Jachimowicz M., *Tłumacz w regulacjach procesowych i jego karnomaterialna ochrona*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury" 2019, nr 2 (34).

76. Jachimowicz M., *Uwagi krytyczne na temat art. 245 KK*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury" 2018, nr 3 (31).

77. Jagiełło D., *Przesłuchanie jako czynność dowodowa*, Warszawa, 2017.

78. Jagiełło D., *Taktyka kryminalistyczna czynności dowodowych*, Warszawa 2019.

79. Jagiełłowicz Ł., *Dowody* [w:] Grochowska-Wasilewska A., Jagiełłowicz Ł., Wiśniewski Ł. (red.), *Postępowanie karne*, Warszawa 2020, s. 75.

80. Jagodzińska K., *Eksperyment Karnoprocesowy w Polsce i w Niemczech. Zarys problematyki porównawczej* [w:] Nowa kodyfikacja prawa karnego, tom XXIII, Wrocław 2008.

81. Jagodzińska K., *Eksperyment procesowo-kryminalistyczny a problem osobowych źródeł dowodowych*, „Acta Universitatis Vratislaviensis, *Przegląd Prawa i Administracji"* 2009, nr LXXXI.

82. Jamrozik B., *Prawne aspekty bezpieczeństwa i higieny służby w formacji policyjnej*, „Bezpieczeństwo i higiena służby i pracy" 2021.

83. Janusz-Pohl B., *Czynności procesowe* [w:] Wiliński P. (red.) *Polski proces karny*, Warszawa 2020.

84. Jarczewski W., *Czy oględziny mogą być łatwiejsze – nowoczesna technika dokumentowania miejsc katastrofy i poważnych zdarzeń natury kryminalnej* [w:] Konieczny J., Dajerling L. (red.), *Bezpieczeństwo zdrowotne: postępy monitorowania, obrazowania stanu zdrowia i środowiska*, Poznań 2019.

85. Jarocki Z., *Eksperyment w postępowaniu karnym a taktyka obrońcy*, „Palestra" 1996, nr 10 (106).

86. Jerzewska J., *Od oględzin do opinii biegłego. Poradnik dla prowadzących postępowanie karne,* Warszawa 2005.

87. Juszka K., *Jakość czynności kryminalistycznych,* Lublin 2007.

88. Juszka K., Juszka K., *Badawcza weryfikacja przestrzegania zasad prowadzenia oględzin w sprawach zabójstw w Polsce*, „Archiwum Medycyny Sądowej Kryminologii" 2015, nr 65 (4).

89. Juszka K., Żywucka-Kozłowska E., *Wizja wizji lokalnej* [w:] Gruza E., Tomaszewski T., Goc M. (red.), *Problemy Współczesnej Kryminalistyki*, Warszawa 2006, t. X.

90. Juszka K., Żywucka-Kozłowska E., *Wizja wizji lokalnej* [w:] Gruza E., Tomaszewski T., Goc M. (red.), *Problemy współczesnej kryminalistyki*, Warszawa 2006.

91. Kaczmarek M., *Kryminalistyczne badanie miejsca zdarzenia*, Piła 2002.

92. Kadej A., *Wybrane kryminalistyczne metody śledcze – możliwość wykorzystania w audycie śledczym*, „ Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów" 2017, nr 154.

93. Kalinowski S., *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa, 1981.

94. Kamińska S., Karaźniewicz J., Sołtyszewski I., *Visit to the crime scene and other evidentiary proceedings at the scene* [w:] XV International Congress Criminalistics and Forensic Expertology: Science, Studies, Practice, Kaunas 2019, tom I.

95. Kamińska S., *Śmierć w wyniku utonięcia. Nieszczęśliwy wypadek, samobójstwo czy zabójstwo?* [w:] Żywucka-Kozłowska E., Opalska A., Treder M. (red.), *Śmierć w wielu odsłonach. Problemy wybrane*, Olsztyn 2017.

96. Kamińska-Nawrot A., *Wybrane zagadnienia procesu karnego w pytaniach i poleceniach*, Słupsk 2019.

97. Karwel J., *Oględziny miejsca zabójstwa,* „Prokuratura i Prawo" 2016, nr 9.

98. Karwowska K., Gawliński A., *Kryminalistyczne i sądowo-lekarskie aspekty badania zwłok ofiar pożarów,* „Studenckie Zeszyty Naukowe" 2015, nr 27.

99. Kasprzak J., 10. *Oględziny osoby, miejsca i rzeczy,* [w:] Hofmański P. (red.), *System prawa karnego procesowego. T. VIII. Dowody*, część 4, LEX.

100. Kasprzak J., *Technika kryminalistyczna* [w:] Kasprzak J., Młodziejowski B., Brzęk W., Moszczyński J., *Kryminalistyka*, Warszawa 2006.

101. Kędra Z., *Zasady wykonania dokumentacji fotograficznej miejsca wypadku kolejowego,* „Przegląd Komunikacyjny" 2011, nr 9-10.

102. Kędzierska G., Betlejewski M., *Oględziny* [w:] Kędzierski W. (red.) *Technika kryminalistyczna,* Szczytno 2002, t. 1.

103. Kędzierska G., Kędzierski W. (red.), *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia techniki,* Szczytno 2011.

104. Kędzierska G., *Polskie prawo i kryminalistyka o oględzinach,* „Jurisprudencija" 2000, tom 18.

105. Kędzierska G., *Prawna i kryminalistyczna wartość protokołu oględzin miejsca* [w:] Kwiatkowska-Wójcikiewicz V. (red.), *Kryminalistyka dla prawa, prawo dla kryminalistyki*, Toruń 2010.

106. Kędzierski W., *Pożary i wybuchy* [w:] Kędzierski W. (red.), *Technika kryminalistyczna*, Szczytno 1995.

107. Kmieciak R., Staszak A., *Czynności niecierpiące zwłoki w toku śledztwa*, „Prokuratura i Prawo" 2019, nr 1.

108. Kmiecik R., *Prawo dowodowe. Zagadnienia ogólne* [w:] Kmiecik R. (red.), *Prawo dowodowe*, Kraków 2005.

109. Kmiecik R., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego-Izby Karnej w zakresie zagadnień kryminalistyczno-dowodowych w postępowaniu karnym (w latach 1997-2001)*, „Prokuratura i Prawo" 2002, nr 7-8.

110. Kmiecik R., Skrętowicz E., *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2009.

111. Koczur J., *Dlaczego świadek się myli?*, Kraków 2018.

112. Konieczny J., *Kryminalistyczny leksykon śledztwa*, Opole 2020.

113. Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem,* Warszawa 2000.

114. Kotarbiński T., *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk,* Wrocław 1961.

115. Kozdrowski S., *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia*, Białystok 2012.

116. Koźmiński L., Miś W., Szplit L., *Podstawowe czynności techniczno-kryminalistyczne podczas oględzin miejsca zdarzenia,* Piła 2015.

117. Koźmiński L., Miś W., Szplit L., *Podstawowe czynności techniczno-kryminalistyczne podczas oględzin miejsca zdarzenia,* Piła 2015.

118. Koźmiński L., Miś W., Szplit L., *Wybrane czynności techniczno-kryminalistyczne podczas oględzin miejsc zdarzeń bez udziału technika kryminalistycznego*, Piła 2010.

119. Krzysztofiuk G., *Art. 198* [w:] Drajewicz D. (red), *Kodeks postępowania karnego. Tom I–II. Komentarz*, Legalis 2020.

120. Kubisa-Ślipko A., *Słownik wyrazów bliskoznacznych*, Wałbrzych 2001.

121. Kulesza C., *Art. 211* [w:] Dudka K. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Lex 2020..

122. Kulesza C., *Czynności procesowe* [w:] Kruszyński P. (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 1998.

123. Kulesza C., *Dowody* [w:] Kruszyński P. (red.), *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2012.

124. Kulicki M., *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej*, Toruń 1994.

125. Kulicki M., Kwiatkowska- Wójcikiewicz V., Stępka L., Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej, Toruń, 2009.

126. Kulicki M., Kwiatkowska-Darul V., *Siedem kryminalistycznych „grzechów" k.p.k.* [w:] Jaworski R., Szostak M. (red.), *Nauka wobec prawdy sądowej. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zdzisława Kegla*, Wrocław 2005.

127. Kurowski M., *Art. 147* [w:] Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany,* LEX 2022.

128. Kurowski M., *Art. 207* [w:] Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz Tom I art. 1-424,* Warszawa 2020.

129. Kurowski M., *Art. 211* [w:] Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2017.

130. Kurowski M., *Art. 211* [w:] Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany,* Lex.

131. Kurowski M., *Art. 7* [w:] Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz*, Lex 2023.

132. Kurowski M., *Eksperyment procesowy* [w:] Skorupka J. (red.), *System Prawa Karnego Procesowego, t. VIII, cz. 4, Dowody*, Warszawa 2019, s. 5247–5249;

133. Kwiatkowska-Wójcikiewicz V., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2006 r., IV KK 209/06*, „Prokuratura i Prawo" 2009, nr 2.

134. Kwiatkowska-Wójcikiewicz V., *Oględziny miejsca. Teoria i praktyka*, Toruń 2011.

135. Lach B., *Profilowanie kryminalistyczne*, Warszawa 2014.

136. Leciak A., *Utrwalanie przebiegu i wyników oględzin miejsca zdarzenia*, „Prokuratura i Prawo" 1998, nr 9.

137. Łyżwa A., *Postępowanie ze śladami kryminalistycznymi w procesie dowodowym – głos judykatury*, „Civitas et Lex" 2019, nr 2.

138. Łyżwa A., Tokarski M., *Katastrofy w transporcie kolejowym. Ujęcie prawnokarne*, Olsztyn 2020.

139. Maksymowicz K., Żołna M., Kościuk J., Dawidowicz B., *Dokumentowanie przebiegu i wyników eksperymentu procesowo-kryminalistycznego oraz możliwości przeprowadzenia wirtualnego eksperymentu procesowego przy zastosowaniu techniki laserowego skanowania 3D*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii" 2010, nr LX.

140. Malasińska-Nagórna A., *Eksperyment kryminalistyczny w postępowaniach karnych o kierowaniu pojazdami w stanie nietrzeźwości (na podstawie śladów z praktyki*), „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile" 2012, nr 1.

141. Malasińska-Nagórna A., *Eksperyment prowadzony na podstawie art. 211 k.p.k. a eksperyment rzeczoznawczy*, „Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile" 2012, nr 1.

142. Malicka A., *Zakaz poddawania eksperymentom naukowym, w tym szczególnie eksperymentom medycznym, bez dobrowolnie wyrażonej zgody* [w:] Jabłoński M., Bisztyga A. (red.), Realizacja i ochrona konstytucyjnych wolności i praw jednostki w polskim porządku prawnym, Wrocław 2014.

143. Mierzejewski P. M., *Kompendium postępowania karnego*, Warszawa 2012.

144. Młodziejowski B., *Eksperyment kryminalistyczny* [w:] Kasprzak J., Młodziejowski B., Brzęk W., Moszczyński J., *Kryminalistyka*, Warszawa 2006.

145. Młynarczyk Z., *Oględziny czy eksperyment procesowy*, „Prokuratura i Prawo" 1996, nr 1.

146. Nawacki M., Starzyński P., *Postępowanie karne z perspektywy nauki o bezpieczeństwie*, Warszawa 2015.

147. Pachowicz Z., *Art. 147* [w:] Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023.

148. Paluszkiewicz H., *Czynności procesowe* [w:] Dudka K., Paluszkiewicz H., *Postępowanie karne,* Warszawa 2022.

149. Paluszkiewicz H., *Dowody* [w:] Dudka K., Paluszkiewicz H., *Postępowanie karne*, Warszawa 2022.

150. Paprzycki L. K. (red.) *Kodeks postepowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2013.

151. Pawelec K. J., *Sprowadzenie niebezpieczeństwa w ruchu drogowym. Przestępstwa i wykroczenia*, Warszawa 2017.

152. Pawelec K. J., *Zarys metodyki pracy adwokata w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2012.

153. Pawelec K., *Zarys metodyki pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2016, Lex.

154. Pawłowski W., *Oględziny i badania miejsc wybuchów* [w:] Tomaszewski T., Gruza E., Goc M. (red.), *Problemy Współczesnej Kryminalistyki*, Warszawa 2020.

155. Pikulski S., *Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Białystok 1997.

156. Pikulski S., Skiba B. I., *Kilka uwag dotyczących taktyki kryminalistycznej badania miejsca zdarzenia* [w:] Pikulski S. (red.), *Zagadnienia taktyki kryminalistycznej. Materiały z konferencji naukowej*, Warszawa 1985.

157. Pływaczewski W., Kędzierska G. (red.), *Leksykon policyjny*, Szczytno 2001.

158. Ponarski S., *Procesowy charakter czynności śledczej. Kontrola zeznań na miejscu zdarzenia*, „Palestra" 1969, nr 13.

159. Popławska A., Kupiec W., *Słownik wyrazów bliskoznacznych*, Kraków 2004.

160. Posytek A., *Wartość dowodowa czynności operacyjno-rozpoznawczych*, „Prokuratura i Prawo" 2011, nr 3.

161. Powszek A., Powszek W., *By biegli byli biegli. Poradnik dla biegłego sądowego i prawników. Część I*, Warszawa 2019.

162. Półka M., Kukfisz B., Bułka R., *Nowoczesne narzędzia wspomagające oględziny popożarowe*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Służby Pożarniczej" 2016, nr 60/4.

163. Romanowski M., *Art. 71a* [w:] Choromańska A. (red.), *Ustawa o Policji. Komentarz*, Legalis 2023.

164. Ronowicz S., *Fotografia kryminalistyczna. Przewodnik do prac praktycznych. Materiały dydaktyczne,* Legionowo 2015.

165. Rosiak M., *Oględziny a czynności towarzyszące*, „Prokuratura i Prawo" 2013, nr 5.

166. Rybarczyk S., *Eksperyment jako dowód w procesie karnym*, Warszawa 1973.

167. Rybarczyk S., *Eksperyment jako dowód w procesie karnym*, Warszawa 1973.

168. S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu,* Warszawa 2020.

169. Sadło-Nowak A., *Czynności wyjaśniające w sprawach o wykroczenia*, Szczytno 2014.

170. Sakowicz A., *Art. 143* [w:] Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023.

171. Sakowicz A., *Art. 145* [w:] Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023.

172. Sawicki T., *Pożary. Przyczyny, metodyka, przykłady. Wybrane zagadnienia*, Lublin 2021.

173. Sawicki T., *Wizja lokalna w sprawach o pożary*, „W akcji" 2014, nr 2.

174. Sehn J., *Ślady kryminalistyczne,* „Z zagadnień kryminalistyki" 1960, nr 1.

175. Siemaszko A., Jankowski M., we współpracy z Ostaszewskim P. i Marczewskim M., *Praca dochodzeniowo-śledcza policji w opinii prokuratorów*, Warszawa 2017.

176. Skiba B. I., *Aspekty kryminalistyczno-procesowe wizji lokalnej*, „Problemy Kryminalistyki" 1985, nr 167.

177. Skwarczyński H., *Art. 211* [w:] Sakowicz A. (red.), *Kodeks postepowania karnego. Komentarz.* Legalis 2020.

178. Skwarczyński H., *Art. 212* [w:] Drajewicz D. (red), *Kodeks postępowania karnego. Tom I–II. Komentarz*, Legalis 2020.

179. Sławik K., *Kryminalistyka w związku z procesem karnym, kryminologią i wiktymologią*, Szczecin 2003.

180. Sławik K., *Kryminalistyka. Przegląd zagadnień*, Warszawa 2002.

181. Smoktunowicz E.(red)., *Wielka Encyklopedia Prawa*, Warszawa-Białystok 2000.

182. Sobolewski A., Nowicki W., *Fotografia cyfrowa w kryminalistyce - aspekty techniczno-prawne*, „Problemy Kryminalistyki" 2007, nr 256.

183. Sokołowski J., *Istota eksperymentu śledczego*, „Problemy Kryminalistyki" 1963, nr 44-45.

184. Staszak A., *Art. 316* [w:] Szumiło-Kulczycka D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2022.

185. Stefański R. A., *Protokolant w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo" 2006, nr 11.

186. Stefański R. A., Zabłocki S., *Art. 211* [w:] Stefański R. A., Zabłocki S. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019.

187. Suchecki A., *Procesowe i taktyczno-dochodzeniowe aspekty wizji lokalnych w postepowaniu przygotowawczym (na podstawie praktyki KW MO w Kielcach)*, „Problemy Kryminalistyki" 1979, nr 139-140.

188. Szramka M., *Eksperyment procesowo-kryminalistyczny*, „Edukacja Prawnicza" 2010, nr 12.

189. Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I*, art. 1-424, Warszawa 2020.

190. Świecki D. (red.), *Meritum postępowania karnego*, Warszawa 2019.

191. Tarnowska D., *Utrwalenie przebiegu czynności protokołowanych za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub* dźwięk (art. 147 k.p,k), „Ius Novum" 2011, nr 4.

192. Trybuchowska E., *Wykorzystanie nowych technik elektronicznych w utrwaleniu czynności procesowych w polskim postępowaniu karnym*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2004, nr 61.

193. Tuleya I., *Czynności procesowe* [w:] Cieślak W., Pawelec K. J., Tuleya I., Gabriel – Węglowski M. (red.), *Praktyczny komentarz do zmian procedury karnej – stan prawny na dzień 1 lutego 2017 roku*, Warszawa 2017.

194. Ungert M., *Rola i znaczenie wizji lokalnej w sprawach zbrodni faszystowskich na terenie województwa lubelskiego w oparciu o sprawę przeciwko Michałowi Żurowi*, Praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. F. Dzierżyńskiego w Legionowie, 1976 r.

195. Urbaniak-Mastalerz I., *Między biegłym a świadkiem, czyli o roli specjalistów w procesie karnym*, „Państwo Prawne" 2018, nr 1 (8).

196. Wepsięć M., Trzciński M., *Oględziny zwłok zakopanych i oględziny miejsca ujawnienia zwłok w przypadku podejrzenia przestępnego spowodowania śmierci – propozycja organizacji czynności procesowych. Studium przypadku*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego", Wrocław 2020.

197. Weremko W., *Dokumentacja uzupełniająca z oględzin miejsca zdarzenia. Szkice i plany. Materiały dydaktyczne*, Legionowo 2014.

198. Widacki J. (red.), *Kryminalistyka*, Warszawa 2018.

199. Widacki J., *Eksperyment procesowy*, [w:] Widacki J. (red.), *Kryminalistyka*, Warszawa 2018.

200. Wilk D. (red.), *Kryminalistyka. Przewodnik*, Toruń 2013.

201. Wilk D., *Biegły konsultant w procesie karnym*, „Prokuratura i Prawo" 2019, nr 7-8.

202. Witkowska K., *Oględziny. Aspekty procesowe i kryminalistyczne*, Warszawa 2013.

203. Włodarska A., *Kryminalistyczne oględziny miejsca zdarzenia na przykładzie wypadku* drogowego, „Zeszyty Naukowe Państwowej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy" 2016, nr 20.

204. Włodarska A., *Z problematyki oględzin w procesie karnym*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy" 2015, nr 17.

205. Wolińska M., *Oględziny miejsca jako czynność procesowo-kryminalistyczna w polskim procesie karnym*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa" 2020, nr 8.

206. Woźniewski K., *Prawidłowość czynności procesowych w polskim procesie karnym*, Gdańsk 2010.

207. Woźniewski K., *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji*, Gdańsk 2013.

208. Wójcikiewicz J., *Temida nad mikroskopem. Judykatura wobec dowodu naukowego 1993-2008*, Toruń 2009.

209. Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej) z dnia z dnia 27 lutego 2018 r. (K. Adw z 2022 r. poz. 3), § 6.

210. Zdybel R., *Funkcja wykrywcza i dowodowa postępowania karnego,* Warszawa 2016.

211. Zubańska M., *O usprawnieniu czynności oględzin i zmniejszeniu deficytu poznawczego, czyli o potrzebie implementacji nowej techniki obrazowania i wymiarowania miejsca zdarzenia*, „Problemy Kryminalistyki" 2018, nr 302 (4).

212. Żołna M., *Eksperyment procesowo – kryminalistyczny. Istota i dowodowa rola,* Warszawa 2011.

213. Żołna M., *Taktyka przeprowadzenia czynności procesowo-kryminalistycznych na miejscu wypadku drogowego, „*International Journal of Legal Studies" 2017, nr 1.

Orzecznictwo

1. Postanowienie SN z dnia 21 marca 2019, sygn. akt III KK 698/19.

2. Wyrok SA w Białymstoku z dnia 10 czerwca 2014 r., II AKa 80/14, LEX nr 1496381.

3. Wyrok SA w Gdańsku z dnia 29 grudnia 2015 r., sygn. akt II AKa 111/15, LEX nr 2034123.

4. Wyrok SA w Katowicach z dnia 19 lutego 2015 r., sygn. akt II AKa 489/14, LEX nr 1663044.

5. Wyrok SA w Katowicach z dnia 8 kwietnia 2009 r., II AKa 69/09, LEX nr 534004.

6. Wyrok SA w Katowicach z dnia 8 kwietnia 2009 r., sygn. akt II AKa 69/09, Legalis nr 172920.

7. Wyrok SA w Krakowie z dnia 11 marca 2020, sygn. akt II AKa 217/19, Legalis 2525491.

8. Wyrok SA w Krakowie z dnia 28 sierpnia 2014 r., II AKa 129/14, LEX nr 1615778.

9. Wyrok SA w Krakowie z dnia 6 września 2015 r., sygn. akt II AKa 116/16, LEX nr 2287987.

10. Wyrok SA w Krakowie z dnia 9 maja 2018 r., sygn. akt II AKa 73/18, LEX nr 211.

11. Wyrok SA w Lublinie z dnia 28 lipca 2015 r., sygn. akt II AKa 139/15, LEX nr 1820500.

12. Wyrok SA w Lublinie z dnia 30 lipca 2014 r., sygn. akt II AKa 153/14, LEX nr 1500825.

13. Wyrok SN z 15 kwietnia 1976 r., sygn. akt II KR 48/76, OSNKW 1976, nr 10–11, poz. 133.

14. Wyrok SN z 20 czerwca 1988 r., I KR 174/88, LEX nr 203997.

15. Wyrok SN z 26 maja 1976 r., II KR 76/76, OSNPG 1976, Nr 10, poz. 93.

16. Wyrok SN z dnia 14 kwietnia 1981 r., sygn. akt IV KR 60/81, OSNPG 1981, nr 11, poz.120.

17. Wyrok SN z dnia 15 października.2015 r., sygn. akt III KK 206/15, Legalis.

18. Wyrok SN z dnia 16 lipca 2009 r. syg. akt V KK 20/09, LEX nr 519629.

19. Wyrok SN z dnia 16 lipca 2009 r., V KK 20/09, LEX nr 519629.

20. Wyrok SN z dnia 19 lipca 2009 r., sygn. akt V KK 20/09, Legalis nr 450603.

21. Wyrok SN z dnia 3 października 2006 r., sygn. akt IV KK 209/06, LEX nr 203997.

22. Wyrok SN z dnia 7 maja 1997 r., IV KKN 23/97, LEX nr 29960.

23. Wyrok SN z dnia10 czerwca 2005 r., II KK 332/04, LEX nr 152467.

24. Wyrok SO w Gdańsku z dnia 13 lipca 2015 r., sygn. akt XIV K 26/15.

25. Wyrok SO w Gdańsku z dnia 13 września 2001 r., sygn. akt IV K 129/00.

26. Wyrok SO w Gdańsku z dnia 5 lipca 2020 r., sygn. akt IV K 13/00.

27. Wyrok SO w Koninie z dnia 18 września 2015 r., sygn. akt II Ka 225/15, LEX nr 1833597.

28. Wyrok SO w Olsztynie z dnia 13 stycznia 2010 r., sygn. akt II K 138/09.

29. Wyrok SO w Olsztynie z dnia 22 września 2009 r., sygn. akt II K 63/09.

30. Wyrok SO w Poznaniu z dnia 17 grudnia 2015 r., sygn. akt IV Ka 1095/15, LEX nr 1966610.

Akty prawne

1. § 1 ust. 2 Zarządzenia nr 360 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2009 roku w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów konwojów i doprowadzeń (Dz.Urz. KGP z 2009 r., Nr 6, poz. 29).
2. Komitet do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego Departamentu Kadr i Szkoleń, Wizja lokalna/eksperyment śledczy, Egzemplarz Nr 020/142/5, Warszawa 1955.
3. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483), art. 45
4. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 stycznia 2017 r. w sprawie utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych w postępowaniu karnym (Dz.Urz. KGP z 2017 r., poz. 59).
5. Ustawa z 6 czerwca 1997 r., tj. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375; dalej jako k.p.k.
6. Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2021 r., poz. 177), art. 1 pkt. 1.
7. Wytyczne Komendanta Głównego Policji z dnia 15 grudnia 2000 r. w sprawie organizacyjnych zasad prowadzenia postępowania przygotowawczego przez Policję (Dz.Urz. KGP z 2001 r., Nr 2 poz. 24).
8. Wytyczne nr DK 116/96 Dyrektora Biura Dochodzeniowo-Śledczego KGP w zakresie techniczno-organizacyjnych aspektów prowadzenia postępowań przygotowawczych przez policjantów.
9. Zarządzenie Nr 109 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym, Dz.Urz. KGP. z 2012 r., poz. 6.
10. Zarządzenie nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 roku w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo - śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców. Dz.Urz. KGP z 2005 r., Nr 1, poz.1.
11. Zarządzenie Nr 25 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 lipca 2015 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-

śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym, Dz.Urz. KGP z 2015 r., poz. 59.

12. Zarządzenie Nr 4 Komendanta Głównego Policji z dnia 9 lutego 2017 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo-śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym, Dz.Urz. KGP z 2017 r., poz. 9.

13. Zarządzenie nr 55 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 19 lipca 1976 roku w sprawie prowadzenia przez Milicję Obywatelską postępowania przygotowawczego, Instrukcja Dochodzeniowo-Śledcza Milicji Obywatelskiej.

Wykaz źródeł z badań własnych

1. Materiał poglądowy do wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt III K 209/07, Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 101.
2. Oświadczenie podejrzanego w sprawie o sygn. akt XIV K 26/15 Sądu Okręgowego w Gdańsku, tom 1, karta 144.
3. Oświadczenie podejrzanego w sprawie o sygn. akt XIV K 26/15 Sądu Okręgowego w Gdańsku, tom 1, karta 144.
4. Protokoły z wizji lokalnej w sprawie o sygn. akt XIVK 26/15 Sądu Okręgowego w Gdańsku, tom 1, karty 145-149.
5. Protokół eksperymentu procesowego w sprawie SO w Białymstoku sygn. akt III 118/07K 289/12, karta 94-95.
6. Protokół eksperymentu procesowego w sprawie SO w Gdańsku, sygn. akt XIVK 289/12, karta 2135.
7. Protokół odtworzenia kaset video w sprawie o sygnaturze akt XIV K 289/12 SO w Gdańsku, tom 1, karta 1235.
8. Protokół wizji lokalnej w sprawie o sygn. akt III K 181/07, Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 53-55.
9. Protokół wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt III K 181/07 Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 54.
10. Protokół wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt III K 209/07 Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 165.
11. Stenogram z przeprowadzonej w dniu 12 października 2012 r. w Pucku w domu przy ul. Kwiatkowskiego 12 wizji lokalnej z udziałem podejrzanego w sprawie o sygn. akt XIV K 37/13 Sądu Okręgowego w Gdańsku, tom 4, karta 725.
12. Stenogram z przeprowadzonej w dniu 25 października 2012 roku w Pucku w domu przy ul. (…) wizji lokalnej z udziałem podejrzanej (…), Sąd Okręgowy w Gdańsku, sygn. akt XIV K 37/13, karta 836,
13. Załącznik do protokołu wizji lokalnej tj. protokół odtworzenia kaset video w sprawie o sygnaturze akt XIV K 289/12 SO w Gdańsku, tom 1, karta 1235.
14. Załącznik do protokołu wizji lokalnej z dnia 12 kwietnia 2007 roku, Sąd Okręgowy w Białymstoku, sygnatura akt III K 181/07, karta 51.

15. Załącznik do protokołu wizji lokalnej z dnia 14 kwietnia 2007 roku tj. koperty zawierającej nagranie zdjęć na płycie CD-R z wizji lokalnej, sygn. akt III K 181/07, karta 51.

Strony internetowe

1. Doroszewski W. (red.) *Słownik języka polskiego*, [https://sjp.pwn.pl/szukaj/wizja%20lokalna.html], data dostępu 27 września 2022r.
2. Doroszewski W. (red.) Wielki słownik języka polskiego PWN [https://sjp.pwn.pl/doroszewski/ogledziny;5465373.html] data dostępu 27 września 2022 r.
3. *Encyklopedia PWN* [https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/eksperyment;3897080.html] data dostępu 9 października 2019r.
4. Jachimowicz M., *Eksperyment procesowy w postepowaniu karnym* [https://www.edukacjaprawnicza.pl/eksperyment-procesowy-w-postepowaniu-karnym/] data dostępu 10 październik 2017r.
5. Krajewski R.*, Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Przemysława Rusinowskiego pt. „ Dokumentacja czynności procesowych i procesowo-kryminalistycznych", przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. J. Kasprzaka na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie* [https://wpia.uwm.edu.pl/sites/default/files/u4/dr_hab._r._krajewski_rec._p._rusinowski.pdf] data dostępu 11 marzec 2021.
6. Naumann J., *Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz.* Wyd. 4, Warszawa 2020, § 6, Legalis 2023 [data dostępu 1 stycznia 2023 roku];
7. *Słownik języka polskiego PWN* [https://sjp.pwn.pl/szukaj/eksperyment.html] data dostępu 9 października 2019r.
8. Sroga A., *Błędy lub niedokładności w protokole rozprawy? Możesz domagać się sprostowania lub uzupełnienia* [https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1100421,blad-w-protokole-rozprawy-co-zrobic.html] data dostępu 10 styczeń 2022r.
9. Szkice i plany kryminalistyczne cz. 1 [http://pila.szkolapolicji.gov.pl/] data dostępu 1 styczeń 2022r.
10. Wielki słownik języka polskiego PWN [https://sjp.pwn.pl/sjp/ogledziny;2494295.html] data dostępu 27 września 2022 r.

11. Wielki słownik języka polskiego PWN [https://sjp.pwn.pl/sjp/wizja;2579941.html] data dostępu 27 września 2020 r.
12. Wojtasik J., Wizja lokalna [http://zielona-gora.po.gov.pl] data dostępu 10 lipca 2022 r.
13. Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości w sprawie zapewnienia stronom postępowania karnego pełnego i realnego wglądu w przebieg czynności procesowych, z dnia 24 października 2017 r. (sygn. II.519.1039.2017.MH); https://bip.brpo.gov.pl.

Inne źródła informacji

Rozmowa z insp. w stanie spoczynku R. Wojtaszkiem, Biuro Kryminalne KGP, 26 stycznia 2023 r.

Wykaz badanych akt spraw karnych w SO

Sąd / Rok	**Sąd Okręgowy w Białymstoku III Wydział Karny** *(18 wizji lokalnych)*	**Sąd Okręgowy w Olsztynie II Wydział Karny** *(30 wizji lokalnych)*	**Sąd Okręgowy w Gdańsku IV Wydział Karny XIV Wydział Karny** *(22 wizje lokalne)*
2015	III K 74/05	II K 78/15 II K 147/15	XIV K 74/15 XIV K 26/15
2014	III K 2/14	II K 18/14 II K 24/14 II K 127/14 II K 138/14	XIV K 136/14 XIV K 67/14
2013	III K 204/13 III K 113/13 III K 212/13 III K 60/13	II K 222/13 II K 117/13	XIV K 271/13 XIV K 269/13 XIV K 37/13 XIV K 21/13
2012	III K 58/07	II K 167/12 II K 236/12 II K 39/12 II K 151/12 II K 130/12 II K 99/13	XIV K 284/12 XIV K 251/12 XIV K 208/12

2011	III K 158/11 III K 203/11 III K 204/11 III K 192/11	II K 64/11 II K 40/11	XIV K 241/11 XIV K 284/11 XIV K 81/11 XIV K 65/11 XIV K 1/11 XIV K 105/11
2010	III K 166/10	II K 138/10 IIK 161/10 II K129/10 II K 147/10 II K 136/10 II K 256/10 II K 189/10 II K 132/10	XIV K 179/10 XIV K 173/10 XIV K 130/10 XIV K 88/10 XIV K 75/10 XIV K 55/10 XIV K 29/10
2009		II K 25/09 II K 193/09 II K 138/09 II K 123/09 II K 217/09 II K 239/09 II K 137/09 II K 63/09 II K 120/09 II K 70/09	
2008	III K 182/08	II K 96/08 II K 30/08	

		II K 74/08 II K 215/08 II K 120/08 II K 264/08	
2007	III K 181/07 III K 118/07 III K 49/07 III K 209/07	II K 299/07 II K 303/07 II K 19/07 II K 65/07 II K 1/07	
2006	III K 192/06 III K 28/06 III K 234/06 III K 72/06	II K 59/06	
2005			
2004			
2003			
2002	III K 192/02	II K 467/02 II K 384/02 II K 432/02 II K 469/02	

		II K 486/02 II K 320/02 II K 258/02 II K 243/02 II K 350/02 II K 215/02 II K 145/02 II K 65/02	
2001			IV K 3/01 IV K 27/01 IV K 263/01 IV K 275/01 IV K 334/01
2000			IV K 13/00 IV K 20/00 IV K 95/00 IV K 129/00 IV K 160/00

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba przeprowadzonych wizji lokalnych w stosunku do poddanych analizie spraw karnych prawomocnie zakończonych na podstawie art. 148 k.k.
Wykres 2. Podstawa prawna realizacji wizji lokalnej.
Wykres 3. Etap postępowania na którym została zrealizowana wizja lokalna.
Wykres 4. Instancje, w której przeprowadzono wizję lokalną.
Wykres 5. Podmiot inicjujący przeprowadzenie wizji lokalnej.
Wykres 6. Kierujący przebiegiem wizji lokalnej.
Wykres 7. Udział podejrzanego/oskarżonego lub świadka w wizji lokalnej.
Wykres 8. Pozostali uczestnicy wizji lokalnej.
Wykres 9. Liczba specjalistów biorących udział w wizji lokalnej.
Wykres 10. Czynności do których byli powołani specjaliści.
Wykres 11. Udział protokolanta w wizji lokalnej.
Wykres 12. Liczba biegłych biorących udział w wizji lokalnej.
Wykres 13. Czynności do których powołani byli biegli.
Wykres 14. Liczba pozorantów przybranych do czynności.
Wykres 15. Pouczenie o prawach podejrzanego/oskarżonego biorącego udział w wizji lokalnej.
Wykres 16. Forma sporządzenia protokołu z wizji lokalnej.
Wykres 17. Prawidłowość zamieszczonych podpisów w protokole w wizji lokalnej.
Wykres 18. Inne formy utrwalenia wizji lokalnej.
Wykres 19. Cel ogólny wizji lokalnej.
Wykres 20. Cel szczególny wizji lokalnej.
Wykres 21. Ilość przeprowadzonych wizji lokalnych w sprawie.
Wykres 22. Sposób realizacji wizji lokalnej.
Wykres 23. Udostepnienie rekwizytów przez organ procesowy.
Wykres 24. Rekwizyty, które wykorzystano podczas wizji lokalnej.
Wykres 25. Przeprowadzenie przesłuchania podczas wizji lokalnej.
Wykres 26. Ujawnienie śladów bądź dowodów i przerwanie wizji lokalnej.
Wykres 27. Określenie jakości merytorycznej protokołu pod względem przyjętych zasad jego sporządzania.
Wykres 28. Inne **c**zynności zrealizowane przed przeprowadzeniem wizji lokalnej.

Wykres 29. Wpływ wyników wizji lokalnej na wyrok.
Wykres 30. Płeć respondentów.
Wykres 31. Wiek respondentów.
Wykres 32. Staż pracy.
Wykres 33. Wykształcenie respondentów.
Wykres 34. Województwo, w którym funkcjonariusz policji aktualnie pracuje.
Wykres 35. Wizja lokalna jako samodzielna czynność procesowa, forma eksperymentu procesowego, wtórne oględziny, przesłuchanie odtwórcze.
Wykres 36. Podstawa prawna wizji lokalnej.
Wykres 37. Liczba respondentów, którzy przeprowadzali bądź uczestniczyli w wizji lokalnej.
Wykres 38. Kategorie przestępstw, w których przeprowadza się wizję lokalną.
Wykres 39. Sposoby dokumentacji wizji lokalnej.
Wykres 40. Sposoby utrwalenia wizji lokalnej.
Wykres 41. Stanowiska respondentów na temat źródeł wiedzy dotyczącej taktyki prowadzenia wizji lokalnej.
Wykres 42. Stanowisko respondentów w sprawie regulacji taktyki i metodyki przeprowadzania wizji lokalnej.
Wykres 43. Stanowisko respondentów w sprawie proponowanych zmian w zakresie regulacji taktyki i metodyki prowadzenia wizji lokalnej.

Spis zdjęć

Zdjęcie 1. Fragment stenogramu z wizji lokalnej z udziałem podejrzanego.

Zdjęcie 2. Fragment protokołu wizji lokalnej z wskazaną podstawą prawną tj. art. 207 § 1 k.p.k., art. 211 k.p.k., art. 212 k.p.k. i 143 § 1 pkt 5 k.p.k.

Zdjęcie 3. Fragment protokołu wizji lokalnej z przekreślonymi słowami „eksperyment procesowy" i wpisanymi w ich miejsce słowami „wizja lokalna".

Zdjęcie 4. Przykład szkicu kryminalistyczny sporządzony w ramach wizji lokalnej.

Zdjęcie 5. Fragment materiału poglądowego do wizji lokalnej z udziałem podejrzanego. Podczas wizji lokalnej wykorzystano manekin, pełniący funkcję pokrzywdzonego.

Aneks

Kwestionariusz ankietowy

– badania aktowe przeprowadzone w Sądach Okręgowych –

Kwalifikacja prawna czynu zabronionego, w badanej sprawie karnej: art. 148 k.p.k.

Dotyczy: *„Wizja lokalna" jako czynność procesowo- kryminalistyczna.*

Adres Sądu Okręgowego, w którym została przeprowadzona ankieta:...……
Sygnatura akt spraw karnych:……..
Data wszczęcia postępowania karnego:……...
Data prawomocnego orzeczenia:…….

Pytanie 1. Jaka była podstawa realizacji wizji lokalnej?

a) 211 k.p.k.
b) 207 k.p.k.
c) inna

Pytanie 2. Na jakim etapie postępowania została zrealizowana wizja lokalna?

a) postępowanie przygotowawcze
b) postępowanie jurysdykcyjne

Pytanie 3. Etap postępowania sądowego, w którym przeprowadzono wizję lokalną?

a) postępowanie przed sądem I instancji
b) postępowanie przed sądem II instancji

Pytanie 4. Jaki podmiot zainicjował przeprowadzenie wizji lokalnej?

a) organ procesowy
b) podejrzany/oskarżony
c) pokrzywdzony

d) inny podmiot

Pytanie 5. Kto kieruje przebiegiem wizji lokalnej?

a) prokurator
b) sędzia
c) funkcjonariusz policji

Pytanie 6. Czy podejrzany/oskarżony lub świadek brał udział w wizji lokalnej?

a) podejrzany/oskarżony
b) świadek

Pytanie 7. Kto był pozostałym uczestnikiem wizji lokalnej?

a) tylko specjaliści
b) tylko biegli
c) tylko pozoranci
d) specjaliści, biegli i pozoranci
e) specjaliści i biegli
f) specjaliści i pozoranci
g) biegli i pozoranci
h) obrońca podejrzanego/oskarżonego
i) brak innych uczestników
j) ławnicy

Pytanie 8. Ilu było specjalistów, którzy brali udział w wizji lokalnej?

a) jeden
b) dwóch
c) trzech
d) czterech
e) pięciu

f)sześciu

g) nie było specjalistów biorących udział w wizji lokalnej

Pytanie 9. Do jakich czynności były powołane osoby biorące udział w wizji lokalnej ?

a) do obsługi sprzętu do rejestracji obrazu
b) do obsługi sprzętu do rejestracji dźwięku
c) do obsługi sprzętu do rejestracji obrazu i dźwięku
d) do wykonania pomiarów

Pytanie 10. Czy został powołany protokolant w wizji lokalnej?

a) tak
b) nie

Pytanie 11. Ilu biegłych wzięło udział w wizji lokalnej?

a) jeden
b) dwóch
c) trzech
d) więcej niż trzech
e) nie było biegłych biorących udział w wizji lokalnej

Pytanie 12. Do jakich czynności powołani byli biegli?

a) udzielenie konsultacji podczas wizji lokalnej
b) udzielenie pomocy podczas planowania
c) czynności do których zostali powołani biegli nie są jasno sprecyzowane

Pytanie 13. Ilu pozorantów zostało przybranych do czynności?

a) jeden
b) dwóch
c) trzech

d) więcej niż trzech
e) do czynności nie przybrano pozorantów (nie było)

Pytanie 14. Czy podejrzany/oskarżony biorący udział w wizji lokalnej, został pouczony o swoich prawach?

a) tak
b) nie

Pytanie 15. W jakiej formie został sporządzony protokół z przeprowadzenia wizji lokalnej?

a) na protokole eksperymentu procesowego
b) na protokole oględzin śledczych
c) na samodzielnie sporządzonym protokole wizji lokalnej
d) dokumentacji ad hoc

Pytanie 16. Czy prawidłowo zamieszczono w protokole podpisy osób uczestniczących w wizji lokalnej?

a) tak
b) nie

Pytanie 17. Jakie zastosowano inne formy utrwalenia wizji lokalnej?

a) stenogram
b) materiał poglądowy w postaci fotografii
c) zapis obrazu i dźwięku
d) szkic kryminalistyczny

Pytanie 18. Jaki był cel ogólny wizji lokalnej?

a) weryfikacja
b) poznanie

c) taktyka postępowania

Pytanie 19. Jaki był cel szczególny wizji lokalnej?

a) potwierdzenie popełnienia przestępstwa w określony sposób (W)
b) upewnienie się czy opis miejsca, przedstawiony przez składającego wyjaśnienia lub zeznania, jest zgodny z rzeczywistością (W)
c) odszukanie zwłok (P)
d) odszukanie narzędzi oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa nie odnalezionych podczas oględzin miejsca zdarzenia (P)
e) ujawnienie i utrwalenie dowodów rzeczowych, w tym śladów kryminalistycznych nie odnalezionych podczas oględzin miejsca zdarzenia (P)
f) usunięcie bądź wyjaśnienie sprzeczności w zebranych uprzednio informacjach (W)
g) pogłębienie wiedzy o miejscu zdarzenia (P)
h) konfrontacja wyobrażeń organów procesowych o miejscu zdarzenia, wytworzonych pod wpływem przeprowadzonych czynności z jego rzeczywistym wyglądem (W)
i) potwierdzenie okoliczności zdarzenia i udziału w nich poszczególnych osób (T)
j) cel szczególny wizji lokalnej nie jest jasno sprecyzowany

Pytanie 20. Jakie były wcześniejsze dowody, z których wynikała potrzeba przeprowadzenia wizji lokalnej?

…….

…….

Pytanie 21. Ile razy wizja lokalna została przeprowadzona w badanej sprawie?

a) raz
b) dwa
c) trzy
d) więcej niż trzy razy

Pytanie 22. W jaki sposób zrealizowano wizję lokalną?

a) zapewniono tożsamość miejsca
b) zapewnienie tożsamości miejsca i podobne przedmioty
c) zapewniono tożsamość miejsca, które jest najbardziej zbliżone do ustalonych warunków atmosferycznych oraz podobnych przedmiotów
d) inne sposoby

Pytanie 23. Czy organ procesowy udostępnił rekwizyty ułatwiające pokazanie danych czynności?

a) tak
b) nie

Pytanie 24. Jakie rekwizyty zostały wykorzystane podczas wizji lokalnej?

a) samochód
b) przedmiot imitujący broń
c) manekin
d) manekin i przedmiot imitujący broń
e) manekin i samochód
f) inne rekwizyty

Pytanie 25. Czy podczas wizji lokalnej przeprowadzono przesłuchanie?

a) tak
b) nie

Pytanie 26. Czy podczas wizji lokalnej ujawniono ślady bądź inne dowody i przerwano wizję lokalną?

a) tak
b) nie

Pytanie 27. Określ jakość merytoryczną protokołu pod względem przyjętych zasad jego sporządzania

a) niska
b) średnia
c) wysoka

Pytanie 28. Jakie inne czynności dowodowe były wykonywane w postępowaniu, w którym wykorzystano wizję lokalną?

a) eksperyment procesowy
b) oględziny śledcze
c) okazanie
d) przesłuchanie
e) przeszukanie
f)konfrontacja

Pytanie 29. Jaki był wpływ wyników wizji lokalnej na wyrok?

a) nie wzięto pod uwagę wyników wizji lokalnej
b) wyniki wizji lokalnej odegrały znaczącą rolę na korzyść oskarżonego
c) wyniki wizji lokalnej odegrały znacząca rolę na niekorzyść oskarżonego
d) wzięto pod uwagę wyniki wizji lokalnej, lecz nie można było ustalić ich wpływu na wyrok

Kwestionariusz ankiety diagnostycznej

- skierowany do funkcjonariuszy policji -

Nazywam się Stella Skorupska i jestem doktorantką w Katedrze Kryminologii i Kryminalistyki, Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Piszę pracę doktorską pt. „Wizja lokalna" jako czynność procesowo-kryminalistyczna. Przeprowadzona ankieta ma na celu zbadanie opinii, doświadczeń i wiedzy organu uprawnionego do przeprowadzenia wizji lokalnej. Ankieta ta ma pomóc lepiej wyjaśnić obecny stan wizji lokalnej w praktyce funkcjonariuszy policji.

Mając na uwadze powyższe zwracam się do Pani/Pana z uprzejmą prośbą o skrupulatne wypełnienie niniejszego kwestionariusza ankietowego. Zaznaczam także, że wypełniana przez Pana/Panią ankieta jest ANONIMOWA. Uzyskane za pomocą niej wyniki posłużą wyłącznie przygotowaniu rozprawy doktorskiej. Zapraszam również do korespondencji. W razie dodatkowych pytań związanych z poddaną badaniu tematyką pozostaję do dyspozycji[343].

Z wyrazami szacunku,
mgr Stella Skorupska
Katedra Kryminologii i Kryminalistyki
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie

Uwaga!

Proszę o zaznaczenie znakiem X wybranej odpowiedzi. W pytaniach od 1 do 8 i 14 proszę o udzielenie jednej odpowiedzi. Natomiast pytania 9, 10, 12, 13 i 15 są pytaniami wielokrotnego wyboru. Z kolei w pytaniach dwóch otwartych tj. 11 i 16 proszę o konkretne i wyczerpujące odpowiedzi. Zwraca się także z uprzejmą prośbą o nieużywanie skrótów myślowych i językowych, gdyż mogą one być nie zrozumiałe dla odbiorcy i wprowadzać w błąd.

[343]Adres e-mail do korespondencji: stella.kaminska@wp.pl.

Pytanie 1. Płeć:

a) kobieta
b) mężczyzna

Pytanie 2. Wiek:

a) od 18 do 24
b) od 25 do 30
c) od 31 do 45
d) od 46 do 50
e) powyżej 50 lat

Pytanie 3. Staż pracy:

a) do 6 lat
b) od 6 do 15 lat
c) powyżej 16 lat

Pytanie 4. Wykształcenie:

a) średnie
b) zasadnicze zawodowe (licencjat)
c) wyższe
d) wyższe kierunkowe

Pytanie 5. Województwo, w którym Pan/Pani pracuje:

a) mazowieckie
b) warmińsko-mazurskie
c) kujawsko-pomorskie
d) lubelskie
e) lubuskie
f) łódzkie

g) małopolskie
h) opolskie
i) podkarpackie
j) podlaskie
k) pomorskie
l) dolnośląskie
m) śląskie
n) świętokrzyskie
o) wielkopolskie
p) zachodniopomorskie

Pytanie 6. Wizja lokalna jest:

a) samodzielną czynnością procesową
b) formą eksperymentu procesowego
c) wtórnymi oględzinami
d) przesłuchaniem odtwórczym

Pytanie 7. Jaka jest podstawa prawna wizji lokalnej?

a) 207 k.p.k.
b) 211 k.p.k.
c) inna podstawa prawna

Pytanie 8. Czy przeprowadzał bądź uczestniczył Pan/Pani w wizji lokalnej?

a) tak
b) nie

Pytanie 9. Przy jakich przestępstwach przeprowadza się wizję lokalną

a) zabójstwo
b) dzieciobójstwo
c) sprawy pożarów
d) wypadki drogowe
e) kolizje drogowe
f) kradzież z włamaniem
g) kradzież
h) zgwałcenia
i) inne

Pytanie 10. Wizję lokalną dokumentuje się na:

a) protokole eksperymentu procesowego
b) protokole oględzin
c) dokumentacji ad hoc

Pytanie 11. Jakiego rodzaju informacje zamieszcza się w protokole wizji lokalnej?

……

Pytanie 12. Inne formy utrwalenia wizji lokalnej to:

a) stenogram
b) dokumentacja graficzna (szkic kryminalistyczny, plan)
c) zapis obrazu i dźwięku
d) fotografia

Pytanie 13. Jakie są źródła wiedzy na temat taktyki wizji lokalnej?

a) szkolenia
b) przepisy prawa powszechnie obowiązującego, głównie Kodeks postępowania karnego
c) Internet
d) wewnętrzne (resortowe) zarządzenia, regulaminy, wytyczne
e) wiedza jest przekazywana przez funkcjonariuszy Policji, którzy już

przeprowadzali wizję lokalną (wiedza wynika z doświadczenia zawodowego)
f)literatura przedmiotu

Pytanie 14. Czy regulacje co do taktyki i metodyki przeprowadzenia wizji lokalnej są pełne?

a) tak
b) nie

Pytanie 15. Jakie proponują państwo zmiany w zakresie regulacji taktyki i metodyki prowadzenia wizji lokalnej?

a) znowelizowanie przepisów i wprowadzenie wizji lokalnej jako samodzielnej instytucji,
b) znowelizowanie przepisów i wprowadzenie wizji lokalnej jako formy eksperymentu procesowego
c) znowelizowanie przepisów i wprowadzenie wizji lokalnej jako oględzin wtórnych,
d) wprowadzenie określonych wytycznych przeprowadzenia wizji lokalnej
e) zwiększenie liczby szkoleń
f) samokształcenie
g) opracowanie materiałów szkoleniowych
h) zapoznanie się z literaturą przedmiotu

Pytanie 16. Według Pana/Pani co utrudnia realizację wizji lokalnej?

……

Dziękuję za wypełnienie kwestionariusza ankietowego, i wartościowe uwagi stanowiące meritum dysertacji!

mgr Stella Skorupska

L. dz……
RSD-……..…...
Ds. ……..

Protokół wizji lokalnej[344]

…… dnia …….godz. ……..
(miejscowość)
……z……...
(stopień, imię i nazwisko)
w……..

działając na podstawie:

1. art. 310§1, 308§1 zgodnie z art. 211 i 143§2 k.p.k.
2. z polecenia Prokuratora/Sądu …….w…….
   z dnia …… r. nr ……..

przy udziale:

protokolanta…….
(stopień, imię i nazwisko)
funkcjonariusza techniki kryminalistycznej……
(stopień, imię i nazwisko)
świadka (ów)
……..…
(imię, nazwisko oraz adres zamieszkania)
……
……
którego uprzedzono o odpowiedzialności karnej z art. 233§1 k.k. za złożenie fałszywego zeznania oraz zapoznano z treścią art. 182,183 i 185 k.p.k.

……
(podpis świadka)

podejrzanego……
(imię i nazwisko, adres zamieszkania)
oraz…….....
(osoby dopuszczone do udziału w wizji lokalnej na podstawie art. 316§1 k.p.k.)

[344] Sporządzony w oparciu o protokół wizji lokalnej w sprawie o sygn. akt III K 181/07, Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 53-55.

dokonał w sprawie……

(rodzaj i miejsce czynu)

wizji lokalnej w celu…….

(określić cel czynności)

Osoby uczestniczące w wizji lokalnej uprzedzono o jednoczesnym utrwaleniu przebiegu czynności za pomocą aparatury (147§1 k.p.k.)……

(podać nazwę i cechy identyfikacyjne aparatury)

…….

Podstawę przeprowadzenia wizji stanowiły:

zeznania świadka(ów)……..

(imię i nazwisko oraz adres zamieszkania)

z dnia……r. godz. ……...

wyjaśnienia podejrzanego (ych)……...

(imię i nazwisko oraz adres zamieszkania)

z dnia……r. godz. ……...

Przebieg wizji:……

…….

…….

Oświadczenia uczestników wizji…….

W toku wizji wykonano:……..

(liczba szkiców, zdjęć itp.)

Poprawki i uzupełnienia w tekście oraz żądania wniesione na podstawie art. 134§2 k.p.k…….

Na tym protokół zakończono dnia ……..r. o godz……..

i po odczytaniu podpisano.

…….. …… …...……

(podpis prowadzącego) (protokolant) (pozostali uczestnicy wizji)

……..

……..... ……..

(funkcjonariusz techniki kryminalistycznej)

…….……

Materiał poglądowy z wizji lokalnej[345]

w sprawie…….

z udziałem……

w miejscowości……

Załącznik do protokołu z wizji lokalnej z dnia……

Zdjęcia wykonane aparatem fotograficznym……...

Dokumentacja zawiera ……. zdjęć ponumerowanych……..negatywów……

……, dnia…….

Wykonał:……..

Nr 1

…….....

[345] Sporządzono w oparciu o materiał poglądowy do wizji lokalnej w sprawie o sygnaturze akt III K 209/07, Sądu Okręgowego w Białymstoku, tom 1, karta 101.

Koperta zawierająca nagranie wykonanych fotografii na płycie CD-R z wizji lokalnej[346].

Nr rej…..……/……./……..

Wyk. dla…….

Sygn. akt…….

L. dz……

RSD……/……...

KOMENDA ……

Data……..

Rodzaj czynośći……...

Czynność utrwalona za pomocą:……..

Nośnik:…….

Ilość wykonanych zdjęć:……..

Ilość zarejestrowanych ruchomych obrazów:……..

Uwagi:…….

Prowadzacy:…….

Uczestnicy:……..

……...……..

Utrwalił:……...

[346] Sporządzono w oparciu o załącznik do protokołu wizji lokalnej z dnia 12 kwietnia 2007 roku, Sąd Okręgowy w Białymstoku, sygnatura akt III K 181/07, karta 51.

……..…, dnia……..…..

Protokół odtworzenia kaset video z wizji lokalnej[347]

Odtworzenie utrwalonych zapisów audio – video do sprawy ……
dotyczącej……
zaistniałego w dniu……..
w miejscowości……
z przeprowadzonej wizji lokalnej w dniu……
z udziałem……

Treść odczytana z zapisu wykonanego jako kopia na płycie DVD+R:

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Legenda:

-……
-……

Sporządził:……

[347] Sporządzono w oparciu o załącznik do protokołu wizji lokalnej tj. protokół odtworzenia kaset video w sprawie o sygnaturze akt XIV K 289/12 SO w Gdańsku, tom 1, karta 1235.

Oświadczenia o wyrażeniu zgody/odmowie udziału w wizji lokalnej podejrzanego/oskarżonego[348]

……, dnia …….

……..

……..

……..

Oświadczenie

Ja niżej podpisany…….……...

oświadczam, że wyrażam zgodę/nie wyrażam zgody na udział w wizji lokalnej sprawie

…….

celem odtworzenia przebiegu zdarzenia.

…….

Podpis podejrzanego/oskarżonego

[348] Sporządzono w oparciu o: 1) stenogram z przeprowadzonej w dniu 25 października 2012 roku w Pucku w domu przy ul. (…) wizji lokalnej z udziałem podejrzanej (…), Sąd Okręgowy w Gdańsku, sygn. akt XIV K 37/13, karta 836, 2) Oświadczenie podejrzanego w sprawie o sygn. akt XIV K 26/15 Sądu Okręgowego w Gdańsku, tom 1, karta 144.